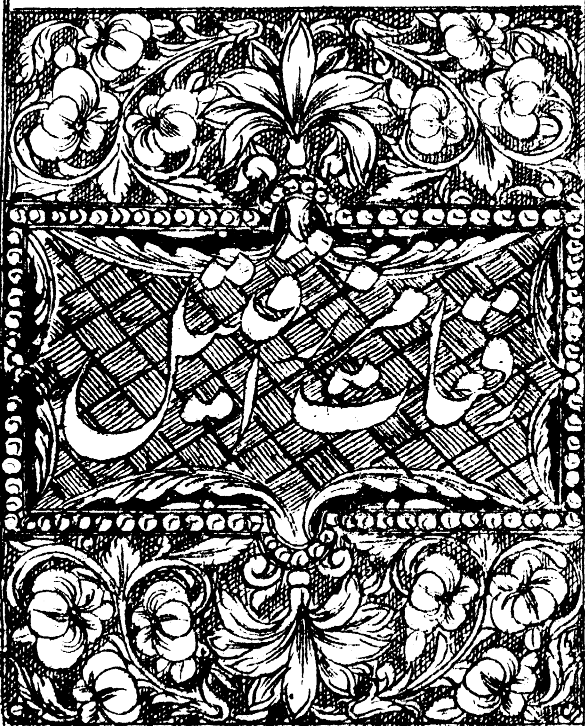
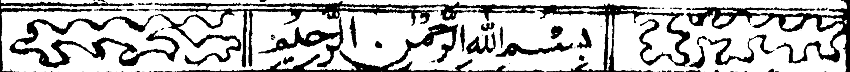
به عون صانع بیچون و مکان فضل خلاق زمین و زمان

در مطبع نامی منشی نولکشور بزیب طبع مزین مقبول جهان شد

نشرع بحمد محمودنا الذي اعطانا انحاء الالاء والنعم واسال الينا ينابيع الجود
شروع میکنیم بستایش ستوده که داد ما را اقسام نعمتهای ظاهر و باطن را و جاری ساخت بسوی ما چشمهای بخشش

والكرم اي خلقنا وهيأ لنا الاغذية اللذيذة الكثيرة ليذوق بها اللسان والالبسة
و کرم را یعنی آفرید ما را و مهیا کرد برای ما غذاهای خوش مزه بسیار را تا بچشد از آن غذاها زبان و لباسهای

النفيسة المتلونة ليتزين بها الابدان ومعهما القصور الرفيعة الوسيعة للسكونة
پاکیزه رنگارنگ را تا زینت یابند از آن لباسها بدنها و با آن هر دو کوشکهای بلند کشاده برای سکونت

والارتياح والحدائق المنضرة المخضرة لارواء العيون وتفريح الارواح فجعلنا
و آرام و نیز مهیا ساخت باغهای تر و تازه سرسبز برای سیرابی چشمها و راحت دادن روحها پس گردانید ما را

اغنياء باعطاء النقود لقضاء الحاجات وصاننا ليلا ونهارا من كل الصدمات
مالداران از بخشش نقدها برای کار برآری حاجتها و نگهداشت ما را شب و روز از هر آسیبها

والافات وشرفنا بتشريف العلوم لحصول التفوق على سائر المخلوقات
و آفتها و بزرگی داد ما را بدادن علمها برای حصول برتری بر تمام آفریدگان

والمشاركات وجعلنا مميزا بين المرارة والحلاوة بتوديع الحواس والمدركات
و شریکان و گردانید ما را تمیز کننده درمیان تلخی و شیرینی از سپردن حواس و قوت مدرکه

ثم امرنا بعبادته وفرض علينا تادية الصوم والصلوة ونبهنا بارسال الرسول
پس حکم کرد ما را بعبادت خود و مقرر ساخت بر ما گزاردن روزه و نماز و آگاه کرد ما را بفرستادن پیغامبر

عن فوائد الحيوة والممات فاحمده حمدا كثيرا وافيا خارجا عن حد التقرير
از فایده های زندگانی و مرگ پس شکر میکنم آن خدا را شکر کردنی بسیار و تمام بیرون از حد بیان

واشكره شكرا مفرطا موفورا متجاوزا عن حصر التحرير هو الله العزيز
و سپاس میکنم سپاس کردنی زائد بسیار گذرنده از حیطه نوشتن اوست خدای غالب

القدير الغفور الرحيم هو الله الخبير البصير السميع العليم هو الذي احسن
توانا بخشنده مهربان اوست خدای خبردار بینا شنوا دانا اوست خدای که احسان کرد

الينا احساناً غير محصور ومن علينا بامتنان موفور لا اله الا هو المعبود المسجود
بسوی ما احسان کردن بغیر نهایت ومنت نهاد برما بمنت بسیار نیست معبود بحق مگر آن پرستنده مسجود
وليس القائم الدائم الا هو العزيز الحميد المحمود هو محسن منعم مكرم بكل حال
ونیست قائم همیشه مگر اوست غالب ستوده شکر کرده شده واوست احسان کننده نعمت دهنده بخشش کننده بهر حال
ونحن المجرمون المذنبون النادمون بقبح الاعمال هو سلطان اكبر السلاطين
وما گنهگاران عاصیان پشیمان هستیم به بدی اعمال آن بادشاه بزرگترین بادشاهان
مالك الارض والسماء ونحن عباد احقرون قابلون للعدم والفناء ما ادينا
مالک زمین وآسمانست وما بندگان حقیرترین بندگانیم قبول کنندگان نیستی ونابود شدن را نگزاردیم
شكره شيئاً من عشر الوف احسانه بساعة من الساعات وما جمعنا بضاعات السعادات
سپاس وی هیچ را از ده هزار احسانهایش در ساعتی از ساعات روز وشب ونه گرد آوردیم مالهای نیکی را
بصرف الاوقات في الضلالات لا سبيل لمغفرة ذنوبنا يوم الدين دون الطافه ولا باعث
از گذاردن وقتها در گمراهی ما نیست راهی برای بخشش گناهان ما روز قیامت بجز لطفهای شریفه ونیست سببی
على عفو جرائمنا غير اعطافه انا مليئون بالملائم المتنوعة عند انفسنا بالتحقيق
بر عفو عصیان ما سوای بخشیدنش ما سزاوار ایم بملامتهای گوناگون نزدیک ذاتهای ما به تحقیق
ونحن حريون بمكافاة الاعمال التي تنسب الينا بنظر التدقيق ايا مولاي انت كريم جليل
وما لائقیم بپاداش اعمالیکه نسبت کرده شده اند بسوی ما بنظر تأمل ای مولای من تو بخشنده بزرگ
وهيا ملجاي انت رحيم ولالطافك جزيل لا ملاذ لنا غيرك هل ملجأ في الحيوة وبعدها ولا
وای پناه من تو مهربان هستی ولطف تو بسیار است پناهی نیست ما را بجز تو ملجأ در حیات ودر ممات و
مفر دون عتباتك في دار الدنيا والعقبى العجز احسن بجنابك لاصحاب الخطاء لانك
جای گریز نیست سوای آستانه تو در دنیا وآخرت عجز نیک است در درگاه تو برای صاحبان خطا برای اینکه تو ئی
انت اليق باجابة الدعاء والتضرع اصوب بحضرتك برجاء العفو لان عندك اصحاب
سزاوارترین برای قبول دعا وعاجزی بهتر است ببارگاه تو بامید عفو از اینکه بتحقیق نزد تو صاحبان
القصور عند العذر مستحقة للصفح والعطاء **نظم** سبحانك يا من خلق الشمس ضحيها
قصور وقت عذر سزاوار هستند برای درگذر وبخشش پاک هست ترا ای آنکه آفرید آفتاب روشن
سبحانك يا من جعل الليل لباساً لا نحسب اوصافك سراً وظهوراً ما نحصر الائك
ونیست برای تو ای آنکه گردانید شب را پرده شمار کرده نمیشود وصفهای تو نه پوشیده نه ظاهر احاطه کرده نمیشود نعمتهای تو
وهماً وقياساً
از روی وهم وقیاس

لغت بزبان ترکے

کوپ تپوق وادسر وقولوق نی سزاوار اول توتلوق جناب ایرور کیم انی تنکری تعالی اوزی سا اوچی قیلدی د باجمیع
سب بندگی اور بہت غلامی کے لائق وہ مبارک جناب ہے کہ اوسکو خدای برتر نے اپنا پیغمبر کیا اور تمام
فاضل لار وادر کا کیشی لارنی انی امت ایلدی سبحان اللہ اول اولوغ حضرت خگور گور لسام گیم نبی ہدایت
فاضلون اور عالمون اور آدمیونکو اوسکی امت کیا سبحان اللہ اوس بزرگ درگاہ کا دیکھنے والا ہوئین کہ میری ہدایت
نینگ یول کوتکوچی ایرور وسعادت نینگ یورت نی خضر دور ہبر نی گیم شک نینگ سوسوز لیقی نی زائل قیلکوچی
کی راہ کا دکھلانے والا ہے اور سعادت کے منزل خضر ہے جو کچھ کہ شک کے دریا سخن دور کرنیوالا ہے اور اوسکی
دورانی روان تقریرہا ہرنی گیم عرب نی اولوغ فصیح و بلیغ لارنی تیل سیز قیلدی انی تحریر بارکیشی لارنی کونکل لارنی
روان تقریر ہے اور جو کچھ کہ عرب کے بڑے فصیحون اور بلیغون کو بے زبان کیا اوسکی تحریر ہے آدمیونکو دلونکی محفل
بشگاندہ نورنی لوتکانی معرفت ایا تلیوق ایلادی و کوکول لارنی راحت د باغیرلارنی طراوت انی سیون لیقی یا غنیسلاری
مین نور کی شمع اوسکی معرفت نے روشن کی اور جانونکو راحت اور جگر دونکو طراوت اور سکی دوستی نے بخشی
بوکوک کیم یار چہ نیمہ لاردین رفیع ایرورانی رفعت قدرکو رفیبا دری ضحضیض غہ کیچہ و یلدو ز لار یا سلار دین تغلار یودیاس
یہ آسمان کہ تمام چیزون سے بلند ہے اوسکی رفعت قدر دیکھکر اپنی سینہ پر رات مین ستارونکے آنسو دن سے ہوتا ہے اور یہ آفتاب
دیواری کیم پارچہ پاروغ لیق لاردین یاروغ راق یارانی الیتہ ینگنگ رانی قوتی البستا یرطو اوجماغ استانہ دہ شول ایچون ہی دیو یا
اور یہ ماہتاب کہ تمام روشنیون سے روشن تر ہین اوسکی پیشانی کے نور کی غلامی چاہتے ہین بی بہشت کے باغمین سے آٹھ میوہ کو ذی
قادر ایرور حوض کوثر وسلسبیل انی وضو قیلماق ایچون تغ او بلبل موتکوینی منبر غہ انی ثنا خطبہ اوقماق ایچون چچاک نینگ عما
قادر ہے حوض کوثر اور سلسبیل اوسکو وضو کرنیکے واسطے پر بلبل شاخ کے منبر پر اوسکی ثنا کی خطبہ پڑھنے کیواسطے پھول کو عما
نی بیستا کوچی دور سرو انی بوی نینگ قیس کو رغو بارین قمری نی تعلیہ قیلکوچی خور نستر ین انسر ین یا چہرہ انی خلق نینگ
کو چاہنے والی ہے اور سرو اوسکے قد کے دیکھنے سے قمری کو دیوانہ کرنیوالا ہوا اور نستر ن نسرین مین اور سکے خلق کے
شمیم پردہ انی برنکو تلاتکوچی لارنی نوبت لارینینگ گرونی آت نسیم دراد شول الاحباب بارکیم پارچہ بدعت و ظلم خرمن لارنی
شمیم اور اوسکی رکاب کے سوار ہونیوالونکی نہ لو نکی گرد کا گھوڑا نسیم ہو وہ بر تر جناب ہے کہ تمام بدعت اور ظلم کے خرمنون کو
انی ذوالفقار لی برق کو ندور دی وکفر یول نینگ تنولیقی انی ہدایت نینگ مشعل نینی تابق و چوردی انزنی نی اوثری
اوسکی ذوالفقار کی برق نے جلایا اور کفر کی راہ کی تاریکی کو اوسکی ہدایت کی مشعل کی روشنی نے اوڑایا خدا نے اوسکو اپنے
ایلکری تیلاندی دانی اوثری حبیبی دیب قواندی کوک نینگ شفقی اوشول ایچون معراج کیچہ جو رق وگنہ دکتہ باغی لارنی تخت
پاس بلایا اور اوسکو اپنا حبیب کہکر خوش ہوا آسمان کی چتیون اوسکے واسطے معراج کی رات مین پارہ پارہ ہوئین اور بڑی بڑی مشکو نکی تخت
بوقدسہ یین خجالت سای ایچندہ غرق بولدی انی براق آت مہ روانی قنبر قوال ایرور فلک رسالت کوک نی یلدوز محمد
اوسکے قدرسی خجالت کی دریا مین غرق ہوئین اور اوسکا براق گھوڑا ہے اور اوسکا قنبر غلام ہے پیغمبری کے آسمان کا ستارہ ہے محمد

جہان قتیل کی ضیا دین پر محمد ہے + قرنفوادی ستیگلیغ بو جہان یار ہے + بوبک بوا دیدہ اول شاہ زمان بر ہے
جہان کی روشنی ہے پر محمد ہے + تاریک گھر کے مانند یہ جہان ہے + شمع اس گھر میں وہ شاہ زمان ہے

منقبت

دُرر عزر ہموم ولایت و لآلی امامت و لآلی ہتلالی دروج سعادت و ہدایت امواج ساطعہ ممتلات بلندی و برتری و اقمار لامعہ ذروات ارجمندی و پاک گوہری مصابیح لائحہ ایادی فضل و احسان و یواقیت مشرقہ سموط بر و امتنان اقطاف معلقہ ادواح حدیقہ رضا و تسلیم و اثمار خزینہ شعب شجرہ جمیل عظیم افلاق اصباح حق شناسی و دینداری و روائح انوار خدا پرستی و شب بیداری مفاتیح کنوز برآمد حالات جہان و مقالید اقفال حصول مرادات دوران عمدہ سقوف اصابت و استواری و دعائم سطوح رصانت و پائداری خصوص خواتم نام بلند و اسنہ معارک فیروزی ابد پیوند انوار جباہ جود و کرم و لوامع خدود حسن شیم و علو ہمم مشات مسالک حق و یقین و ہدات سبل دین متین جناب کرامت مآب حضرت امیر المومنین امام المتقین علی مرتضیٰ و وصی مصطفیٰ علیہ الصلوٰۃ والسلام و ائمہ اطہار و اولاد ابرار واجب الاکرام اویند کہ احیاد نواہد خیر و سعادت اعناق شواہد عفت و صداقت بعقود جواہر سنیہ حسن نیت و قلائد فلائد بہیہ صفائی طینت ایشان رونق یافتہ و اصداع منتشرہ دیانت و امانت قرون طویلہ رصانت و متانت ماشطہ عنایت ایشان بروجو خرائد رواج تافتہ عرائس ہیاد دین شعوای عفاریت عبدہ اوثان قابل تعمیر مساجد و معابد تلمع اعتصاب صقلا ایشان نموده و زرش رفیعہ کبر و نخوت بغات احوط قبول اوامر حبوب خیوط سبحہ مدد و ریاح دست سعی ایشان فرموده سزاوار خطاب و یطہرکم تطہیرا از جناب کبریای ایشانند و شایان حدیث انا حرب لما حاربکم از زبان رسول اینان مسند حکومت را بجلوس میمنت مانوس ایشان رونق تازہ و ظہور معجزات کرامات را بر قوت و قدرت ایشان ناز بی اندازہ نسائم مروحہ سرور افزا دل ابتسام ازہار ستر صدا عانت دم جان پرور عیسے بہنا و ایشان و اشملہ منفحہ طرب آرا در تفتیح انوار منتظر جنبش لب ارشاد معجز بنیاد ایشان پیروی اینان ذریعہ نجات دو جہان و رہبری اینان خضر راہ مقصور جنان منظم بر اینہا ختم شد خیر و سعادت + از اینہا تازہ رو مجد و شرافت + ز اینان رونقی روز ایمان + شجاعت بہرہ ور از زور اینان

تعریف اصحاب رضی

جو بیلا اور چنبیلی اور موتیا اور اسیطرح کے اور پھول کہ باغ آداب رسالت کی رونق ہو سکین وہ اصحاب عالی جناب ہیں کہ جنکا باعث بالیدگی کوئی باغبان بجز امین الاضدا اور جو صبا اور شمال اور نسیم مراد سلطنت کی اور ہوائین کہ چمن عالم کو کھلا دیں وہ انکی صحبت ہی کہ جنھین پیغمبر نے اپنا اصحاب کیا یہانتک فوارے کہ نہر مین ترقی ہو رونق ملت کی اونکی وہ خزانی بنا نیوالے ہیں اور جتنے درخت کہ زمین سے رواج احکام شریعت کے اوگے وہ جڑ جما نیوالے ہیں

اگر وہ بلبل اور قمری کیطرح گل اور سرو پر خیر و سعادت کی عاشق نتھی تو کیون آواز اونکی زمزمہ یعنی مواعظ
کی سامعین نزاد موقت کے اپنی کانونکو سُنائی اور اگر نہر کے پانی کے مانند کیاریون مین حق و انصاف کے
روان نتھی تو کیون تماشائیون نے اوس وقت کے اس سیر یعنی زیارت سے اونکی آنکھونکو ٹھنڈک نہ پہنچائی اگر وہ مستحق
علو رتبت نہوتے تو کیون نسیم سحری کیطرح عنایات ایزدی اونکی ترقی مدارج کے گلزار کو کھلاتی اور بیہودہ بہر باطل
ہوتی تو کیون خلقت خدا کی اونکی قبول اطاعت کے پودے اپنی زمین خاطر مین پھلاتی اونکی سعی کے تیشون سے
جبکہ خار نار رشک کو جڑ سے صاف کیا تب ہر ایک کا پانوان اونکی راہ مین پڑا اور جب اونکی عدالت کی بیلچون نے
بدعت کی گڑھون اور نالونکو بالکل بھردیا تب سبکا قدم ثبات و یقین اوس زمین پر گڑا اور اونکی قدم میدان
اطاعت دین مین سب سے آگے نہ بڑھتے تو شایان نزول آیہ کریمہ اَلسّٰابِقُوْنَ السّٰابِقُوْنَ حضرت حق سے نہوتے
اور زبان پاک رسول سے کسواسطے اصحابی کالنجوم کہی جاتے اگر اپنی مشعل سعی کی روشنی سے ظلمت کفر کو نکھوتی
پیشوائی اگر نصیب اونکی ہوئی تو نبی کی پیروی مین اور صدارت اگر پائی تو فراغت گستری اور پیغمبر کی بنا پروری نے
نظم وہ ہین معدن فضل و علم و کمال + وہ ہین منبع بخشش بیزوال + بہمان اونکی ہے صدائے احسان سے نہ
صدف جیسے ہو در غلطان سے پر + **آغاز مدعا** اما بعد فقیر بے تقصیر خواجہ امام الدین معروف
به **خواجہ امامی** خانہ طراز شاہراہ این بیان ہست کہ چون این خاکسار بیمقدار را شرف سعادت تلمذ حضرت پیر و مرشد
برحق مسجود طائفہ خیر مطلق قبلہ قبلہ پرستان و کعبہ ارباب ایقان جناب **مرزا محمد حسن متخلص بہ قتیل**
بسط اللہ ظلال فاداتہ علی رؤس المسترشدین الی الزمان الطویل در تحریر نثر روزی گردید اکثر رقعات کہ جامع و طویل
چکیدہ خامہ اعجاز شمامہ ملاذ زمان ممدوح مشتمل بر انتباہ از صحت و سقم عبارات فوائد اصطلاحات و تعلیم طریق
وصل و پیوند الفاظ و فقرات و حسن و قبح ترکیبات و اجتناب از اغلاط و دیگر مذمومات و تحفظ مقام نشست
و برخاست انعطاف حد عبارات کہ متمسک رسانیدن نقصان بپایہ کلام ضبط این ایج تواند شد جمع
حالات زمانہ و احکامات غیریکانہ و استفسار بعض مآرب و جواب بعضی مطالب میرسد و ہرگاہ بعد حصول فراغ از
تحریر نثر بضرورت سیر و شکار روانگی بنواح مغرب صورت بست و چند سال بذریعہ پابندی قیام مضافات
منبع اتحاد و اتفاق اضداد خطوط طویل محتوی بر آداب دربار و تالیف اصحاب بر سر کار و طریقہ تلاش معاش و دیگر
امور ریاست دنیوی و صفات عبوری فوائد صبوری و درستی عظمت و استقلال طبیعت کہ دلیل راہ تہذیب اخلاق
و عزیزی در آفاق تواند گفت یا دیگر وقائع غریبہ سوانح عجیبہ و حکایات موافق مقام و مستحسنات نیک انجام
قدر افزای ساعات بہجت آیات بورود کرامت آمود گشت از انجا کہ این بی سر و پا از ابتدای مرتبہ وصول
ہر رقعہ کو یک نسخہ طویل را بمنزلہ شان نزول سورۂ اخلاص و سورۂ رحمان شمردہ بقصد ترتیب عزیز تر از جان
نگاہ میداشت وقتیکہ نوبت بہ پریشدن یک جزو وانی رسید شوق خاطر بتجدید مطالعہ و تکرار استفادہ تکلیف
صاف کردن آن بر اجزای سادہ نمود دیگر بحسب موانع چند مدت دراز نیست کہ این آرزو حائل گردن خود دید

حصول نگر دیده پنجه بشوق بدامن مراد نرسید آخرها در سنه ۱۲۳۲ هزار و دو صد و سی و دو هجری بعهد حکومت تاج الامرا
اشرف انور را بندگان دارا دربان رفعت الدوله رفیع الملک **نواب غازی الدین حیدر خان بهادر**
شهامت جنگ دام اقباله وزاد اجلاله که بزرگ و کوچک زیر ظل عاطفتش بمراد دلها دست و گریبان حصول
اطمینان از رنج پریشانی برکران انداز انصرام این مهم فراغت دست داد و از این سبب که اجزای کتاب مرقع
تصاویر رقعات عربی و ترکی و فارسی و هندی نتیجه طبع جناب ممدوح بشمول نظم ضروری المقام است در خطبه هم
رعایت این براعت الاستهلال بکار رفت یعنی حمد بزبان عرب و نعت بزبان اتراک و منقبت بزبان فارس
و تعریف اصحاب بزبان هند با انضمام نظم طراز تحریر پذیرفت و نظر بر فوائد مندرجه مکاتیب نام **معدن الفیض** هم
قرار یافت طالبان فن بمطالعه آن فوائدها بردارند و دعای خیری در حق این کم مقدار زبان آرند آغاز **مکاتیب**

رقعه ۱ سرامد خواجگان عالیشان و مقدمة الجیش لوزعیان بلاغت نشان سلمکم الله تعالی بعد
لقای شریف که عصا فیر تحریر گوناگون را مالش پنجه شاهباز بیانش فشاری میدهد پوشیده نماند که تا امروز جائیکه خیام
دولت جناب عالی دام اقباله شرف افزا بود و آن قطعه زمین سوای مقام مجبوری نامی ندارد و بدعای عمر و دولت
آنصاحب مشغولم بست و یکم ربیع الاول اینجا رسیده بودیم و اگر آنطرف هم که مسافت آن نیم کروه بیش نیست
داخل حساب کرده آید هیجدهم ربیع الاول بشمار میرسد صاحب از هیجدهم ماه گذشته تا چهارم ربیع الثانی که امروز است
شمار نمایند و هنوز نوید کوچ گوش آشنا نیست بعضی هفتدهم شهر حال کوچ بلکهنو نشان میدهد و بعضی بتاریخ نوزدهم
العلم عند الله مکتوبیکه بخدمت والا شان نوشته بودم الی یومنا هذا جوابش نرسیده وقتی می آید و یعنی مکتوب خودم
نزد صاحب روانه خواهم نمود تازه اینکه راجه بلاس سنگه برادر راجه نواز سنگه متوفی که عامل این پرگنه بود دیروز
مقید شد و شتر سواران جا بطرف برای آوردن زمینداران و اهل معامله رفته اند باید دید چه میشود تا وقتیکه آنها
نمی آیند و انتظام این ضلع صورت نمی بندد مائیم و آفتاب گرم از خیمه چه پیش کند میشود و ایضا یکی از اخبار تازه این است
که سبز ام سنگه نام زمینداری بود که بحسب ظاهر رجوع بعامل سرکار داشت در معامله بلا تکرار میرسانید لیکن بباطن بخوبی
زمینداران مردم اشرار حامی قطاع الطریق بوده است درین روزها صاحب غنچه شده در حویلی خود مشغول تماشای رقص و مجرای
غنیا گران بود دفعة سواران رسالة قندهاری غافل بسر وقتش در رسیدند و مردکه را با چند رفیق بدنهادش گرفتار کرده
آوردند طرفه اینست که مردکه میدانست که شیوه طراری و رفاقت او با دزدان و رهزنان معروض حضور پر نور شده است
و با اینهمه نگر بخت وقتیکه سواران قندهاری نزدیک رسیدند آنوقت اراده گریز کرد آنها برای خود ماند و قصد گریز نکند راه را
برگرداندند و بطرف قلعه دیگر متوجه شدند مردکه باز تسلی شده مشغول رقص شد حریفان وقت شب از آن طرف برگشته جلوریز
برسرش می آیند و مردکه را میگیرند آدمی نیست برای خود بچه فیل است به پریروز یا دیروز زنجیر گرانی زیب
پایش کردند زیاده خیریت از حضور اقدس دعا و از آغا صاحب سلام برسد مکتوب خود را بعد سلام نیاز یافت
که البته شب در بنجاروی آسایش می بینیم و باقی تمام روز آفتاب گرم مصاحب همدم ماست خصوصا دو پاس نغمه فقط

رقعه ۲ نورجبین مروت وگلگونهٔ عارض فتوت سلمکم الله تعالی لفافهٔ خطوط دیروز که پانزدهم شهر حال بود بمطالعه
درآمد بسیار بجا کردید که از حکم حضور عدول نکردید هزار آفرین بر سلیقه و شعور شما بالله که مرضی بزرگان شما بر رفتن صاحب
بشکوه آباد نبوده است و نیست و حق بجانب این صاحبان است زیرا که علو دودمان ایشان مقتضی آن نیست که فرزندان
ایشان اطاعت عمال بکنند لیکن نزد من این اطاعت در اصل انقیاد حکم حضور است با اطاعت عامل چه سروکار
انحراف ازین یعنی بعینه انحراف از حکم ولینعمت است حالا هرچه از حضور ارشاد میشود بجا آرید این نیابت در اصل نیابت
شماست البته در چندی از کار تحصیلداری آگاه خواهید شد پریروز که چهارشنبه بود از خدمت خانصاحب رخصت شدم
زبانی آدم خود دیروز دریافت کردم که اسباب خانصاحب همه روانه شده بود و خود برای رخصت در خانه رفته بودند که شاید
یکپاس روز برآمده خود هم روانه شدند یعنی دیروز که پنجشنبه تاریخ پانزدهم بود خانصاحب مع الخیر از لکهنو روانه پرگنه شدند و دیگر آنکه من
اینوقت تنگ فرصت بودم ازین سبب بهمین اکتفا ورزیده شد بعد ازین خط طویل خواهد رسید از تفضلات حضور عجب که وقت آمدن
برجا که بدولت و اقبال تشریف برند شما را نیز در رکاب خود سرفراز فرمایند زیاده خیریت رقعه ۳ معدن الفضل و منبع الارشاد سلمکم الله تعالی
عنایت نامه والد ماجد شما میر یوسف علیخان داروغه جیب خاص حضور پرنور رسانید چون عبارتش عربی است معلوم نیست
که مطلب آن بر حالی شما شد یا نشد عربی آن چندان مغلق نبود لیکن غور نکرده باشید والا از آنجا معلوم شد انشاء الله
العزیز بعد یاد کردن رسالهٔ قانون مجدد شما نیز عبارت عربی خوب خواهید نوشت محنت شرط است معلوم نیست که از یاد
گرفتن ابواب مزید فیه فراغت شد یا نه بعد از ابواب مصادر درست وقتیکه مصادر یاد میشود از صرف سلطان میشوید باقیماند نحو آنهم
زود تر یاد خواهید گرفت قاضی محمد جوق جوق محامد مرزا اشرف نوشته بودند البته سوای یک دو عیب صفات حمیده هم در او
دیگر از اخبار تازه اینکه بروز جمعه که پنجم ذیحجه است ضیافت جناب عالی در سرکار مرشدزاده خود ما قرار پذیرفته لیکن صبح هم
تشریف خواهند آورد چاشت کرده مرخص خواهند شد این بیت کیفیتی که دل میخواست نمانده حضور با آنشان از حکم رسیده و هرگز گمان
نبود که اول در تشریف می آرند دیروز یکپاس روز برآمده عرضداشت جناب عالی متضمن تعیین یوم و وقت رسید بالجمله چون بیچاره
خانه شماست بر تماشا موقوفست یکجا نشسته اختلاط خواهم کرد شما را خواهم طلبید و آغا صادق صاحب و مرزا ابوالحسن صاحب
خیلی سعی دارند که این بار کربلا باید رفت سوای ایشان مرزا احمد داماد میر انشاء الله خانصاحب چند بار گفته است
که من کربلا را ندیده ام و خانصاحب هم گفته اند که یکبار این را همراه خود ببرید پس خاطر صاحبان از حضور رخصت طلب
خواهم کرد اگر عرض من پذیرا شد میروم والا مجبوریست و باعث اینهمه تردد در رخصت آمد آمد جناب عالی بروز جمعه است هرچند
من خود ازین چیزها دل برچیده میباشم لیکن چه کنم که چنین امور تعلق برای من دارد زیاده خیریت الحاصل اگر مناسب دیدم
شما را میطلبم والا خیر رقعه ۴ کوکب برج شرافت و سعادت و یاسمین بهارستان اهلیت و رشادت گوهر بی قیمت صدف
قابلیت نکته دانی یاقوت شاهوار معدن فصاحت و خوش بیانی فارس مضامین انشاپردازی سعد الحبیش سحر که سحر طرازی
عندلیبان خوش آواز شاخسار بلاغت از حسن صورت آموز و طوطیان شیرین مقال هند خوش کلامی ازو بهره اندوز
یعنی سکه آرای نقد نکونامی در رنگ بر روطراز خجسته سرانجامی عارج معارج بلند مقامی خواجه امامی سلمه الله تعالی الحمد لله که

ابر سیاه کلک عنبرسلک شمادسینباستان بتسوید عبارت و زمرهٔ اہل زبان که مغنشیان بلاغت نشان باشند و عبارت آرایان در کار خود یگانه از نرگس شهلای این بوستان تا بگل خرزهره فرق نکرده اند کما ینبغی می بارد و تر دستی طبیعت آن گل سرسبد کمال و شگوفهٔ نوبهار فصل بیزوال از دمانیدن از دواج فقرات دلنشین و شگفانیدن یاسمین متنوعه مضامین رنگین در زمین صفحهٔ قرطاس مانند سحاب آذری آبی بر روی کار می آرد آفرین صد آفرین حالا صلاح فقیر حقیر این ست که به تحریر عبارات رنگین مسجع سفید آب روشنی ذکا را با لعل خون جگر که مراد از فکرست یکجا نموده کاغذ ساده را رشک ورق مرقع چین سازند و شناوران دریاے این صناعت را که بی مدد کشتی و ملاح ازین سر تا آن سر رفته اند بورطهٔ حیرت در آرند بلکه باین قامت کوتاه می باید که نقطعی بوشان کشتی گاه براعت را که به بلندی تلخ نازان بوده در راه رفتن خود راسے بفیند به لنگ سرکش روان قلمی آزیا در آرند و تهور دستگاهان لشکر عدیم البدلی را که پیوسته بر خود می جنبند سنان غیرت بر جگر نگزارند لیکن تالب و دہن یاران آشنای مصنوعات کو لی علیه اللعنة نگردد چکیدن شیرهٔ جان پرور فقرات حلاوت آمیز از نے خامهٔ جادو طراز محال ست و السنهٔ معرفان لذت شربت روح نواز مضامین طرب انگیز لال از ہمیان خاص که در یک مسودهٔ احوال وا نگاشته اند از دنانیر جیدهٔ معدن طبایع احمر سست بخبری بنیاد و کولی بر آرند و امیدواران جان بلب رابلغد نیه و کاس لذیذه آن به لذت شهد و بارانی چه پار آشنا نموده ہمت بتحریر برگمارند لازم که جواب این رقعه بر طبق تمنای منتظران این نسق تحریر نمایند و از مطالعهٔ آن ابواب بهجت و نشاط بر روی احبا بکشایند

رقعه ۵ خواجهٔ خواجگان فی المجد و العلا فارس نهال بلاغت در زمین انشا سلمکم الله تعالی بعد اشتیاقی که ما فوق آن متصور نباشد واضح باد که مکتوب لنواز مرقوم سبت و یکم شهر حال بصحابت آدم جالینوس زمان بقراط دوران حکیم الحکما خواجه محمد خانصاحب رسیده نشاط بر نشاط ارزانی داشت صاحب من این خط ہفتم ست که بشما نوشته میشود درین مدت یگی دو خط صاحب رسیده است خط و ڈاک جنابعالی تلف نمیشود مگر دو سه خط سوای ڈاک فرستادم سبب اینست که در خانه تاج الدین حسین خان نوشته با یشان دادم که ملفوف عرضهٔ خود که ہمی غلام حسین خان جنت مآب روانه می نمایند بفرستند معلوم نیست که سوای این خط هم خط بشما رسید یا نه اگر البته میرسید درین خط مینوشتند لیکن نمیدانم آدم خانصاحب چه بلا زد که خط نرسانید خلاصه تمیم مسوده پیشتر فرستاده شد حالا دو مسودهٔ حال ہم ترجمه شده میرسد نه ده یا یازده رقعه دیگر مانده باشد پیشتر در خطی احوال رباعی نوشته بودم خدا داند رسید یا نرسید این بود که جنابعالی که وزیر نشسته بودند اشرف علیخان از روغن داغ و تصحیح رسید که خواجه باسط مدتی ست که بدربار نمی آیند جنابعالی فرمودند که ایشان بلشکر نمی آیند طرف ثانی عرض کرد که در شهر ہم ندیده ام غرور تبسم کرده فرمودند که من با ایشان رنجش دارم خان مذکور گفت حالا معلوم شد که مورد عتاب شده اند ارشاد شد که استغفر الله این چه حرفی ست ایشان با من علاقه روحانی دارند و من ہم با ایشان ہمین علاقه دارم آدمی بلیاقت خواجه باد شاه خان کجا پیدا میشود از فتوت و مروت و امانت و دیانت و صدق کلام و اکل حلال ہر چه گویند بر ایشان ختم ست و ہزار رسال اشکال ایشان

کولی نام حلوائیست که متصل نخاس در دروازه بیت السلطنت لکهنو دکان میداشت و شیرینی بسیار لطیف ساخته میفروخت و دکانش مشهور است ۱۲

کو رنیهٔ شیرینی که در آن بادام و غیره اندازند ۱۲

چه بلا زد اے بلا آمد ۱۲

یک کس باین صفات بهم میرسد بعد از آن تا دیر ذکر خواجه محمود خان صاحب و ذکر خواجه وزیر خان صاحب و بخشی صاحب
و قاضی صاحب و خواجه صوبه مرحوم ماند و ارشاد شد که خاندان ایشان مثل آفتاب روشن در هندوستان و من
بزرگ و کوچک این خاندان را میدانم من بعد ذکر انگشتری بازی جناب قبله و کعبه و تبدیل رنگ ایشان گاهی
سرخ شدن و گاهی زرد شدن و گاهی کبود شدن را بیان کرده فرمودند که هیچ تماشائی باین نمیرسد باز ارشاد شد
که این تبدیل لون هم از سبب صدق و دیانت ست زیاده خیریت این گفتگوها در منزل سوم یکبار نهر کلیانی اتفاق افتاد

رقعه ۶ ضمیر انور بهارستان براعت اطال الله بقاءکم بعد اشتیاق مخفی نماند که دیروز بست و یکم شهر حال دو شنبه
مکتوب شما در جواب نوشته فقیر که بتاریخ هیجدهم آدم غلام حسین خان صاحب رسانیده بود رسیده مسرور ساخت از عبارت این خط
بسیار حظ بردم از اول تا آخر فارسی آن همه چست و درست و لائق پسند اهل زبان بوده است آفرین صد آفرین
عبارت قدری شک در صحت محاوره بخاطر من رسیده بود چون تامل نظر کردم مرجع دوم غلط کرده بودم شما همه خوب نوشته
بودید خلاصه از روزیکه از مقام گاه روانه شده ایم الی یومنا هذا سه قطعه از صاحب روانه شده دو تا به بشیر یعنی بست و نهم و بست و یکم
خط بست و دوم [illegible] داک ملفوف خط خانگی میر منشا الله خان صاحب بود از میر محمد تقی صاحب گرفته باشید و خط بست و یکم مولوی صاحب علی حسین
خواهند رسانید جناب مولوی صاحب ممدوح از بنارس اراده فیض آباد کرده بودند چون باظهار مسافران
دریافت نمودند که در راه بنارس و فیض آباد زمینداران مسافران را میکشند و شکر هم قریب بود و بخط مستقیم همین جا آمده
دو لوچ در اوتاق تاج الدین حسین خان صاحب همراه ما بوده اند از جهت اختصار کوچ فوج دریا موج جناب عالی دام اقباله روانه بشیر شدند
البته دو روز یا سه روز پیش از ما انجا خواهند رسید و خط سوم همین خط امروز نیست که بتاریخ بست و دوم روز یکشنبه نوشته
می آید انهم در داک انگریز ملفوف خط غلام حسین خان صاحب روانه خواهد شد تمام شد این قصه بعد ازین بشنوید که همین
بمرتبه یقین رسیده است که یا خط من بوالد شما نرسیده یا جواب در راه تلف شد یا فرصت تحریر از بعضی موانع
دست نداده و یا از راه بی تکلفی ننوشته اند در جمیع صور اتحاد روحانی که میانه من و قاضی صاحب ست شکوه را نمیگذارد که راه
بخاطر یابد اگر خط فقیر مشتمل بمطلب ضروری میبود آدم اجیر جواب گرفته میرسید آنچه از اراده خود در خصوص تحصیل وجه معاش
و خدمت تاج الدین [illegible] بزرگان نوشته اید خدا زیاده ازین توفیق رفیق گرداناد و چون من قلت و کثرت معاش موقوف بر بخت
و اتفاق ست [illegible] را باید که از سعی باز نایستید درین صورت اگر کاشته او خوشه داد یا بار آورده فهو المطلوب و الا مطعون
امثال و اکفا [illegible] نخواهید شد [illegible] همت جفا کش سهام و سیوف طعن و ملامت خواهد بود الحاصل عزم درست با عقل صحیح
شرط [illegible] انسان [illegible] که چنگیز و ذو القرنین میشود و پیغمبر و ولی نیز و بعضی از همین فرقه دزد و بیحیا و سخره و فساق بسیار [illegible]
بشر [illegible] عقل [illegible] باشد یعنی هر چه بکند بفرمان عقل تا گرفتار دام مذلت و رسوائی نشود [illegible]
شما طفل [illegible] نیک و بد و پست و بلند دنیا را چه دیده اید هزار آفرین بر همت شما که درین عمر اراده بخاطر دارید خدا
تمامی [illegible] شما اراده ها دارید بعد ازین ترقی و تنزل باختیار خدا ست بهمین عقل و اراده سلامت باشید از حضور
دعا برسد زیاده خیریت **رقعه ۷** خواجه امام الدین سمرقندی سلمه الله تعالی مسوده صاحب میر سانیکی احوال از زمین [illegible]

براعت در بهارستان مثال ... بود غالب شدن ۱۲
کنند خدا ... شما ۱۲
و نصیبه ۱۲
اهل زبان کنایه از ایرانیان ۱۲

نموده برکاغذ دیگر صاف خواهند کرد و بعد از صاف کردن ملاحظه می‌فرمایند نقل آن نزد یک مکتوب الیه و انه خواهند نمود من هم
فردا می آیم بایں صورت که اول مرزا جعفر صاحب را خواهم دید چرا که از روز پنجشنبه نوشهر حال ایشان را ندیده ام بہمت شکوه
گذارند و سوای روز جمعه بمرزای موصوف فرصت دست نمی دہد خواسته بودم که این مهم را حواله بجمعه آینده کنم لیکن دل باین
راضی نشد زیرا که طرف ثانی خواهش ملاقات از ته دل دارد و انتظار بی التفاتی خوب نیست الحاصل مرزا را دیده آنجا
می آیم و امروز از صبح جلسه یاران نزد فقیر بود محمد اکرام خان پسر خانسامان جناب عالی و محمد کامل خان لاهوری
و سیادتی حسینخان آمده بودند آن هردو صاحب خود اینوقت رخصت شدند سیدی حسینخان نشسته اند زیاده خیریت

رقعه ۸ مهر سپهر براعت نور الله شموس اقبالکم بعد اشتیاق فراوان مخفی نماند که رقیمه مسرت طراز به زبان
ترکی که عبارتش روح میر علی شیر نوائی تازه میکرد و فقیر هم حال رسید دل را بهجت تازه و روان را راحت بی اندازه ارزانی
داشت در این محبت نامه از سبب تعجیل بجای لفظ جائزه جاریه از قلم شما ترشح شده بود در جناب والای شما گمان غلطی کهرست
و خوب شد که معنی خفقان تحریر آورده والا از خفقان شما اگر بمعنی مشهور و مروج که خدا نکند میبود خیلی رنج بر میداشتم
الحمد لله که ازان خفقان که امیرزادهای نازک طبع ناز پرور بآن متصف اند محفوظ هستند خدا همیشه برکران دارادو وار
مصروف بودن آن اقبال نشان بتحریر و مطالعه کتب کمال شگفتگی بخاطر دست داد آفرین صد آفرین هر چه خوب میکنید
میکنید و برای خود میکنید روزی بکار خواهد آمد جهان را گمان اینست که تحصیل علم و کمال برای بهم رسانیدن
مبلغ خطیر است و نزد عقلا این معنی از سر غلط زیرا که از کسب فضائل تکمیل ذات و رفعت نفس مرکوز خاطر ارباب بصیرت
میباشد و انچه در خصوص رسیدن جواب مکتوب از طرف والد ماجد خود نگاشته اید نزد فقیر ربط کلی با صداقت دارد
از دو حال بیرون نیست یا خط راقم در ڈاک انگریزی تلف شد یا جواب آن از غفلت سرکار را خاصیت عنقا پیدا کرد
لیکن حیرانم این معامله امر بدیهی است که خط احدی در ڈاک انگریزی تلف نمیشود اگر مکتوب الیه که خط برای او ست
هم بجای حرکت کند باز خط را ضائع نمیکنند یا بمکتوب الیه میرسد اگر در جهان قریب جواز نزد داده والا بهر که نوشته است
پس میدهند بخلاف ڈاک جناب عالی که همیشه در چهار خط دو خط بباد میرود بالجمله با نهمه از نیامدن جواب اضطراب کلی دارم
امروز خط دیگر بعد عصر روانه خواهم کرد و درین عرض مدت که تا اینجا دارد یم اگر جواب می آید صاحب میر سید الا لکهنؤ خواهم فهمید طول
این عمر باین مرتبه در رسم نمودن انقدر که میگویم از صفر تنگ آمده حرف نمیزنم بلکه از بی شغلی تر آمده ام و الا عیش من لکهنؤ هم ای
لق و دق هر دو برابر است لیکن بشرطیکه امید حصول منفعتی باشد والا دیوانه نیستم که مغز استخوان پیشکش آفتاب گرم نمایم احوال
فرق اقچه و کمل متوزاقچه که امانیکر بیار رساتو تارتا بولدی لیکن اگر خواجه قاضی خان یوزبیگ بیار سون لا زمین فقره نماس
مین روزیکه آن رشادت نشان از شخص بیگانه در جلدوی خدمت حاصل نموده روپیه خواهند فرستاد خوش خواهم شد
قبله و کعبه را بندگی و وزیر صاحب را اسلام و نیاز و قار و اش لا رسیکدنی و جاو باریه سیه کوچی لا رسینی سلام میگوید
یار باقی دین بی فائده و در **رقعه ۹** افسوس چشمه سلاقت و شیرین کام منیر ذلاقت طال عمره بعد اشتیاق
شریف مخفی نماند که دیروز که پانزدهم شهر حال بود از فیض آباد کوچ کرده بی اتفاق افتاد ام چند با بهمین قدر

واپس می دہند ۱۲
ترآمده ام یعنی
ملال آمده ام ۱۲
ملاقات یعنی
فصاحت و تیز زبانی ۱۲
ادب معاف ۱۲
ذلاقت یعنی
تیز زبانی ۱۲

کوچ شد پس فردا بسلطانپور میرسیم از انجا بهر طرف که آب و دانه جلوه کشد میرویم درین سفر سوای بار و گرد دم حربا
دیگر از قسم شکار نیست مرزا مهدی علیخان صاحبزاده که از بطن خاص محل ست یکماه و زیپیش از کوچ در فیض آباد
مغضوب پدر شده روانه لکهنو گردید سبب مقهور شدن آنکه هیچ بی هیچ سر داد و بدست خاص برداری گله آنش
رسید هرکاره مفصل خبر بحضور برد چون نوبت به تحقیق از خودش رسید نام یکی از رفقای خود نما برکرد که من زده ام
او نزده است شاید او را بمبلغی راضی کرده باشد لیکن چون از اول بحضور دریافت شده بود تیغ او نبرید از
لشکر بیرون کردند پوشیده نماند که چند روز پیش ازین وکیل عامل سلطانپور را بر سر سوال و جوابی از لشکر رانده بودند
معلوم میشود که حالا خود باراده برق چشم سرکشان گرفتن و تهدید دیگر اشرار واخذ نذر و نیاز بآن ضلع میروند دیگر آنکه
دو مسوده دیگر که هر دو عربی ست مترجم شده در لف همین رقعه میرسد رقعهٔ اول که در ذکر اسپ است خیلی مختصر بود و رقعه
رقعهٔ که زیر این رقعه نوشته بود دید احتیاج ترجمه ندارد الفاظش همه صاف ست هیچیک از انها لغت نیست مگر در یافتن
ترکیب آن قاری غور میخواهد شما بجای خود غور بکنید هرچه دریافت میشود حواله ذهن نمائید و آنچه نخواهید فهمید من نیز فهم ام
فهمانید بار رقعه دومی طویل بوده است ترجمه آن درین کاغذ نگنجید مجبور ترجمه عبارتیکه باقی مانده بود بر پارچه دیگر نوشته
شد هر دو کاغذ را ملاحظه نمائید همه بخوبی حالی خواهد شد و در رقعهای فارسی بعضی عبارتها که مشتمل بر ذکر مسئله
علم ریاضی ست البته بفهم شما درست نخواهد آمد زیرا که من راه اختصار پیموده ام و شرح آن طول را میخواهد انشاء الله تعالی انهم
بوقت رسیدن فقیر آسانی خواهد شد دیگر آنکه شخصی درینولا فرمایش بر فقیر کرده است که یک رقعه سرفراز شدن شخصی بخدمت
پدر از حضور بادشاه و تعزیت پدر او بنویسید من خود البته نوشته خواهم داد لیکن بخدمت صاحب متصدع میشوم
که صاحب این رقعه را سر انجام نموده مسوده آن نزد من بفرستید نام خدا شهرت شما شهر بشهر رسیده است **رقعه ۱۰**
نوباوهٔ دوستان امارت و جلالت سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق تمنا مخفی نماند که مضمون عرضی آنمی قبله و کعبه خط آنمی غم دم
که بصحابت حسین بیگ خدمتگار رسیده امروز که پنجشنبه غره ماه صفر است حالی من گردیده آفرین بر همت عالی شما که هرگز
ترقی آنید نشستن و برخاستن چه حقیقت دارد دیروزست که روبروی بزرگان شما پنجهزار پیاده استاده میماندند لیکن بنای
دولت ایشان همین سعی در کار خود و خدمتگزاری و راضی داشتن آقا ست شما سرو باغ امارت هستند از استاده شدن
صاحب چمن دولت زیب و زینت دارد خدا کند که شما همین استاده ماندن دست افتادگان بگیرید و صلاح را
که از نامی پرسید بجا اکه صلاح با همه صلاح خود شماست عقل و شعور شما محل اعتماد ست هرچه خواهید کرد خوب خواهید کرد
من از پریروز مولوی منیر علی و میر نصیر الدین مرید خاص شما را تا بناکه بنارس رسانیده بحضور آمده ام هنوز تاج الدین حسین خان صاحب
را ندیده ام بعد ملاقات و مشوره همه بیگم هرچه قرار خواهد یافت نوشته خواهد شد دانائی همین را میخواهد
که اطاعت آقای خود پسند باید کرد لیکن خدا کند که شما را رفیق خود نماید بهر حال امور دنیا اتفاقی ست هرچه بظهور
رسد انوقت دریافته می شود بهمین قدر اکتفا رفت احوال باقر بیگ خدمتگار دریافت شد خدا کند که بانعام صاحب
شما نیز بتعریف تاج گنج اکبراباد را تمام کردند من هم از اول تا آخر دیده کم و بیشی که مناسب بود بعمل آورده نقل

آن نیز و صاحب خواهم فرستاد و خط سابق با آقا صاحبان مخدوم رسانیده شد جواب آن هم بعلت موقوف
دو خط که امروز آمده است جواب آن بعد ازین خواهد رسید رقعهٔ میر نصیر الدین بی لفافه درین خط است مسکین
مراعات خفت ثقل خط نموده من هم برای همین لفافه نکرده ام جائیکه اینقدر اشخاص را یاد میکنید گاهی بدو سطر
امرت لال را هم یاد کرده باشید که از هوا خواهان ست و مقدمات ز ز له هیچ حقیقتی ندارد میان حاجی
در مهمانداری من قدم بقدم شما هستند وقت رخصت تا بدروازه میرسانند از نامه سنگه بیا زمندی و آشنایی
بر ساخط شما که آمدن ایشان نیست وقتیکه آقا صاحبان خط خود را خواهند کرد با ایشان خواهد رسید.

رقعه ۱۱ منقار بند طوطیان شکر خا بشیرین گفتاری و قلم از کف سنان بلیغان در فن نثاری مرزا
امامی حیات دام کماله از رقعه دی شبی احوال خیر مآل ذهن نشین این خیر سگال گردید حرب بی هیر را هر نوعی که باشد عن قریب
بالیده راضی برین باید ساخت که راه عدم پیش گیرد الاعراف انتقدر خون کجا دارند که هر روز ضیافت این گرسنه
طبع ازلی عهده بر اشوند همین قدر باید گفت که مروا رید شاهوار دانهای تما اشخاص ضعیف البنیه که بقدری خیر از زوال
در بساط نداریم خریداری نمیتوانم کرد اگر میروی برو و الا بکلان ناخن بیخ تو کنده خواهد شد دیگر آنکه جز بهم بدست
رستم مرسلست فرستادن جزوی که بخدمت شریف ست چه ضرور همانجا باشد من خود هم آمده میگیرم و لفظ فرس بجای
فارس راقم نیز ندیده معلوم نیست که طرف ثانی بطور خود نوشته آورده بود یا مستمسکی هم بدست خود داشت لیکن چون
مرد کم استعداد هزار مسافت دور از کوچه تحقیق ست تحریر او قابل اعتبار نیست صاحب چرا قلم بر آن نکشیدند این هم
دریافت نشد که او را از ایراد لفظ فرس بجای فارس چه فائده بود فرض کردم که هر دو بیک معنی در لغت مذکور ست لیکن
جائیکه لفظ فصیح مستعمل یافته شود چه ضرور که آدم دنبال غیر مشهور برود دیگر مخفی نماند که در رقعه ملازمان که و منه
پیش ازین چکیده خامه براعت شمامه بود این عبارت ما را ازین قصها چه کار سخت متحیر شدم زیرا که تتبع رازهای
رازهای صحت و سقم زبان فارسی از آن صاحب مخفی نیست پس با وجود این معلومات ازین قصها بجای با این
قصها خیلی استبعاد دارد و گمان میرود که در عالم تعجیل تحریر اتفاق افتاد و الا این مقدمه مقدمه نیست که از نظر
کمالات پنهان بوده باشد آینده عنان بدست بی پروائی نباید سپرد و قصه حویلی آقا صاحبان که صرف
بنده و صاحب برای خود میخواهند بار دیگر به حواله تحریر نمائید که من آن مطلب را به نسیان تفویض نموده ام رقعه بعد مطالعه
حوالهٔ تقویت دستی شد از ما هر قدر عرق ریزی که امکان دارد به پاس خاطر شریف بظهور خواهد رسید زیاده
خیریت بر محرومی ملازمان جناب امیر صاحب که آتش افروزی ایشان ته دیگ مدعا را گرم نمیکند
تاسف کلی دارم این وقت طعام سالگره جناب عالی از خانه خاص محل آمده بود قدری بخدمت
شریف هم میرسد

رقعه ۱۲ نهال نورس حدیقهٔ معانی و دردانهٔ صدف نکته دانی سلمکم الله تعالی خطی که
در جواب مکتوب والد ماجد شما میرسد در خط خانگی ملفوف نموده باید فرستاد جدا در ڈاک نباید داد هر گاه خدا نخواسته
نوشته شود در همان خط بگذارید و دیگر آنکه فی الواقع مجلس شب برکیفیت تر از مجلس روز ست هر جا که این صحبتها

سوای مجلس فقرای صوفیه انعقاد می پذیرد شبانه اتفاق می افتد روزانه خیر والحق که شما طالفهای خوب را
کور و لکهنو هستند کم رشتنیده اید سوای اینها هر که هست مصرف ندارد لایق شهوت پرستان بی لیاقت و صاحب غرتان را
همین میباید که فریفته این چیز ها نوعی نشوند که قدر و منزلت درین سودا از دست دهند بالحاصل اراده اینست که روز پنجشنبه ازینجا
سوار شده شما را باین اراده همراه بگیرم که در کربلا چند ساعت مکث نموده هرگاه برگردیم باتفاق اینجا بیایم و خیمه سرخ سلطانی
که نو ساخته شده است لیستاده نمائیم خیمه یک سو ز پیش از ورود جناب عالی استاده خواهد شد زیرا که بلا زمان جناب زیارت آب
اول روز که هنوز دو گهری یا سه گهری روز بر نخواهد آمد تشریف خواهند آورد لهذا چنین قرار یافته که بروز پنجشنبه خیمها استاده شوند
و فرش را درست نمایند تا روز جمعه بوقت مذکور آید جناب عالی زیاده از یکپاس بلکه کمتر نخواهند نشست باقی زنها تا سه پهر خواهند ماند
لیکن بودن شما بقول شما در مجلس زنان لطف محض است اگر شب هیبود مضایقه نداشت هر کارها هم هستند چه ضرر که آدم
حرکتی بکند که فائده نداشته باشد لیکن از بسکه دل مشتاق دیدن شماست و هنوز در آمدن فقیر بسبب بعضی امور ضروری
توقف معلوم میشود لهذا اول همین میخواهد که روز پنجشنبه شما را بکربلا برده اینجا بیاریم و شب یکجا بسر بریم و پیش از طلوع
آفتاب بسواری فیل بدولتخانه برسانیم بالله که همین در امور زیاده از شما اندیشه دارم دیگر خیریت بخدمت عمو صاحب
والاقدر خود سلام نیاز برسانید و دیگر صاحبان را نیز که پرسنده حال فقیر اند بگر آنکه هرگاه بکالپی بزبان ترکی بنویسید
مسوده آن اول بمن باید نمود دیگر روپیه برای زن نابینا سفارشی عموی شما فرستاده شد از شتم گرفته باو برسانید فردا
بر بنگله رخت پوشیده منتظر من خواهید نشست از همین راه آمده شما را سوار خواهم کرد **رقعه ۱۳** گوهر معدن والا دودمانی
و نهال حدیقه نکته دانی سلمکم الله تعالی بعد اشتیاقها مخفی نماند که دیروز بتاریخ بستم رمضان خط فرحت نمط دریف عرضی اسمی
جد امجد شما وصول آورده خاطر را مسرور و مرقومات آنجا اعلی گردید و خط ملفوف یکی از طرف بیوه احبصاحب کرمفرمای دوم نوشته خلاصه
احبای صداقت اندیش منشی محمد صادق صاحب نیز بمطالعه در آمد نوید حصول رخصت لکهنو بعد دهم موجب مزید
برخود بالیدگی گردید دهم شوال دو سال برفتن صاحب منقضی خواهد شد در رخصت خانه در ایام محرم برای هر کارکن است
مخصوص یک کس نیست در یصورت نباید از بزرگان خود مشتاقان را بملاقات خود خرسند ساختن و خود از تلاقی شان حظی
برداشتن جای حیف است کسانیکه بزرا ابر باد میدهند آنجا هرگاه مجبور میشوند تجانه رو میکنند شما خود بعنایت الهی کاری نکرده اید
که کسی بنگاه کمی تواند دید در ایام محرم بیائید و تا مدت موعود اینجا بمانید اگر پنج شش روز زیاده بر وعده هم خواهد گذشت مخل حاضر باشی
در نوکری نخواهد شد سر آمدن شما برای این بسیار میخواهم که حسن خیلی مسخرگیها میکند و روبروی شما زبانش هم روانشده بود
بلکه شاید بپای خود در راه هم میرفت با میر صاحب می گوید که امیر صاحب کی تلامتی یعنی سلامتی چنے مرمرے کهاونگا و وقتی
میگوید که مرزا صاحب یعنی مرزا صاحب کی تلامتی چنے مرمرے کهاونگا و خواجه صالح را خواجه صادی میگوید هر کس که
او را ذوق گفته صد امید هر جواب میدهد گویا نامش ذوق شده است لیکن دلچسپی های دیگر دارد هرگاه بیائید خیلی گنج
برسید سر شام یحیی خان از زد یا بفرستید که صباح باستقبال شما تا کربلا آئیم و بجا مستقیم شما را در چهاونی بیاریم خواه اول
در مکان حضور بیائید و اینجا چیزی خورده باز بحویلی نو تعمیر خود که ازینجا قریب تر است خواه در همان حویلی نو خود بروید

لیکن مناسب همین است ما هم همانجا میرویم آنچه نوشته ام همین بعمل باید آورد و خانصاحب که مهر با تاج الدین حسینخان از بیست و شش روز وارد شهر اند درین عرصه چند بار اراده پرگنه کردند و از سبب بعضی موانع هر بار فسخ عزیمت نمودند دیروز که جمعه بود هم روانگی ایشان تقرر پذیرفته بود امروز که شنبه است هم خبر گرم بود لیکن از ریزش باران رحمت می بارد و فرصت سر خارییدن نمیدهد بنابر آن امروز هم نمیتوانند رفت آداب بندگی از طرف شما رسانیده شد خانصاحب موصوف خیلی تعریف شما از وجه خود و غلام حسینخانصاحب میکنند و الا خانصاحب از چندی بیمار اند و بیماری اینست که با کسی حرف نمیزنند عالم سکوت دارند خدا انجام بخیر کند و سبحانعلیخانصاحب را سه ماه کامل درین شهر میگذرد شنیده باشند که آن کلکته آتش مزاج باغوای بعضی مخالفان با ایشان دشمن شده و تمام املاک اینجا را برابر کرده دیگر اینکه شخصی که دیوان میر انشا الله خانصاحب نوشته میفروخت در آن یام که لاله هرسکه لال صاحب با خط بعموی خود نوشته اند شما را الیه بیمار بود آخر از عسرت خرچ ترا آمده بر فیض آباد نزد برادر کلان خود رفت از من بقول قیمت بابین شرط طلب کرده بود که بعد چاق شدن نوشته خواهم داد من هیچ جواب ندادم باز پیغام به سیلچند نمودم که حالا دیوان فروش نخواهد رفت من دیوان خانصاحب را از خانصاحب برای نقل طلبیده ام خواه کاتب را طلبیده اینجا بنویسانیم و شما پول بدهید خواه شما کاتب را بیدا کرده دیوان از من بطلبید و در مکان خود بنویسانید لاله موصوف گفت که رقعه همین مضمون بخواجه امامی صاحب بنویسید من میدهد که در خط خود فرستم چنانچه موافق گفته معزی الیه رقعه بشما نوشته در لف خط ایشان فرستاده شد که شما رسیده باشد یا برسد رقعه سرو بوستان اشنادست عالیقدر منیع الشان سلمکم الله تعالی بجلیل لقب بشمائم ممتی و بدهنیاق مبتهاکه سبب بخواه میشود مخفی نماند که دو قطعه خط صاحب بفقیر و سه قطعه عرضی برای قبله و کعبه رسیده و جواب هر یک فرستاده شد تفصیل رسیده باشد آنچه در خط احوال بی رونقی کار منشی و بیجا خندیدن صاحب النوع او نوشته بودید دریافت شد کار منشی گری کاری پرگنه نیست که موجب جمعیت باشد و هر خدمت موقوف بر شفقت آقا بحال نوکر خدمتگار است و فی الواقع حکومتش کس بودن کار صاحب عزتان نیست این مضایقه ندارد که او منشی اول کلان گفته شود و شما منشی دوم هر دو فرمانبردار صاحب کلکته باشند نه اینکه حکم او بر شما روان باشد این را دل من هم گوارا نمیکند و شما هرگز اندیشه نکنید من برای شما از مرتبع سمان را تا بکلکته و لندن بکلی بخواهم کرد و آنچه مرقوم بود که عبث کرسی خود را از دست داده ام راست است اگر تقریب این طرح نمی نشیند باز استاده شدن برای چه بود و لیکن شما خود گفتید که این چیز پیش دانایان حقیقتی ندارد و قبال نشان من بدهید که یکی بلای زن و تحته پیش بادشاه می نشیند و وزیر اعظم استاده میماند لیکن بلا پیش وزیر چه حقیقت دارد و این استاده شدن برای شما خوب شده من بسیار خوش شدم برای اینکه شما از خاندان مجد و علا هستید هنوز آغاز شباب دارید نام و نشان بزرگان هم بگوش شما خورده گمان آن بود که شاید از منسب خود غرور فی در سر داشته باشید حالا این استاده شدن پیش آن کمان ضعیف هم نخورد شما باقی نماند و مرد دانا از همین میباید اگرچه گمان من غلط بود چرا که شما گاهی درینجا این نام و نشان نموده اید بارها گفته اید که از نام بزرگان ما را چه فائده نامی که برای ما باشد البته بکار ما می آید و روزی که خانصاحب شما گفتند که صاحب خدمت منشی گری را دو بروی صاحبان عالیشان نمی نشیند شما بکمال شگفتگی گفتید که در نوکری آقائی

این شرطها مثل نکاح چه حقیقت دارد مصرعه غرض صد آفرین بر نظر فیت ای مرد ❊ لازم که آینده هیچگونه اندیشه بدل
نیاورده بخدمت آقا میرفته باشید بعد ازین دیگر فردا روانه خواهد شد ده روپیه مشاهره برای اوقات گذارے
کافی ست شما خود بفضل آلهی در امر معاش سلیقه کلی دارید نصیحت درین امور بصاحب حکمت به لقمان
آموختن ست پیشتر هم خطے به مرزا مینگا صاحب فرستاده شد رسانیده باشید حالا خط دیگر میرسد
این را هم برسانید مرزا ابوالحسن خانصاحب آشناے قدیم و مهربان بحال فقیر اند ملاقات بایشان
و مهربان ایشان بودن مضایقه ندارد و اینکه شما اندیشه از طرف خانصاحب در دل دارید خانصاحب
هرگز بد نخواهند کرد بر خانصاحب را فراغت معاش شما منظور ست بهر طور که اتفاق افتد خط
دیگر برای جناب ممدوح هم نزد میر رمضان علی صاحب رسانیده خواهد شد ایشان خود براے
ملاقات مرزا مینگا صاحب رخصت نخواهند داد و خطوط صاحب جا بجا رسانیده شد جواب بعد ازین
خواهد رسید و ناهر سنگهه در همین خط یا رقعه کاغذی گذاشته است ملاحظه باید کرد آقا صاحبان هنوز
در جهانگیر نگر هستند و من هم در حضور فردا ارادهٔ نخاس دارم و آقا صاحبان هم یقین که فردا در حوالی بروند
و آغا صاحب مشفق خود مارا از خط صاحب بسیار خوش شده اند و جواب را بذمهٔ من تفویض نموده اند بعد
ازین خواهم نوشت از حضور هم دعا در جواب کورنش ارشاد شده **رقعه ۱۵** بر دل صفا منزل
حضرت خواجه باشنی نماند که خطی پیش ازین هم از ان صاحب رسیده بود لیکن چون جد امجد و والد ماجد صاحب
فرمودند که در سه چهار روز نزدیک ست که خط دیگر هم بیاید پس بهتر اینست که بعد وصول خط دیگر جواب هر دو
مکتوب یکجا نوشته آید چون مرقوم همین ست که نعت نامه فقیر هم در لف خط خانگی می آید بیطلبی هم سوای حال صحت
و عافیت اینجا و دریافت خیر و خوبی آن نوباوهٔ بوستان مجد و علا نبوده است من هم بتحریر نپرداختم لیکن اینقدر
وقوع تعویق در رسیدن مکتوب باعث اسلوب در خیال نبود اگرچه این هم بی سببی نبود معلوم شد که از
باعث تشریف آوری خانصاحب خود ما بوده نیز تحریر خطوط بسبیل تواتر بهیچ بلیش نیست از انجا باید آورد
و الا پیوند روحانی حاجت به تکلفات ظاهر رسمیه ندارد آمدم بر مطلب دیگر این ست که دیروز که یازدهم شهر حال بود
رقیمه فصاحت عنوان متضمن نوید صحت جسمانی و یافتن تنخواه ماه مئی و کم صرف رسیدن مبلغ مذکور راندن حسین بیگ
بنفس اشر الناس حصول آورده مسرور و مبتهج ساخت از آدم حرامزاده خدا در امان خود دارد کار خود بدست
خود کردن به از انست که بنده نالائق در خدمت باشد نوکر بیحیای بدذات هم اکنون آقا مست ابلهان چنین
کس را جواب نمیدهند خدا داند چالا یا این مرد که راچه بلا زده الا از ابتدای نوکری تا حال مصدر چنین فتور و قصور
نبود باید شما بار ها تعریف او پیش من کرده اید که بسیار مسکین و کم آزار و بی زبان ست و نامعتبر و سارق هم نبود
لیکن معلوم شد که عصمت بی بی از بی چادری بوده است و آنچه در خط سابق مرقوم بود که دیوان صاحب طریق
قسمت و خدا [illegible] از جانب من [illegible] رسیده اند خود تیش نیست که این قاعده ایجاد طبیعت خود من بود و این نقل

هیجده ساله بلکه بیشتر ست حالا تا بطمانینت خاطر تاملی در یاد کردن آن بکار برم سر دست بخیال نمی آید
و نیز تحریر آن از اینجا تا بطریق قریب الفهمی نوشته نشود مفید طرف ثانی نخواهد افتاد انشاء الله العزیز بعد ازین قرو
عمل را یاد کرده و طریق تفهیم آن نیز از پیش خود اختراع نموده بصاحب خواهم نوشت تا دیوان صاحب را د فهمیدن
آن دردسری برود بدو من حالا قسم خورده ام که در هیچ مقدمه از امور در باب صاحب ننویسم زیرا که هر چه در
خیال من اینجا میگذرد شما آنجا همان بعمل می آرید بلکه بهتر از آن پس من از تحریر خود خجالت میکشم گویا به ارسطو
نصیحت می کنم از انجمله یکی موافق ساختن تمام عمله دربار با خود و مورد عنایات آقا بودن دیوان صاحب
اگرچه خود ش شریف النفس ست از آن خود کردن همه و البته بتدبیر شماست من از اینجا هیچ
نه نوشته بودم که چنین باید کرد و چنان حالا سوای نشان بر ادن غلطی الغلط که آن هم در عالم تعجیل
اتفاق ست چیز دیگر بصاحب نوشتن خون آن صاحب ریختن ست حق تعالی شما را این قدر دسترس
بدهد که در عوض آن حسن سلوک و الفت که یاران با شما می ورزند ایشما خدمتگزاری هر یک بظهور رسد
از کرم الهی این هم بعید نیست هر آن منتظر آن بوده زن شاه پیر ابراهیم ابو العباس بانند پیرو خوز آ
لمو و فخر این هر دو خلیع بدهی شاده دا کردند و محسن و احسن اطفال عم بجا بدهی پوشیدند بیچاره عبدالله
نزد برادر کلان خود رفت خواجه عبدالله اگرچه ظاهر مسکینا لیکن از صورتش غم و افسردگی تراوش مینماید
آقا صاحبان مخدوم و آقا صاحب خود ناخوش و مزاج حضور اقدس قرین صحت ست چون من اینوقت
بنجاس هستم و فردا اراده حضور پرنور دارم از طرف حضور والا به حسب حکم دعا و از طرف دیگران سلام میرسانم
خط ناهر سنگه در همین خط ملفوف ست فردا من و قاضی صاحب و امیر صاحب تا حویلی نوکه بهاوتی تعمیر
میشود خواهیم رفت تا شام آنجا می مانیم این صاحبان بخانه مراجعت خواهند کرد من بخانه
میر انشاء الله خان صاحب بسر خواهم برد رقعه ۱۶ گوهر درج علو نسب و اختر برج سمو حسب
سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق مخفی نماند که پریروز یا نزدهم شهر حال در روز دوشنبه بود و موافق قاعده مستمره عرضی
معمولی یا کاغذی اسمی فقیر رسید و شعر از حالات آن سرمایه کمالات گردید خطی که آسمی آقا صاحبان بود نیز رسانیده شد
این صاحبان بعد یک ماه کامل دیروز داخل حویلی خود شده اند من هم پریروز بعد شانزده روز بنجاس یا
آمده ام خطی که دوست آقا صاحب مختار سرکار فیض آثار صاحب عالم بهادر آسمی شان نوشته بود
نیز بمطالعه شان در آمد خاطر آن بزرگ جمع کرده باید داد در ملولا از قصص تازه اینکه امیر خسرو کتابی
دارد موسوم باعجاز خسروی در نسخه مذکوره صنائع شعری بسیار نو کرده از انجمله رقعه متضمن صنعت
تجنیس خطی نوشته یعنی هر لفظی برابر خود لفظی هم صورت خود دارد مثل این عبارت روبیشان
درو نشان چون بسته خون بسته بهر تا بی بهر تا بی بیابند نیابند معلوم نیست که این عبارت
نتیجه طبع امیر خسرو ست یا کار قلم دیگری بالجمله شخصی این عبارت نزد جناب عالی برده بود بسیار پسندیدند و حکم

نافذ به اعیان حق دولت صادر شد که هر کس بقدر استعداد خودش عبارتی متضمن این صنعت نوشته بیارد یاران
هر طرف در سعی رفتند خانصاحب مخدوم میر انشاء الله خان هم دو سه سطری نوشته بردند لپسند طبع عالی نیفتاد همچنین
بعضی همغزان عبارتهای غلط بتوسط بعض حضار محفل معلی فرستادند لاله امرت لال هم دو سه عبارت نوشته
برای اصلاح نزد راقم فرستاده بودند الحمد لله که نوشته معزی الیه از اغلاط پاک بود لیکن حضور پسند نشد همچنین جمعی با
از هندو و مسلمان عبارتهای مربوط نامربوط از دیگران نویسانیده از نظر فیض اثر گذرانیدند بعضی بنام خود و بعضی بنام همان
شخص که خون جگر خورده است بندگان حضور را این بیت هر که عبارت باین صنعت خود نوشته بیارد در زیاده از آن کس که عبارت
غیر بخواند مورد الطاف بلکه نویسنده آن نزد طبع و خواننده هر دو برابرند حال این عبارت هم بعینه حال غزل ایلچی بادشاه
ایران ست که هزارها غزل بر غزل آن بیچاره گفته شده بود لیکن اینجا معامله بالعکس رو داده یعنی غزلهای شعرای هندوستان
همه به از غزل او بودند و عبارتهای یاران فرو رتبه پست از عبارتیست که نوشته شد بر سر در جهد امجد شما بوالله تنها تکلیف تحریر
نموده انداز دیروز در بن فکراند هر چه بعد ازین سرانجام یابد نقل آن نزد صاحب خواهد رسید و درین مقام مقوله من است
که این عبارتها خواه خوب نوشته شود خواه بد هر گز سند نیست سند آنست که مطلبی غیر ازینش دیگری درین صنعت
نوشته آید مرضی عمو صاحب شما این بود که شما هم یکی دو شب درین فکر تضییع اوقات بکنند لیکن من نگذاشتم که کلف
شما شوند اگر دریجا تشریف میداشتند مضایقه نداشت آنجا در عالم حاضر باشی بحضور آقا اینقدر فرصت کجا
که اوقات را تلخ باید کرد مولوی حسین علیخان صاحب دام مجده نیز دو عبارت فارسی و عبارتی بزبان عربی نزد
من فرستاده بودند باآنکه جناب ممدوح دعوی درین چیزها ندارند لیکن عرق درستی ریخته بودند هیچ از لفظ خطا ننمود
من جواب رقعهٔ ایشان متضمن تعریف این عبارتها بهمین صنعت تحریر در آوردم مطلب دیگر اینکه زوجهٔ آقا صاحب خود با خیلی
بیمار ست بیماردار ان قطع امید از حیات این مریضه کرده اند باید دید که چند روز دیگر نفس مستعار بر می آید خدا
رحم بر و کند بر خانه خرابی آقا صاحب دل میسوزد باوجود آنکه از متانت و سنگینی آثار ملال بحسب ظاهر از چهرهٔ ایشان ظاهر
نیست اختلاط با یاران بدستور ست لیکن نظر بحال اطفال صغیر اندوه بسیاری بجای خود دارند زیاده خیریت حالا
بعد رسیدن خانصاحب از پرگنه بینپوری باید دید که صاحب بهادر در حق شما چه تجویز میفرمایند وقت رفتن شما را همراه
می برند یا همین جا میگذارند بهر حال وابسته این امر بعد رفتن صاحب والا جاه بنوعی که مناسب خواهد بود کرده خواهند شد رقعه ١٧
خواجه عالی قدر بلاغت آفرین سلامت پریروز که پانزدهم شهر حال و روز چهار شنبه بود عرضی شما متضمن احوال خیر اشتمال
اسمی جد بزرگوار و در لف آن مکتوبی اسمی راقم رسیده مخبر از ماحضر رفته گردید چهار روز مست تا پنج که باقر بیگ نامی را
که خدمتگار جوان خوش سلیقه ست نزد خانصاحب روانه نموده ام که بحضور صاحب الاحباب برسانند لیکن چون
از خط خانصاحب که در همین روزها آمده بود تشخیص می نمود که حسب الطلب روانه بینپوری میشوند نا یاد دم ندیدم گفتم که راست بخط
مستقیم به بینپوری برود و باز تقید نموده ام که اول خانصاحب را بپرسد اگر در آنجا باشند خط بخانصاحب بدهد الا خط
اسمی شما و خط خانصاحب در ذیلهای بسیاری همه بصاحب برساند تا شما مضمون خط دارسیده بر هر چه نوشته ام عمل کنند

صاحب من آمدن مهمانی همین انداز آسمان کسی نخواهد آمد صاحب الاجناب اگر نه پسندند مجبور نیست و باورچی که هم بعد تلاش بدست آمده طعام انگریزی و هندوستانی هر دو می پزد و آدم با خود بطور گماشته هم دارد لیکن رونق مشاعره نمیخواهد ممکن نیست که هنوز زوده راضی شود اطلاعاً بقلم آمده و پیش ازین میخواستم که حقه بردار راهم روانه کنم لیکن چون خبر رسید که سبحان علی خانصاحب از کانپور یک نفر خدمتگار و حقه بردار را فرستاده اند موقوف کردم حالا باید دید که خانصاحب چه مینویسند و آنچه از کار و بار دنیا نوشته بودند صورت این است که از همه بهتر بودن صاحب حال در آینده هر جا که تشریف داشته باشند بحضور صاحب الامناقب انسب است و اگر این امر صورت امکان نه بندد نیابت پرگنه از نیابت سررشته داری پسندیده لیکن مشروط باینکه همراه خانصاحب ممکن باشد الحاصل چون شما تعلق بذات خانصاحب دارید هر گاه تشریف بیارند همین بگوئید که نیابت تحصیلداری پرگنه خود را برای شما مقرر سازند مضمون خط خانصاحب همین که بودن شما در پرگنه خود مرکوز خاطر دارند بالجمله بعد سه چهار روز یقینیکه خانصاحب آنجا برسند امری برای صاحبا قرار گیرد دیگر اینکه در خط شما لفظ جامه گذاشتن در حق شخصی بود آینده مذکور او هیچ نباید نوشت خبرهای اراجیف از زبان عوام معتبر نیست اگر خبری دلالت بر عظمت و جبروت او داشته باشد مضایقه ندارد والا چه ضرور خصوصاً عبارتی که در و لفظ جامه گذاشتن و مثل آن باشد هیچ صورت مناسب نیست هر چند این اصطلاح را کم کسی میداند لیکن بقرینه دریافت میتواند شد نیز اگر هیچ خبری بگوش خورد بهتر همین است که ننویسند چرا که اگر اصلی دارد بعد دو روز شما هم خواهید شنید و اگر دروغ است نوشتن آن خالی از قباحت نیست و از همه آفت اظهار در تصریح نام شخص است اگر بکنایه باشد هیچ قباحتی ندارد صاحب لا ابعد ازین امر را مهاراج با کیتلی بنوعی کیشی در ترکی مینوشته باشید یا تمام عبارت در ترکی باشد بلکه هر خبری از کسی که کیشی یا شخص دیگر اندکی اظهار آن قباحت داشته باشد در ترکی نوشتن بهتر است که احدی بران مطلع نمیشود شما نام خدا سوای عربی و فارسی و هندی و ترکی سلیقه درست دارید عربی هم اگر چند روزی باطمینان خاطر توجه آن خواهند شد درست خواهد شد دیگر خیریت از حضور اقدس اعلی رفع دعا برسد حالا یک رقعه باقا صاحبان باید نوشت بیشتر برای کسانیکه رقعها نوشتن چندان ضرور نبود آنها دوست اند بسلام هم خوش میشوند و والد شما نیز بعرض کورنش راضی

رقعه ۱۸ سلمکم الله

یا صاحب الفضل و الرشاده بعد ازین مخفی نماند که مکتوب دلنواز مرقوم بستم ربیع الاول ۱۲۲۱ سنه هجری بروزیکه پنجشنبه و محتمل که بیست و پنجم شهر حال بود چهره افروز وصول گشته غنچه انتظار را بهار گل حصول مقصود در کنار نهاد چه عجب که درین سفر اتفاق ورود لشکر صاحب الاجاه در پرگنه خانصاحب تلطف نشان نیز افتد و طرفین را دولت تلاقی یکدیگر دست دهد یعنی شما خانصاحب را ببینید و خانصاحب شما را خدا کند که این اول جمع شود و شما زود دار شکوه آباد بیائید معلوم نیست که شیوه این مردم و قاعده مستمره سرکار انگریزیا خصوص این صاحب والاشان چیست این خود بدیهی است که هر چه مقرر است ازو میرسد اضطراب و تعجیل درین مقام مصرف ندارد لیکن چون روز اول دعوت است هر قدر که لقمه به مهمان زود تر رسد نمود میزبان بیشتر است غزلهای مشاعره گذشته امروز الداجد شما مینویسند درهمین خط امروز پیچیده خواهد شد مشاعره حال هم نزدیک است لیکن من تا امروز یک شعر نگفته ام هر چه بعد ازین بگویم امانت شماست همانجا خواهد رسید

ساله اسکه و زیستادن
حقه بردار بوقوف کردم ۱۲
سه اراجیف جمع ارجاف بمعنی خبر ناراست دروغ ۱۲
سه مترجم سلامت دارد شما را خدا
ساله صاحب بندگی و رهنمائی ۱۲
سه تلاقی بمعنی ملاقات ۱۲
سه پول اداز روپیه ۱۲
سه میزبان کسیکه ضیافت مردم کند ۱۲

درین روزها طبیعت من اندکی ناساز می باشد و سببش اینکه من چون اندک انحراف طبیعت از جادهٔ اعتدال می بینم در
دو روز طعام نمیخورم و از خلای معده سستی و ضعیف ژولیده میشوم این بار هم همین اتفاق ست دیگر بجمیع وجوه
چاق و تندرستم نه پرسیدن از صاحب والامناقب برای همراهی درین سفر و گذاشتن کهاران پر بجا شد روپیه
کرایه بتصدق سر دریچهٔ پشیمان با بهره و بسر بردن بهتر ست آقا هم ازین حرکت خوش میشود و چنین کس را مغز رسیده اند
کمی مداخل مردم موقوف بر تنگی مصارف نه ما ست همچنین کثرت آن منحصر در اخراجات شان هر قدر که آدم تنگدل واقع
شده همانقدر اوقاتش در خرابی میگذرد و فراغ دستان پیوسته با قتدار تمام بسر می برند بیشتر همین ست وضد آن بسیار
کم اسراف آنست که آدم زر خود را بیجا صرف بکند مثل امیری که ده بدره دینار که ده هزار باشد در عالم نشه تنگ
بدریا اندازد و هر قدر که بمساکین بدهد یا بمصرف خود در آرد داخل اسراف نیست من اینقدر که برای پول
شکوه آباد اضطرابی میکنم نه ازین راه است که آن پول در نظر من حقیقتی دارد لیکن برای آنست که بزرگان را اطمینانی
دست دهد آقا صاحبان مخدوم و مکرم بخیریت اند سلام میفرمایند آقا صاحب خود ما نیز در حضور پرنور دعا ارشاد کرده اند و ناهرسنگهه
بکوتهی هستند و من بخانس در رمانهٔ شما درینصورت امروز حاصل شدن خط ایشان ممتنع می نماید اگرچه ایشان درین قیدها
نیستند که جواب خط شما بنویسند همین که میشنوند که خطوط برای شما نوشته میشود همانوقت می نویسند لیکن چون تکلیف نیست
شما هم کار با صحبت ایشان دارید انتظار چه ضرور مضمونی که در خط پیروزه شما بود دیروز ملاحظه نموده امروز وعده
جواب آن کرده بودند لیکن من چون مهمی در پیش دارم همین وقت که چار گهری روز هم نگذشته است متوجه تحریر شده ام
شاید خط امیر صاحب تا عصر بیاید اگر پیش از لفافه درست نمودن آمد فهو المراد والا در خط آینده دو خط خواهد رسید

رقعه ۱۹ خواجه باکمال من سلمکم الله تعالی خط بهجت نمط مرقوم شانزدهم ذیقعده سنه ۱۲۲۶ هجری دیروز که نوروز
شهر صدر و روز جمعه بود طرف عصر رسیده جهان جهان خوشدلی با فروخت از بسکه بدو روز چشم براه بودیم باعث دیر رسیدن
در خط دریافت نمیشد هر قدر که تامل میکردیم این عقده دیروز از خط صاحب حل شد که قصور سرکار های ڈاک بود لیکن انتقام
خطا بذمه ملازمان هم ثابت ست که برای قلت مزد این بلا بر سر مشتاقان مکاتیب نازل گردید چون خود در مکتوب
مثبت خطای خود شده اید زیاده ازین نوشته آید بلکه اینقدر تحریر هم بی اراده و قصد اتفاق افتاد آنچه در رقعهٔ سال سطری
متضمن مذمت سرکار های ڈاک و دعا بد در حق شان بود آینده از آن اجتناب ضرور ست گاه ست که خط بدست کسی بیفتد
و بلا صرفه واکرده بخواند بلکه مذمت احدی در خطوط کیفیت ندارد اگر باشد مثل شاه پیر از اول برای او نامی آن قابل هجو قرار باید داد
بیشتر غزلها که مرسل شده بود رسید آن دیرین خط دیده شد خاطر مطمئن گردید حال غزلهای دیگر بعد ازین خواهد رسید مجموع غزلها را تا رسیدن
بجناب مخدومی خانصاحب با حتیاط تمام نگاه باید داشت هر گاه تشریف بیارند در حاشیهٔ دیوان نقل آن بردارید و حقیقت پیشکاریها
این ست که اگر سوای این امر دیگر برای صاحب قرار نه پذیرد بهتر امیست که پیشکاری پرگنه خانصاحب باشد شما هم سعی بکنند و من هم
بخانصاحب نوشته ام و اگر این بالفعل صورت پذیر نباشد از نیابت منشی صاحب پیشکاری پرگنهای مرزا همیشگا صاحب
بهتر ست مرزای موصوف در توقیر و تکریم صاحب حضور نخواهند کرد مردیست صاف باطن نیک نهاد و مردانه من او را

هم بسیار دوست میدارم و او هم با من محبت شدید دارد و خلاصه از تفضلات صاحب کلکتر بهادر که از روی تحریر
صاحب دریافت شد چنین به ثبوت رسیده که اگر پرگنه خالی میبود بشما تفویض میشد و حالا هم توقع آنست که هرگاه کسی
تحصیلدار از ان مستعفی گردد یا بر سر قصوری معزول و مناسب فتد شما را بجای او منصوب سازند اما اصل شرف و بزرگی با تحصیل
از بطن مادر نیامده است این امور همه تحصیل ست و ترقی و تنزل دنیا نیز همین حال دارد روز اول خیال ترقی نمایان
داشتن همان بازیچه طفلانه است که بعض عمده زادها در کنار دایها نشسته خود را امیر عظیم الشان قرار میدهند و برای
کنیز و دایه قابله و غلام مشاهره های عمده که لایق امرای عظام باشد تجویز مینمایند مختصر که بر کم و بیش مشاهره و منصب خیال نکرده
بالفعل بر سر کار شوند آینده هم نمیده خواهد شد باعتقاد من از ین نیابت وغیره اگر کدام عهده حاضر باشد بحضور صاحب
والاشان قرار گیرد صد درجه بهتر ست زیاده خیریت محسن و احسن و دیگر اطفال همه خوش و خرم از خط شما خیر خانصاحب باز
میرسد خوانده و رسانیده باید فرستاد رقعه ۳۰ نهال بوستان عقل و حکمت و ستاره برج اقبال و ثروت سلمکم الله تعالی
پریروز که شنبه غره ربیع الثانی ۱۲۲۹ هجری بود عرضه شما و خطی که ... در حویلی نخاس همینکه از حضور باین تقریب خود
روز مشاعره بهست رسید به مطالعه در آمده بحسب اتفاق چار مجده شما نیز آن روز از ربیع همین جا تشریف داشتند بلکه عموم ... ایشان
بالجمله حالات رائق و فائق بودن مرزا ابو الحسن خانصاحب بهادر در سرکار کلکتر بهادر و دیگر کیفیت خوشنودی ایشان با شما
و رفتن از شکوه آباد و بلشکر بنابر دیدن حضرات همه دریافت شد الحق که ابو الحسن خان آدمی با دو وصاف و دو سه ... بود
این باید که انکس خود خوب باشد زیرا که خودش صاحب صفات نیکوست طرف ثانی اگر نیکی نخواهد کرد احتمال بدی هم ضعیف ست
تمام عمله که مشتاق شما بود همه که مرزا ابو الحسن خان نیستند پس نیک رفتاری شما کار خود را کرد آفرین صد آفرین بهر حال اکثر اوقات
ضلع ... بهیچ و شفقت کسی بدست آید و خلاف مرضی خانصاحب باشد قبول نباید کرد و ... بهر طریقی که باشد باید
... حاصل شده که شما آنچه میگویم همین نحو اسباب کرده باید است که صاحب فهم و دوست شما اگر تربیت خود نه
کاری میکنند که زبان یاوه گویان بر حق او دراز شود و اگر چه بهبود شما باختیار بخت و اتفاق ست و سعی و رنج تمام ...
کرد لیکن با بجای خود چنین قرار داده ایم که اگر هم ترقی بسعی کسی صورت بندد و خلاف رضای خانصاحب کرم فرما باشد هم
قبول نیست لیکن تا وقتیکه خانصاحب خود مستعفی نشوند بلکه دست از نوکری کلکتر موصوف بر ندارند برای شما هر گونه ترقی
که ممکن باشد چه مضایقه لیکن با دوستان خانصاحب دوست و با اعدای ایشان دشمن باید بود صفت آدمیت همین ست
و بس دیگر اینکه درین شهر چیچک بی پیر خیلے هنگامه آرائی کرد و مولائی بیگم دختر میر انشاء الله خانصاحب ... میر محمد تقی که
بمرزا احمد نامی منشا تخلص منسوب شده بود صاحب یک دختر و نیم ساله و یک پسر هشت ماهه شده در هفته ... سالگی باین مرض مبتلا
با وجود اینکه بیشتر ... دانه برآورده بود یکبار کوچک کوچک بعد دو سالگی دوباره آنها بزرگ بزرگ این بار که چیچک برآورد بعد
دوازده روز هر دو چشمش از دیدن عاطل شده و رنگ و سیاه و دست و پا ... بود اگر زنده هم ماند بتر از مرده شده بود و صورت ...
تیمارداران حتی پدر و مادرش میلرزیدند غرض که بیچاره روز شنبه نزدهم از ین بیماری جان بحق تسلیم کرد و داغی بر دل پدر و مادر گذاشت
دختر و پسرش هم ... آنها برآورده بودند باری آنها جان بسلامت بردند و آنچه در خصوص کلیات خانصاحب موصوف نوشته اید که گر زود ... باشد

چرا اگر فته نزد شخصی که از طرف عامل شکوه آباد و در انجا میباشد بر بیان صورت این ست که هیچ منشی نیست که کاتبش بیکدو جا حرفی یا لفظی قلم انداز نکرده باشد لیکن هر کتاب بعد تدریس و اشتغال شخص محقق بمطالعهٔ آن صحت میپابد آنچه مراد از کتاب ست اینست که انچه گفته شخص در نسخهای دیگر باشد در این نسخه هم باشد چون هر نسخه نو که نوشته میشود از روی نسخهٔ اصلی که نزد خانصاحب ست نقل گرفته میشود یا از روی نسخهٔ دیگر که از روی نسخهٔ مملوکهٔ خانصاحب نقل شده بود نقل معمول ست که شما را برای تصحیح بخاریست ملازمان ممدوح می آرند در نصورت خاطر من جمع ست که نسخهٔ مذکوره صحیح خواهد بود و این صحت را که شما میخواهید موقوف بر طرف ثانی ست این مردم غلطی را چه میدانند اینکار یعنی شناختن سقم و صحت تعلق بماهر بودن شخص بلغت و محاورهٔ زبان دارد والحاصل اگر خریدن دیوان منظور باشد با آن شخص که در لکهنؤ از طرف ملا صاحب یا رای صاحب میباشد بنویسند که بهای ده روپیه نزد من برساند تا من کتاب ابا و برسانم زیاده در نهانخانهٔ همه بزرگ و کوچک اندرون و بیرون سلامت و خوش اند **رقعه ۲۱** عندلیب گلزار فصاحت و همای آشیان بلاغت سلمه الله العزیز شنیده باشید که درینطرف ایام صبیه جوان میرزا غازی الدین حیدر بهادر پسر بزرگ جناب ولی امر قبله بکدام مرض جانستانی عازم تماشای خلد برین گردیده و از رفتن او غمی که شرحش بدفتر گنجایش ندارد و دلی که بیان آن در عمر جاودان پا براه خاتمه بگذارد نصیب جد و پدر ست حاصل ازین تحریر آنکه امروز دو گهڑی روز بر آمده حضرت صاحب عالم و عالمیان مرزا سکندر شکوه بهادر دام اقباله نیز برای ادای رسم تعزیت بخانهٔ پدر میت تشریف فرما شده بودند وقتیکه پینس مبارک قریب بدروازهٔ حویلی طرف ثانی رسید آدمی زود تر بطریق تعلیمی که از اول یافته بود دویده بآقا خبر کرد صاحب خانه با شش برادر دیگر که شمس الدوله و نصیر الدوله و جعفر علیخان و کاظم علیخان و مهدی علیخان و حسین علیخان باشند دو پایهای والد بزرگوار بروایتی بحسب اتفاق آنجا بودند آمده سر تسلیم خم ساخت و دو اشرفی نذر گذرانید همچنین هر یک ازین جماعت دو دو اشرفی پیش کشیدند الا حسین علیخان بیک اشرفی اکتفا ورزید از من بعد حضرت پیر و مرشد برحق بکهاران فرمودند که پینس را بر زمین بگذارند تا همپای این جماعت اندرون قدم رنجه فرمایند صاحب خانه و دیگران برق چشم کهاران گرفتند و حضور را بسواری پینس جلوکنان تا بکنار فرش بردند من بعد ملازمان والا را بر مسند جا دادند و خودشان بقرینه دست بسته استاده شدند بندگان اقدس باشارهٔ چشم حکم نشستن دادند تا بعد تسلیم هر یک بجای مناسب انوقت کرده نشست وقت نشستن حضور صاحب خانه دو اشرفی دیگر گذرانید نیم گهڑی سکتهٔ اتفاق افتاد بعد از ان حضور به یک کلمهٔ مختصر که این الم را پایان نیست و دل چنین میخواهست که تقریب شادی در یخانه بیایم لیکن هانقدر ستیزه نتوان کرد حق تعالی شما را بسر فرزندان آن مرحومه سلامت و آنها را از زیر سایهٔ لطف شما بعمر دراز برساناد اختصار نموده فرمودند که چون در تعزیت زیاده نشستن خلاف قانون ست حالا مرخصم بشنیدن این شمس الدوله از طرف برادر کلان عرض کردند که از تشریف آوردن حضور اقدس سر افتخار با مردم بفلک الافلاک رسید انچه پرورش ولی نعمتان بحال غلامان خانه زادان میبایست از حضرت والا بظهور آمد لیکن بار ها را از نسبت پیش کشیدن کشتیها که بمجبوری در عالم تعزیت خلاف رسم ادب بعمل آمده سر خجالت پایین ست ارشاد شد که در

اسما دا این تکلفها ضرور نیست انشاء الله العزیز با چند یار بتقریب تهنیت در بیخانه وارد خواهیم شد و بلکه تشکیلها خواهیم
گرفت اینقدر فرموده برخاستند آنها بدستور حضور را از کنار فرش بهپنس نشانیده و خود تا بیرون دروازه بمشایعت
دویده بعد آداب عرض شدند برای اطلاع حوالهٔ قلم شد دیگر آنکه آقا صاحب تلطف نشان چند تا خربزه و یک سبد وانه چند
دانه شفتالو برای شما فرستاده اند باید گرفت و احوال وفات پسرزادهٔ میر محمد علی صاحب که چارده ساله قضا کرده یافته شده
باشد و پیاله شربت انار بدست محمدی ولایتی ستر دشده بود معلوم نیست که بخانه طالب چه وقت رسید رقعه ۲۲ میوهٔ
درخت براعت و گلدستهٔ بوستان لب ز حسرت طال عمرکم بعد اشتیاقها که تقریرش زبان مقرران را آبله سامان و تحریرش
خامه و زبان را با خموشی دست و گریبان میسازد پوشیده نماند که در مکتوب بسنوا ز صاحب لفظی دیده که غلط آن نزد
راقم چون تلاؤ نیر جهان افروز اظهرست و آن الفنیت که لفظ پاره را که معنی دست برنجن در کتب نظم و نثر استعمال
پذیرفت و آن زیوریست که زنان آرایش دست با آن مینمایند شما پاره را با الف نوشته بود دید جان من پارا بمعنی قدرت
و توانائی در اشعار اساتذه و منشآت شان یافته شده بمعنی پاره بنظر فقیر نرسیده لیکن اینهم نمیگوییم که پارا بمعنی
غلط است صورت این نیست که اگر این لفظ را در برهان قاطع دیده اید مضایقه ندارد والا بار دیگر اعتراض آن های هوز نوشته
باشید و بعد ازین هر لفظی که غیر مشهور باشد آنرا در کتاب بی دیده باطمینان تمام بنویسید لغت فارسی در سرکار صاحب
موجود است آمدم بر الفاظ عربی والد شما صراحی را همراه بردند آنجا رسیده تدبیر دیگر میکنیم و امروز لشکر را بکنار گومتی مقام پنجم است
و هنوز حرکت ازینجا شنیده نمیشود اغلب که اینجاه بتمامی رسد بعد ازین گوییم شنویم لیکن برای مقام بهتر ازین قطعه زمینی نیست
از دریا اگر غلط نکنم تخمیناً سی درعه بلند باشد دیگر خیریت اینست قطعه زمین خیمهٔ حضور پرنور و مرزا ابوطالب خان بهادر چنان
بهم چسپیده اند که اگر مرزای موصوف آهسته حرف میزنند صاحب عالم میشنوند و علی هذا القیاس از نظرف از جهت آمیزش
اوتاقهای بیرونی که رفقای هر دو طرف در آن میمانند از هم تمیز نمیشوند حال خادم و تبع نیز همین صورت رقعه ۲۳
مرزا صاحب والاقدر مرزا حاجی صاحب ادام کمالاتکم پریروز چون امیر صاحب را طمع تحصیل زر پنج سنج انداخته
دیر شد موافق وعده حرکت بعمل نیامده و از صبح تا وقت عصر بپاس خاطر مرزا حاجی صاحب و والد ماجد شان که از
چندی با هم عهد و قسم شده بود در کوٹهی بودم شش طائفه زنان و یک طائفه مردانه بود محبوب شاه حسینی اکسل طبیعت
رخصت حرکت نداد همین طائفهای بزرگ و بدگلو بود و ندا الاجادی که خواندنش سحر حلال است دمی چند مجلس را گرم کرده
بود ولیکن این دریچه حساب اند فرحت اسد خانه بخراب آتشی بارید که کهزار آب قلزم فرو نمیتواند نشست جای شما خالی بچه
خوبی چند ساعت گذشته است من و مرزا حاجی در مکان جداگانه از مجلس نشسته مزه خود را حاصل کردیم تمام شد
امروز این نسخهٔ مذکوره بتمامی رسیده فردا جزو آخرین بخدمت شریف خواهد رسید معلوم نیست که جزو را امروز تمام کردید
یا قدری باقی است و نمیدانم خوجی فربه که شاگرد صاحب است مسودهٔ خود را امروز پیش شما برای اصلاح آورده بود یا خیر
این بیچاره اعتقاد راسخی در نثر صاحب دارد زیاده خیریت رقعه ۲۴ منشی صاحب والاقدر سلمکم الله تعالی عجب
مسوده نوشته اید که ملا ظهوری با یکسه درس آن از خدمت صاحب استفاده نماید بشرط فرصت دیگر فردا تماشش را

میتوانم دید و اصلاح کرد لیکن درین روزها که ضیق فرصت است و سه روز نخواهد کشید مختصر آنکه غزل مثنوی تمام رسید باید
رسانید و دو غزل نو که دیروز چاپ دیده ام بخدمت فرستاده شد نقل آن بردارید و این کاغذ را نگاه دارید و بر کاغذ جداگانه
این دو غزل و سه غزل دیگر که پیشتر بخدمت رسیده است نوشته بگذارید بین از دست مرزاجی نجات یافته نزد شما می‌آیم و این کاغذ
و آن کاغذ هر دو را خواهم گرفت و جناب آغا صاحب برای شما وقت شام شیر فالوده درست کرده اند شاید دو گهری
پیش از شام برسد و احیاناً اگر بعد چراغان بفرستند پس تعجیل در طعام بکار نخواهند برد و تقریب خفتن شیر فالوده
این شعار که شب وقت نو وضع شما گفتید که من چیز خورده ام و من در دست شستن اصرار کردم با شما گفتید که حاجت
بدست شستن نیست قدری از شیر فالوده خواهم چشید همین حرف باعث دریافت شدن فرط رغبت طبع شریف بشیر فالوده گردید
زیاده خیریت **رقعه ۲۵** یا همین گلشن دولت و اقبال و شمع دودمان عز و اجلال سلمکم الله تعالی بعد اشتیاقها واضح باد که خط
بهجت نمط ملفوف عریضه آمی جناب قبله و کعبه در اسعد احیان مرکز دائره وصول گردید بحدی مسرورم ساخت که در تحریر ارسال مکتوب
زیاده هم عرض نمیتوانم داد آمدم بر مطلب در جهت فطانت شما هر که شک آرد کافر است زیرا که با وجود صغر سن و نادیدگی
… مردم عیار رفتید … از خود ساختید از ابیات سفر تولد انواع آفات و عقارب بر بارش ضلع مین پوری سرسید
و با وصف آفات منصب مرجع اهالی آنجا شدید و تدین و صداقت خود را آنقدر ذهن نشین صاحب الاجاره ساختید که او از سر
عنایت … تا اینکه تحصیلداری برای شما مقرر شد لیکن خانه صاحبان … آباد که رپورت را قبول … درین صورت
… حسن شما … در عنایت آقا بظهور پیوست از نیجا ثابت شد که هر چه هست اتفاق است و دولت دنیا تعلق
… نسبت دارد … فلاس بیت گر زمین را بآسمان دوزی * نه دهندت زیاده از روزی * و باشد که شما نیز
… معلوم دارید لیکن اگر چه چرخ بمراد شما نگردد مجبور بید هرگاه اهمیتی به ثبوت پیوسته باشد که پیش از وقت پیش از
… که همی بیاید بسی این بیابان گردی و صحرانوردی چرا آنچه بوده است برای ترقی بود نه برای … زیاده
از … برای شما … صورت آنچه شد شد حالا اصلاح وقت فقیر و بزرگان شما هست که بلا تامل نوکری را گذاشته
اینجا بیائید در تماشای قدرت الهی بکنید شاید درین انقلاب که دفعتاً اتفاق افتاده است چیزی مقسوم شما هم باشد …
… از سفارش جناب … شما ترقی نموده اند و در سرکار صاحبزاده بار و زیشان نو روز و شبان لیلة القدر است شما … تعمیر
کرده باید که برای شما اینقدر هم نخواهد شد و الحال در لکهنو هم صورت اول باقی نمانده رفقای انگریز و نوکران جناب عالی هم اشتباه هم
با هم شیر و شکر اند هر کس هر جا که خواهد برود و با هر که خواهد نشیند باکی نیست فرض کردم که اینجا هم برای شما همین سی روپیه مقرر شده
… مظنون ما است صورت نه بست بارسی روپیه لکهنو بر پنجاه روپیه آنجا ترجیح دارد از بزرگان و برادران و فرزندان
… بودن که مصیبتی برای آدم نیست بهر حال هر چه شد شد حالا صلاحی به از این نیست که بر خیزید بیائید جان شما که وقت از
دست میبرد از گر دگنگا را مرجی بعد هزار اشتیاق مخفی نماند که حالا طاقت طاق شد و دل مشتاق دیدار شما است یا را آنجا طلبید
یا خود بیائید یا … جادو یا شام جادو یا شبهای سحر … میبینید که هرگاه بخواهیم آنجا بیائیم پر و بال پیدا شود زیاده
خیریت … خرد و کلان درخانه قرین خیریت بوده شکر الهی بر زبان و انتظار قدوم شما دارند **رقعه ۲۶**

گوهر یکدانهٔ درج معانی و یاقوت آبدار معدن نکته‌دانی سلمکم الله تعالی خط بهجت نمط متضمن صحت و عافیت یکبال
اختصار از بهجت که مضمون تازه سوای کوچ صاحب والامناقب برای دبدبهٔ بزرگ سیند اران و گفتگوی صاحب با دیوان
ابوالحسن خان در رقعهٔ خواجه صالح خان که در عرضی خود برای جناب قبله و کعبه نوشته بودید نبوده است رسیده مسرور
ساخت ما امیدوار آن بودیم که از مین پوری سوای فرخ آباد رفتن صاحب بطرفی نخواهد شد و اگر از اتفاقات کوچ
هم شد سواری برای شما از سرکار تجویز خواهد شد حالا دریافت گردید که کهاران چوپاله باید که نوکر صاحب باشند و باربردار
زیاده بران بهرصورت تدبیری کرده همراه باید رفت و دیوان صاحب درین امر تقصیری ندارند من خود با ایشان نوشته بودم
که اگر خواهد ما را همراه صاحب بفرخ آباد ببرند نیابت شکوه آباد بنام خواجه صالح خان نامی که فهمیده و کارآزموده و از روی
قرابت عموی خواجه عزی الیه میشوند قرار باید داد بدیگری تفویض نشود و اگر خواجه موصوف خود اینجا مانند برای خواجه صالح
امر دیگر تجویز باید نمود کرآدم کارآمد نیست اگر مرضی شریف باشد بخدمت برسند تا بر آید که بتصدیع یکروپیه نخواهند شد اگرچه
دیوان صاحب در رقعهٔ مهیج نوشته اند لیکن آنچه بصاحب اظهار کرده اند راست است بیچاره نقد بحول انرا از انجا بیارد کفایت است و من
نکند و این هم عادت نیست که کسی با امیدواری پیش او برود و مصارف و از طرف ... زیاده خیریت رقعه ۲
مطرز هر سطر براعت تمنای قامت بلاغت شما کم الله تعالی مسودهٔ پیروزه دیده شد هم خوب نوشته اید بارک الله اللهم زد
و از نقص لیکن آن نادر جنس که حامل این امانت بوسیمت کاذب حرامزاده بوده است پس پیروزه پیروزی شما در پیسه
ظاهر بود و بیش از سه روپیه نمی‌ارزد تصدق سطر و انکه مهدی گماشته اینجا پس کرده منت دارد و یاد خطاب پیروزه رفت
دو روز وقت ظهر اینجا رسید چیزی که این مسافت را در دو روز به هیچ اسپ چالاک دونده هیچ یاد فیل سفر و قطع نمیتوان
کرد این قرمساق هیچگونه چیزی نمود که به بیش از برای فائده خود در رخی چند برده دیگر هم یافت و بعول از اینجا بر کیسه
درمیان داده دست یکطرف ثانی یعنی حاجی که بعد دریافتن آورده بود رخصت نمود تنخواه است که کمیت یک شد
دست یاحیه نشده اینجا آمده جواب طلب کرد الا العبد چهار پنج روز بعد یافت خاطر کمیسر از پیچ خود برآورده بما میسازند
لیکن بقبیل طرف ثانی او را از رده و ساخت مختصر اینکه پیروزه جواب شما این احوال نوشته بشما دادم از همه
عجیبتر اینکه وقت رخصت میگفت که بعد اسلامت دارد امید دار انعام بوده ام گفتم حالا معاف باید داشت
دوباره که می آیید پیروزه و انعام یکجا داده خواهد شد مرد که سکوت ورزیده در رفت آنهم بر مطلب دیگر این مسوده را شما
پیش خود نگذارید بعد سه چهار روز یا زیاده من و شما هر دو خط برای میر موصوف کاتبیم این مسوده را هم بخط خود
داخل آن لفافه میکنیم با اینکه صاحب این نقل را بر داشته باز نزد من بفرستید هرگاه نامهٔ شما اینجا می آید صاف کرده همین
سید بهمین پیش صاحب میفرستم و در لف خط خود روانه میکنم و احوال تشریف آوری مرزا محمد صاحب دریافت شد ضمن احوال
ایشان لفظ برادر میر تقی فراموش کرده بودید تا دیر حیران بودم و میخندیدم آخر معلوم شد که لفظ برادر از قلم صاحب ریخته بود
بعد ذکر مدائح مشارالیه نوشته بودید که برادرزن میر محمد تقی خود ما هستند میبایست که چنین مینوشتید که برادرزن برادر میر محمد تقی خود ما هستند
الحاصل این بزرگ زاده از مدت دیدی بحال من مهربانست من هنوز فارغ نیستم که بیایم و سوای این از فرو دانستهٔ علوم را استعمال هم کرد

پس بهتر این ست که ایشان قدم رنجه نمایند لیکن رقعهٔ دیگر سوای این رقعه اسمی آنصاحب نوشته ام آنرا بمشار الیه بنمایند

رقعه ۲۸ مقدمهٔ آتش بلبجان ونگار سلمکم الله ستار الغفار یک فیل خود در سرکار جنرل صاحب مقرر شده فیل دوئین که از خانهٔ نواب حسین علیخان بهادر خواهد آمد معلوم نیست که برای آن دیروز حکم بدرگاهی خان رسید یا اتفاقا بهمانقدر پیام رفت که بالای بنگله بعد از مرزا تقی نامی از نوکران صاحبزادهٔ ممدوح شده بود خدا داند آن مرد عزیز اذی پیام کرده باشد یا بفرامرشی سپرد بهر صورت امروز شیخ الاسلام اگر برود خوب ست بهر کیف فیلی که از ما و شما ست درینجا سوای عمو صاحب شما دیگری نمیتواند نشست آدم بر فیل دیگر اگر فیل بیاید خواجه حاجی و خواجه عبد الصمد و میر عبد الله باید نشانید و اگر دو بیاید بر فیل دیگر خواجه صالح و خواجه رحمت الله خان و میر تقی را سوار باید کرد و اگر آمدن دو فیل یقینی باشد میر تقی را امیدوار کنیم و الا برای او کهاران کرایه طلب نمایم چوپایه درینجا موجود ست این همه تفتیش برای این ست که مبادا از انجا یک فیل بیاید و کهاران بر وقت پیدا نشود و اگر کهاران را امروز طلبیده مقرر کنیم و فیل بیاید آنوقت جواب دادن از مروت بعید ست این رقعه را بملاحظهٔ جناب قبله و کعبه رسانیده آنچه مفصل با شما مشفقانه بنگارند که بر طبق تحریر صاحب چیزی بعمل آید

رقعه ۲۹ نور دعی زبان سلمکم الله تعالی مسودهٔ خواجه و حاجی خان و اجزای مرزا اشرف علی بیشک آقا سی بدست رستم خان مرسل ست باید گرفت مسودهٔ صاحب باید سپرد و اجزای مذکوره را بمحافظت تمام باید داشت تا وقتیکه آدم او بیاید اجزای مذکوره دو جزو و شش ورق ست که تنگی است و دو ورق باشد این همه برای آنست که اوراق مذکوره بسته نیست مبادا ورقی از آدم در راه بیفتد پس شمرده باید گرفت بخدمت میر صاحب بعد سلام واضح باد که شخصی دوای خارش درست کرده بچندکس داده بود هر کس که مالید او را فایده کرد شخصی تمام بدنش زخم و آبله داشت در دو روز باین صورت شد که اثری از زخم و آبله نماند حضور پرنور آقا صاحب مشفق سعی کردند که داعی این دوا را بمالم مخلص تنبلیهای خود را از قسم غسل و هوای سرد ظاهر کردم هیچ پیش نرفت آقا صاحب مخدوم هیچ پیر در میدان نصب کرده انجا را طرف بستند و همه بسیار سعی افروخته داعی را انجا فرستادند چار آدم برای خدمت هم بودند باری بعنایت الهی دوا هم مالیده شد و غسل هم حسب بخواه اتفاق افتاد لیکن حال من اینست که خارش ده چند جابجا زخم و سوزش پیدا شد ابو العباس تماشش رم کرده است امروز از ترس آنجا دوا نمالیدم فردا هرگز این دوا را نمیمالم دیروز دام امروز نمالیدم بهرچه بدتر شد خارش اگر نیستی خود بخود بهتر میرود و الا یا قسمت

رقعه ۳۰ شمع دودمان ایالت سرو بوستان جلالت سلمکم الله تعالی بعد اشتیاقها واضح باد که پریروز که بست و سوم شهر حال بود خط مسرت نمط در لفافهٔ عرضی اسمی جناب قبله و کعبه نقاب بر انداخته چهرهٔ وصول گشته مطالب مرقومه را خاطر نشان ساخت از احوال تازه اینکه درینولا زوجهٔ آقا صاحب خود ما که با اجتماع چند مرض بانفاس مستعار بعارضی سر و کار داشت بتاریخ نوزدهم صفر قضا کرده اطلاعا بتحریر در آمد و میان شاه علی نامی که چندی روزه حویلی خانصاحب که سفر با طریق مهمانان فروکش داشتند و نقل دیای لطافت هم گرفته بودند لیکن از دیوانگی کاتب سفینه بتمامی رسید خطی اسمی صاحب از بریلی فرستاده اند بمعرفت مولوی حسین علیخانصاحب پریروز بمن رسیده بود داغوف ست غزلهای مشاعرهٔ گذشته امروز در خط والد شما پیچیده و خواهد شد و آنچه در مشاعرهٔ حال که

در ربیع الاول پیش می آید دستمید هر بعد ازین خواهد رسید غرض اظهار اینکه بمحافظت باید داشت وقت رسیدن دیوان
بدست خود در حاشیه خواهید نوشت ورنه فرستادن صاحب عالیشان شما را بشکوه آباد و ضلع و شریف تامل دارند بعضی
چنین می فهمند که وقت رفتن همراه خواهد برد لیکن برای آنها بر صواب نیست زیرا که اگر این منظور داشت سند عزل اشکال اول
و نصب شما در دیوان بود نمیفرستاد و هرگاه فرستادن سند بود ثابت است همراه بردن کجا زیرا که کار دانایان
لغو نیست و از لفظ جمع در دانا مراد فقیر صاحبان عالیشان انگریز اند گو یک کس در میان این فرقه متصف به دانش
نباشد و نیز بعضی فرستادن بشکوه آباد مسلم لیکن تا وقت بودن خود جدائی شما از فرط شفقت و محبت نمی پسندد
این رای باز رای اول است لیکن همینقدر مقام اعتراض است که صاحبان انگریز را با فرزند خود هم این محبت نیست
که کار سرکار را برای خوشی خاطر خود معطل گذاشته او را اینجا نگه باید رفت بفرستند دیگر در وقتیکه در بودن او پیش به حکمتی باشد
شفقتش بحال شما همین جه است لیکن اگر حکمتی نمیبود هرگز نگاه نمیداشتند غالب اینکه شما را تفویض حساب نو خواهد بود
تا او نیز همین عنایت بحال شما داشته باشد اگرچه بد مزاجی صاحب نو از هر کس شنیده میشود لیکن هر بد مزاج با یک دوست
خود دوست میباشد شاید که میانه صاحب والامناقب عالیشان و صاحب نو که می آید دوستی زیاده از آن باشد
که هر دو را با دیگران الحاصل آدم از طرف خود مقصد حرکتی نشود که دانایان او را بنادانی رسوا کنند گو نادانی چند
خرده بر و گیرند سوای این هرچه میشود بحسب بخت و اتفاق تصور باید کرد شجاعت همین است که از شما بعمل می آید
آفرین باد و پس از حضور اقدس دعا برسد **رقعه ۳۱** بلاغت آفرین من صاحب کلان بروز جمعه یا دوشنبه بجبوه
خواهد آمد هنوز مبهم است تا دو پهر معلوم خواهد شد اگر روز دوشنبه قرار میگیرد محمد جمال باورچی را نزد شما روانه میکنم که امروز
اسباب ضروری حسب دلخواه خریده بیارد و فردا شام مشغول طبخ شود یا فردا صبح حاضر شده مواد طبخ را سرانجام دهد و شام
بپزد و اگر روز جمعه معین شد اینجا هم ضرورت طبخ داعی خواهد شد بهر صورت شخصی از اقربای او یا پسرش که در طبخ مثل او ماهر
باشد خواهد رسید اطلاعاً بقلم آمد **رقعه ۳۲** خواجه عالیجناب من جزو دیگر بخدمت میرسد باید گرفت جزو اول بحکم
کالای به بر بیش مالک بعقیر رد باید کرد دو چهار روپیه از ستم گرفته دو روپیه با آن زن کو باید رسانید و دو روپیه شاه علیخان
ارسال تخاص باید داد و از خان مزبور باید پرسید که خط دیروزه که در ایام بارته مرزا حاجی صاحب برده بود یا که داده ای
زیاده خیریت وای مذکور گرمی بسیار کرده دو روز خورده ام امروز ترک کردم آقا رحیم اینوقت نشسته اند یک بهل باتفاق
دو کس بدوازده روپیه تا اکبرآباد از فصحان یافته بهلبان در این فکرست که شخص جاپی بهم برساند اگر امروز و فردا بهم رسید
خوب است والا همین یک کس اکتفا ورزیده براه می افتد چون این کتاب هنوز ابتدا ندارد لهذا ابواب و فصول آن را بسبب عجی
مقید بتحریر نکرده ام وقتیکه خطبه و هرچه تبع آن نوشته میشود آنوقت سرخیها چندان دشوار نیست زیاده خیریت
رقعه ۳۳ میرزای میرزایان خواجه صاحب عالیشان خط برای والد ماجد شما میرسد این را در عالم تنهائی
خوانده بمطالعه عمو صاحب خود در آورده جمع نیز نمید دو خطوط خانگی پیچیده در ڈاک بفرستید زنهار نظر دیگری بر آن نیفتد
اطلاعاً نوشته شد زیاده خیریت **رقعه ۳۴** مهر سپهر عالی خاندانی سلمه الله تعالی درینولا شنیده شد

که خانصاحب کرم فرما تاج الدین حسین خان میخواهند که از نوکری دست بردار شوند اگر این حرف مقرون بصدق باشد
دانسته شود که ایشان همین بعمل آورده‌اند و استعفای شان پذیرا شد شما نیز نوکری را بگذارید آنچه مقسوم شماست
بشما خواهد رسید خدا کریم است نیکنامی از دست نباید داد و دانجا رسیده باهم مشوره خواهیم کرد و اگر خانصاحب بمانند
شما هم بمانید یقین که شما پیشتر از نوشتن من چنین خواهید کرد من هم از طرف خود حرفی نوشتم زیاده خیریت رقعه ۳۵
خواجه خواجگان و میرزای اصفهان سلمکم الله تعالی خط آمی خواجه قطب الدین صاحب از میر سید شجیع گرفته ملفوف
خط خود روانه فرمایند جواب خط مولوی میر علی همان جواب خط من بود فرصت هم دست نداد لهذا انحصار برای ایشان
بعد ازین فرستاده خواهد شد امروز همین اکتفا در زیادهم امروز خانه میر انشاء الله خانصاحب میروم فردا دیس فردا آنجا
خواهم بود این با توقع سفر نیست آینده با قسمت رقعه ۳۶ خواجه صاحب والا قدر منبع الکمالات من اینوقت آقا صاحب
کرم تلامذه نشان را میا انصاحب یاد فرموده اند چون در عالم رفاقت هر کس مجبور است چار و ناچار باید رفت لهذا
نوشته می آید که امروز من بهمتان مهرد شما بلکه از ین دو ترمیم بسیم در شب همانجا میخواهم فردا ما و شما و امیر صاحب و مرزا محمد صاحب
بخدمت آقا صاحب اعیان می آئیم و جلسه معقولی میشود و بنا بر اطلاع نگارش یافت لفظ بهستان با بای فارسی مفتوح و رای
بی نقطه مکسور و سین بی نقطه ساکن و تای فوقانی در فرشته و الف و نون که بمعنی جای بودن بر بها در اشعار ریخته و قصیدها
می آید در برهان قاطع باید دید معلوم نیست که در فارسی هم صحت دارد یا ساخته اهل هند است و از دو روز
فیل تو همک از راه رفتن معذور فیل کلان را فیلبان بی اطلاع برای آوردن مشک یا چیز دیگر از قسم چاره
بیرون شام خواهد آمد لهذا اسپ برای سواری مرزا محمد صاحب میرسد و آدم بخانه میر محمد تقی خان رفته است
ایشان هم می آیند و اگر پیشتر رسید آدم بخانه رفته باشند بخدمت خواجه وزیر علی انصاحب طرف من التماس
باید نمود که اسپ خود را عنایت فرمایند زیاده شوق رانویسانیده برخواهد گشت زیاده خیریت رقعه ۳۷ خواجه
امامی صاحب مشتاق هیئة الغرباء بچه کون اسحون بیاتر گیلیم فضیلت کوه فی قوبایش مرزا جعفر صاحب فی کورناقی نی مشتاق
بار لاز تاسال میر توکیشی نی تا بشور سکیز جناب قبله و کعبه عند الفرصت عرض باید کرد که بیرو دو سه فیل برای سواری
بعضی اشخاص بار او شنیدن هنای میر معلوم ضرور است زیاده خیریت رقعه ۳۸ خواجه ابو الحسن دریافت
نمایند که باری کرامت ما را دیده باشما ندانید که همین عموزاده من اسحاق ولی است دیگران هم هستند بیت هر شیشه
گمان مبر نهالیست و شاید که پلنگ خفته باشد و این همه از آثار تحریر فقیر است حالا باید که اندوخته خود را بما
ظاهر نکنید که در شادی صرف کرده اید اگر خواسته باشید که بکلهات جعفر شیرین روغن قاز مالیده هیچ نه بینید مست بزار
نخواهم شد و باحد میدانم که شما دار بینا نه دارید از هر جا و بهر طور که بدست آید پول بیارید که بار اکار با رقص مردست
پلاو شما را بشما بخشیدم زیاده خیریت رقعه ۳۹ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی فردا صبح بجناب قبله و کعبه یعنی
جد امجد خود عرض باید کرد که پیش از سه پهر یک فیل آمده زیر بنگله ایستاده شود تا بر وقت محنت انتظار بلای جان نگردد
دوش شب نمیتوانم آمد فردا وقت سه پهر ساعد این اراده می آیم مسوده از میان حاجی گرفته باید فرستاد و چند دانه سپاری

هم بدست رستم بفرستید زیاده خیریت **رقعه ۴۰** خواجه امامی صاحب دریافت نمایند که اینوقت از حضور حضرت کربلا طلبیده فرمودند که پس فردا نواب صاحب اول صبح اینجا می آیند و فردا ضرورت تحریر انتخاب خلاع داعی خواهد شد ازینجهت هرگز رفتن صاحب آنجا مناسب نیست این مهم بروز دیگر بسپارید هر چند رنگهار ریختیم قبول نکردند مجبور دست برداشتم لیکن فردا وقت سه پهر آمدن صاحب برای دیدن حسن ترد و اینجانب ضرورست پس فردا وقت نماز که آفتاب بر نیامده خواهد بود دید ولتخانه تشریف خواهید برد **رقعه ۴۱** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی معلوم نیست که آن سید زاده مسکین مسافر دیروز هم آماده بود اگر نیامده باشد خیر امروز هر وقت بیاید گفتگو باید کرد و اگر دیروز تا شام آماده باشد جواب سوالی که طی شده باشد باید نوشت و اگر اینوقت هم رسیده باشد همراه رستم نزد فقیر باید فرستاد زیاده صمم کرم طویل دعا دیگم دلیل **رقعه ۴۲** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی سه جزو از رقعات ترکی لالا امرت لال فرستاده اند اگر نقل اینها گرفته خواهد شد اجزای دیگر هم خواهد رسید و اگر همین جز در درس میگیرید تا وقتیکه آنها را تمام میکنید باقی اجزا هم طلبیده خواهد شد و اگر همه را دفعه واحده میخواهید این اباید گرفت برای باقی قدغن خواهیم کرد و خلیفه اسمی قاضی نجم الدینخان تعریض نموده بودم بمیان ریاض الحسن طالب علم هرگاه طلب نماید بلا تکرار باید داد لفظ رایگان در برهان دیده معنی آن را باید نوشت و نسخه نقل شده از خط مولوی شیر علی و شب بنصیب او شد لیکن مضمونش بخاطر دارم همین قدرست که قصب الذریره و هلیله سیاه را شب در آب خیسانیده صبح باید جوشانید چون بنصف آید مالیده صاف نموده باید نوشید از دال مونگ و مرچ سیاه پرهیز ضرورست و غذا هر قدر که پر روغن باشد باید خورد شما همین عبارت را با خط مولوی صاحب مقابله بکنید اگر برابر آید بمیر یوسف علیخان بگوئید که نسخه همین ست و الا در همین کاغذ بنویسید اینقدر جا برای تحریر یک نسخه کافی ست **رقعه ۴۳** بر خواجه امامی صاحب مخفی نماند که دیروز رقعه آقا صاحبان در جواب مقدمه میرزا بند و صاحب آمده بود و بجز منت میرسد ملاحظه باید نمود صاحب من این احوال را ذهن نشین خواجه کریم الله خان صاحب باید نمود و اگر میرزای مذبور اینقدر مانع بتحقیق احوال از صاحب خانه با آقا صاحبان برسانند و آقا صاحبان هم راضی شوند چه مضائقه والا من شما بعد و در نقصان شان منظور نیست دیگر خیریت پوشیده نماند که فا و عین و لام میزانی پیش شما نیست جمیع صیغهای آن نیز همین حال دارد پس آدم با شعور را باید که جمیع مصدرهای صحیح را که معتل و مهموز و مضاعف نباشد همین وزن حساب نماید و صیغها مقابل صیغها بسازد خواه از باب ثلاثی مجرد خواه مزید فیه مثالش اینکه هرگاه کسی بپرسد که ضربتن برچه وزن ست تامل کنند که درین صیغه بر اصل مصدر که ضرب ست تای قرشت مضموم و نون مشدد زیاده است هرگاه همین تا و نون را بر فعل که میزان ست بیفزایند صیغه ماضی جمع مؤنث حاضر میشود و همچنین در استکمال فا و عین و لام را ملاحظه نماید و بگوید که استکمال بر وزن استفعال ست زیرا که هرچه در استفعال بر فا و عین و لام زیاده است در استکمال بر کاف و میم و لام خواهد بود و همچنین انتظار و انتشار بر وزن افتعال ست و انجماد و انقباض بر وزن انفعال ست و اگر درمیان انفعال و افتعال التباس افتد مثلاً لفظ انتهاض را نمیدانیم و شخصی بپرسد که انتهاض برچه وزن ست باید که بگوئیم که اگر اصلش نهضت ست انتهاض بر وزن افتعال ست و اگر اصلش تهضت نیست انتهاض بر وزن انفعال واقع شده و در باب افتعال بجای تای قرشت طای حطی و دال

نیز می آید همچنین لاعلی هر چند صیغه فاعلی باشد که امر حاضر مونث ست از باب فاعل و ملاعلی بر وزن مفاعلی که مجموع مفاعلی
مفاعل و یای متکلم ست مفاعل صیغه مفعول ست از باب فاعل و رجحت ثلاثی مزید فیه در قانون مجدد باید دید رقعه
پرپروز خطی نوشته نزد قاضی صاحب فرستاده شد اگر دیروز روانه شده باشد خیر والا هر دو خط امروز یا فردا
باید که روانه شود الملخص دیروز خط دیگر از شما نزد فقیر رسید و عرضی که برای جد امجد بود دید نیز مطالعه در آمد فردا که نوزدهم
ربیع الثانی سنه ۱۲۲۷ هجری روز دوشنبه در حضور تردد فرش و خیمه و طعام ست زیرا که فردا مرزا سلیمان شکوه بهادر عیال و اطفال
خود را گرفته اینجا خواهند آمد و یک شبانه روز مع زن و بچه پسر خواهند بود اندرون و بیرون هر دو جا صحبت رقص و سرود منعقد
خواهد شد لیکن امروز بعد چار ده روز نیخاس میروم سبب رفتن اینکه چون این صحبت روبروی ظرف ثانی مقرر ست
دل گوارا نمیکند که تنهایی دوست همزبان خود مثل ناهر سنگهه آنجا رفته مودب خاموش نشینم اگرچه آنجا سوای
سرما حدی نخواهد نشست لیکن من یک کس بی قلیان و آب یار موافق چه میکنم بعد سه چار روز که جناب عالی دام اقباله
و صاحب کلان بسبیل بدلیت یا بالاتفاق خواهند آمد البته در آن جلسه شریک خواهم شد زیرا که این هر دو والاجناب
زیاده از چار گهری نهایت یکپاس نخواهند نشست بعد ازین ما ئیم و این صحبت و اینهمه اساس چفیها ازین سبب ست
که مرزا جهانگیر شاهزاده را حرمی بوده است در شاهجهان آباد چون حامله شد زنی از راه رشک در همنشینی شاهزاده موصوف
کرد که این بچه در شکم دارد از شما نیست چون اغنیا را خصوصاً اطفال را همین گوش ست و دگر هیچ و مقدمه زن حسب غیرت
بسیار نازک ست مرزای ممدوح قصد کشتن او کرد ممتاز محل که مادر شاهزاده باشد او را پنهان کرد و من بعد با حضرت
ظل سبحانی و نواب قدسیه والده حضور اقدس اعلی مشوره نموده او را روانه لکهنو نزد صاحب عالم خود ما کرد که ازین
آفت مصون ماند و مضمون خط ممتاز محل اسمی صاحب عالم بهادر این بود که پسری از بطن این زن متولد خواهد شد
آنرا شما بفرزندی خود بگیرید و نامش مرزا مهر نگار بدارید چون حامله آمده بود و بعد دو ماه و چند روز وضع حمل اتفاق افتاد
لیکن بجای مرزا جهان مهر دختر بانو پیدا شد چون این دختر اولین فرزندان شاهزاده موصوف ست و سوای این سرکارها
میکنند چنین بنا گذاشته شد که هزار روپیه در مهم شادی دختر صرف باید کرد و مرزا سلیمان شکوه بهادر با اهل و عیال
و جناب عالی دام اقباله و صاحب کلان بهادر را جدا جدا مدعو باید ساخت این هزار روپیه را مادر شاهزاده مقدم الذکر
فرستاده بود و نیز باین گمان قوی که پسر متولد خواهد شد لیکن نوشته بود که این عمل را در هر دو صورت بمصرف باید رسانید
تمام شد این مطلب دیگر آنکه مزاج من بفضل الٰهی قرین صحت ست خاطر شریف جمع باید داشت این بار هم در رقعه که بهمین
جا بنزرگوار نوشته اید دو جا غلطی یافته شد یکی از باعث تعجیل ست چرا که همان لفظ را دو سطر پیش ازین در همین خط
صحیح نوشته اید پس گمان غلطی سوای این نمیرود که در جلدی خیال نماند و آن اینست که شما در ذکر منشی محمد علی صاحب
یکجا باین صورت نوشته اید که با منشی محمد علی صاحب که دوست خانصاحب هستند ملاقات شد این معیوب نیست بلکه
سراپا صحیح و جای دیگر نوشته اید که باز از منشی صاحب موصوف ملاقات شد این غلط محض ست لیکن چون شما
این مدارج را خوب حلّ کرده اید این خطا از راه بی علمی نیست اتفاقی ست و جای دیگر که غلطی دوم

واقع شده سبب آن عدم معرفت بحال لفظ ست و آن لفظ سقاست که شما آنرا سقه نوشته اید مخفی نماند که از سقی بسکون قاف بمعنی آب دادن ست ساقی اسم فاعل آن و سقا صیغهٔ مبالغه بروزن فعال چون لفظ ساقی حالا بمعنی معشوق شراب دهنده باشخاص شراب خوار ست و بمعنی آب دهنده کم استعمال می‌یابد لهذا صیغهٔ مبالغه یعنی سقا باین معنی مستعمل گشته و اینهم مصطلح شده است بشخص مسلمانی که مشک بدوش گیرد و الا کهار خانهٔ هندو و دیگر برهمنان که بر سر چاه و در راه نشسته آب بمسافران میخورانند باید که سقا گفته باشند لیکن چنین نیست پس لفظ سقا از قبیل منقول عرفی تصور باید نمود که از معنی اصلی خود برآمده زیرا که از روی لغت کهار و برهمن هم سقا میتوانند شد بالجمله سقا از باعث شهرت گرفتن لفظ بمعنی شخص مسلمان مشک بردار بر دیگری اطلاق نمی یابد زیاده خیریت دیوان ابوالحسن خان صاحب را از باعث تمادی ایام بخاطر نمانده است که حساب صد تومان را در هفت طبقه چه طاق بستن از من می پرسند من هم در لکهنو و بروی میرزای ممدوح برای تفریح طبع از شخصی پرسیده بودم بیچاره تا چهار روز تامل کرده و سر بسنگ زده و بمراد نرسید این حساب از روی قاعده غلط است زیرا که موافق قانون حسابی در عدد یک جفت ست جفت مجموع طاقها میگنجد نه طاق مجموع طاقها چون صد جفت ست و هفت طاق هفت جفت در آن گنجایش دارد هفت طاق و نه طاق و سه طاق و پنج طاق در آن نمی گنجد خط ناهر سنگه که درین روزها مخدوم و مکرم آقا محمد صادق خان صاحب نام ایشان گنگارام گذاشته اند ملفوف این مکتوب ست مطالعه باید نمود

رقعه ۴۵ مخفی نماند که دیروز که هشتم شهر حال و روز پنجشنبه بود آخر روز قریب بعصر خواجه عبدالله که از سبب قرب حویلی چهاونی بد دلتخانه صاحب عالم بهادر اکثر آمدن خود برای درس عربی نزد فقیر مقرر کرده اند آمده عرضهٔ شما که بخط امجد خود نوشته بود بمن داد و بعد مطالعه دریافت شد که شما تزویج راضی نمیشوید هر چند من در خط خود ابا نکرده بودم لیکن بخاطر رسیده بود که شما از حجاب این گفتگو بر زبان نمی آرید و نیز درین گفتگو از من شرم خواهید کرد مجبور بخانصاحب قبله و والد ماجد شما اشاره نموده بودم که درین خصوص اباهای بخواجه امامی باید نمود اگر دل خواهد به ازین دو دختر همسری هم نمیتوانند رسید الا که مرضی صاحب دریافت شد سعی درین امر بیجاست اگر چه بحسب ظاهر خانه داری چیز خوبیست لیکن در اصل خود را دانسته در بلا انداختن ست هر گاه که طبع شما نمیخواهد مرا درین امر اصرار چه ضرور مثل مشهور ست آنچه بخود نپسندی بر دیگران مپسند فی الواقع مهره بستن و دو یار خود را رسوا کردن هیچ لطف ندارد گو هنوز عمر شریف بآن حد نرسیده لیکن مدة العمر باینصورت بسر بردن هم خوب نیست چیزی ضرور خواهد شد یا کدام دختر شاه پیرا یا شاه پیر دیار بخانه پری و سبز پری فریفته شما میشود هزار آفرین بر فهم شما خوب فهمیده اید و طرفه ما آل اندیشی بکار برده اید آدم بر جمله دیگر این مردم عجب بیغیرتی هستند که بر شما فرمایش چیزها کردند و الحال بی آنکه تقاضای شدید از طرف شما بظهور آید ادای زر قیمت آن خود ضمیر ندارند در ینصورت هر چه با ایشان رسیده است مال بابای شان شد زیرا که تقاضای شدید چه که ایمای طلب قیمت هم ازین طرف محال مینماید دیگر احوال این ست که خانصاحب مکرم والا مناقب تاج الدین حسین خانصاحب صد روپیه در ربیع الاول منجمله سه صد روپیه داده شده ولایت جلیخان بابت

دیوان چند داده بودند یکی مبلغ معلوم نثار علی نامی در قرض خواجه امیر خانصاحب بر دو صد روپیه که در ربیع الثانی
طلب داده‌ام هنوز صورت وصول ندارد از آنجهت که جناب ممدوح بست و یکم ربیع الاول روانه کانپور شده‌اند و از آنجا مع الخیر
اراده فرخ‌آباد دارند و ده روز است که نقلی بخدمتشان روانه نموده شد هنوز جوابش نرسیده سبحان‌الله فقط انصاف
جواب آن هرگاه خواهد آمد نزد من خواهند فرستاد من امروز رقعه بخدمت ایشان فرستاده بودم در آن رقعه این مضمون
بوده است که دیروز خط خواجه امامی آمده بود بندگی بخدمت ملازمان نوشته‌اند ایشان هم در جواب سلام شوق اشتیاق بسیار
نوشته بودند و پانزده روپیه هم رسید بعد قبول شدن نزد قاضی صاحب خواهم رسانید جناب ممدوح کتب مذکوره را
خریده صحیح نموده نزد شما خواهند فرستاد که با آن مرد که بد میدید شما میدانید که من از شما هم نازک مزاج ترم هرگاه
شما خانه داری را که لذت زندگی موقوف بران است گوارا نکردید و دانستید که ما دام الحیات در رنج و بلا گرفتار
خواهم ماند از من کی میشود که یک یک ورق این نسخ را ملاحظه نمایم لیکن در جستجوی نسخ پسند و ناپسند رفاقت
خواهم کرد میدانید که با مردم زن شاه پیرا با در قحبه رانی نگاه‌ام بار آنجا سر و دماغ تصحیح کتابها است و با شجرة الامانی
که تصنیف خود من است دیده‌ام باز از غلط و صحیح آن اعتبار ندارم و دیوان قتیل و دریای لطافت هفت تماشا
هنوز پیش خانصاحب است این بار که تشریف می آرند میگیرم روزی خود میفرمودند که هر سه نسخه امانت خواجه صاحب
حاضر است بگیرید لیکن دریای لطافت را یکی از دوستان من برده است بعد چند روز که می آید آنهم خواهد رسید
الحاصل نسخهای مذکوره را از نزد خود تصور نمایند **رقعه ۴۶** خط بهجت نمط دیروز که شانزدهم ربیع الثانی سنه ۱۲۲۱ هجری
روز چهارشنبه بود وقتیکه در باغ پنڈائن که از حضور بمیان آفرین مرحمت شده و آقا صاحبان نیز ایام در روهتو بارادۀ
بیتوتت برای چند شبی گاه گاهی وقت عصر آنجا آمده من و ناهر سنگهه رامی الملقب بهیبت مجموعی نشسته بودم میر حیدر حسین نامی
که از چندی نهر الفصاحت بخدمت قاضی صاحب میخوانند مع عرضی که امی جدامجد خود نوشته بود دید آورده بهجو
دادند و بهجو آنرا بمن رسانید آنچه بجواب قلم نموده بودید ذهن‌نشین شد آقا صاحبان نیز نام خود را و ناهر سنگهه هم ملاحظه
نمودند الحمدلله که طرف ثانی خود بخود حکم تنخواه کردید آنکه شما لب اجنبش دهید و چه قدر خوب شد که هفت روپیه آنجا
گذاشتید و باقی اینجا فرستادید کمی و بیشی وجه معاش وابسته بخت و اتفاق است آدم همانست که نان بقوت
بازوی خود بهم رساند و الا میانه حیوانیکه او را انسان می پرورند و آدمی نزاد هیچ تفاوت نیست نان پدر خوردن
سوای ایام طفولیت بکار آدم نمی آید و بدیهه موقوفست که نان آقای شبیه به پدر هم برای بی غیرتان
زن سیرت است آقای شبیه پدر آنست که کسی را پرورش بکند مثل خواجه سرایان که متبنی را پسر خوانده پرورش
میدهند و عمو و خالو و پدر زن هم از همین قبیل است بلکه نانی که بی رنج بدست آید آنهم قابل قبول نکردن است جان من بجای شما
که این سی روپیه را من برابر سی هزار روپیه میدانم بلکه بر آن سی هزار روپیه که بذلت بدست آید صد پایه ترجیح دارد
تفصیل حال بعضی صاحبان و شالپوش و پلاو خوردن اینجا مناسب نیست شما حال آنها بخوبی میدانید خدا آن
دو شاله و پلاو و دو گوشتی که با آن بزرگوار ادان داده بود نصیب دنی غلام شما نکند هزار شکر که قدری اطمینان نصیب

بیتوتت شب باشی ۱۲

۱۲ [illegible]

شما نشد آینده هرچه بحسب بخت و اتفاق رو خواهد داد فهمیده خواهد شد یک خط طویلی متضمن عبارت رنگین سریع الفهم
بخدمت آقا صاحبان نوشته و بلفافه سپرده باز نزد من حاوی احوال خیر مآل خود و شدت اشتیاق صحبت ایشان بفرستید
رقعه ۴۷ خواجه مکرم سلمکم الله تعالی درین نزدیکی تلطف نامه خانصاحب مرقوم هفتم ذیحجه متضمن طلب حقه بردار
و خدمتگار رسیده بود لیکن چون در خط جناب ممدوح قید خدمتگار جوان بوده است ازین سبب بهم رسیدن آدم
معقول و جوان اندکی متعذر شد و معهذا بغیر خرج راه کسی اراده نمیکند خانصاحب نوشته بودند که هرچه برای خرج
درکار شود از میر رمضان علی باید گرفت چون آدم نزد میر مزبور رفت گفت که بجان علیخانصاحب از کانپور حقه بردار
و خدمتگار بمین پوری فرستادند حالا حاجت آدم دیگر نیست ازین سبب مردم نشنوانیدم و باقر بیگ که حال اینجا ست
یکروپیه از پیش خود داده روانه آنطرف نموده شد چند تا سپیاری چوب هم بمیان حاجی حوالدار و کرده اند باید گرفت
میخواستند که چند کلاه و حلوای سوهان هم حواله او سازند من منع کردم و گفتم بعد ازین بایست که اگر آدم خانگی
خواهم فرستاد چون در خط خانصاحب مرقوم بود که من بمین پوری میروم من هم آدم مزبور بمین پوری فرستادم اگر خانصاحب آنجا
هستند آدم نامبرده بخدمت خانصاحب خواهد رفت ایخط را خانصاحب بصاحب خواهند فرستاد اگر خانصاحب
بنابر ضرورتی هنوز در پرگنه تشریف دارند نزد صاحب حاضر خواهد شد شما او را بخدمت صاحب الا دو روان برسانید
و اینقدر دیگر عرض بکنید اگر حقه بردار سوای آدمی که از کانپور آمده است درکار باشد بحضور برسد و الا خیر فلانی حقه بردار
بهم رسانیده بود لیکن وقتیکه دریافت شد که حقه بردار از کانپور بحضور رسید در فرستادن او تامل نموده هم عرض باید کرد
که فلانی حالا در جستجوی باورچی که طعام انگریزی و هندوستانی خوب بپزد سرگرم ست هرگاه بدست می آید روانه میکند
و حال این خدمتگار که باقر بیگ نام دارد این است که عمرش زیاده از سی نهایت سی و دو سال در پختن چند قسم نان و ساختن
حلویات و مربیات هم مهارت درست دارد لیکن نوکری در کار بداران گاهی نکرده است و میکند چه خدمتگار است و سوای این
زبانش ترکی هم درست ست و پدرش مغل بود اینهمه احوال بحضور التماس باید کرد دو صفت غزل که درین روزها گفته شد رکیک
بخط الدایه شما سپرده هشت غزل دیگر در دیوان ثبت ست دیوان را میر نصیرالدین صاحب برده اند ازینجهت فرستادن
آنها در خط دیگر موقوف داشته شد و آنچه شما در حق خیرات علی عرض کرده بودید که بعد وفات نواب آصف الدوله امیر الدوله
خواست که او را ملازم خود سازد قبول نکرد و قباحت آن بخیال نرسیده باشد ظاهرست که امیرالدوله هشت سال پیش
از آصف الدوله انتقال کرده بود شاید غرض شما از امیر الدوله حسن رضا خان بوده باشد بدانید که امیرالدوله خطاب حیدر بیگ خان بود
و حسن رضا خان را سرفراز الدوله میگفتند و مخالفان بر قول اعتراض گوینده را متهم بکذب بسیار نا آینده اند تحقیق نموده
حرف باید زد و مقدمات دربار بسیار نازک میباشد اگرچه شما هنوز طفل اید احوال امرای لکهنو چه میدانید هرچه ضرور
که این چیز بارا تحقیق بکنید لیکن در بار آنچه معلوم باشد باید گفت رقعه ۴۸ خط بهجت نمط دیروز که بحساب رویت
چهاردهم ربیع الاول و بحساب تقویم پانزدهم روز شنبه بود بمن مشتاق رسیده خاطر نگران را بهجوم هزاران مسرت شادمانی
گردانید رسیدن خط از آنطرف بسبب آنست این شکر الواجد شما میفرمودند تا خط دیگر از آنطرف نمی آید چیزی نباید نوشت

بمن پوری ۱۲۱۴
معروف بودن
مشق کلام مشکور بودن

چند روز دیگر انتظار باید کشید اگر درین عرصه خط خواجه امامی می آید والا مینویسیم و شاید که مظنون ایشان بوده است
که شما وقت روانگی زری از مهاجن قرض گرفته فرمایش صاحبان آنجا همراه برده اید حالا منتظر سرانجام رستند هرگاه
بدهست می آید خط و هنڈوی هر دو را یکجا خواهید فرستاد معلوم نیست که اینحرف مقرون بصدق بوده یا نه یقینکه دروغ
نباشد چرا که این صاحبان ما فی الضمیر خود را از من پوشیده نمیدارند الملخص معلوم نیست که همین خط فرستاده اید یا نه هم
آمده است من هنوز عرضه شما که اسمی جلامجد خود نوشته اید ندیده ام بعد ازین خواهم دید نزدیک من دیدن و ندیدن آن
هر دو برابر ست کار بدریافت صحت و سلامت بوده است الحمد لله والمنه که از آمدن این خط مرادی که بوده بر آمده چون
چون قاضی صاحب هنوز در نخاس میباشند و خانصاحب قبله در جهاونی از باعث بعد مسافت و آخر شدن روز
خط اسمی من بر ستم حواله کردند و عرضه را از سبب خوانده نشدنش آنوقت اینجا نفرستادند این از دو حال
بیرون نیست یا رستم وقتی نزد قاضی صاحب رسیده است که عرضه نزد خانصاحب قبله بجهاونی نفرستادند
یا پیش از رسیدن او خط اسمی من نزد خود نگاهداشته عرضه را روانه کرده باشند و خانصاحب از باعث
غروب شدن آفتاب فرستادنش نزد من موقوف بر امروز داشته اند یقین ست که حالا بیاید چون شما هم هیچ مطلبی
در خط من باقی نمیگذارید خاطر من جمع ست که در عرضه هم مطلبی سوای بندگی و دعا و سلام نبوده باشد آمدم
بر احوال دیگر تاج الدین حسین خانصاحب و میر غلام علیخان هر دو ملازم حضور پر نور شدند مشاهره خانصاحب سه صد
و از غلام علیخانصاحب دو صد روپیه قرار یافته خانصاحب خود تکرار نکردند لیکن میر غلام علیخانصاحب گذارش خود
درین مشاهره ندیده عازم دکن بودند حکیم مهدی بشرط اضافه و ایضا بخی حتی از خدمات استمال نموده نگاهداشته است
باید دید لیکن هیچیک ازین صاحبان بار یاب سلام حضور نیست الا صاحبان علی خانصاحب که بلا فصل هر روز وقت وقت حاضر میشوند
این همه احوال این صاحبان مقدمه دیهات ایشان هم بفضل الهی حسب دلخواه درست شده برای انتظام بعض امور
چند روز در کانپور نخواسته بودند حکم شد که برای یکماه برود و بنا بر ضرورت با صاحبان عالیشان هم ملاقات
بکنند لیکن با صاحب کلان لکهنو یکقلم ملاقات موقوف ست برای دیوان و دریای لطافت و هفت تماشا که نوشته اید
از خانصاحب گرفته حواله قاضی صاحب کرده خواهد شد لیکن دریای لطافت برای چند روز شخصی از دست ما
خانصاحب برده است انهم بعد چند روز خواهد آمد و کتب اربعه یعنی تفسیر ملا فتح الله و ابواب الجنان و ترجمه شرائع
و حق الیقین بتلاش بهم خواهد رسید هرگاه جائی سراغ بدست خواهد آمد قیمت مشخص کرده برای زر نوشته خواهد شد
دیگر نصیحت رقعه ۳۹ از چهار پنج روز جواب خط شما نزد والد ماجد شما فرستاده بودم خدا داناست از چه سبب وانه نشد
امروز که سه شنبه بستم جمادی الآخره است وقت عصر خطوط بڈاک فرستاده خواهد شد دیروز وقت عصر آدم آقا صاحبان
مخدوم جواب خط شما را که آورده بود در جزودان نگاهداشتم در خیال من این بود که آن خط اول خود روانه شده باشد
حالا منتظر خط دیگر باید بود هرگاه بیاید این خط را در لف جوابش باید فرستاد اینوقت زبانی میر صید حسین نامی
از والد ماجد شما رقعهای داعی استفاده میکنند دریافت شد که خط بنوری امروز آخر روز روانه خواهد شد این را که

شنیدیم خواه معزی الیهما درین رقعه پیچیدیم حالا مناسب اینست که شما این بار در عریضه چند بزرگوار خود سلامی برای من بنویسید باقی معاف کردم آینده خواهم فهمید عوض خط اسمی من خط طویلی بخدمت آقا صاحبان مخدوم نوشته در لفافه پیچیده بغیر مصمغ نمودن بفرستید دران خط بزرگی القاب معزی الیهما و شکر الطاف شان بحال خود و خلوص و بندگی خود را بخدمت شان بعبارت دلکش بنویسید زیاده خیریت رقعه ۵۵ سبحان طبیعتان خط اسمی امیر صاحب میر سید بکریم خان نخواهید داد فرداً دو روپیه هم برای آن کور سیز آنچه خواهد رسید حسابا و را درست بندیم سه روپیه است یا دو روپیه هرچه باشد مفصل بنویسید دیگر آنکه در رقعه دیروزه صاحب یک لفظ خلاف محاوره اهل علم بود شاید نزد عوام درست باشد رقعه بجنسها میر سید ملاحظه خواهند کرد که اصلاح هم درهمانست دیگر اینکه از رفتن وزیر صاحب من بسیار خوش شدم فی الواقع مکان بی رونق میشد من هم میخواستم که بجناب قبله و کعبه اینمعنی عرض بکنم لیکن از بعضی موانع سکوت ورزیدم الحمد لله که خود بخود بخیال رسید رقعه ۵۶ بلبل شاخسار براعت و قمری سروستان بلاغت سلمکم الله تعالی مسوده را اصلاح نموده فرستاده شد بسیار خوب بنویسید بمیمنه ضعیف و جا جا چنانچه غیر معتد به اینقدر غنیمت ست لیکن مراعات سجع که آنرا قافیه نیز گویند در بعضی جا بخوبی میکنند و در بعضی مواقع از سبب عدم معرفت بعلم قافیه را صحت غلط میشود چند ورق متضمن بیان قافیه در چار شربت و همین قدر در دریای لطافت اگر از وال یا جا خود استفاده نمائید مضائقه ندارد و اگر خواندن آن موقوف برین باشد این بار که می آیم جائیکه از افسانه عربی سه ورق میخوانید دو ورق بخوانید و یک ورق یا کم از قافیه خوانده باشید رقعه ۵۷ مخفی نماند که خطوط مرقومه چارم ربیع الثانی سنه ۱۲۲۷ هجری دیروز که هفتم شهر مذکور بانین صدر بود رسید یکپاس از شب نگذشته بود که همه را مطالعه در آوردم سبب دیدن خطوط بعد مرور اینقدر مدت شب اینست که پریروز که از مشاعره فارغ شدم چه می بینم که فیل برای سواری از حضور بنابر ضرورتی رسیده است بلا تکرار سوار شده همینجا آمدم دیروز وقت عصر رفتم و انجا اسپ فرستادم چون یکدو کار دیگر هم متعلق باو بود تا دو گهڑی شب گذشته نیامده بود من آن وقت چیزی خورده هنوز درست قلیان نکشیده بودم که باز حضور پر نور یاد فرمودند و بعد چار گهڑی فارغ مقال در آنجا گذشت بعد از آنکه بیرون آمدم رفتم افافه خطوط بمن سپرد سوای خط والده میر محمد میر دیگر خطوط را بخوبی حواله نظر کردم چون صاحب پیش از مطلب در خط اسمی فقیر مستفسر حالات فقیر شده اند من ابتدا اسم بهمین تحریر میکنم اینست که مزاج من همیشه تا بگرمی نمی آرد و من پیوسته مراعات اینمعنی بکار میبرم علاج خود را بهمین تقلیل میکنم اگر از بعضی چیزها پرهیز و بعضی اغذیه عادت بکنم می ترسم که مبادا اعصابم ضعیف تر شود و از نعمتهای الهی بی نصیب بمانم لیکن اینقدر هم نیست که اگر تپ بکنم فلفل سرخ بخورم یا دیگر بی اغذیه چاره مثل شلغم بامیله و غیر آن حال پرهیز خود این هست که بیچاره مولوی صاحب علی زعم خود دانسته گاهی گرد باد بخار و شلغم بامیله و دیگر چیزهای حار و لطیف نمی گشت همیشه اسفاناخ و دلال ساگ و خرفه و دیگر بقول ابحیره میخورد آخر بیچاره دفعةً گلو تیغ فالج سپر دگو یا در دنیا نیامده بود در بین فنای هر چیز موقوف بر قوت استعدادی که در اصل ان است همینکه آن استعداد سپری شد تمام شد خواه جماد باشد خواه نبات خواه حیوان بالجمله من بیماری ندارم خاطر شریف

جمع باید داشت و عرض کردن برای تنخواه بحضور عالی صاحب والا جاه کمال دانائی و دوراندیشی ست من اینقدر
که اشاره در خط اول کرده بودم برای آن بود که از کسی بالا بالا دریافت شود مضائقه ندارد والا سوای این
گفتگوی تنخواه چه صرف دارد بلکه با دیگران هم گفتگو ازین قبیل مناسب نیست شاید رفته بصاحب والا شان
دانکار نیابت شکوه آبا عین اقرار گردد حالا من در هیچ امری بصاحب تنخواه هم نوشت بجز آنکه انچه در ضمیر من
میگذرد شما آنجا بعمل می‌رسید بلکه من اینجا چارگری با دل خود مشوره کرده و کنکاریشها سنجیده بعد و کردن قبایح
امری قرار میدهم و شما پیش ازانکه من بنویسیم بهتر ازان کار میکنید پس مقابله با شما خطا ست که تا یه روح القدس
همراه شما ست انشاء الله العزیز درین سفر ملاقات خان صاحب نصیب آن صاحب خواهد شد تازه اینکه درین روزها شاهزاده مرزا مهاکلی
درین ملک آمده است دیروز صاحب عالم بهادر رد و من شیرینی دکان کولی و چیزهای دیگر برای او بکانپور فرستاده
میر یوسف علیخان وکیل حضور و ناهر سنگهه اتالیق شان شده رفت سواری هر دو اسپ ست و دیگر ترک همگی بست آدم
همراه دارند اول به ناهر سنگهه گفته بودم که بهمین هیئت کذائی تنها برود پهلوتهی کرد بلبش همین ست که مردکه از مدتی
گردن طمع به تیغ غیرت و استغنا بریده شبی بروز می‌آرد ناچار میر یوسف علیخان صاحب را تجویز کردم لیکن حضور والا نظر بصغر سن
میر موصوف ناهر سنگهه را هم همراه کردند تا یک دو روز که اتفاق تکلف افتد وقت سوال و جواب پیش طرف ثانی تعلیم کرده
ایشان باشند دیگر آنکه عمارت نو که متصل کوتهی نوساخته میشود هنوز مدتی باید که تمامی رسد اگرچه ترک شهر موجب تنج روحانی
لیکن خلاف رای سلاطین و حکام هم خوب نیست تازه اینکه سابق شخصی مسن بست و دو سال و بروی شما پیش من
برای اصلاح مسودها و دریافت نسخهای تالیف نموده من آمده بود و من سوال او را رد کرده بودم درین دیکها
شخصی او را بخدمت قاضی صاحب آورده چار شربت را تمام کرده نهر الفصاحت شروع نموده است مسودها را هم
قاضی صاحب دیدند و میگویند که مرد عجیب بد ذهن و ناتراشیده ایست اصلا مناسبت با تحریر ندارد و الفاظ اهل فارسی نمیداند
تا بالفاظ عربی چه رسد نثار علی پسر شریف بصیغه خدمتگاری ملازم او بود بیچاره دست بسته استاده میشد و مثل القار کار
میکرد و این حال را که معائنه نمودم خون از چشم من بارید گفتم این نوکری را بگذار بمجرد گفتن بعمل آورد حالا چهار روپیه از حضور
پرنور برای او مقرر شد و یک تنخواه هم یافته یک پاس روز برآمده پیش آغا صاحبان می‌نشیند و وقت عصر میرود و بعد چندی
داخل خواصان حضور که این منصب منصب میرزا دهاست خواهد شد شما میدانید که بر خواصان حضور مخفی نیست
و عزت هم بر حیثیتهاشان که میشود رقعه ۵۳ مخفی نماند که امروز هفدهم ربیع الآخر سنه ۱۲۲۹ هجری دوشنبه است عرضه شما
محرره دوازدهم شهر مذکور مع غنچهٔ اسمی اینجانب بمطالعه درآمده مسرور ساخت آنچه از احوال آن ضلع نوشته بودید همه بجا بود
بقول شما همه چیز با عسر میسر تعلق به بخت و اتفاق دارد نه دوستی دوستان بکار می‌آید نه دشمنی دشمنان الحاصل تاج الدین حسینخان
عجب مرد با فتوت و مروت ست والحمد لله که اگر این ملک باختیار خان موصوف میبود آنچه برای برادر حقیقی خود تجویز
میکرد برای شما هم میکرد اگر برای صاحب چیزی صورت نمی‌بست برای برادر خود هم نمیکرد سوای این اعتبار هم سر رشته
شخص متوسل ازین تی در آن ضلع تحصیلدار بوده اینجا هم در وقت تکیت سالی از باعث قرابت هیئت سامی عزت و ثروت ظاهری

داشت و شما دران ضلع نو وارد و با کسی سابقه ندارید بلکه صد آفرین که در همین مدت قلیل با مردم اینقدر جوشش پیدا کردید
که وضیع و شریف شما را دوست میدارند و آرزومند ملاقات میشوند انشاء الله العزیز بعد چندی شما هم بمطلب خود امید رسید
و کار عمده برای شما صورت خواهد پذیرفت خاطر جمع دارید دو ماه میشود که من از درد شانه چپ واویلا دارم حالا مجبور
بعد سه چهار روز بضرورت مسهل مغز فلوس خواهم گرفت لیکن الحمد لله که ماده فالج نیست مواد ریحی وغیره است
والا هلاک میشدم لهذا بهمین قدر پارچه مختصر اکتفا نموده شد والد و عموی شما در بار انجمن هستند امروز دو گهری روز
باقی مانده باتفاق مرزا بزرگ پسر مختار الدوله که در پته پیدا شده اند بمن و مرزا حاجی برای شنیدن میر علی صاحب
خواهیم رفت اطلاعاً نوشته شد زیاده خیریت رقعه ۵۴ مخفی نماند که مکتوب دلنواز شما رسید بر مرقومات اطلاع داد
عرضه که برای جد امجد خود نوشته بودید نیز بمطالعه در آوردم چه بگویم که بر دل چه گذشت لیکن چه باید کرد جای مجبوریست
خط دیگر اسمی منشی صاحب بموجب ایمای شریف سر باز در همین خط ملفوف ست بعد مطالعه حسب نموده بمکتوب الیه برسانید
تمام شد این قصه حالا بشنوید که دنیا مقام رنج و راحت ست آدم اگر دو روز بطرب میگذارند دو ماه بعوض آن به تعب
بسر می برد و بحرمتی برای آدم دانا و صاحب عزت هرگز متصور نیست و معنی بحرمتی همین ست که آدم کاری بکند که باعث
بی حرمتی او بشود و اگر چنین نکند هرگز حرمت او نمیرود مثلاً اگر شما کسی را دشنام خواهید داد او هم جواب خواهد داد و یا
دست و گریبان خواهد شد همین بحرمتی ست و اگر شما کسی را فحش نخواهید داد و دیوانه در بازار بی سبب یخه شما بگیرد و فحش
آبستیده بدهد حرمت شما هرگز نمیرود مثال دیگر اینکه زید از خانه خود بش بکاری میرود و پیاده چبوتره کوتوالی در صورت او
بدزدی اشتباه کرده او را بگیرد از این چه میشود گرفته باشد این را واردات اتفاقی و بدی طالع میگویند نه پیش نزد کاملان
و هم پیش نفس خود شرمنده نیست زیرا که مصدر فعلی نگردیده است که ندامت داشته باشد درین روزها ولد الزنائی
افترائی بر من کرده بود که کشته شوم یا بقید ابدی گرفتار شده باشم وقتیکه بعضی دوستان این احوال را بمن رسانیدند
و رای شان برین قرار گرفت که ازین شهر بدر آیم بآنها گفتم که در پنهان شدن و گریختن قول مفتری را قوت دادن ست
چون من حرکتی نکرده ام که در پاداش آن مرا بکشند یا بزندان برند پس ترسیدن چه ضرور اگر این بلای ناگهانی
باعث بر قتل من میشود مجبورم این را هم از قبیل بیماری میدانم و رسد قوق و مسلول یا مجذوم شدن آدم
گناهی ثابت نمیشود زیرا که اکثر حرامزادها صحیح البدن بسر می برند و نیکوکاران مجذوم یا دقوق یا مسلول شده
می میرند چون افترای محض بوده و اصلی نداشت از آن بلیه نجات یافتم مبشر شما که ازین خبر اصلا متغیر
بر چهره من و ترددی در خاطر نبود بعضی دوستان گفتند که بفلان و بهمان رقعه باید نوشت گفتم دل نمیخواهد
که رجوع بهر کس و ناکس بکنم صاحب عالم بهادر آدم فرستادند که شما نزد من بیائید در شهر بودن شما
مناسب نیست عرض کردم که فدوی را بطور خود باید گذاشت تا هر چه بشود ازین تحریر غرض این ست که رنج و راحت
و غم و شادی برای ما و شما ست تا در قید حیات گرفتاریم گاهی خوش و گاهی ملول از طرف خود مصدر فعل بدی
نباید شد آینده با قسمت سوای کردار بد از هیچ چیز اندیشه نباید کرد و از آدم دیوانه باید گریخت رقعه ۵۵

پسر میر حسین خان پیاده خط خانصاحب کرمفرما تاج الدین حسین خان بمن رسانید جواب هم همانوقت نوشته
تفویض نامبرده نموده شد مضمون خط این بود که خواجه امامی صاحب را ازین حادثه خبر شد و من بسبب اذن
صاحب الاجازه بمین پوری نمیتوانم رفت اگر طلب میفرمایند میروم و در الاخیر و نیز مرقوم بود که از حضور برای باورچی
و حقه بردار تقید بسیار ست بلکه نوشته اند که شما میخواهید که من نان خشک سالخورده باشم پس از شما متوقع آنم که یک
باورچی خوب باده روپیه مشاهره راضی نموده و یک حقه بردار که سوای اینکه آتش بسر قلیان بگذارد و دیگر هیچ سلیقه
درینکار نداشته باشد لیکن قدری خوش ظاهر و جوان باشد زود باید فرستاد تمام شد مضمون شفقت نامه خانصاحب عزیزالیه
حالا شما بشنوید که باورچی خوب در لکهنو به ده روپیه هم میسر نمیشود جای اینکه بمین پوری بیاید و هر دو طعام هندوستانی و انگریزی
خوب بپزد لیکن شما بحضور عرض بکنید که هر باورچی این سلیقه ندارد که هر دو طعام را بخوبی تمام بپزد دیگر بتلاش بسیار
شخصی بدست آید هرگاه حال باورچی هندوستانی در لکهنو باینصورت باشد که هفت روپیه مشاهره ذات و یک پیش خدمت
بدرماهه سه روپیه و یک آثار آرد هر روز گرفته باشد اینگونه باورچی که سلیقه هر دو طعام داشته باشد چگونه در سفر کم
از بست روپیه قبول خواهد کرد زیرا که در لکهنو برای چنین کس مع پیش خدمت پانزده و شانزده روپیه مقرر است
و در بعضی سرکارها ازینهم زیاده اگر حضور عالی مرکوز خاطر دارند که طعامهای خوب برایشان پخته شود پس یک باورچی
هندوستانی که قدری از سررشته رکابداری هم آگاه باشد مع پیش خدمت بچاره ده پانزده روپیه ملازم فرمایند آرد خود
داخل حساب نیست معمول باورچیست و یک نانبائی بهفت روپیه که اقسام نان پخته در حضور بیارد و اگر شوق
نان هندوستانی نباشد و مرضی مبارک همین است که اطعمه هندی و ولایتی هر دو در حضور بیاید پس ارشاد شود که باورچی
باین صفت تلاش نموده آید لیکن مشاهره مع پیش خدمت کم از بست روپیه نخواهد گرفت و مردم نیک و با طعام پاک خود را
خوب می فهمم قوت تمیز یاد را طعمه ولایتی ناقص است لیکن اگر اتفاق بیشود دیده و چیزی که خواهش است کسانیکه ممتحن طعامهای ولایتی
هستند چشانیده خواهد شد یا در حضور بامتحان خواهد رسید دیگر آنکه تلاش حقه بردار هم میکنم هرگاه بدست آید روانه خواهم کرد
تمام شد این قصه هم غزلهای مشاعره حال اگر ... راجه صاحب نوشته باشند فهو المراد والا بعد ازین خواهد رسید دیگر این
بیخبری ازان است که من درین چند روز بنخاس نرفته ام فردا دعوت جناب عالی با فرزندان ارجمند صاحب کلان
و دیگر صاحبان عالیشان بخانه حضرت مرشدزاده خود با مقرر است لیکن جلسه از سر شام تا یک و نیم پاس شب خواهد بود
درین صحبت مرزا سلیمان شکوه بهادر هم خواهند بود آتشبازی از سابق دو چند و دیوارهای فی برای روشنی بهر طرف
و بعد رفتن شما از بدست آمدن زمین فو وسعت احاطه هم بسیار ست و برجهای کاغذی هم درست شده هست این برجها
همانست که بهوا بلند میشود و عوام آنرا غباره می نامند شما ملاحظه نموده اید دو صد و پنجاه روپیه برای باورچیخانه جناب عالی
و نصف آن برای مطبخ صاحب کلان فرستاده شد و طعامهای دیگر هم اینجا پخته خواهد شد دیگر بخیریت در تلامذه شما
خواجه حسن خیلی با شما دوست است بچه رشید است هر روز بمن میگوید که هرگاه کسی آنجا برود مرا خبر بکنید تا چیزی
ارسال نمایم از قسم حلویات مرکوز دارد معلوم نیست که شما چه افسون بگوش شاگردان خود دمیده اید که اصلاح عمه جناب

بلکه والد ماجد شما خوش نمیشوند و قوت تحریر شما از همه زیاده میدانند لیکن بر حال من مهربان اند روی کم فرصتی سیاه دماغ
اصلاح بکسی ندارم میر یوسف علیخان دختر خود را از شیر وا کرده است بخشش شیرینی بنجاس هم فرستاده بود و جای دیگر بجهور
خانه ساز رفته بود و اینها همه از دکان کوبی بود از آقا صاحبان مخدوم و آقا صاحب کرمفرمای خود ما و الا امرت لال
سلام اشتیاق و از حضور پرنور دعا ارشاد شده همه صاحبان بخیریت اند الا آقا محمد صادق خانصاحب از چندروز
تپ صداع داشتند حالا بفضل الهی صحت است امروز مسهل خورده بود و یک مسهل دیگر خواهند گرفت

رقعه ۵۶

چندروز است که جواب خط زبان اردو که دران احوال محسن نوشته بودم رسیده بود جوابش نوشتن ضرور نبود زیرا که جواب
خط من بوده است و با مطلبی هم اشتمال نداشت لیکن چون بعد از آنکه جواب خط شما که با غوف عرضی آقای قبله و کعبه
آمده بود نوشته فارغ شدم آقا صاحب جواب خط شما فرستادند درین خیال بودم که هرگاه خط صاحب بعد ازین باید
عنایت نامه معزی الیهما دران پیچیده خواهم فرستاد درین اثنای میر حیدر حسین نامی از اولاد نواب شایسته خان
که درین روزها بخدمت والد ماجد شما مهر الفصاحت و چار شربت و رقعهای فقیر استفاده میکنند آمده ظاهر نمودند که نوجه
قاضی خانصاحب گفته اند که از باعث بعضی عوائق خطوط خانگی نزد برخوردار فرستاده نشده پس فردا انجول قم شاید ری
روانه میکنم گفتم میر صاحب تا امروز چهار روز است که من خط بقاضی صاحب داده ام موافق معمول ها نرو نبایستی که روانه شود
خوب اگر یک دو روز از سببی دیر شد مضایقه ندارد این نمیشود که چهار پنج روز بگذرد و هنوز این مهم حواله پس فردا باشد شاید
شما سهو کرده باشید ماضی را مستقبل ساخته باشید گمان دارم که قاضی صاحب همین قدر گفته باشند که پریروز خطوط روانه شد شما هیچو
حال گردیده که پس فردا روانه خواهد شد میر موصوف متغیر شده گفت اینچه میفرمایید من اینقدر هم نالایق نیستم که ماضی و مستقبل را از هم
فرق نکنم چون دیدم که طرفداری بهر چه گفته بود اصرار دارد خط دیگر آقای شما نوشته مع عنایت صحیفه آقا صاحبان
در یک لفافه بدست میر ممدوح الذکر نزد قاضی صاحب فرستادم ظاهرا خط را بقاضی صاحب رسانیده آمده که بسهو خود
اقرار کرده که بلی از من غلطی شد بلکه خطوط پیش ازین پریروز روانه شد لیکن قاضی صاحب خط امروزه را از من گرفته
در قلمدان گذاشته اجازت از شما میخواهم اگر بفرمایید به آدم تاج الدین حسین خانصاحب که فردا روانه میشود بدهم
گفتم ازین چه بهتر اینقدر گذشت بهر حال رقعه کوچکی بخدمت جناب ممدوح فرستادم ایشان همانوقت خود موافق
معمول نزد مولوی حسین علی خانصاحب رفته خط را حواله شان کردند یقین که تا حال رسیده باشد بعد ازین هر چه
دران خط مرقوم است بران عمل باید کرد و اگر از اتفاقات خط مذکور دیرتر برسد مضمون آن این است که من یکبار بر سلام اکتفا
می ورزم شما در عرصه چند خود خیر و عافیت خود را می نویسید و بس لیکن خط مطولی آقای آقا صاحبان نوشته لفافه بکنید
دو سه بار نزد من بفرستید خط مذکور میرسد که خلوص و ارادت از طرف خود و فضل و بزرگی این صاحبان خواهید نوشت
خوب است تمام شد این خط آمدم بر سر اینکه پریروز عرضه شما و خط آقای من رسید مضمونها بمطالعه در آمدند خاطر جمع باد و الا قدر
و رسیدن آقای ما مرحله اینجا بشما و لطف و عنایت آقای قدردان بحال شما و موقوف داشتن کار شکوه آباد بانوید همراه بردن
دریافته شد و شکر الهی بجا آوردم این تنخواه که بالفعل است اگر امروز نیاید فردا می آید تعجیل چیست در خانه انگریز معمول نیست

که تنخواه بکس نرسید چون دنیا بامید هست ازین مژده که صاحب والا جناب بحال شما مهربان هست بسیار خوش شدم
آفرین بر محنت و جفاکشی و علو همت شما که روزیکه فضل الهی شامل حال خواهد شد. باهم از جناب شما امیدوار فیض
خواهیم بود بار اخلاق حمیده ملازمان شریف توقع قوی داریم که بسلوک نمایان پیش خواهید آمد بعد ازین بعد
شانزده روز پریروز از حضور آمده ام و روزیکه آمدم راست بخانه مستقیم در اوتاق آقا صاحبان رسیدم شب همین جا بسر بردم
صبح در مشاعره رفتم دیشب هم که از مشاعره برخاستم از باعث گل و لای که باران شدید باریده بود باز همین جا آمدم چون
آخر شب هم باران بود از صبح تا اینوقت هم گاهی ترشح باریک و گاهی باران پر زور و شورمی باد حالا اندکی ایستاده است
هنوز همین جا هستم شام یا فردا انجا می آیم غزلهای مشاعره حال منظم که امروز برای شما نوشته شود و نامه سنگیده حالا
بگردد نگار نام شهرت دارد درین روزها از باعث پیس کف دستش خود بخود از دو سه جا چاک شده است و ورم هم کرده
یک شب پیش تا بود دیروز با بیهما دنی نزد آقا صاحب مختار حضور پر نور رفته خلاصه بجدی آزار کشیده است که به یکبوم
قلم نمیتواند داشت که یک سطر هم بنویسد من باجازت او بندگی از طرف او مینویسم حالا لازم اینست که شما رقعه
متضمن استفسار کیفیت حال و تالم خود از دریافت این خبر برای او بنویسید که خیلی محبت با شما دارد زیاده حسرت ایام
دولت بکام باد

رقعه ۵۷ مخفی نماند که نامه محبت نمط رقم زده بست و چهارم شوال ۱۲۲۶ هجری بتاریخ بست و هشتم شهر مذکور
رسیده مسرور ساخت بگمان ما شما در شکوه آباد بودید از خط حال دریافت شد که بعض عوارض جسمانی قطع الله اصلها مانع
حرکت گردید الحمدلله که آن بلا از سر باز گشت و بمنزل مقصود روانگی اتفاق افتاد حالا بر سر نامه خط انچه شما نوشته اید هنوز نخواهد شد
بیشتر بار در رسیدن خطوط از نزد شما تردد بود و خیال میکردیم که حالا این زودی رسیدن خطوط صورت نخواهد بست لیکن از
عبارت شما که برای عنوان جواب مکتوب خود قرار داده بما رقم نموده اید اطمینان کلی حاصل شد یعنی زود زود خطوط
از طرفین خواهد رسید در دیروز انخط مشفق مکرم مخدومی تاج الدین حسین خانصاحب بصحابت آدمیکه بنابر دریافت چگونگی
آقا صاحب مخدوم مخادیمان آقا محمد صادق خانصاحب آمده بود بفقیر رسید در خط مذکور پاره از احوال صاحب هم
بزبان قلم سپرده بودند از تحریر خانصاحب می تراود که صاحب والا جاه از شما راضی است اگر بیشتش هم همین سلوک
نمایان میکرده جای شما در دل او است بشرط دستگاه یقینکه باز هم یاد فرماید هر چند آنچه مقسوم شما است زیاده از ان پیش شما
نه بدهای کسی خواهد رسید و نه سعی شما و سفارش دیگری لیکن راضی بودن آقا از نوکر باعث مزید عزت او است دیگر چه رسد
هرگز مناسب نبود این دانها در عالم یکجهتی نیست بآقا نوکر این قدر فتار بی باید عنایت اطلس برای قبا هم ثابت شد خدا
مبارک کند شاید در خط خانصاحب مشفق مکرم سهو القلم اتفاق شده باشد که بجای صد و دو صد نوشته بودند و اطلس هم بعد ازین
مرحمت شد از باعث بعد در بین او ری بیهوشی ند خبر صحیح با ایشان رسیده باشد یا مطلب را باجمال یکجا حواله قلم
کرده بهرحال هر چه شد خوب شد آینده خدا افضل خواهد کرد حالا شما یک تنگ تحصیلدار شده اید بعد ازین بیشتر مشمول
عنایات نه دی تحصیلدار خواهید شد خدا هر چه بدهد بعزت بدهد زیاده خیریت خرد و کلان این حویلی و آن حویلی
چاق و تندرست اند دیگر آنکه در عرضی شما این بار مرقوم بود که آخر دران حالت قصد رفتن شکوه آباد

فسق نمودم والا با جناب شما بعد مطالعه این عرضی سکوت کردند وقتیکه رقعه شما نوشته فارغ شدم گفتند که برای
خواجه امامی دریتقابهی ضرورست که فسق را بجای فسخ نوشته است باید دانست که فسق بمعنی بدکاریست و فاعل
آن را فاسق می نامند و مرادف آن فجورست چنانچه فسق و فجور شهرت دارد و فاعل آن فاسق و فاجر گفته میشود و زنیکه
باین صفت متصف باشد فاسقه و فاجره میگویند و بجای اراده و عزیمت لفظ فسخ استعمال می یابد یعنی برهم خوردن
اراده و عزیمت جناب امیر المؤمنین صلوات الله علیه میفرمایند عَرَفْتُ رَبِّي بِفَسْخِ الْعَزَائِمِ یعنی شناختم خدای خود را
به برهم خوردن ارادهای خود رقعه ۵۸ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی دیروز رقعه رسید و مارقم فیه دریافت گردید
البته رقعهای ترکی خالی از مزه نیست برای اینکه خواننده را از آن لذتی دست دهد باینطریق نوشته شده و بیشتر ازحیثیت
بابهای عموی شماست اتدم بر ذکر دیگر بتاریخ هفتدهم ماه سه گهری شب گذشته نکاح میرتقی خوانده خواهد شد بجناب قبله و کعبه یعنی حاجی محمد
عرض باید کرد که روز یکشنبه بیستم را برای مسنا خواهم فرستاد و پوشیده نماند که در نکاح زیاده از سه آدم که یکی از آن حاجی کربلائی خواهد
هستند نخواهند بود خلاصه اینکه فردای نکاح میر موصوف زوجه اش زعفرانی پوش خواهند شد و بتاریخ بیست دوم
رسم ساچق عمل خواهد آمد و فردای آن حنابندی و بیست چهارم یعنی شب بیست پنجم مجلس عروسی مرتب خواهد شد
رقعه ۵۹ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی امروز که چهاردهم شهر حال روز پنجشنبه است پیش خیمه بطرف بهدر
روانه شده و دیگر چیزها هم مثل کبوترخانه و باورچیخانه و اسباب هیچ رفت فردا قطعاً کوچ است لیکن رخ خیمه بطرف لکهنو
نیست رخ آله آباد است مشهور این است که برای انتظام پرگنه سلطانپور و تهدید عمال میروند شاید که یک دو مقام
در انجا اتفاق افتد بعد از آن به لکهنو بیایند و همین صحت دارد و نهایت سفر تا پرتاب گڈه باشد که بیست کروه از سلطانپور
آن طرف است در هر دو صورت توقف هیچ جا نخواهد شد چرا که این طرفها شکار نیست مسوده عربیه را فردا دیده
ترجمه خواهم کرد بعد از این میرسانم انشاء الله تعالی نقل طرفه این است که شخصی از عمائد فیض آباد وارد خانه میان افرین
شده بود از من می پرسید که سوای تو در زمرة الانام برآورده کیست گفتم از من همه صاحبان بهتر اند گفت شخصی تعریف
خواجه امامی میکرد جناب هم نثر ایشان ملاحظه فرموده اند گفتم منهم آوازه کمال ایشان شنیده ام نه خود ایشان را
دیده ام نه تحریر اگر عنایت و سه رقعه پیش خود دارم طور ولایت بازیشان کسی نمینویسد لیکن آن قبله در طرز قدیم
لذتها دارند تمام شد نقل حالا مبارک کند رقعه ۶۰ خواجه خواجگان سلمه الله تعالی خط مسرت مرقوم دوازدهم
در لف عرضه بزرگوار شما به فقیر مشتاق رسید از مطالعه آن دل بسیار خوش شد رفتن صاحب خالی از فائده نیست انشاء الله العزیز
هرگاه کلکتر نو می آید باز همین رپورت نزد صاحبان بورڈ خواهد رفت و منظور خواهد شد خاطر جمع باید داشت
این پرگنه از ازل بنام شما مقررست آنجا هم یک دو کس از دوستان فقیر خواهند بود از انجمله دو کس مختار
مهمات آن کلکتر اند که با کنور جی پسر رای بالک رام خیلی رابطه محبت دارند و حال کنور جی هم با من است
شما خوب میدانید اگرچه گم گوست نه با نزاجنبش میتوانند داد چرا که حال اخلاص من بر شما ظاهر است دیگر خیریت خط
اسمی آقا صاحبان انیوقت فرستاده شد جواب بعد از این خواهد رسید خط گردگنگارام ملفوفست مرد که نسخه هم نوشته است

ملاحظه باید کرد نیست آقا صاحب کلان را قدری صلابت از باعث استعمال مبردات در معده معلوم میشود و این
بی اشتهایی مقدمهٔ استسقاست لهذا طبیب را تا اغذیه را موقوف داشته آب گوشت بایشان بدهید **رقعه ۶۱**
خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی دو قطعه رقعه یکی اسمی والد ماجد شما دومی در خصوص احوال خواجه قطب الدین صاحب
موافق وعده در رقعه امروزه صبح اگر میر نصیر الدین صاحب بخدمت فرستاده باشند میرسد هر دو سربسته بلا زیان شریف
خط اسمی والد خود را بعد مطالعه بصمغ در گرفته در لفافه خط خانگی روانه نمایید و بخواجه قطب الدین صاحب بگویید
که بعد مطالعه این خطها را نیز حواله بصمغ نمایند دیگر آنکه شما خوب میدانید که من خود صاحب را از دادن کتاب بمردم
منع میکنم لیکن چون میر نصیر الدین صاحب از سبب دوستی من از بریلی اینجا وارد شده اند ترکی چهار شربت را از من
بصحبت رسانیده میخواهند که کم کم مهارت در این پیدا کنند لهذا برای اعانت نمودن ایشان در یافتن عبارات نسخه قصه
تصنیف شما که تحریر نموده اید میخواهند جای اندیشه نیست بلا تامل حواله باید کرد لیکن چون آدم ایشان نمی شناسید خود را
همراه میر صاحب ممدوح کرده باید فرستاد اگر صد بی رقعه من آدم هم بخدمت نخواهد رسید و رقعه مرا شما خوب می شناسید در صورت
احتیاج آدم هم نیست تصنیف هم برای همین است که کسی فیض بردارد الحمد لله که مردم را احتیاج به تصنیف فقیر افتاد
من کتاب را از کسی دریغ نمیکنم لیکن چون داده کتاب بغیر کسی از بین رفت تامل میرود که بعضی اشخاص پایه احتیاط را ملاحظه
نمیکنند بهر حال این مقدمه را به سبب حضرت میر نصیر الدین این نسخه ترکی که تصنیف صاحب است بی تامل باید داد خواه بخوانند خواه نقل
بردارند دیروز آداب کورنش از طرف شما بحضور عرض کرده شد آقا صاحب نیز از حضور دعا ارشاد است و آغا صاحب
سلام میرسانند دیمه آمده علی همه و مزاج صاحب بفضل الهی به صحت کامله است **رقعه ۶۲** دو روپیه برای آن که نیز رسید
به آدم امیر صاحب باید کرد که بهر دیگر روپیه باقی است آخر جمادی الآخره دو روپیه دیگر نزد صاحب خواهد رسید و برای
هدیة الغرباء دو بار آدم در رقعه رفته بود مرزا جعفر صاحب یکبار رسانیده بودند و یکبار در جواب رقعه باز آدم مرزای ممدوح
سپرده شد وقت بیداری خواهید داد تحمل کنید تا شام کتاب بیاید اگر می آید هیچ میرسانم البته کریمخان هم دو سه گری
روز بر آمده خواهد رفت انتظار کتاب خواهید کشید و اگر نمی آید جواب خواهد رسید باز فرستاده میشود لیکن شما در خط هیچ ننوشتید
اگر خواهد آمد بر سرنامه اینقدر خواهید نوشت که هدیة الغرباء هم فرستاده شد یا پارچه علحده داخل لفافه خواهید کرد و بعد تحریر رقعه
کتاب هم آمد باید گرفت **رقعه ۶۳** خواجه امامی صاحب پیاله شربت انار نزد صاحب فرستاده شد اگر شربت
به آدم مولوی حسین علی صاحب داده باشید این پیاله را بخدمت وزیر صاحب برسانید که داخل شیشه سازند و اگر
نداده باشید برحیم بیگ یا حسین بیگ بگویید که بخانه مولوی حسین علی خان صاحب رسانیده بیاید فردا وقت سه پهر برای بنگله
خواهند نشست اگر اتفاق شد من می آیم و شما را سوار کرده برای سیر دریا خواهم برد و در بنگله آقا صاحبان نیز خواهم نشست
مکان مولوی حسین علی صاحب همان خانه مولوی صاحب علی خان صاحب است حوالهٔ دیگر کرایه دار است بردار شدند
رقعه ۶۴ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی در عبارت دیروزه که ترکی بوده یک لفظ از سبب تعجیل غلط نوشته شده بود عبارت
این است که شیدمی خواجه قطب الدین [illegible] فقط در مقام صحت دارد یا [illegible]

دیگر آنکه فردا اول روز بجناب تاج الدین حسین خان و آخر روز بجناب میر بنده علیخان خواهم رفت پس فردا نهایت پس فردا
هم انجا می آیم زیاده عمر و دولت نصیب باد رقعه ۶۵ خواجه امامی صاحب بمجرد دیدن این رقعه نزد فقیر بیائید و یک
رقعه هم همراه بیارید که از دیروز درس موقوف است این وقت کهاران میر صاحب پالکی برای خود می برند و از سواری
می رسید چون راه خشک است پیاده باید آمد از اینجا من و میر صاحب شما باتفاق بدولتخانه شما روانه خواهیم شد
امروز وقت شام فرحت الله و آقا طالب میر صاحب در حوالی آقا صاحبان برای خواندن خواهند آمد رقعه ۶۶
مسوده اصلاح شده میر سعد باید گرفت من هم شبه می آیم آنچه خوانده و فهمیده نخواهد شد تحقیق خواهید کرد رحمت خدا
که خیلی خوب نوشته اید دیگر اینکه مرزا شفیع امروز میروند و هر دو نسخه کتاب افسانه عربی از و بگیرید نشود که در پریشانی حواس
رسانیدن آن فراموش کنند و مرزا خانی باید گفت که در خط آغا طالب حسین خان غلطی ملفوف رسیده است آن را رسانیده باقی
پاره بکنید رقعه ۶۷ خط فقیر و خط آقا صاحبان آغا ناصح صاحب میر سعد روانه باید نمود و یک خط دیگر است که لفافه آن معمول نمی
شود گذاشته شد این گرفته نو عیکه هست سر بسته نزد خود نگاه دارید هر وقت که خواهم میگیرم من بعد دو گهڑی دیگر اینجا هستم
بعد ازین می آیم نهار من بی بی بخت تر آورده است و افسانه زعفران پری تصنیف ملا زمان میر سعد باید گرفت رقعه ۶۸
خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی عرضی پسر امان علی صاحب میر سعد بجناب قبله و کعبه عرض باید کرد که یکبار نزد مرشدزاده
نصیر الدوله بهادر باید برد اگر بگویند که عرضی شخصی که نوکر حضور نباشد بحضور فرستادن خلاف دستور است جناب قبله و کعبه آنوقت
به مرشدزاده بگویند که این شخص خانه زاد قدیم و از سه پشت نمکخوار این چاق دولت است اگر بعد ازین تکرار نکردند فهو المطلوب
والا مجبوریست عرضی را بطرف ثانی رد خواهم کرد من از دیروز شاهتره سبز میخورم و طعام من پرهیزیست رقعه ۶۹ خواجه
امامی صاحب سلمکم الله تعالی سواری بخدمت میر سعد بلا تامل سوار شده باید آمد هر نسخه که نزد مرزا حاجی پسر مرزا جعفر صاحب
حواله میان حاجی کرده باشد گفت که این کار نمیباید ازین قبیل است هر کس که رقعه فلانی بیارد باو باید داد رقعه ۷۰ خواجه امامی صاحب بدانید
که در جزودان من جزو خوردی که تا دیروز دو نیم ورق از آن نوشته شده است در میان اجزای نسخه تصنیف دیده و بر آورده حواله ستم
بکنید که پیش من بیارد خواجه نوشته است که امروز مرزا جعفر صاحب اخلاف عادت بنابر مروتی بیلی جنب طلبیده اند الا
روز جمعه بدهایت میرفت دفتری بیرون میرود ایشان را حاضر دربار میرود بدین حاضر شدن جای یک گهڑی شستند آخر خود پریشان و خفه شده
بخدمت آقا صاحبان رفتند من هم ماندم که تا شام اینجا باشیم و خصوصیت بیرون نیست فایده ناهم جهری بنوشت
رقعه ۷۱ تا اغیله شخصی نفری یعنی بهیلی بزبان هندی در حضور پرنور جناب عالی دوام اقبالها عرض کرده بود آن نسخه
بر همین منوال بوده است که آن کدام چیزیست که ترکیب چهار حرف است هرگاه یک حرف از اول آن دور کرده شود همان چهار بماند و اگر دو حرف
محذوف شود همان چهار بماند و همچنین اگر سه حرف دور نمایند همان چهار بماند و اگر چهار را دور نمایند باز چهار بماند میر انشاء الله خان صاحب
رقعه من نوشتند که هر چند تعمق و تدبر می نمایم ره بمقصود نمی برم لیکن بپاس خاطر ملتفت شده این نغز را دریافت کرده نویسم چون
خاطر خان موصوف عزیز است بتامل رفتم مشکله اندکی فکر کردم مطلوب بدست آمد معلوم شد که بهیلی مذکور عبارت از چهار درم است
زیرا که هرگاه یک حرف از آن دور کرده شود چار باقی می ماند یعنی دال هرگاه دال از چار درم محذوف شد چار

باقی ماند و اگر دو حرف دور شود همان چار میماند یعنی دال و رای مهمله ظاهرست که بعد دور کردن دال و رای بی نقطه از چادر
چا باقی میماند که بحساب ابجد چار میشود و همچنین از دور کردن سه حرف که چار باشد دال میماند که بحساب ابجد چار است
و بهمین صورت از دور کردن چار یعنی دال که بحساب ابجد چار است لفظ چار باقی میماند این هم عزیز امفصل در خط
خانصاحب هم باید نوشت و از دیوانصاحب هم باید پرسید اگر فکر ایشان کار نکند خود ذکر باید کرد رقعه
امروز که نهم صفرست عرضی که اسمی قبله و کعبه است و دیروز آمده بود بمطالعه در آوردم در آن رقعه مختصر که برای
خودم بود نیز دیده شد از استعفای خانصاحب بد مزاجی کلکٹر تو سخت تردد دارم باید دید که محنت شما چه ثمر می آرد چون
مقدمات دنیا متعلق اراده بشری نیست اتفاقی ست خدا داند چه شود از اول خود را حواله فکر کردن چه ضرور دنیا دار را
باید که از خود کاری نکند که مطعون و ملوم شود و هر چه خود بخود صورت ظهور دهد این کس در آن معذورست دیگر اینکه در منشی کا این بار
دو لفظ غلط دیده شد شاید از باعث جلدی اتفاق افتاده باشد یکی اینکه از وی آشنائی دارم بجای اینکه با وی آشنائی دارم
دوم همشیران بجای همشیرگان یا همشیرها دیروز خطی اسمی صاحب نوشته شده بود در این خط ملفوف است چیزی از حساب هم
دران مذکورست رقعه خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی از مزاج جناب قبله و کعبه هیچ اطلاعی ندارم مفصل باید نوشت
که دیروز چگونه بود و امروز بر چه نمط است و فقیر پس فردا که روز جمعه است اراده کانپور دارم بایفصورت که اول منجا
می آیم و از آنجا سوار شده براه خواهم افتاد بخواستم که دیروز و شب آنجا بسر بایم نمود صبحی روانه شوم لیکن ... ارد
چرا که شب عروسی میرمشار الیه فردا شبست دیگر آنکه کھڑیه مولوی صاحب چلی صاحب بسیار سنگین و گران است
و بغیر از ده دوازده کهار برداشته نمیشود و اگر کدام چوپاله در سرکار باشد بخدمت جناب قبله و کعبه از طرف من عرض باید کرد
که برای هشت یا ده روز عنایت شود زیاده خیریت رقعه خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی وا ان شما عجب کاری
کرده اند این ست که وقتیکه بهل برای سواری ایشان آمد آغا صاحب که مفر یا سه روپیه سکه بحساب هشت آنه
یومیه خرچ دانه و کاه گاوان و خوراک خود ش به بهلبان جواد ند هر دو سپاهی خود نوکر سرکار بود ند ایشان یعنی
قاضی صاحب همینکه بمنزل رسیدند بهلبان را طلبیده گفتند که گاوان تو هر روز چقدر دانه میخورند و برای کاه چه میگیری
و برای خوراک تو چه درکارست بهلبان جواب داد که صاحب تدبیر آدمهای خود بکنند آغا صاحب خرچ راه بما داده اگر
نمیدادند از صاحب میگرفتیم حالا که زر پیش ما موجودست از صاحب چه طور بگیریم هرگز بما هضم نخواهد شد گفتند این هرگز
نمیشود که شما از پیش خود بخورید و این دروغ میگوئی که آغا صاحب خرچ داده اند بهلبان سه روپیه از کمر خود کشیده پیش ایشان
فشان داد باز هم قبول نکردند آخر طرف ثانی مجبور شد غرض که خرچ راه خوراک هر دو سپاهی و بهلبان و گاوان بذمه
ایشان بود وقت رخصت هم یک روپیه انعام دادند بهلبان آن سه روپیه را باغا صاحب رسانیده این حکایت نقل کرد آغا صاحب
گفتند که اگر طبیعت ایشان اینقدر در خرچ کردن بی اندیشه بود چرا بهل یکرایه طلب نکردند خوراک سپاهیان و بهلبان هم
مضایقه نداشت خرچ گاوان و انعام چه ضرور بود بهل مال ایشان بود الحاصل در ... بود که اینجا از ایشان
خرچ شده است بخدمت شما که قائم مقام پدر بزرگوار هستند رسانیده شود لیکن من منع کرده گفتم در عالم اتحاد و انعام

له نقرا بالضم یعنی بیستان ۱۲

بعونه

مضایقه ندارد. رقعه ۵ پوشیده نماند که خط شما امروز که غره صفر است بمن رسید لیکن چون من یا زدیم در لکهنو آمده ام و هنوز دو گهڑی بر کیلاس برده بودند که پیچوار نخاس این خط و عرضیه که برای جد امجد خود نوشته بودید پیش من آورد نمیدانم که هرکاره خط مذکور امروز رسانیده یا دیروز ظن غالب اینکه دیروز آورده باشد خلاصه این عرضی جواب همان خطوط است که بیست و چهارم محرم از ینطرف رفته بود زیرا که بیست و هفتم شما این خطوط را نوشته اید الحاصل مضامین مرقومه فی الواقع فرستادن خط متضمن وفات مرحومه مغفوره اسمی مرزا ابو الحسن خان دیوان وقت تحریر خط تعزیت از خاطر من رفته بود حق این ست که اگر من مینوشتم سوای بزرگان شما که از طرف من ممنوع بودند خود هم مناسب ندانستند دیگر جای مینوشت انچه از نور الطاف آقای قدردان ملک خصال در حق خود نوشته اید یک سر موکذب سخن آرائی دران گنجایش ندارد اگر صفات نمیدید صاحب الامناقب مدظله العالی گوش سامعان نمینواخت رفتن شما که روا امید داشت الحمد لله که رفتن شکوه آباد اصلی نداشت و این شهرت تا بر مصلحت بود شیر و شکر در دهن عمله که خاطر ما را خوش کردند باورچی سگ خود یقین ست که مورد عنایت باشد و باورچی باین صفت که طعام انگریزی و هندوستانی هردو خوب بپزد بغیر از پنجه بست روپیه مشاهره برای او قرار گیرد راضی برفتن بیرون پوری نمیشود و حق بجانب او ست چرا که اگر بجای او دو باورچی نوکر کرده شود هر یک کم از ده ده روپیه در سفر نمیگیرد پس این بیچاره که بکدو آدم پیش خدمت هم خواهد گذاشت در سفر چگونه کم از بست روپیه خواهد گرفت خلاصه آن باورچی که اول مقرر کرده بودم به عظیم آباد رفت و خوب شد که رفت برای اینکه بسیار بد و بود لائق امرا نبوده است و حقیر بر دار معقول بدست آمده بود و هنوز هم هست لیکن پنجاه ساله بلکه از پنجاه هم متجاوز ست خانصاحب پسند نکردند به کیفیت شما خود بجناب صاحب الامناقب عرض بکنید که اگر مشاهره باورچی مع پیش خدمتش بست روپیه مرکوز خاطر والا باشد من باین صفت شخصی که هردو طعام خوب بپزد بدست آورده روانه خدمت عالی سازم یا دو کس جدا جدا یا هر هر صناعت بده ده روپیه راضی کرده بفرستم انچه نوشته بحضور عرض کرده هرچه بفرمایند باید نوشت زیاده خیریت رقعه ۶ ستاره اوج معانی و مهر برج نکته دانی سلمکم الله تعالی خط دیگر اسمی صاحب شما در جواب خط ایشان که امروز معرفت سبحان علی خانصاحب رسیده است میرسد این ابراهیم خان بهتر این ست که هردو خط اسمی ایشان در خط خود پیچیده به آدم مذکور بدهند و دیروز دستار دو وجه و شمشیر و پشتول رستم را در کلان میر انشا الله خانصاحب با قلیان بدری و سوزنی صاحب خانه و دو دستار و یک پاپوش از دیگر آدمان فرستاد به برد و بخواجه حاجی خان باید گفت که مسوده را حواله حامل رقعه نمایند بار دیگر به شاه علی مهل نباید ادم که سخت خرست در باغ مرزا حاجی پسر مرزا جعفر روبروی پنجاه کس میداد گفتم پیش خود بگذار مردکه خبر موقع را درست نمی فهمد من برای آمدن سعی میکنم لیکن هنوز در حضور کار هاست معلوم نیست که مفردات را تا کجا حفظ کرده اید و در مصادر چند ورق باقی ست خط قاضی صاحب نیز فرستاده شد باید گرفت آن خط اول خود نزد قاضی صاحب روانه کرده باشید یا در همین خط که حالا جواب این عرضی خواهد بود معاً انه خواهید کرد خلاصه خط آغا صاحبان هم در خط خود خواهید گذاشت زیاده خیریت رقعه ۷ خواجه امامی صاحب دریافت نمایند که دو خط متضمن سفارش امیر علی مشار الیه

هر دو خط حوالهٔ باید نمود و باید گفت که هر دو خط را بمطالعه در آورده همین وقت در خانهٔ خود پیش سرشان بصیغ بگیرد و سر باز نگاه
ندارد و در میان خط آنهی مرزا باقر صاحب کاغذ کوچکی دیگرست که تتمهٔ آن خطاست آنرا نیز باحتیاط تمام در خط خود گذاشته
بند بکنند نشود که کاغذ مذکور بیفتد و خرابی بهار و درحال اصحاب میشنوند که این هر دو عزیز روز اول بمن گفته بود که صاحب خط نوشته
بدهند من سوای نوکری بکسی مصدع اخراجات نخواهم شد اینقدر خرچ پیش خود دارم بر پرورش زبانی صاحب دریافت شد
که کمر گدائی بسته اند بالله که من از فرستادن چنین آدم سخت خجالت میکشم و کار اینگونه مردم گاهی درست نمیشود مگر اینقدر میشود
که کسی بپاس خاطر کسی یکبار بطریق خیرات چیزی بدهد امید بر حمت خدا بر خواجه قطب الدین که عزت خود و آبروی مرا نگاه داشت
خلاصه این است که در خط آنهی مرزا باقر صاحب بمجبوری چیزی نوشته ام از اول خبر نداشتم که بگدائی میروند و الا جواب صاف
داده میشد حالا که وعده کرده بودم ایفای آن ضرور افتاد من هم بعد دو روز می آیم غزلی امروز هم گفته ام فردا با غزل دیگر
بخدمت خواهد رسید رقعه ۷ مخفی نماند که خط مسرت نمط مرقوم بست و ششم جمادی الاول ۱۲۲۶ سنه هجری امروز که پنجم جمادی الاخر
موافق سنین مرقومه و روز دوشنبه مشهور بروز بنی امیه در شیعیان است رسیده مطالب مندرجه حرفاً حرف بحرف ذهن آشنا ساخت
عرضه که بجناب قبله و کعبه نوشته اید نیز بنظر در آمد لیکن آنهی خانصاحب تا طعم نشان بمراد نرسید زیرا که جناب ممدوح پریروز
وقت عصر مع الخیر روانه منزل مقصود شدند خط مذکور ملفوف همین رقعه است بعد مطالعه پاره باید کرد مخلص و ناهر سنگها از پریروز
بخدمت آقا صاحبان ممدوح بوده ایم ملازمان ناهر سنگهه صاحب که حالا بگنگارام موسوم اند صبحی با آستانی دولت صاحب عالم بهادر
خود مارفتند بخدمت ایشان احتیاج عذر عدم تحریر نیست لیکن چون شما نوشته اید البته چیزی میگویم با بنویسیم رای صاحب
والاقدر ممدوح عجب مجتبی با شما دارند بعد چند خط هم اگر جواب نرسد خط صدویکم از طرف ایشان خواهد رسید دگله هم
نخواهند کرد و آنچه در مقدمه قبول نکردن کهرکهریه و ٹانگن دیوانصاحب تفویض قلم نموده بودند باعث سرور خاطرم شد
رحمت خدا هزار آفرین همین مناسب بود بکفایت ده روپیه خود را انگشت نما و زبان زد مردم ساختن چه ضرور اگر کهاران
جناب ممدوح ٹانگن اینجا بود باز هم ممکن نبود که شما پول صرف نکنید درینقدر مدت هر چه در تنخواه کهاران میدهند همین قدر آنجا
صرف میشد اگر چه جدا مجد شما میفرمایند که خواجه امامی آنجا اوقات خود را بطمانینت بسر برد ما بر تنخواهش کار نداریم لیکن
آنچه شما قرار داده اید همان نیکوترست یعنی هر چه بعد مصارف ضروری بماند اینجا باید فرستاد احوال آنجا هر قدر که بود باظهار
خانصاحب لامناقب مقدم الذکر دریافت شد وقت روانگی جناب قبله و کعبه را هم دیده رفته اند لیکن مطالب مذکوره
مفصل از زبان خانصاحب بوساطت من دریافت فرموده بودند هنوز مشاهره مولوی حسین علی خانصاحب قرین
با ستخط خاص نگردیده و امر امانت هم مفوض نگشته مگر در تمام شهر همین خبرست که یکصد و پنجاه روپیه مشاهره قرار یافت
و عهده امانت عدالت یافتند باید دید تا چه بظهور آید میر اکبر علیخان وکیل پر پریروز رقی کرده بودند چون بیماری برآمدتپ شدید
داشتند امروز از دیروز و دیروز از پریروز بهتر بودند از طرف صاحب سلامی و بندگی بقدر مرتبه بهر یک اینجا عت رسانیده خواهد شد
این مرتبه خطی بجناب آقا صاحبان مخدوم هم باید نوشت بر طویل و مختصر موقوف نیست هر قدر که امکان داشته
غزلهای مشاعره حال همرشته عبد المجید ملفوف خواهند شد پیش خود نگاه باید داشت تا وقتیکه دیوان نزد صاحب برسد

وخطها برای صاحب وبرای دیوانصاحب ٹلی والاپچی هر دو روانه شد خانصاحب مخدوم عنایت خواهند کرد دو روپیه
از دیوانصاحب گرفته همراه خرچ خود نزد من باید فرستاد که بدو مستحق بیچاره رسانیده شود زیاده خیریت

رقعه ۹۷

مخفی نماند که دیروز که روز جمعه و نهم شعبان بود خط مسرت نمط موافق دستور در لف عرضی آمی جناب قبله وکعبه
متضمن صحت وسلامت و آمدن خانصاحب مشفق از پرگنه ومهمان شما بودن تا مدت یک شب در آنجا وعنایت
صاحب فی الاجاره وطلبیدن پولها برای تجهیز و نوید تازه که خداوند کارساز زودش بمنصهٔ ظهور جلوه دهد رسیده مسرور
ساخت دعوت خانصاحب مع خدمها و رفقا از واجبات بود آنچه بعمل می آرید بیجا و پسند طبع ست و بوی که از گل
صد برگ باغ شما رسیده است مشام گوش ما مردم مشتاق آنست نسیم کی دماغ آرزوها را معطر میکنند و غایکه در خصوص
عدم ارسال مبلغ تنخواه در عرضی نوشته بودید بیجا نبود خوشا زریکه در ضیافت دوستان شفیق بصرف در آید رفتن شکوه آباد
خانه خراب هم خاری در دل می شکست الحمد لله که این بلا از سر باز شد از اخبار تازه اینکه روز غره شعبان غلام حسن خانصاحب
جد تاج الدین حسین خانصاحب برحمت الهی پیوستند اگرچه از مدتی آفتاب لب بام بوده اند لیکن چون همه صاحبان ماتمی بعمل
آورده اند شما نیز خطی متضمن این تعزیت بخدمت خانصاحب نوشته ارسال دارید که رسم دنیا همین ست و خبر دیگری خود نیز این
واقعه بنویسید تمام شد این مطلب پیشتر نوشته بودم که مادر محسن با بمای قبله وکعبه مع فرزندان و احمال و اثقال خانگی در حویلی
نو تعمیر اقامت گرفته و خبر ست که زوجه عبد الله نیز همانجا برود و خواجه عبد الله هم شاید همانجا رفته بودند حالا حقیقت حال
برین منوال ست که هفته اینها باشتیاق عمارت نو و طمع هوای خوش در انجا مانده بعد پنج شش روز که برای دو سه روز اینجا
فرستادن کشتی نیاز خضر بکنار دریا خرد و کلان اینجا آمدند بعد حصول فراغت ازین مهم والده میان کمو با اولاد امجاد خود
بجای خود مراجعت نمود و دیگران خود را از رفاقت شان دزدیدند گفتند که ما مجبوریم آن مکان بدل ما نمی چسپید تا وقتیکه
اینجا خانها جدا جدا طیار نشود ما حویلی را نمیگذاریم قبله وکعبه ازین حرف تنگ آمده گفتند که خوب ست همین جا بمانید بعد ایام
بارش عمارت مختصری برای خود میسازم اینقدر مبلغ از کجا بیارم که برای هر یکی جداگانه عمارتی تعمیر کنم بهر حال بعد برشکال
باید دید بالفعل خود تنها والده میان کمو مع فرزندان آنجاست و دیگر وضیع و شریف از اناث و ذکور و اطفال کوچک و بزرگ
همین جا میباشند مرضی قبله وکعبه این بود که بعد تعمیر پذیرفتن جمیع امکنه که بعد برشکال متصور ست آنجا بروند روزی نواب
شمس الدوله بهادر در خلوت گفتند که برای خدا زودتر شما آنجا بروید زیرا که طبیعت حضور گرفتار توهم ست مبادا انجا طرکند و
که ایشان خود در شهر می باشند اینجا هم سیرگاهی ساخته اند که گاه گاهی مع رفقا و عیال و اطفال آمده یکدو روز بسر می برند
و از شخصی نقل کردند که بیچاره حویلی ساخته بود لیکن هنوز از باعث نحوست ساعت که نجومی برای چند روز منع کرده بود
در شهر متوقف شد از بدقسمتی او روزی سواری ما از انطرف گذشت آن مکان را خالی از آدمی دیده پرسیدند که این خانه را
که ساخته است مردم عرض کردند فلانی همانوقت مسکین را ابطرف کردند قبله وکعبه مجرد استماع این حکایت فردای
آن روز رونق افزای باغ شدند و شب و روز همانجا بسر میشود دیگر آنکه آقا صاحبان شفقت نشان از سلسله چهار روز
جواب خط شما نوشته نزد من فرستاده بودند در لف همین کاغذ میرسد این بار رسید آن باید نوشت

لیکن کاغذ قدری طویل و عریض باشد برقعه وار اکتفا نباید ورزید برای من یا رخیه کوچکی کافی ست وگر گنهگار ام جے
بخیر و عافیت اند لیکن از بدکاری فرزند دلبند خود خیلی مشوش میباشند باید دید چه پیش شود بر سر نامه عرضی لفظ غلام خواجه ایام این
بود معلوم نیست که این غلام را شما هم می شناسید یا نه سابق ازین برای یاران لقب ها بود حالا گفتن چه فائده
زیاده خیریت **رقعه ۸۰** منشی حریری مرتبت و لوذعی سحبان منزلت سلمکم الله تعالی بعد آرزو ها مخفی نماند که امروز
که پنجم شهر حال ست صحیفهٔ محبت طراز رسیده جهان جهان نشاط باین مشتاق ارزانی داشت بر عنوان مکتوب شما مرقوم بود
که شاید خطبهٔ دیوان نرسیده والا با ترجمه میرسید آنچه گمان برده اید مقرون بصحت ست اگر بداعی منتظر میرسید ترجمه آن نوشته
میفرستادم معلوم نیست که خط مشتمل بر خطبه در ڈاک فرستاده بودید یا بدست آدمی که باین طرف می آمد سپرده اید اگر
در ڈاک داده اید نرسیدنش دلیل قطعی بر تلف شدن آنست یا غائب شدن بر مقصد باین ڈاک در هر دو صورت ازان
مایوس باید شد و اگر این هر دو علت پیش نمی آید کهار رسیده بود و جوابش نوشته بود و اگر تفویض شخصی که عازم لشکر بود
داده اید بعد ازین خواهد رسید محتمل که آن مرد از جهت بعضی ضروریات چندی دیگر در شهر توقف ورزیده یا در راه کدام
مانعی پیش آمده المختصر هرگاه خطبه بفقیر میرسد ترجمه اش بخدمت شریف خواهد رسید تمام شد این مطالب آمدم بر گفتگوی دیگر
خطی که ملفوف خط خانگی خانصاحب قبله میر انشاء الله خانصاحب فرستاده ام بصاحب نرسیده نرسیدنش از
مجبوریهاست سرش این ست که خانصاحب روزیکه من این خط بخدمت شان فرستاده ام دو خط نوشته بودند یکی
متضمن احوال خود که هر روز مینویسند آنرا در ڈاک سپرده بودند و دوم مشتمل بر هنڈوی پنجاه روپیه بدکان مهاجن فرستادند از
اتفاقات عباد الله خانسامان خانصاحب خط فقیر را در خط هنڈوی ملفوف کرد که باحتیاط تمام برسد یا سهواً واقع شد
چون قاعده فرقه مهاجن ست که خط هنڈوی ها را بعد جمع شدن روانه مینمایند یک هنڈوی را زود تر روانه نمیسازند
ازین جهت سه چهار روز بدکان مهاجن ماند بعد چهار روز هرکاره مهاجن به لکهنو رسید و آنجا رسیده خدا داند که مهاجن
چه وقت به اکرم علی خانصاحب پدر زن خانصاحب خبر کرد بالجمله اکرم علی خانصاحب خط را که به برخوردار کامگار
میر محمد تقی خان سپرده اند اگر فرستاده باشند فهو المطلوب و الا خدا بخش را در حویلی اسمعیل گنج فرستاده باید طلبید
و دیروز هم خطی در لف خط خانصاحب فرستاده ام آنرا هم برخوردار خواهند رسانید یا صاحب خود طلبند **رقعه ۸۱**
منشی بلاغت نشان نخلبند بوستان عبارات براعت توامان سلمکم الله تعالی بعد از آرزوی ملاقات شریف و تصور
خوابهای خوش در شب مهتاب بالای بام و حظ بردن از قلیان نوش خواجه وزیر خانصاحب دام ظلهم واضح باد که دیروز
هر دو رقعه طبع زاد صاحب ملاحظه نموده با ترجمه بازی دو نشین در رقعه خود هم پیچیده در لف خط خانگی خانصاحب و قبله
میر انشاء الله خانصاحب روانه نمودم اغلب که یکروز پیش باز رسیدن این خط بخدمت برسد یا اینکه از سبب بعد مسافت
مکان خانصاحب از نخاس در رسیدن آن دیر بکشد دیروز نیاز نامه بخدمت والد ماجد صاحب نوشته فرستاده شد
باین صورت که خط در ڈاک انگریزی روانه شده نزد دیوان صاحب خواهد رسید ایشان به قاضی صاحب خواهند رسانید
اگر جواب می آید نزد صاحب خواهد رسید لطیفه شما دم بدم یاد میکنم و میخندم به قاضی صاحب هم آن لطیفه را اگر اجازت دهید

بنویسم حال لشکر این است که هنوز جاییکه هست هست کوچ شنیده نمیشود و شاید تا آخر ماه ربیع الثانی به لکهنو
متوجه شوند اینقدر هست که از این زمین بفاصله یک کروه بیشتر رفته خیمه بیرون زده اند زیراکه درینجا از باعث مقامات قدری عفونت
بهم رسیده است لولیان این ضلع هم در لشکر آمده اند عجب صورتی و طرفه خوانندگی دارند لیکن اینقدر هست که از طرز خواندن
و پوشاک لکهنو دگر چیزیست صورت باختیار خداست موقوف بشهر نیست همه نهار در خواندن بلا بر سر غزلهای فقیر می آرند یا
خیریت **رقعه ۹۲** افصح الفصحا و اعرب العرب سلمکم الله تعالی بعد دعای طول عمر مخفی نماند که ذریعهٔ انشاء اللطیف یعنی مکتوب دلنواز شما
در سلطانپور که بفاصله پنجاه کروه از لکهنو کنار نهر گومتی واقع است رسید فرحت افزای خاطر نگران گردید هر دو رقعه
که در لف آن بوده است با ترجمه در همین کاغذ ملفوف است ملاحظه باید کرد لیکن این بار اندکی غور در آن ضرورست چه آیین
از سبب تنگی جا ترجمه الفاظ زیر آن نکرده ام شما خود نام بخدا صاحب فهم رسا هستید در اصل رقعه نظر نموده بفضلی که از آن
مسموع صاحب نا شد بمعنی آن نفهمید در همین الفاظ ترجمه را دیده حالی بخود بکنید و آن عبارت را با نظام درست نمایید و نیز
بعضی الفاظ را که معنی آن صاحب میدانند در رقعهای دیگر هم ترجمه آن نگارش پذیرفته از قلم بهجت حالا بعنایت ایزدی
شما آن حال ندارید که لفظ لفظ را بشما فهمانم اَلعَاقِلُ تَکفِیهِ الاِشَارَةُ صاحب بجای خود وقت فرصت همه رقعها
مطالعه نمایید بیشتر خود بخود دریافت خواهد شد و هرچه از باعث سهو من در تحریر یا مخدوش شدن خط یا سبب دیگر نخواهید فهمید
من نشان خواهم داد سوده که در خط سابق بر صاحب فرمایش کرده ام زود نوشته باید فرستاد مضمون خط قاضی صاحب
دریافت شد بر یک فقره که در خط صاحب بود بسیار خندیدم این را از طبیعت میگویند و همین حال تحریر یست صد آفرین
احوال لشکر این است که پریروز بستم شهر حال از گومتی عبور واقع شده و اینطرف آب خیمها زده اند خبرها موافق زبانهای متعدد
مختلف است بعضی بر آنند که پنجم ربیع الثانی داخل لکهنو میشوند و بنای بر آنکه بطرف اینتهی کالان رو باله آباد برای شکار کوچ
خواهد شد و باره چنین میگویند که بدلمو بریلی که آن بعد ده منزلی واقع است میروند و خبریست حقی که بیگم فیض آبادی جاق شده بود
باز بیمار شد و اهل عیادت همانجا میروند و الله اعلم بالغیب هرچه از قلم قدرت مترشح شد جلوه ظهور خواهد داد تازه این است
که پیش پریروز جناب عالی بهشت سر خیمه حضور پرنور در سلطانپور از گومتی عبور نموده اشرف علی خان را روغن داغ مقعد را به ایراد فرمودن
این پیغام بحضور معلی فرستادند که حضور درین سفر با وجود کثرت مقامات فیض آباد بنده را یاد نفرمودند و میر اکبر علی را هم نفرستادند حالا
هر روز که مرضی مبارک باشد تشریف اندوز شوم بلا زیادتی الا فرمودند که مالک خانه را برای آمدن در خانه حاجت باجازت کسی نیست
هرگاه طبیعت رغبت نمی بخانه خانه صاحب است بعد از آن میر اکبر علی بوقت معین پیش جناب عالی رفتند اول تبسم شده فرمودند
که من گاهی باغلاط هم در اوتاق حضور نخواهم رفت زیراکه درین مدت سفر گاهی مرا یاد نکردند و در فیض آباد شما را هم نفرستادند
خلاصه بعد قال و مقال چنین قرار یافت که فردا معاف پس فردا از ینجا که سوار میشوم بخط مستقیم در خیمه حضور
می آیم چنانچه دیروز موافق وعده تشریف آوردند و تا شش گهری جلسه معقول و اختلاط دلخواه بود چون این بار
طائفه ها همراه لشکر نیامده اند چهار چوکی مردانه از ارباب طرب که یکی از آن پرگاس است آمده بود **رقعه ۹۳** خواجه
امامی صاحب سلمکم الله تعالی از یک سال داماد کوچک میرزا انشاء الله خان صاحب عرصه بر من تنگ کرده بود

که برای خدا یکبار مرا هم همراه خود در میله سورج کنڈ باید برد و من هم وعده کرده بودم که انشاء الله العزیز این بار شما را هم همراه
برای همین بشما گفته بودم که بجناب قبله و کعبه عرض کرده یک فیل دیگر طلبیده‌اید الا برای ما مردم یک فیل و یک میانه کافی بود
الحاصل درین ایام که میله نزدیک شده بود آدم او می آمد دو سه روز پیش ازینکه برای عیادت میر خان رفته بودم
با همین قصه بود و از سر نو وعده شد پریروز تا شام هیچ خللی بر رفتن واقع نبود دفعةً و اعادةً این سانحه در پیش شد من آن وقت
بصاحب گفتم که حالا حرف میله سهواً بر زبان نباید آورد شما هم گفتید که هرگز غلط هم از زبان برنمی آرم صورت اینست که من
از روزیکه وارد لکهنو بودم گاهی بسر شما و به امیر المومنین علیه السلام که صورت میلهای لکهنو ندیده بودم از روزیکه مولوی
عبد القادر خان مع رفقای ایشان وارد این شهر شدند و بمن چسپان شدند یکبار برای دو گهڑی وقت عصر در میله اٹھون
و یک وزیر تالاب میان فتح علی رفته بودم و انهمه گردشها یعنی میله هنومان و سورج کنڈ و کنار گومتی که اتفاق رفتن شد
از دولت عمو صاحب شما خواجه امیر خان سلمه الله تعالی و والد ماجد شماست که همیشه مرا ترغیب میله ملعون کاهل وجود بها
داده بر سر آن آوردند که من هم در میله شریک این صاحبان میشدم و ایشان هر دو صاحب تابع رای هر دو مرزا عقل
بودند شما درآن روزها صغیر بودید و در صحبت با مردم کم می نشستید الحاصل آن پسره که مشتاق میله هست از دیروز خود را
پیش من رسانیده شب هم همین جا بود مجبور از جهت که تنها همراه این طفل رفتن نخواهم کرد آقا صاحبان اگر قبول الشان
بجا رفته است راضی بسواری چوپاله ساخته ام هر دو بزرگ بپاس خاطر من از خرچ کرده چوپاله از خانه یک سوداگر کشمیری
طلبیده اجوره کهاران از پیش خود داده اند و تاج الدین حسین خان عذر درد سر پیش کردند این بهانه نیست راست است و این را
خوب میدانم که جناب قبله و کعبه قائل بتقدیر الهی هستند در بند این چیزها نیستند میدانند که کسیکه رفت باز نمی آید پس این حرکات
برای چه لیکن از زبان مردم رهائی نمیشود و زبان مطعون بسیار زود شما بفضل الهی میلها دیده اید و تماشاها کرده اید و سوای
این پیشتر هم به تحریک پدر و عمو می رفتند مثل دیگر بچها گاهی بی اختیار نبوده اید روح شما روح آدم نود ساله است
بلکه از وهم چند قدم بیشتر بالله که من بپاس خاطر آن طفل که از دیروز دیگر دل من چسپیده است میروم و آقا صاحبان
بپاس خاطر من تمام شد این مطلب انشاء الله العزیز وقت عصر من هم می آیم **رقعه ۸۴** خواجه خانقاه فهم سا و سجاده
نشین اسم باب عقل و ذکا سلمه الله تعالی بعد تمنای ملاقات شریف مخفی نماند که بتاریخ یازدهم شهر حال روز دوشنبه نوشته الفنستن
با دو مسوده مرقوم هشتم شهر مذکور دیروز که دوازدهم و روز سه شنبه بود صحیفهٔ دیگر مرقوم ششم با دو مسطوره دیگر هر دو بنام عاجز
رسیده مسرور ساخت خواسته بودم که هر چهار مسوده را ترجمه نموده بفرستم لیکن دیروز صاحب عالم بهادر به سیر فیض آباد
تشریف بردند فقیر هم در رکاب بودم ازین جهت فرصت آن نشد که دست بقلم زنم امروز دو مسوده فارسی ترجمه نموده
درین لفافه پیچیدم دو تای دیگر که باقی ماند فردا یا پس فردا خواهم دید نوشته بودید که قریب یازده خط فرستادم ازینکه
در راه ضائع شوند مجبورم حیرانم که چه خاک بر سر خود بریزم صورت این است که من این معامله را می فهمم اصلا در تحریر شما را
به قصور نسبت نمیتوانم کرد همین است که هرکاره‌های ڈاک نرسانیدند و انچه حرف است خاک بر فرق دشمنان خود بریزید
سر شما را من قابل تاج جواهر نگار میدانم دیگر آنکه من از ینجا خطی بخواجه امیر خان صاحب نوشته در ڈاک انگریزی

فرستاده بودم دیروز جواب هم آمد از خط مذکور دریافت شد که شاه علی در کالپی ست امیر صاحب بر حال او رحم آورده شاید چند کس را با خود متعلق ساخته بطور چنده چهار روپیه ماه بماه مقرر کرده اند و اراده دارند که به نصیر الدوله هم سفارش کنند و احوال لشکر برین نمط ست که زبانی چوبدار صاحب کلان دریافت شد که در دو سه روز کوچ به لکهنو میشود و در رقعه آغا صادق صاحب بدین مضمون بود که پس فردا کوچ به لکهنو ست و الله اعلم بالصواب لیکن اینقدر میدانم که حالا سوای لکهنو هیچ طرف کوچ نخواهد شد اگرچه یاران تعریف زمین فیض آباد بسیار میکنند لیکن بیت الخلای لکهنو را به از عمارت زرنگار فیض آباد میدانم و در وقتیکه این آباد بود و لکهنو ویرانه باز هم لکهنو را پسند میکردم کسانیکه این شهر را می ستایند شعور ندارند زیاده خیریت

رقعه ۸۵ سرامد خواجگان عالیشان خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق فهما واضح باد که امروز که بستم شهر حال ست بعنایت الهی بداؤد پور کوچ شش کروهی بطرف لکهنو اتفاق افتاده چنین قرار یافته که ازینجا در شش روز به لکهنو برسیم امروز جمعه است اگر فردا که شنبه هست شش روز حساب باید کرد اگر خدا راست آرد بروز پنجشنبه آنجا خواهیم بود مرضی جناب عالی نبود که کوچ بکنند صاحب کلان باین خاطر کوچ خود تعجیل کرد خدا جزای خیرش دهاد

رقعه ۸۶ نهال بوستان شرف و جلادت ناصر کرم الله تعالی امروز بخدمت آقا صاحبان احوال شادی همشیره خواجه قمر الدین نوشته شد چون مجمع بسیار کم ست ایشان بطیب خاطر تشریف خواهند آورد لیکن بروز پنجشنبه رفتن صاحب بخدمت ایشان ضرور ست خلاصه من هم تا فردا می آیم بطوریکه مناسب میدانم عمل می آرم و شاه کروزی نو مسلم میر حکاوزی سنگمه لوتک شاهی سه جزو اخیر چار شربت نزد من رسانیده بود از رستم باید گرفت

رقعه ۸۷ زنده کن نام سعدی و نظامی خواجه امامی سلمه الله تعالی دو روپیه و دو لفافه نزد آن معدن فضل و کمال میرسد گرفته یکروپیه در قرض خود که برای آن هر دو مغل تازه وارد مسافر راه مکه آورده بود بگیرید و یک دیگر بمرزا محمد شفیع برسانید و امروز بعد عصر وقتیکه دو گهڑی روز باقی بماند هزار کار را گذاشته در دالان پائین یا نزدیک بدرخت انجیر برونده بنشینید هرگاه خیرات علی خدمتگار آصف الدوله بهادر که صاحب هم او را بخوبی می شناسند بیاید یک لفافه ازین دو لفافه که عبارتش عربی ست بنامبرده بدهید و بگوئید که در کهڑکی اشرف آباد داخل شده خانه حکیم میر صادق را بپرسد و از خانه حکیم مزبور خانه مولوی غلام ضامن صاحب را دریافت نموده این لفافه بدست مولوی صاحب ممدوح بدهد هرچه در جواب بگویند آمده بخدمت شما گزارش دهد صاحب را لازم ست که از دو گهڑی روز باقیمانده تا وقتیکه تاریکی زمین و آسمان را بگیرد دو نوبت احتیاج قوت باصره هر ذیحیات باعانت چراغ و مشعل رسد بیرون نشسته باشند در نیم صد یقین ست که نامبرده موافق قرارداد خود دیش و شدت احتیاجی که دارد خواهد آمد و لفافه فارسی را پیش خود بگذارید هرگاه آن مرد که برصدای هیچدان بخیر از مقامات که برعم خود خوش آواز و عازم فرخ آباد بتوقع خوش خوانی خود برای آن سبیت بیاید تفویض او باید نمود و هم بگوش عمو صاحب خود عرض باید کرد که آمدن جناب عالی بخانه صاحب عالم پیش از فتح این امر پیش کسی بر زبان نباید آورد زیرا که این مردم قاعده دارند که خبرها را شنیده جا بجا بمجالس انتشار میدهند مبادا قال قال جاسوسی بگوش رئیس برساند و موجب تکدر خاطر نازکش شود و اگر بخدمت قبله و کعبه هم این خبر

عرض کرده باشند امروز اینقدر باز عرض کنید که بر زبان نیاید هر چند میدانم که بر منع کردن ما موقوف نیست خود بخود
بکسی نخواهید گفت لیکن چون از قبیل اسرار نیست شاید بمقتضای بشریت در عالم اختلاط بر زبان آید پس آگاه نمودن
از بیخبری بهتر است **رقعه ۸۸** مزاج اقبال امتزاج خواجه امام الدین خان سمرقندی دریافت نمایند که دیروز وقت شام
بیچو یک قصه و یک کاغذ مزین بمهر چند کس در مقدمه مهر کرا امانت نزد لطفی بیگم آورد چون شما را آنجا نیافت نزد
عمو صاحب شما گذاشته رفت یقین که شب بملاحظه شما در آمده باشد معلوم نیست که شما کجا رفته بودید شاید بضرورتی
داعی شده باشد والا عادت شما نیست که جائی بروید من امروز دوای دیگر شروع کرده ام چهار روز این اسم می مالم
بعد ازین آنجا آمده بنای آمدن خان صاحب شفیق میگذارم فردا در حضور پر نور مجلس تعزیت امام علیه السلام ست همچی ارشاد
شده بود که بخواجه امامی بنویسید که فردا با هر دو برادر خود دو گهڑی روز برآمده اینجا برسند عرض کردم که خواجه امامی
درین مجلسها کم میروند فرمودند که این چه معنی دارد که آدم در مجلس تعزیت سید الشهدا حاضر نشود در خانه ما قاعده نیست
که کسی سب اصحاب بکند گفتم که خواجه امامی با اینهمه تعصب ندارد اگر کسی بد بگوید باز هم نمیرنجد چرا که ایشان کار با حباب امام
علیه السلام دارند اگر کسی بد خواهد گفت سزای خود را خواهد یافت یقین که مرد بالیاقت این حرکت خواهد کرد که جلے
رؤس الاشهاد تبرا بکند و از آدم رذیل مقام شکوه هم نیست بهر صورت ایشان حاضر خواهند شد تمام شد سلسله
قال مقال با حضور حالا بشنوید که فردا هر دو فیل و دیگر سواریها برای آوردن مرثیه خوانان و کتاب خوانان وغیره خواهند رفت
درینصورت هیچ سواری خالی نیست که نزد شما برسد پس لازم این ست که شما و خواجه عبد الله گکنه در میانه پا نشینید
و خواجه اسمعیل خان را بالای اسپ خود صاحب خود سوار کرده چار گهڑی روز برآمده اینجا برسید آخر روز از اینجا هر سه برادر
بالای فیل خواهید رفت فردا بهر صورت آمدن ضرور است زیرا که حضرت خود فرموده اند در نیامدن گمان تعصب خواهند برد
و سوای این مکروه است که در مجلس رقص باید آمد و در تعزیت کناره باید کرد **رقعه ۸۹** رقعه دیروزه شما خوب بود
لیکن بخت سعیدی و طالع حمیدی غلط بوده است از نیجهت که بخت موصوف و سعید صفت آن و همچنین طالع موصوف است
و حمید صفت آن و غلط نیست که صفت غیر موصوف را در یکجا مضاف سازند بخلاف فارسی که آنجا بخت سعید من
صحت دارد و طالع حمید من نیز در عربی قاعده اینست که هر گاه صفت و موصوف را میخواهند که بچیزی مضاف نمایند
موصوف را مضاف ساخته صفت را بعد از آن ذکر میکنند و الف و لام تعریف بر صفت می افزایند بختی السعید
و طالعی الحمید الف و لام بر صفت برای آنست که در صفت و موصوف مطابقت ضرور است چنانچه در بحث صفت
و موصوف شما هم خوانده اید و تحقیق هم هر گاه بخت مضاف شد بضمیر متکلم ظاهر است که از قید نکره برآمده معرفه شده پس صفت را
بمتابعت موصوف معرفه باید ساخت لهذا الف و لام تعریف بران زیاده کردند اینقدر را بخوبی ذهن نشین ساخته
آینده در تحریر رعایت آن میکرده باشید و کاری که شروع کرده اید آنرا بخوبی باتمام رسانید دیگر آنکه فردا شما هر سه برادر
از دو گهڑی شب برآمده رخت پوشیده نماز گزارده بنشینید من هم صبح آنجا خواهم رسید و شما را سوار کرده انتظار سواری
حضور که بعد یک لمحه خواهد آمد خواهم برد **رقعه ۹۰** امروز که گوشت گوسفند برای وزیر صاحب فرستاده بودم

غرض من بوده است که این چیز کمیاب و نعمت عظمی ست بلکه مقصود من این بود که در یک دیگ نیم آثار گوشت همگی دو توله روغن بود با وجود قلت روغن اینقدر چرب بود که گویا فی آثار نیم آثار روغن هم زیاده دارد همین گذارش باید کرد دیروز مختار علی آمده بود گفت خواجه حسین سته پاو آرد و یک فلوس نقد هر روز میدهند و یکروپیه که هر دو حبشی غلام هم بدرم ماه بماه میرسانیدند از باعث وصول نشدن تنخواه شان آنهم نمیرسد و سوای این کس دیگر بیه از جای نمی آید بر احوال بیچاره دلم کباب شد آخر رقعه بمیان اکرام احمد خانصاحب نوشته دادم تنخواه روپیه داد نا خدا اجزای خیر دهد مقدر راجه باید کرد و اما در یتیق خود خود نفیسه بیاری خود زده الاقبال کعبه چه قدر پرورش داده مرکوز خاطر داشتند بالجمله دیروز غزل دیگر گفته شد این ست

غزل

دوزخ نمونه ز دل پر شرار ماست
رنگین بیان گوش من نانه در است
سوزان بر دل میان سینی آنشار ید
کز تحفه آب که به او شکک پیداست
گفتن دیده ریزی گلفشان قتیل

بتخانه به ازین اگر این خانه خداست
قربان عملی برد پاکم که جابجا
دست غم کسی بگریبانم آشناست
شاید ز کوچه غم زلفت گذار کرد
تنگ آمدم ز دست تو آه اینچه ماجراست

پید انشان ناقه نه وانه هزار سال
خلق از غمت هلاک شد و تو هم قضاست
ای تیغ آبدار سگی نبود همتی
بوئی هزار نافه ختن همره صباست

رقعه ۹۱ معلوم نیست که مسوده گوشت آهو که نوشته بود دیروز همراه بردید یا همین جا فراموش کردید و جناب قبله کعبه امروز بخانه نصیر الدوله بهادر رفته بود یا نه هرگاه تشریف آنجا برند عرض میر منو صاحب باید داد تکفل این مهم تفویض همت صاحب ودر مقدمه محمود خانصاحب اگر دیروز گفتگو طی نشده باشد امروز طی باید کرد و هر چه جواب حاصل شود باید نوشت که بعد ازان روزی قرار داده آید و من باز سه چهار روز دوای هست که آنرا شخصی بمن نشان داده پیپلی ریچ ست بعد مالیدن و ریدن گزیده نیست استعمال خواهیم نمود و مقدمات شجره الامانی هر قدر که خوانده اید از اول تا آخر بطور خود دریکاری ملاحظه باید کرد و امروز آخر شب که چشم وا شد این غزل بخاطر رسید

غزل

بروی خاک بسمل طپیدن آموزم
عجب مدار ز بیتابی من تشدید
به شیخ کعبه چو دین برهمن آموزم
اجل بگیرد مرضی دگر نگرد نیه اگر
کشودن رگ جان از رگ تن آموزم

ز بسکه دشمن جان و دل خودم هر دم
که طرز کشتن خود را به دشمن آموزم
چنان بلا طلب افتاده ام که از پی عشق
بابل نغمه بید از شیون آموزم

منم که ناله بمرغان گلشن آموزم
جفائی تا نه باآن چشم پرفتن آموزم
به خشت بتکده ملکه جهانانه خرد
که دیدن بیات دیدن بخون آموزم
قتیل از غم آن نشتر نگه دوام

رقعه ۹۲ نوشته اید که این شعر بوستان سعدی لفظ چه دارد شعر گر تیغ بارد
خروس بجنگ به هیچ زنیش باز دمی جنگ به صورت این ست که این شعر شعر سعدیست لیکن از بوستان نیست بلکه از گلستان
زیرا که هر گز بوستان بدین وزن نیست بلکه وزنش این ست فعولن فعولن فعولن فعول بیت اولش همین ست شعر بنام خداوند
جان آفرین به حکیم سخن بر زبان آفرین به معلوم میشود که اتفاق خواندن بوستان در طفولیت نیفتاده اگر یک بیت هم
ازان بگوش شما میرسید اینقدر مینشنید که نظم ست هرگز اینقدر مغالطه نمیداد زیرا که کتابهای نظم سوای دیوان شاعر که قصیده و رباعی قسم
و مسدس همه آن داخل است مثنوی میباشد و مثنوی از ابتدا تا انتها در یک بحر واقع میشود و دیگر شعرهای مختلف الوزن کم می آید بهر صورت این شعر

از گلستان سعدی بیت اول مصرع ثانی آن جیم فارسی بکسو واقع شده که معنی استفهام می آید نه چه بروزن بنه معنیش این ست که چنانچه فرو
در جنگ بالاک ست لیکن پیش بازچه طاقت دارد که پنجه روئین خود تواند زد و جناب قبله و کعبه بکیره ته پیش من هم معنی
این شعر فرموده بودند لیکن نه در مقام خوبی آن معنی بلکه از روی تمسخر ملاهای مکتبی میگفتند که بعضی ملاها این شعر را باینمعنی
میخوانند من دیروز این را فراموش کرده بودم بخیال رسید که شاید کدام شعر بوستان متحمل به معنی ان لفظ باشد که زود
بخاطر ندارم ازین شعر دریافت شد که لفظ چه بمعنی دیگر صحیح و آنچه منظور صاحب ست ازین لفظ بمعنی آید با جمله اینها
دارد غیر دیگر تحریر نموده بودید بنظر رسید و برای مقارنه معلومه هرگاه می آیم تجویز میکنیم دیگر آنکه عرضی میر منو صاحب القبیله
نباید داد که نزد نصیر الدوله بهادر به برنا اینوقت رقعه میر منو صاحب آمده بود نوشته بودند که عرضی من اگر نزد نواب
نصیر الدوله بهادر رفته باشد خیر انتظار جواب بکشم و اگر هنوز همین جا باشد چند روز فرستادن آن توقف باید کرد
که من فردا بکانپور میروم هرگاه از انجا برمیگردم مصدع خواهم شد بنا بر اطلاع همین وقت نوشته شد ازین اندیشه
که مبادا جناب قبله و کعبه سوار شوند و عرضی بصاحبزاده برسانند و طرف ثانی از اتفاقات بحضور بنظر رسیده از انجا
دستخط شده بیاید و صاحب عرضی حضور طلب گردد و اسطها از نبودن او خجالتها کشند
چشمک زنی در مردم شود رقعه ۹۳ احوال مشاعره برینمنوال ست که چون روزهای موسم سرما کم عمر ست تا فراغ شدن
مردم از طعام و طی کردن مسافت تا باینجا و انعقاد پذیرفتن صحبت سه پهر میرسند از نجهت صحبت دیر روزه به نصف شب
جابجا در دراز بایند شد و بود حضره میر صاحب با وصف خوش گوئی بدستور بوده است تمام جسم مبارک ایشان
داشت و آواز را هم کسی نمی شنید لیکن من و خدا که غزلها خوب گفته بودند و حال آنکس ها و معلوم شما ازین امر چه
چه کار ست آینده که بیاید حرف نباید زد اینها عادت حرف زدن با اهل بازار دارند این ها در تحسین اول
بعد از ان پدر شما باین پایه رسانیدند که حالا فینس کرده می نشینند دیگر بندگی صاحب بخدمت آقا صاحبان بیان
گفتن چه میشود که اگر امشب هم ایشان همین جا بیایند گفتم باید دید خلاصه وعده و میان نیست آمدن
بر جمعیت صاحبیت دیگر آنکه آغا صاحبان افسانه عمران پری که تصنیف شما در فارسی ست طلب کرده
بهمو بنظر رسید رقعه ۹۴ دیروز طرف عصر رستم رقعه برای شما آورده چون آنوقت صاحب مستراح بودند
دیگر متعلق او بوده است احوال کدام زن نفاستگزاری کرده رفت زن مذکوره آنرا بر پلنگ صاحب گذاشت معلوم
که از انجا کدام بچه برداشته برد و بمطالعه نرسید خلاصه تحریر این بود که پیروز رقعه که صاف صاف نوشته بودید از تمیش
خیلی حیثیت و دهشت دلچسپ بود و اصلاح صاحب بر مسوده معلومه نیز دیده شد هزار آفرین بر ذهن و سلامت طبع و
سلیقه شما که تمامی صاحب همه راست بود سوای یک گمان که غلط محض بود یعنی نسبت آن بمیر حیدر علی زیرا که میر
باین منصب نمیتوانند رسید اگر بر سه هم بقدرت الهی چه بعید لیکن بالفعل خود آرزوی او باین مقام نمیتواند رسید حالا
بشنوید که این مسوده را لالا مرت لال درست کرده اصلاح از من گرفته بودند من بعد صاف نموده برای ملاحظه من
فرستادند من بایشان نوشتم که این مسوده صاف نوشته را من پیش خود نگاه داشته ام صاحب پنج غزل عنه پیش

خود دارند بر کاغذ دیگر نقل آن بردارند من بعد بخاطر رسید که امتحان قوت قلم شما باید کرد پس بی تامل نزد شما فرستادم
سبب تشبیه آنکه باید دخل صاحب همه بجا بود بتخصیص این فقره که از کلک سحرنگار شما چه ریخته چه قدر خوب آمده است هر سبیل [illegible]
تهنیت الاندلی گویان برخود چلید و این فقره هم الآن مرحباست نه سرمه انتظام اعجاز قریش حشم بی نور سلطنت ا
منور ساخته و بجای الفاظ مضمون صالفاظ شما چه قدر خوب نوشته اید این یک لفظ برابر هزار لفظ بلکه هزار فقره است شما میدانید
که من بپاس خاطر کسی ملحوظ ندارم عیب آدم را مانند آئینه بر روی او میگذارم در مقام صبر و تحمل ندارم من خود این
مسوده را دیده بجد اکه شکر ایزدی بجا آوردم شما هم شکر باری ادا بکنید لیکن باینقدر مغرور نباید شد بلکه خود را
نادان محض نافضل مکتب دانسته عرق ریزیها باید کرد تا بمقامی برسید امروز خاطرم از طرف شما مطمئن شد و لفظیکه بفهم شما
درست نیامده بود آن لفظ لفظ عبارت مسوده نزد شما میرسد ملاحظه باید نمود و دیگر فقره ها که نوشته اید پاکیزه بود
مردم لکها روپیه صرف میکنند شما مفت مفت این دولت را می برید این شیوه شیوه قطاع الطریق است رقعه ۹۵
خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی شخصی اصلاح شما بر مفید به معلوم میشد یعنی خیلی معتقد شما شده است شما نیز او را بخوبی
میشناسید از مخالفان نیست از زمره خیرخواهان ما و شماست مردیست بسیار قابل و صاحب فهم و فراست سوای آن
شخص را که مسوده اش اصلاح کرده اید غلام چند سطری تحریر نموده بمن داده رفته است که نزد خواجه صاحب بفرستید
که این هم اصلاح بکنند حالا من شما میگویم که این مسوده را نخوانده بی تامل قلم روان بکنید اندیشه نباید کرد و این در امتحان شما
منظور است با جانب من [illegible] بگویم بکنید و همین شخص [illegible] میخواست که مسوده اصلاح شده را برای نقل بگیرد من برای اینکه
مبادا از طرف ثانی میشنود و ملالی در دلش راه یابد ندادم لیکن این عزیز خود خواهش کرده است مضایقه ندارد و صاحب مسوده
اول هم از دوستان صاحب است اگر می بیند خوش میشود لیکن باینصورت چه ضرر که از ته کار بیخبر باشند مسوده اصلاح شده با نام مصلح
و فقیه یاد [illegible] الیوم [illegible] فی خطی ما ارسلت الی امرت لال فعندا یرسله الی المولوی صاحب ایضا ارسلت [illegible]
من [illegible] الاصل [illegible] الخواجه [illegible] صاحب فتاخذ من [illegible] بطرف معلوم عندکم وتناوله الیه فان [illegible] فی الطرف [illegible]
و یکبار دیگر [illegible] این مسوده را نوشته است شما در همین طرف بدست که بجوار خانه امرت لال بر گردد اصلاح بکنید
و جواب چه باید نوشت [illegible] الفصل مسودتکم الی محمد ثوماً بیتاً من طبیعتکم وارقموا تبلیغ منی آداباً بجناب جلکم رقعه ۹۶
این مسوده را عزیزی پیش من آورده گفت که این را اصلاح کرده بمن بدهید گفتم من فرصت کجا دارم الحاح بسیاری
نموده گفت که یکی از شاگردان خود بگوئید که درست کرده بدهد لهذا نزد شما فرستاده شد باید که بطور خود به جا هر چه
در خاطر بگذرد نوشته درست بکنید من آنرا ملاحظه خواهم کرد هر جا که تحریر صاحب مربوط خواهد بود آنرا نگاه خواهم داشت و هر جا که
بطرف ثانی خواهد بود جانب او را او خواهم شد و شما را اطلاع خواهم کرد رقعه ۹۷ دریای لطافت میر سید محمد عنیکه دیروز
نوشته ام بمیر رضا علی باید داد و آن کاغذ دیروزه را اگر اصلاح کرده باشید بفرستید که با مالک تقاضا خواهد کرد الیوم
جاء الی میر محمد علی و قال ما ارسلت النسخة الموسومة بنهر الفصاحة بصحابة خادمی الی الخواجه امامی و هو طلبنی لامر قلت انی ما
قال لا اعلم لم طلبنی الآن سیتکلم عنکم انتم قولوا لم طلبتم [illegible] یجی عندکم الیوم وقت المغرب و غدا ایضا جاء الیوم مکتوب

الـمولوی منیر علی باسمکا ارسلت الیکم بید السید محمد علی پوشیده نماند که در اول تحریر این رقعه میر محمد علی اراده نخاس کرده بود اینوقت عازم شد ندور رقعه را تفویض ایشان نمودم کتاب الآدم من خواهد آورد **رقعه ۹۸** کاغذ غزلهای من که دیروز بدست خواجه رحمت الله خان فرستاده بودم اگر نوشته باشید حواله آدم من بکنید الا همین وقت نوشته فرستید واین جزو اشعار میان مهر الله واو یک تخته کاغذ ساده هندی هم گرفته پیش خود نگاه دارید که بوقت ضرورت خواهم گرفت وخط والد خود نیز که اسمی من بود گرفته بجهت مطالعه شما فرستیده باید دید هرچه بخاطر رسد بنویسید صاحب من در آنکه دیده آمد غزل از غزلهای قدیم بخواجه رحمت الله خان داده بود که در مشاعره بخوانند لیکن یکبار خود هم از زبان خواجه صاحب شنیده باشند **رقعه ۹۹** ازین غزل شما معلوم شد که طبیعت شما موزون و مناسب با فن شعر است لیکن بسیار متوجه این باید بود چرا که لذت این بی پرادگی را از تحصیل علوم شعر غیره باز میدارد کم گفته باشید مضایقه ندارد وقتیکه قدری عربیت بهم خواهد رسید و در صحیح و غلط قوت ممیزه پیدا خواهد شد آنوقت تعلیم اسرار این فن هم بعمل خواهد آمد این هر دو خط را حواله نمایند میر محمد که آن شب از بانه آمده بودند هرگاه بیایند بایدنمود یقین است که برای گرفتن آن پیش مرزا اعظل خواهند آمد **رقعه ۱۰۰** دو غزل تازه که دیشب اتفاق افتاده در همین کاغذ نوشته شد نقل آن در دیوان باید کرد واین بیت را که یک مصرعه اش نیست **مصرعه** شکوه بهر چه از ان شوخ بیزار کنم + در حاشیه دیوان در ردیف میم دیده نوشته باید فرستاد

غزل اول سحر از پی سیر لاله زار آمد
دل ستمزده نالان زکوی یار آمد
صدای ماتمی آمد بگوش او سحری
چگاه دیده که هم بر تن نزار آمد
فتاده زیر پای عاصیان محشر
ببرد دل بنگاه او وقت می شنید بنها
همچو نقش پای کبا وا آرسید بنها
گریه اش غیر نیست از سر یاری
از غم گل اشناقی پیرهن درید بنها
انکه دی از قتل من شاد شد **قتیل** امروز

طپیدن دل پرخون ما بکار آمد
ز آه سرد چو گل شد شگفته خاطر من
دو دیده تا سر کوی خود آن نگار آمد
بود نگهبان این طفل خون من که چنین
به مجمعی که **قتیل** سیاه کار آمد
گرد کار خود چشمش از نهفته دید بنها
من فدای این تمکین کز ادب بکوی او
بهر کشتنم باشد این اساس چید بنها
میبهد و م بسمل خون من نگردارد
در عزای من دارد مشق لب گزید بنها

نشاط چو کس ندهم هر گم کفیل گوز کفن
مرا گمان که نسیمی از ان دیار آمد
دمیکه رفتی وجان شد روان بدنبالت
ز رنگ گریه کنان بر سر مزار آمد

غزل دوم
تا یکی بر بنالش جا بسجاده هم اکنون
نیست صید بسمل یار رخصت طپید بنها
میکند نصیب من خنده گل و نسرین
مرغ روح تا باشش خواهش پرید بنها
رقعه ۱۰۱ فردا خطی بعبارت صاف صاف

آهنی مولوی منیر علی صاحب یکپاس روز بر آمده بلکه از ینهم کمتر نزد من حاضر شتید با یمضمون که هرچند آن تحریر که در رقعه سابق بعمل آمد منافی طبع ادب پسند بود لیکن تا وقتیکه ناقصان متاع خود را به کاملان نفروشند چگونه از حسن و قبح آن آگاه شوند از نهیبت ارجاده ادب انحراف گزیده بود امید از عفو است و فقره چند که در حق این هیچکاره چکیده قلم اعجاز رقم بوده است ذخیره مباهات در مجالس و محافل شد گوشهای آن تفریح اطفال باشد اینقدر بعبارت دیگر نوشته اشتیاق خود را باید نوشت **رقعه ۱۰۲** شما از پیش خود رفتن آن طالب العلم همراه والد خود و برگشتن از منزل اول همراه به رویکرد و مطلب دیگر تراشیده بزبان عربی بنویسید یا از جناب قبله و کعبه سید امین

برای آنست که تا رسیدن من فصل دیگر بر واقع نشود رقعه ۱۰۳ امروز میر محمد علی مسوده نخرم بیگ آورده بودند جا بجا اصلاح
خوب کرده اید دل بسیار خوش شد میر مزبور هم خیلی عذب البیان صاحب هستند و خط اسمی قاضی صاحب میر سید بعد مطالعه
جمع شده ملفوف خط خانگی روانه نمایید لیکن دیگری آنرا نه بیند و در برهان قاطع لفظ خوشنود که بمعنی رضامند بست ملاحظه
نمایند غرض من اینست که درین لفظ بعضای نقطه دار روا و هم مینولیسند یا نمی نویسند پس اول دال و واو به بینید اگر آنرا بغیر
واو دفاوشین نقطه دار باید دید بکار عارضی بفضل الهی از سبب ترک غذای یکروزه رخصت شد برای ضرب قیماغ
و گلاب مالیدن امروز شروع کرده ام باید دید خدا این ضرب را از آستانهٔ شما دور دارد که بد چیز است رقعه ۱۰۴ فرد اکچهری جا
کاغذ بفضل هندوستان هست برای صاحب خواهد رسید بنده را انتظار باید کشید البته یکپاس روز بر آمده فرستاده
خواهد شد رقیمهٔ کریمهٔ بانی در رسید فی الحقیقه مسوده عربیه اگر نوشته باشید بفرستید رقعه ۱۰۵ سه خط سربسته دیک خط
در لفافه نزد صاحب میر سید خط بی لفافه از طرف میر نصیر الدین صاحب اسمی ملازمان شریف و خط فقیر بود باید خواند
و سه خط دیگر را نزد خود نگذاشته دو خط که یکی اسمی مولوی مصاحب علی صاحب است و دومی اسمی میان علی حسین صاحب است
به بهیچه باید داد که بدروازه مولوی صاحب ممدوح رسانیده بجائی که سر دروازه اطفال را درس میدهد بگوید که یکی برای
مولوی صاحب است و یک دیگر برای میان علی حسین صاحب مرزا صاحب فرستاده اند و اگر ملا بدروازه نباشد بجای او حسین
یا تفضل حسین بگوید و اگر اینها نیز نباشند همین اطلبید و بگوید که مرزا قتیل این دو خط داده اند یکی برای میان حسین علی
دیگری برای مولوی صاحب یا میان حسین بیگ یا رحیم بیگ سید انیز تا آنجا همراه بهیچه باید کرد وقت عصر باید که این هر دو خط آنجا رسانیده
باز نزد آن صاحب بیاید و هرگاه بیاید خط میر نصیر الدین صاحب که بنام آقا صاحبان است باز باید داد که رسانیده خود بجا
خود رفته رخصت نو برای پوشیدن من بیارد و دو روز دیگر فقیر را معاف باید داشت بعد از ین نمی آیم و تدبیر آوردن
خانصاحب حکیم رقعه ۱۰۶ محمد جمال باورچی بحضور عرض کرده بود که در ایامیکه ملازم نواب ضابطه خان بود هم سوای مرغ پلاو
هیچ نمی پختیم همین قسم چند تا باورچی دیگر که بودند یک پلاو و بریک پخت و مقدار هر طعام زیاده از یک دیگ هم تا آبرنج نبود حکم شد
کر فردا همین پلاو و بپزند بجناب قبله و کعبه عرض باید کرد که ازین طعام قسیط خود را آنچه برای آنقبله خواهم فرستاد از فضل الهی امیدوارم
کر چاگری روز برنیاید که طعام آنجا برسد لیکن باز هم انتظار ضرور است رقعه ۱۰۷ بیاض آغا صاحب که غزلهای تازه در آن نوشته شده بجا
استنای مستعد رفته است لیکن بالای بیاض از همین و بنا نوشته شده حالا صاحب امیابید که درین هر دو بند نظر بکنید بر هر غزلیکه من
صاد کرده ام آنرا در دیوان باید نوشت هر چه خیالی از غلاست مذکوره باشد بی تامل در هر ردیف بنویسید رقعه ۱۰۸ انیوقت رقعه مجدد
آقا صاحبان که سفر با نوشته تعویض آن دم خود نموده ام نامبرده بخدمت شریف می آرد صاحب و نقل این غزلهای که دارید کاغذ کرد
باز باو دهم من بد بهید که با قا صاحبان بکرم برساند تا وقت نقل کردن غزلها آدم را بنا بگذاشت که جای برود و دیگر از سوانح اینکه
دیشب پدر لالا امرت لال بیچاره مرد و امروز بموافق عقیده خود حواله آتش کردند بسیر بیچاره خیلی رغم دید خاک بر سر سکیند من این نیز را
هم بسیار دوست میدارم که از اخلاص کیشان صادق الوداد دست فردا صبح آقا صاحب را در تعزیت فرستادیم اگر اتفاق افتاد از
همان راه آمده صاحب را همراه میگیریم اطلاعاً نگاشته آمد رقعه ۱۰۹ انیز احباب ما می صاحب مسلمکم الله تعالی من انیوقت از سبب قال و مقالیکه

آسمان فرا رو نمیتوانم آمد وقت نماز ظهر یا عصر می آئیم و اگر همین معامله است مجبورم و از ذات فیروزه که پیش شما هست نخست یکی
و چهار نارنگی بصحابت رستم اینجا باید فرستاد و باقی باطفال باید داد کیله را شما بخشیده اید که کیله کوچک سبز بالای الماری …
میشود و آنچه هر چه زنجبیل باید و من به شما نه پنهان باشم شما مختار صرف کردن آن هستید حاجت اجازت من نیست زیرا که یقین کلی دارم اگر
چیز مطبوع خوش طبعی خواهد بود حصه من خواهید گذاشت بلکه اگر برای شما خواهد آمد از نیم برای من خواهید فرستاد و یگانه خواهید
زیرا که آنچه میدانید که مرغوب طبع فقیر است از هر جا که بدست می آید برای من میفرستید و نوید دیگر برای صاحب نسبت … پیش از این
چهار دیوان فقیر بخانه میرزا جعفر صاحب نقل شده بود از انجمله دو دیوان برای من وقتی فرستاده بود و دو تای دیگر نزد ایشان بود
از آن دو تای باقیمانده یک دیوان گم شده و یک دیگر در صندوق بوده است که بدست آمد نسخ از بعضی موانع مشکل … این دیوان
گم شده از جائی بدست آمده در میان این دیوان بعضی غزلهاست که شما ندارید انشاء الله العزیز فردا یا امروز … [illegible]
نقل آن باید برداشت یاد خیریت رقعه ۱۱۰ خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی این وقت آغا صاحب … مسند در کار است
بحضور قبله و کعبه عرض کرده همین وقت تکیه و مسند حواله آدم آغا صاحب باید نمود که امشب … خواهد آمد اگر چه یکی در اول …
که آدم بیاید لیکن بهر طور که باشد همین وقت باید داد رقعه ۱۱۱ امروز از هوای سرد … [illegible]
چندان … نبود لیکن غسل بعد از این بلای عظیم است دیگر اینکه … چهار کلاه بحضور آورده بود … [illegible]
که من این چیز ها را دوست میدارم از راه لطافت طبع یک کلاه من هم مرحمت فرمودند … [illegible]
… گرفتم چون خود نمیپوشم برای شما فرستاده ام اگر چه در حق شما هم … لیکن بهر صورت نزد شما … [illegible]
آید … رقعه ۱۱۲ از رقعه دیروزه احوال … دریافت شد … [illegible]
… باشد با اولاد خود همین حال دارند اگر چه تعلق محبت و اتفاق … [illegible]
باعث … شوند دولتمند زاده ها که با اولاد خود این شیوه پیش … آنها نیز داخل همین …
… همین حال دارند که اقربای خود حویلی … چند درخت … [illegible]
… دیگر آنکه دو روپیه رستم بخدمت می آید یکی شاه علی اربان باید داد و یک دیگر …
… از شاه کروری طلبیده بودم گفت که در مدت العمر نام نهر الفصاحت نشنیده ام
… گفتم در نخاس … گفت خدا داند … صاحب … [illegible]
… رقعه ۱۱۳ امروز خط برای میر نصیر الدین محمد صاحب نوشته وقت ظهر یا عصر بدست آدم خود ضرور
باید فرستاد … آیا مسوده عربیه هنوز باصلاح نرسیده بعد مطالعه درست نموده فرستاده خواهد شد معلوم نیست
که … این … دیوان … نمائید یا نه امروز دو غزل دیگر بخیال رسیده است دیگر آنکه میر محمد علی صاحب احوال میرزا …
و سیف الله خدمتگار نوشته آورده یا خود بخدمت شما برای اصلاح حاضر میشوند یا مصحوب خدمتگار خود خواهند فرستاد باید برای
اطلاع نوشت … تامل اصلاح باید کرد اندیشه … راه دادن خوب نیست رقعه ۱۱۴ … بیگمان … سلمکم الله تعالی این وقت …
کرباکاف تازی … معروف … نقطه است در برهان قاطع ملاحظه نمود باید نوشت که … خمیده … [illegible]

شده درست و در عوام کوژ پشت میگویند در صورت یک های هوز زیاده میشود معلوم نیست که این های هوز در اصل هم صحت
دارد یا در عوام چنین شهرت یافته شما بخوبی دریافت کرده بنویسید و دریای لطافت رسید غرض من از تحقیق لفظ مذکور
همین صحت و غلطی های هوز است که بمعنی خمیده پشت با های هوز می آید یا بغیر های هوز یا دیگر بمعنی سروکار ندارم
رقعه ۱۱۵ الہ خواجه صاحب بلند مکان سلمکم الله تعالی کاغذ دیروزه بعد نقل غزل تا روز یقین که نزد آقا صاحبان مجمع دوم
فرستاده باشید میشب من و سیاری کشنیز حصه شما هر دو برادر وقت تقسیم حصص اشخاص مختص هوای مجلس
گرم سازان مرحمت شده بود گرفته هر دو حصه یکجا کرده شد شما با هم بفهمید هر دو حصه علی‌السویه بود و از این مجموع نصف شما
نامه باید و نصف خواجه اسمعیل خان بدهید از شاهدلی سیاری چهل حصه شده است معلوم نیست که خدا از باد و مرد و نشر
یا خیر فردا که عید الضحی است برای یک دو ساعت نزد آقا صاحبان باید رفت لیکن اول خبر باید طلبید رقعه ۱۱۶ الہ انی کاشف
فصاحت نگار رنگ ایوان بلاغت سلمکم الله تعالی خط دیروزه که اسمی میر نصیرالدین صاحب بود بمطالعه فقیر در آمد آفرین بر پیام شما
کرد بسیار خوب نوشته بودید در وقت مقام اول شکی واقع شده بود آخر معلوم شد که من در خواندن غلط کرده بودم عبارت شما محتاج
کی داشت این غلطی که از من اتفاق افتاد از برکات خط زشت آن صاحب است حق این است که حق سبحانه و تعالی مشتبه
خط خوب بسیار داده و بعضی را از اعطا میفرماید بسیار کم دیده میشود که منشی بلیغ یا دیگر صاحب کمالی خط هم درست داشته باشد
چنین چون شما از صناعت بلاغت مذکور خاطر نیست پس اگر بطور خود خط متوسط شکسته هم برسانید مضایقه ندارد دیگر آنکه
بعموم صاحب خود بعد سلام نیاز از طرف من بگوئید که مردیه یعنی پشه در بازار بسیار است جناب شما می برآ اگر مربی شدن
مرکوز است بسازند معلوم نیست که تا هر سنگ دیروز مسوده آورده بود یا خیر رقعه ۱۱۷ الہ دیروز ذلیها از دیگر خبر یا چه اکره
فرستاده شد سوای این هر چه بود از خاطر رفت حالا ستم قهوه و کشنیز می آرد تمام شد این مدعا بخانه تاج الدین حسین خان مقصد
رفتن مضایقه ندارد لیکن وقت دوپهر باید رفت زیرا که امروز از سبب عید احتمال نبودن ایشان هم بخانه قویست به صورت
وقت دوپهر از وقتهای دیگر بهتر است موافق قاعده بنده خدا در چنین روز اول برای دید و وادید میروند یا آخر روز دا
... است خود را در آن میگویند مختصر اینکه در رفتن و نرفتن شما مختار اید لیکن رفتن بر نرفتن ترجیح دارد اگر ملاقات شد خوب است
والا مهربانی هست بهتر اینست که یک رقعه کوچکی بدین مضمون برای خانصاحب نوشته ملفوف نموده وقت ... شدن همراه
ببرید مضمونش اینکه داعی نیازکیش برای تهنیت عید حاضر شده بود اگرچه دولت ملازمت نصیب نشد لیکن حاضر شدن هم بر ...
باعث هزار سرورست حق تعالی این عید و هزار دیگر مبارک کناد و اگر صاحب خانه را آنجا یافتید رقعه را بخانه رسیده مرحمت
و پاره خواهید کرد و اگر نیافتید بوالد میر صاحب یا میان نجیب بمنزلی آدم دیگر کرده هر گرد بید و آقا صاحبان هرگاه بخانه باشند
خبر دریافته باید رفت دیگر خیریت جناب قبله و کعبه و عمو صاحب خود از طرف من مبارکباد عید عرض باید نمود رقعه ۱۱۹
از این بند غزلها که برای شخصی نوشته ام یک غزل نو که قافیه آن خروشان و فروشان است در دیوان بنویسید بعد از آن
غزلهای این بند را ملاحظه بکنید بعضی غزلها تمام نوشته است و بعضی از سبب سهو ناتمام مانده چنانچه ... همین جا
نهالی گذاشته ام پس شما را باید که همین غزلهای ناتمام در دیوان بر آورده اشعار غزلهای بند را با آن مقابله کنید هر چه باقی

مانده باشد از دیوان بر کاغذ دیگر نقل کرده مصحوب حامل رقعه مع بند بفرستید اینقدر زحمت نیست و شعر از غزل زمین
نمیدانست و چنین نمیدانست و یکمصرع از زمین آل خود را شناخت یعنی خود را شناخت باید نوشت و در غزل زمین نمیدانست
یکمصرع اول یک شعر را تغیر داده ام شما هم بهمین صورت بنویسید حاجت باظهار نیست عند المقابله معلوم خواهد شد رقعه ۱۱۹
خواجه صاحب من [illegible] بیگ را شما برطرف کرده اید من از حالات نامبرده خبر ندارم چرا که احوال آدم عند المعامله معلوم میشود دیگر
شما بهتر میدانید که [illegible] در سفر و حضر پیش شما بوده است البته تقصیر میکرده باشد که نوبت باینجا رسید بعقیده من احمق
و تکراری بوده باشد لیکن خائن و دزد نیست مردیست متدین و بدخواه آقا هم نیست اگر بدانید که بهمین قدر گناه که بحث
و تکرار میکند جواب داده اید و اگر این عادت را بگذارد مورد تقصیری نیست و را فهمانم تا بعد ازین هیچگاهی نخورد و اگر
سوای این تقصیری هست از اول تا دور است هر چه بدترش آید ما بسیار از تنخواهش داده روی سیاه باید کرد و دیگری بجای او
باید گذاشت و اگر چنین نیست تقصیرش معاف باید نمود که آدم قدیم است و رازدار و خیرخواه میگوید که مرا تقصیر ثابت گفته
غلط میگوئی من هرگز یاد ندارم که خلاف بی سبب کسی را تقصیروار قرار داده جواب به مفصل احوال او بنگارند رقعه ۱۲۰
خواجه امامی سلمکم الله تعالی چون تنقیه بخور برای دفع عرق بود در بدن بهمرسانید تب شد و سبب آثار بیجاری برای عیادت حاضر بود
لیکن بفضل الهی شامل حال شما امروز غذا [illegible] خواهم کرد دیروز شخصی چند تا [illegible] بطریق هدیه پیش من آورده بود قدری
برای صاحب هم فرستاده چرا که مال فتوح تنها نباید خورد رقعه ۱۲۱ خواجه امامی سلمکم الله تعالی [illegible] پرشاد [illegible] گذشته
میا چند که عرضی شان بخط قاضی صاحب برای حضور پرنور در قلمدان شما است نزد شما می آیند و اراده ملازمت جناب قبله و کعبه
دارند لازم بآئین شایسته تقریب نموده جناب والا را بران آماده سازند که نذر لالا نامبرده قبول فرمایند و اینقدر رحم
ارشاد شود که باده مقدمه بابو میا چند بدل سعی خواهم کرد دیگر اینکه مشار الیه میگوید که در مذهب ما هنود این ایام
میمنت ندارد ده روز دیگر در رسانیدن عرضی نزد مرشد زاده توقف مناسب است دیپی پرشاد هر روز بجهت حاضر
خواهش شد هرگاه که نحوست ایام زوال خواهد پذیرفت برای بردن عرضی عرض خواهد کرد رقعه ۱۲۲ پریروز و دیروز
بخانه انشاء الله خان صاحب بسر بردم امروز باز بحضور آمده ام دو روز دیگر اینجا توقف است باز باتیم و [illegible]
و برادر پریروز دو روپیه خرج راه داده به باندا رخصت نموده شد و دو خط هم برای دو کس نویسانیده است لیکن هیچ
نخواهد شد باید دید که چه میشود و چهار روز خشخاش نالیده بودم امروز دوای دیگر شروع شده این را هم در روز دیگر
سوای امروز [illegible] اگر فائده کرد بهتر و الا هر چه تدبیر مجرب عمل شما خواهم کرد رقعه ۱۲۳ از جزودان من مسودات فقیر که صاحب
بخط خود نوشته اند برآورده نزد خود بگذارید و باقی را حواله [illegible] خواهم کرد امجد علی از خانه شان طلبیده باید گفت که فردا و رجعه است
بخدمت آقا صاحب عرض کرده سواری بدیده دولت سلطانی باید فرستاد تا دو پهر خوب خواهد گذشت رقعه ۱۲۴
خواجه امامی سلمکم الله تعالی فیل برای سواری میرسد شما و خواجه حاجی و خواجه عبد الله سوار شده همین وقت بیایید لیکن
دستارهای سفید همراه باید آورد اگرچه اینجا احتیاج آدم نیست لیکن باز هم رحیم بیگ را در جلو باید گرفت شب همین جا بسر
باید برد فردا صبح هم همراه شما بخانه سوار خواهم شد رقعه ۱۲۵ دیروز که دوازدهم شهر حال و روز پنجشنبه بود رحیم بیگ

لفافه شکوه آباد را آورده بعد مطالعه عرضه‌نامه مسترد کردم و خط امی خود مرا لنگا به داشتم فرا بالیق کتابهای امامیه مثل حق الیقین
و ترجمه شرائع سرانجام پذیرفتن اندکی دشوار است زیرا که اینگونه نسخه در همین زمانه عزیز شده پیشتر کسی نمی‌پرسید حالا هر کسی
خریدار این چیز است اول کمیاب دوم اینکه گران تر بدست می‌آید مثل مثنوی حضرت مولای روم که در عهد دولت
صفویه بی جدول طلا بر کاغذ ساده بخط سمی قیمتش شصت و هفتاد و هشتاد می‌بود و در وقت شاه سلطان حسین شهید
که ختم السلاطین صفویه هست به هشتاد نه هم کسی نمی‌خرید و بیک روپیه گران میدانستند هر چیز موقوف بر رواج است
شنیده باشید که همایون بادشاه چون بعد از هزیمت خوردن از شیر شاه افغان دوباره در اکبرآباد جلوس بر تخت
سلطنت کرد موافق وعده نظام سقا را که وقتی بادشاه را از تلاطم دریا نجات داده بود نصف روز بادشاهی داد
و جمیع امرا و اهلکاران را تابع فرمایش کرد نظام برای اینکه یادگاری در جهان بگذارد همین حکم کرد که روپیه و اشرفی از چرم
ساخته بیایند وقتیکه ساخته شد وضیع و شریف آنرا در بازار برده بمصرف رسانیدند و اهل بازار بلا تکرار قیمت اجناس گرفتند
خلاصه اینکه این کتابها مثل کتب دیگر دست بدست بسیار نمی‌آید مگر کسی بطور خود از ناداری یا از راه طمع بشرطیکه نسخه مشتری خود
داشته باشد بفروشد و هر فروشنده نسخه که کاغذ ساده هم که می‌آرد بیست و سه یا سی روپیه قیمت آن میکنند و میگوید که این نسخه خیلی صحیح
و محشی و از نظر مرزا کاظم علی صاحب شاگرد مولوی دلدار علی گذشته است حال قیمت این طرف ثانی نگی پانزده روپیه فرستاده
نسخهای دیگر را مثل گلستان و بوستان و سکندرنامه و یوسف زلیخا خیال کرده فرض کردم که بعوض دیگر هم خواهد فرستاد لیکن بالفعل
از این مقدار قلیل چه کار بر می‌آید بهر کیف من از روزیکه شما نوشته اید بچندکس گفته ام که از این نسخها نسخه که بهم رسد بیاد آورد
شخصی از بزرگان من قرار نموده بود که نسخه صحیح و محشی از نظر خود من و دیگر بزرگان گذشته را می‌آرم اینقدر گفته سکوت ورزید
هرگاه مکرر میگویم و اشتیاق مشتری بر و ظاهر میشود سی روپیه یا چهل روپیه قیمت آن خواهد کرد چون دلال نیست هر دو صادق
و از بزرگان من اند و در تکرار قیمت تکذیب شان لازم می‌آید پس میباید که بلا حجت هر چه طلب نمایند بدهم یا از قیمت آن کم
بتوانم کرد و نه واپس بتوانم داد زیرا که در هر دو صورت خودم ذلیل و بی اعتبار میشوم درین صورت چه باید کرد سخت مشکل است
و قاضی صاحب هم مجبور اند پیش ایشان یک دو نفر از شهر برای درس می‌آیند آنها این کتب را فرقتی ندارند لیکن بطرف ثانی هیچ
نباید گفت هرگاه نسخه به قیمت مناسب بدست خواهد آمد اطلاع کرده خواهد شد از زر قلیل فرستادن خریدار دل شکسته میشود کیمیا اکسیر
به پانزده بگیریم و در نظرش حال چهار روپیه باشد و تصحیح دیوان انشاء الله خان بالفعل سر دست ممتنع و از این سبب که کاتب
یا آنچه نوشته است با اصل مقابل نیست و دیوانیکه نزد مصنف است در غلطی پدر این دیوان است مگر تصحیح آن در حالی
صورت امکان دارد که مسوده غزلها بسعی مرزا احمد از کاغذ هائیکه در میان صندوق است بیرون آید و مرزا مزبور بدل
جهد دران نماید و این هم بسیار زیرا که خانه مرزا احمد از خانه خان موصوف بعد المشرقین دارد و گاهی می‌آید و زیاده از دو روز
نمیماند سوای ازین جهت که چند روز رفته ام که در سرفه خون بر می‌آید داشت بتخفیف و تنقیه شده است از باعث نزله شدید اطبا هم
او را از تحریر و مطالعه شدید مانع میشوند و کتب بی تعمق نظر صورت نمی‌بندد و بسبب بیماری دیوان بجد رسیده چنانکه طوریکه هست نخواهد شد
و از حرکت که شما بجای خود چار شربت دوای بنفشه دل بسیار خوش شد اگر امری از امور ضروری سرکار یا مهمی از مهمات دنیاداری پیش باشد

الوقت البته مانع این عمل میشوم و در عالم بیکاری از خوردن و خوابیدن هزار درجه همین بهتر ست چون مطالعه تعلق بشوق
دارد و بقول استاد که میگوید **مصرع** شوق در هر دل که باشد رهبری در کار نیست ۞ حاجت استاد نیست هرچه هست
خود بخود بر شما منکشف خواهد شد و در عالم بی شوقی اگر صد بار پیش من مییدید باز هم فائده نمیداشت بالجمله ایطای جلی
همانست که سوای روی بدان تکرار حروف زائده باشد اگر بعد دور کردن آن حرف روی مصرع ثانی همان باشد که در
مصرع اول ست قافیه ازین عیب پاک ست مثل شفیقان و رفیقان ورنه ایطای جلی دارد چون عزیزان و رفیقان
چه بعد دور کردن الف و نون جمع عزیز و رفیق که باقی میماند در روی موافقت ندارد و همچنین خندان و نالان ازین سبب
که درینجا الف و نون صفت فاعلیت ست هرگاه دور کرده شد خند و نال باهم قافیه نمیشود و خندان و نهان و رفیقان
هیچکس ازینها ایطای جلی ندارد زیرا که نهان یک لفظ ست الف و نون آن زائد نیست و در خندان الف و نون برای
فاعل و رفیقان برای جمع ست پس هر دو باهم متحد نیستند از هم متغائر اند لیکن اینجا دو مذهب ست بعضی برانند که خندان
و رفیقان نیز ایطای جلی دارد و گویند که حروف زائد اگرچه در هر دو مصراع جدا جدا ست لیکن چون زائد افتاده ست بعد
دور کردن حروف زائده از هر دو مصراع هر دو روی از هم جدا میشود درینصورت از هم اجتناب ست پاره بران رفته اند
که زوائد در هر دو مصراع جدا جدا در کار نیست اگر باهم متحد اند البته ایطای جلی نامیده میشود و اگر باهم متغائر اند نیز ایطا نیست
و شاهگان نام همین قافیه ست که مشتمل بر ایطای جلی باشد تمام شد اینحکایت هم آقا صاحبان مکرم سلام و مشتاقان مغفرت
و تاج الدین حسین خان صاحب از چهار پنج روز به لکهنو تشریف آورده در باب حکیم مهدی علی خان میکنند مشاهره ایشان سه صد روپیه
مقرر ست یک قسط پیشتر داده بودند که در قرض میر صاحب رفت و دو قسط دیگر که از باعث نبودن شان در شهر تا حال
بدست نیامده بعد یک چهار روز هر دو یکجا گرفته میشود و بعد ازان با تیمور ولایت علی خان و خان عمده و فیضن
هیچ ندارد و از قدیم یاد دوست ست و سخی ست از ترم جواب خط شما نمینویسد لیکن بد معامله و تنگدل و مال مردم خور نیست خط بهمه
مرزا ابو الحسن خان فرستاده جواب آن و رقعه جواب خود باید فرستاد **۱۲۳۶ھ** مخفی نماند که پریروز که سلخ رجب و روز
یکشنبه بود خط شما که مرقوم بست و سوم شهر مذکور بود رسید و هشتاد و دو روپیه پریروزه که غره شعبان بود بعرض وصول
در آمد پری شب میر نثار علی هم که خدا شد هر دو پیل حضور و پنج اسپ دیگر سپاهیان و تلنگها و سار عربی و روشن چوکی از ینجا
بخانه میر موصوف رفته بود تا او را ازانجا بلباس کدخدایان آراسته از راه نخاس چهاونی آوردیم خواجه عبد الله از باعث بیزاری
مزاج سوار نشده بود داعی و میان حاجی و گرو گنگا رام هر یک بر نیپال اسپ نوشه بودیم و دیروز از حضور هم خلعت باو
مرحمت شد تمام شد این احوال حالا حکایت دیگر نیست که چون جد امجد شما را با اطفال محبت بسیار ست و تمامی بچها با خواهر نه ببیا
الناس گریه و زاری ماندند ایشان از سبب تشریف داشتن جناب والد ماجد شان بچهاونی اتفاق افتاده آنجا همه اطفال
بی آرام و در یاد ایشان بودند و از ینجا این صاحبان انهم دیدن آنها حالت مرغ نیم بسمل داشتند ناچار بنابرین که داشته
که محسن و محتشم اطفال عم بمار همین جا بیارند چون ممکن نبود که محسن بی مادر خود بماند مادر وی را نیز آوردند و محتشم را
مسکین بی مادر ست و زنیکه در پرورش او میباشد همان بجای دایه و عاشق اوست بازن مذکوره همین جا

آورند چون اطفال و تعلق هم و بعضی مادری شریک مجلس شما اند آنها نیز با زنهای اولاد کرده شان بزرگ شده و زنده اند
بجای او فی نقل کردند اما اطفال سوای میر محمد که بعد برسات در ستی مکانات شما خیر بین جا خواهد آمد و در
نخاس کسی نیست نو چه میر عبد الله از و زیکه اینجا برای دیدن والدین خود آمده است دلش رخصت نمی دهد که در شهر
هر دو دختر عموی او واسطه شما نیز در شهر اند دیگر از اینجا هم آمده بودند آنچه از احوال محسن پرسیده بود دیده و انشای محبت خود
یعنی چه آیا در دنیا کسی هست که محبت با فرزند خود نداشته باشد بر انسان چه موقوفست که حیوان با وجود بی نصیبه
از عقل فریفته بچه خود میباشد بالجمله محسن و احسن هر دو برادر بخیریت هستند و دیگر اطفال هم که شما گذاشته بودید همه
یکایک بفضل الهی در زیر سایه عاطفت جد شما شب را بروز می آرند خاطر شریف از ین رهگذر جمع باید داشت
موقوف نیست اگر آقا به کابل رسیده باید رفت رحمت خدا بر چه جمله همت شما کار مردم غیور همین است این عادت
که بیرنج و محنت نان بزرگان خورده در یک مکان میگویند بالله که اگر سواری فیل از بی غیرتی بدست آید هزار بار پیاده
راه رفتن بهتر ازانست نقشه زمین و مکان نو باین صورت است که از دروازه اول تا بدروازه دوم یکقطعه زمین است
که وسعت آن یک و نیم برابر بلکه دو چند صحن بیرون حویلی نخاس است یک حویلی معقول طیار میتواند شد چون رخانه نزدیها
از خواجه جان و دیگر نمیشد شاید برای خواجه موصوف همانجا حویلی طیار کرده شود از دروازه دوم تا کنار چاه قطعه زمین
صد دراع در طول و هفتاد دراع در عرض خواهد بود عمارتها جدا جدا بر همین زمین ساخته خواهد شد و از کنار چاه تا دیوار حاط
تمام زمین مذکوره قطعه زمینی است مایل به نشیب بقدر پنج زینه طول آن از صد دراع بیشتر و عرض پنجاه دراع بوده باشد
این قطعه تمامش باغیست و باغبان هم برای درستی آن نوکر شده اند بالفعل پانصد درخت گلاب و شش صد درخت بیله
و موتیا دران موجود است انگور هم از قسم حبشی و سفید وغیره قریب هشتاد درخت پنجاه درخت چنبه و مولسری دیگر
نهالهای میوه حالا خریده اند و سوای این برای بقول و ریاحین زمین بسیار خالی است تمام شد طول و عرض زمین مذکور
که پانصد روپیه بر دیوارهای احاطه آن صرف شده هنوز سوای چهپرها و ٹٹیهای بوریا که برای پرده محلسرای ساخته
مکانی ندارد بعد برسات البته مکانهای متعدد تعمیر خواهد یافت خدا کند که روانگی شما به پهپوند صورت بندد لیکن شما را
سعی در رضامندی آقا مناسب تر است هر چه مرضی صاحب الاجازه باشد عمل باید آورد تا حال آنچه شما یا صاحب
گفت و شنید کرده اید همه معقول و مربوط بوده است آینده هم خدا افضل خواهد کرد بر کم و بیش مشاهره هیچ موقوف نیست
تا قوت در بازوست نوکری باید کرد که نان بزور بازو عجب لذتی دارد فی الواقع ابوالحسن خان مرد خوبی و آدم سیر چشم
صاحب توفیقی است دوستی با وضائع نخواهد شد رقعه بنام مرزای موصوف در همین خط ملفوف است باید رسانید باید دید
که خانصاحب کی بحضور می آیند خدا کند که زود برسند تا مقدمه شما یکسو شود بخدا که من از استقلال شما خیلی شکرگزارم زیاده خیریت

رقعه ۱۲ — یگانه یکتای قلمرو براعت قهرمان ملک بلاغت سلمکم الله تعالی بعد سلام شوق ستونگر اشتیاق واضح باد
که رقیمه الوداد محرره هفتم شهر حال در لفافه انیقه مخدوم مفخم خواجه احمد امین حیدری النسب سمرقندی الوطن که فرستادهای
ایشان از جائک صفاهان است متضمن صحت و عافیت جمیع صاحبان در جواب مسطور مرقومه رقیمه عالیه رسانیده

کاکل وصل گردیده چشم نگارا را به دایرهٔ روشنی گردانید سبحان الله شاهد فارسی را بو شاخ لآلی متلالی انفاذ داشته که به پیراستن
کار نیست اللهم زد دل از جا لاکی طبیعت شما بسیار خوش شد در تمام خط هیچ جا غلط نبوده است الا دو جا این غلط را غلط نمیگویند
بلکه خطا باعتبار کثرت و شهرت سست آن اینست که شما ارشمیدس و اپلونیوس را که حکیم زبردست بوده اند مثل جالینوس
و بقراط و ابوعلی دانسته معالجه ها را بآنها منسوب ساخته بودید هر چند این هر دو کس در طب هم مهارت تام داشته اند
لیکن از کثرت مزاولت در فنون ریاضی مشهور به هندسی و هیأتی بوده اند و اقلیدس نیز همین حال دارد آینده احتراز
ضرور ست این سقم سقم عبارت نیست بلکه غلط در تحقیق حال واقع شده بالجمله درین روزها اکثر [illegible]
بحضور پرنور از طرف جناب عالی می آید و کباب و قورمه و آب یخ که خورده میشود یاد می آید و جای اسپ سیر
و تماشا هم لطف دیگر دارد مرگ خود [illegible] کیفیت گاهی گاهی بعد سالها در شهر نصیب مردم میشود و بعد مسافت
روز کوچ زیاده ازین نیست که از حویلی شما تا به سورج کند رفتن و آمدن مگر زیاده ازین باتفاق افتد از خانه خود
بهنوبان رفتن و آمدن تصور نباید بقراط ابلیس علیه السلام آدمی ست فیلسوفی بیشتر مثل شیخ محی الدین عربی علیه الرحمه
با عالم ترناس سر و کار دارد و رنج سفر را طبع راحت طلبش بر نمی تابد بجای خود نشسته ارسطوی زمانه است هر روز تحریر تدبیری
میباشد لیکن گاهی نوبت بدر و نمیرسد خلاصه آدم بیچاره ایست باختلاط خوبی دارد دیگر اینکه پریروز یک خط دیگر [illegible]
نوشته در ڈاک رسانیده ام یقین که رسیده باشد یا برسد و همان خط سطری چند برای شما هم هست ملاحظه خواهید کرد
حالا از طرف عبارت شما خاطر فقیر جمع ست لیکن اندک خط پیدا باید کرد که رو برای تحصیل همین عمر ست وقتیکه خط پیدا شد
خط ایجاد بدانید که بهترین علوم عالم تحصیل معاش و بهم رسانیدن ترفع در امثال و اقران ست خوشا بخت فرزندیکه بزور بازو
حق والدین ادا نماید از اطوار شما هویدا [illegible] که چیزی خواهید شد بهرحال از فارسی حرف زدن دست بر نخواهید داشت که این
دولت نصیب هر کس نمیشود دیگر چیزها از کتاب تامل میتوان کرد و این غنیمت دست نمیدهد هر چند مشکل ست برای شما
آسان ست زیرا که تسویدات شما [illegible] در خطوط می نویسید همین در حرف زدن بکار برید الا هم فارسی شما
قابل مذمت نیست [illegible] حرف زدن [illegible] این عیب نیست [illegible] بهتر ست
امروز در ینجا مقام بود فردا [illegible] بیشتر زیاده خیریت رقعه ۱۲۹ مسیحای مضامین مرده و شگفتگی آور نهالهای
افسرده تحریری قدرت فرزندی بلاغت ملکم الله تعالی بعد سلام اشتیاق فارغ از حد و نهایت واضح باد که رقیمه محبت شمیمه
مرقوم [illegible] متضمن صحت و عافیت و بیان [illegible] شخص علاوه بر عبارت ترکیبیه حلقه طوق کمر وصول
گردید خاطر مشتاق را انشاط [illegible] تنهائی ایجاد با شما [illegible] داشت و تعالی با این یاد آوری
[illegible]
[illegible]
خوب بود صد آفرین و هزار مرحبا لیکن چون هنوز کشق آن چنانکه باید ندارید بعضی صیغها غلط واقع شده بود و درین
مضایقه ندارد [illegible] میشود [illegible] هم از میرزا [illegible] بهتر [illegible]

عموی شما اگر هم قدری زودتر شما را باین زبان آشنائی داده بود فبها الله ربیبا ایشان از تاثیر باطن اشراق مواطن آن جوهر وصف ربانی
عرفان هست و الا مردم استخوانها درین راه شکسته اند و سر منزل مقصود را بلند نگردیده اند بالجمله امروز که بیست و هفتم ماه هست
بملاپور رسیده ایم و فردا بر سرتر اسه میرسیم و خط شما دیروز به مرزا پوره نام مکانی رسیده حالا از ده منزل شیر هم نیست
و بعد ازین هم نخواهد بود و شیر اگر بر آید تعجب نیست بجوم خوردنی از قسم آهو و پاڑهه کجا شاید بیلد حیجی در راه بدست آید
دیگر آنکه بخدمت والد ماجد خود از طرف من بعد سلام بگفت که زود تر درد وقائع نعمت خان عالی خوض بکار برده هجو
ایزای که مصرع اولش اینست مصرع ایوای چو ن کنم که ایزای شد سقط وقافیه حساب و کتاب و ردیف کرد
واقع شده بر آورده بر کاغذی بخط نستعلیق قطع نظر از زشتی و زیبائی آن بنویسند و آنرا در خط خود پیچیده زود تر بدارک
رسانند که دلشکار همین بر سد بیشتر هم خطی بخدمت ایشان یعنی قاضی صاحب متضمن همین مطلب نوشته ام محتمل که رسیده باشد
و ایشان هم جواب آن بقلم سپرده باشند تا نه اینکه پیش پریروز یک شیر دیگر در شکار میرزا مهدی علی خان صاحبزاده وزیر علی خان
نوه جناب عالی تنها بدست خود شکار کرده آورده بود زندگی بدست نه شد تمام راه که می آمیم بچهای شیر در پنجرهای چوبین بحبس شده
یک بچه را جناب عالی بحضرت صاحب عالم نیز وعده کرده اند به لکهنو که میرسند میدهند ایشان در موسم زمستان محتمل که نزد
حضرت خدیو آفاق روانه فرمایند مگر آنکه چون خط بتمامی رسید سواری جناب عالی از شکار مراجعت بخیمه کرده و یک شیر
کلان بر فیل بار بود و حالا اتفاق شد و بروایت بعضی سی و یک لیکن شیر امروزی کلان تر از همه شیرها سخت ستیزندی بود هر گاه
گله فیل خوده از پا در آمده بر روی فیل حضور نشست و بقهر تمام حملها میکرد لیکن طاقت حرکت نداشت آخر تکیه ها از چار طرف
بر و باریدن گرفت ود رد و هین گرفته آنرا شوریده میساخت و میغلطید و میخروشید خلاصه اگر جناب عالی را موقع الاقبال
بگویند میرسید زیاده خیریت رقعه ۱۲۹ مخفی نماند که خط بهجت نمط موافق معمول دیروز که هفتم رمضان بود یکپاس شب
گذشته در حویلی قدیم شما مطالعه فقیر در آمد آنچه نوشته بود دید که در غلطی در دو لفظ از باعث تعجیل بعمل آمده نازیبحرری یقین هست
که چنین اتفاق افتاده من هم اول نوشته بودم لیکن مرا باین چیزها سرو کاری نیست اگر شما تمام برهان قاطع و صراح در سینه
داشته باشید کمالی برای صاحب حاصل خواهد شد البته چون میانه ما و شما محبت روحانیست دلم خوش میشود لیکن اگر شما
خط خام کم نویسند یا در باره رنویسند ننویسید باز هم تنگ نمی آئیم لحیه من با آن سرو ریشو هم اکنست که روزی شوکتی و نامے
در جهان پیدا بکنید یا قرابای شما چیره خوار محتاج بشما باشند بسا طالب علم و فاضل هستند که یک دانه نان بچه رند و از عادات
مطعون خلق خدا میشوند پس لیاقت و رشادت و بزرگی انسان موقوف بر صفات حمیده اوست که آن رحم و کرم و خلق خوش
و مروت و فتوت و جود و احسان بر پیشمان کردن و خود ممنون یکی از اقربای خود نگردیدن و دیگر امور غیر لیست شاه پیرای یاد در تحفه
که جهان را مسخر کرد همین صفات پسندیده این چهار و چاره داشت لیکن شن حلب یکسو فریب بسیار دیده فروخت وزیرای اعتبار کتاه رفته
که بجیده روز رست بخوبی گذشت باشد آنچه باقی هست نیز بآسانی خواهد گذشت بالجمله خدا کند که زود از صاحبان بوده نوشته بر
که شما مردم بجاهای خود روانه شوید وقت حصول الیمیان هر کتابیکه در سرکار خواهد شد از آنجا خواهد رسید خاطر جمع باید داشت
لیکن بوقت فرصت تا آنکه با سرکار دیدن کتاب متوجه شدن این چیزها مضایقه ندارد و بعد تشریف بردن ما به پرگنه یک و سنور کل

ازینجا خواهم فرستاد هرچند کاغذ آمین از سرکار بهم پیش شما خواهد رسید لیکن این دستور العمل هم در بعضی جا ها و بعضی احیان بکار خواهد آمد
حالا همین قدر اکتفا میکنم که خرد و بزرگ در حویلی نو تعمیر و حویلی قدیم به صحت و عافیت اند انچه دیگر نوشتن آن ضروری خواهد آمد
بعد ازین خواهم نوشت اینوقت سخت تشویش دارم بسبب تردد اینکه مزاج آقا صاحب سراپا لطف و احسان آقا محمد صادق خان صاحب
سوای این دیگر چه نویسم که با آن درجه علیل ست که اگر این بار بسلامت بمانند و جانبر شوند یقین من خواهد شد که صد سال
بلکه بیشتر دیگر زندگی خواهند کرد شما هم دست بدعا باشید انچه بر دلم میگذرد من میدانم چون همه بروی نیست این را
بایه گویم پس پریروز عجب روزی بود که با همه مایوس بودیم لیکن بازبهوش آمدند و سوء نفس هم برطرف گردید امشب باده
ازان تپ بود امروز از طرف شما بندگی که گفتم رسید تا که کیستند و خود بخود گفتند که مرزا امامی پسر خواجه قاضی خان صاحب ست
و باز گفتند که بیشتر خود بسیار اینجا می آمد حالا شاید درین شهر نبوده باشند دیری شب در حویلی ما آمده بود لیکن بالا نیامد انقدر
که من نوشته ام در چهار گهری تمام کرده بودند و آواز ایشان باوجود بردن گوش مقابل دهن ایشان بگوش من نمی آمد از ده سخن
یک سخن بدشواری بگوش میرسید و بدقت فهمیده میشد عمل جائز برای ایشان حکیم تجویز کرده بود قبول نکردند لیکن دو سه دست
که خود بخود در عالم غشی آمد تا امروز سهمان باعث تازگی شد برادر دعا کنند که این مرتبه زود ترحاذق شود مرا این حالات دیده
عجب المی ست که ناگفته بیان چه باید کرد که این امر باختیار کسی نیست امروز روز مسهل ایشان است دو آدم فرستاده برای
ضرورتی در حضور آمده ام اگر مسهل عمل میکند و چند دست اجابت میشود امید صحت ست از لاغری و نقاهت چه گویم هرگز
شناخته نمیشوند مختصر درین مقدمه زود تر برای آقا ابو الحسن صاحب که از فرط محبت زیاده از ایشان در بلا گرفتار اند باید نوشت
احوال امروزه بلکه اینوقت که هنوز دو پهر نزده اند اینست بعد ازین هرچه صورت می بندد نوشته خواهد شد امیر صاحب هم
ازین سبب بسیار مغموم اند پریروز امیر صاحب و دیروز قاضی صاحب هم آمده بودند امیر صاحب را گمان میرود که امروز هم
برسند در تمام شهر مردم تپ کرده اند لیکن تپ ایشان عجب تپی بود باعث اینهمه فساد همین ست که ایشان صفرای محض
واقع شده اند این همه ست اغو باید کرد که چهار چهار روز در بیت الخلا نمیروند از همین می ترسیم که مبادا قولنج عارض شود خدا
چنین نکند دیگر حالات که در عالم کرب معاینه کرده ام چه نویسم که تفصیل آن در ده بار ها گنجایش پذیر نیست رقعه ۱۲۰
مخفی نماند که خط بهجت نمط مرقوم ذیقعده از شکوه آباد ملفوف عرضه رسیده مسرور ساخت انچه از عدم قبول نذر قانونگویان
و دیگر عمله کچهری و اطلاق شخص معلوم نوشته بود باعث اطمینان گردید نگرفتن نذر باعث مزید اعتبار و ترقی دولت
خواهد شد شخص منوی بقرینه معلوم میشود که باشنده شاهجهان آباد ست اگر از جای دیگر ست در آدمیان بزرگ
شده باشد چون او مبالغه تمام شما را کرسی جا داد و خود پیش بر موندهه نشست مضایقه ندارد لیکن در صورتیکه زیاده از یک کرسی
و یک موندهه در ان مکان نبوده باشد اگر دو موندهه هم در آنجا بوده الا زم بهمان بود که هر دو بر موندهه بنشینید لیکن ظن غالب
همین ست که آنوقت زیاده از یک موندهه نخواهد بود ورنه شما هرگز بر کرسی نمی نشستید بهرحال اگر طرف ثانی برضا و رغبت خاطر کسی را
بر سر خود هم بنشاند باید کرد فرار نکند انخود ترفع بر آدم صاحب عزت منع و معیوب ست هرگاه طرف ثانی مجوز شود
چه مضایقه از رفتن شما در آنجا من بسیار خوش شدم در خانه سوای خوردن و خوابیدن حاصلی نیست لیکن ل

برای دیدن شما خواهد و هنوز شما مطلوب اند فی نقاب خضاب رو دار و زیرا که تازه به پرگنه رسیده اند و تا رسیدن
کالاهٔ نو در رتق و فتق آنجا همانجا باید بود و بعد حصول طمانینت ازین امور چند روز دیگر هم آنجا بسر باید برد تا ایام فرصت
در رسد و شما رخصت گرفته اینجا بیایید دیگر آنکه کنور رتن سنگهه پسر رای بالکرام با منشی معلوم که در سرکار صاحب نو
اختیار کلی داشت برادرانه مربوط بودند اگر در آن ضلع میرسیدند عرق بسیاری در مقدمهٔ شما میریختند لیکن از انقلاب
فلکی آن بسیار ... رسیده و شما ... یعنی منشی مزبور استعفا داده بوطن مالوف خودش که بنگاله است روانه شد هرچند حکام صاحبان عمده
بصاحب کلکتر برین مضمون رسیده که فلانی چرا بموجب استعفا نوشته است لیکن نوشتار ... پس از مرگ فائده
نکرد یعنی تا رسیدن حکم ثانی به بنارس رسیده بود من دو کلمه که مشتمل بر ذکر کنور جی بود نوشتم باعتماد منشی مزبور بود تمام شد
این مطالب جناب مخدومی آقا محمد صادق خان صاحب دام العنایت شافی مطلق حاذق و تندرستان را اطلاعاً
بقلم آمده **رقعه ۱۳ ا** پوشیده نماند که در جواب خط شما که چند روز پیش ازین ارسال شده بود و ظن غالب که رسیده باشد
جواب بعضی سوالها از خاطر فراموش شده بود حالا مینویسم اینست که قافیه معمول را چون معمل و صنعت حاصل میشود
از استادان قدیم معیوب میشمردند حالا در متاخرین داخل صنعت گردیده و قدغن نموده که در غزل زیاده از دو قافیه
و در قصیده زیاده از چهار نباید آورد لیکن کسی برین عمل نمیکند در غزل زیاده از پنج دیده میشود و در قصیده زیاده
از نهم الحاصل قافیه معمول ترکیب دو لفظ یا دو جزو لفظ حاصل میشود آنرا معمول ترکیبی نامند اما آنچه بدو لفظ
مستقل هم رسد مثالش درین شعر موجود است **شعر** گردید مسخر تو گردد + زین هر دو چه حاصل تو گردد + چون هر دو
مصراع لفظ گردد بطریق تجنیس قافیه شده و گردد مصراع اول ترکیب دو لفظ حاصل شده و در مصراع ثانی یک لفظ است
لهذا معمول ترکیبی خوانند و شک نیست که گردد در مصرع اول مرکب از دو لفظ کامل است زیرا که گرد بمعنی اگر حرف شکسته و لفظ
مستقل و دو بمعنی بهائم و سباع چون اسپ و شتر نیز لفظ کامل و آنچه به ترکیب دو جزو حاصل شود مثالش اینست **شعر** یکی بیابان
سگ تشنه یافت + برون از رمق در حیاتش نیافت + ظاهر است که تش جزو لفظ حیاتش است برابر لفظی نیست
که معنی داشته باشد و نون مفتوح که از نیافت گرفته شد آن نیز لفظ مستقل نیست که جداگانه بیاید بلکه جزو این جا لفظ است
که اینها بذات خود مستقل و لفظ کامل اند و جداگانه می آیند یعنی نه و نون و نفی درینصورت قافیه ترکیب پذیرفت بدو جزو لفظ
مثال مستقل بودن نه **شعر** چراغ روی ترا گشت شمع پروانه + مرا بجان تو از حال خویش پروانه + نه در مصرع ثانی
بمعنی نیست آمده و آن لفظ کامل است و نون فقط تنها نمی آید همراه فعل ماضی چون نرفت و فعل مضارع چون نمیرود استعمال می یابد
چون میم نهی که خصوصیت در نهی دارد مانند مکن و مرو و بمقام شعرا و اهل کتاب همیشه میم آرند و در روزمره اینجا هم
نون می آید مکن و نرو میگویند مکن و مرو در روزمره کم است لیکن اگر کسی در شعر بیارد از بیخبری اوست تمام شد
بحث معمول ترکیبی باقی ماند تحلیلی آن پیشتر مفصل نوشته شد بلکه رجه ضرور مونث چهار گونه است یکی حقیقی مقابل
مرد مثل جمیع زنان مانند جاریه زید و جارت هند دوم تقدیری مانند دار و ارض که در اینجا اهل عرب فرض کرده اند
که تانیث آن در کتب از جهت آن آمده است که تصغیر این هر دو لفظ اریضه و دویره بوده است

اگر از بعض دو دیر می بودند که استعمال میکردند پس معلوم شد که اینها مونث تقدیری اند زیرا که در تصغیر ایشان های هوز
که آنرا های تانیث گویند می آید سوم مونث معنوی و آن منحصرست بر لفظی که آخر آن الف مقصوره یا ممدوده باشد مانند
حمرا الف ممدوده و حمرا الف مقصوره لیکن این تانیث در غیر ذوی العقول منحصرست و اگر علم کسی از ذوی العقول باشد
یا صفت آن پس مرد را بطور مرد استعمال خواهند کرد و زن را بطور زن مانند موسی علیه السلام که برین وزنست چه ذکر موسی
درست است نه حضرت موسی و مثل عذرا که نام محبوبه ایست درینجا حضرت عذرا خوب نیست نه خوب بود عذرا تمثال مثال علم بود و مثال
صفت مانند حبلی باشد که زن حامله را گویند و مونث سماعی منحصر نیست [illegible] لیکن بحسب [illegible] هر چند لفظ دیده شد از انست
که اعضای بدنی آدمی چون چشم و گوش و ابرو و بینی و دوست و پا و غیر آن همه مونث باشد و شمس و هرچه بامعنی آن و فردوس
و هر چه مرادف آنست و باقی چیزها موقوف بر دیدن کلام شعرای عرب یا لغت ست و در مونث معنوی اگر کسی ضمیر مذکر هم بیارد
غلط نیست چنانچه در کلام الهی الفلک المشحون وارد شده و جمع فلک یعنی یک کشتی و کشتیها آمده و در هر دو صورت مونث ست
پس صفت آن مشحونه میبایست دیگر هر جمع عربی برای جمع ذوی العقول حکم مونث دارد مانند قالت الرجال لیکن قام الرجال هم
درست ست من فرق این مراتب در قانون مجدد بخوبی بیان کرده ام انچه متصدیان و امثال شان می نویسند همه غلط
و بیوج محض ست لیکن اعتراض بر نوشته آنها نمیرسد مگر کسیکه با و محبت مفرط بهم رسد آگاهش باید نمود و بلا خود هم در که مهیا
هر گاه قانون نامه یا بکاری نوشته شود بهمان دستور که مروج آنهاست باید نوشت زیرا که اینگونه عبارتها و بتحریر ایشان حساب
عالیشان از فارسی و عربی رواج پذیرفته است در خاطر آنها همین منقوش شده در صورت کسی را که بر خلاف آن معنی صحیح
بنویسد بتحریر محض میدانند مجبور اطاعت قوم باید کرد و هرگاه رنگ تحریری برای اصحاب فهم و ذکا و آشنایان کتاب و صاحب قدر دانان
بتحریر در محققان ریخته شود از الفاظ غلط و مشکوک و تقسیم احتراز بر ضرورست تمام شد این مطلب حالا بشنوید که علم هر کسیکه
حاصل شده است از فیض مطالعه کتب است در مکتب و مدرسه انچه خوانده میشود قطع نظر از ینکه یاد بماند یا بفهم کسی درست نمی آید
پس صاحب شوق را لازم ست که عند الفرصت با معان نظر کتابها ملاحظه نماید البته بعد مشتاق شدن فائده درست میدهد این نیست
که بزرگوار محنت بر می اندازند یاد بخیریت رقعه ۱۲۲ مستند بفصحای صفاهان بگلر بیگی دار السلطنت براعت رهمان
سلمکم الله تعالی بعد تزئین صفوت قشون عبارات بدسته قزلباشیه الفاظ رنگین قبا پوش یعنی اشتیاق تازه و آرزوی
بی اندازه در میان قرطاس تفلیس مدعا جولانگاه افراس فوج دریا موج بیان میسازم که دیروز بیست و هفتم
شهر حال و از چهار روز بیت الشرف آفتاب سعادت یعنی لشکر ظفر منظر جناب عالی دام اقباله ارض طیاره بود امروز نیز هم
دائره دولت همین جا شرف افزای قرب جوار آنست فردا باید دید لیکن غلبه برای مقام ست عزت بیاض فرزدق
و حسان در رشک سبعه معلقه شعرای بلاغت نشان مکتوب محبت اسلوب از اول تا آخر مرغوب جاذب القلوب کان کل سطر
و هو یجذب قلوب المشتاقین بعد نصف النهار که چاشت کرده دراز کشیده بودم بتوسط چیز هندی یعنی هرکاره ڈاک رسیده
اوقات را خوش ساخت مصرعه ای وقت تو خوش که وقت ما خوش کردی ** عبارات این صحیفه لیاقت تحسین
و آفرین داشت جزاکم الله فی الدارین خیرا و خطوط دیگر که در ان پیچیده بود دیدیم هم دیده شد جواب خط والد و عموی ۶۰

شما دیروز بتحریر رسید و جواب خط صاحب موقوف بر امروز بود و ازینجهت که یکی از دوستان صدرالدین محمد خان آشنائی
داشت شما بود است که خطی از طرف خود اسمی خان مشار الیه نوشته بمن بدهد باین توقع که راقم حروف آنرا در لفافه دستم
روانه سازم باجماله از صبح تا اینوقت که دو پهر از روز ندا انتظارش بردم چون دیدم که نیامد مجبور از رسال آن خط را
بروز دیگر حواله نمودم دیگر احوال بر همین منوال است که اردو در خیمه در پتیاره است و دو سه روز حرکت بجنگل نمی آید و دیگر
نه شنیده شده بود امروز ده تا شنا که صبح جناب عالی سوار شده بجنگل تشریف بردند قریب لشکر شیر ... گرفته و چاره شد
و بگلوله فیل بر زمین غلطیده هیچگونه زنده نماند که مقدار آن گاه نیم پا و دست یا کمتر ازین باشد خدا داند و بعد از طلیس علیه السلام ابت
از رفتن باز داشته بود تعجیل که رفته باشد و انچه نوشته بودم که همیشه فارسی حرف بزنید غرض این بود که هرگاه صحبت
با عمو صاحب خود زبان خواجه امیر خان درست دهد آنوقت هر قدر که بگوئید فارسی بگوئید که در تمام روز یکساعت بیرون بیایند
و تمام روز در زنانه باشند و پیر خواجه امیر صاحب چه موقوف است با جد خود یا عمو صاحب کلان هم همین معامله داشته باشید بلا
این نیست که از راه تنفر با شما حرف نمیزند بلکه شرم بسیاری که دارد مانع اوست آمدم بر مطلب دیگر زمین پتیاره که از بیجهر خیمه گاه
حضور پرنور است عجب صحرای و طرفه آب و آبی دارد که وصفش بزبان ادا نمیتواند و بیانی قلمی باید که نقشه را انگلیش حضرت صاحب عالمها
دام اقبالهم بغرض آسایش جناب عالی نقشه این زمین با سواری نواب صاحب ممدوح بر ورق کشیده اند لیکن هنوز گردیده است
کاش بر ورق دیگر کشیده نموده پیش ظرافتانی خواهند فرستاد دیگر خیریت

رقعه ۱۴۴ شمع شبستان روشن بیانی دری های
نکته دانی انعم الله علیکم بمدارج البلاغا بعد سلام مسنون و اشتیاق روز افزون واضح و لائح باد که فقیر یاد ندارم که هیچ خطی
از شما درین سفر رسیده و جواب آن عنوبیض قلم نگشته از خط امروزه شما که مرقوم بیست و دوم شهر حال بود تشریح می شود
که جواب خطی که رقم زده کلک بلاغت شما بتاریخ چهاردهم ماه مذکوره اسمی فقیر آثم بود بصاحب نرسیده عزیز تر از جان من
صورت اینست که بتاریخ هفتدهم وقتیکه خط اسمی خواجه امیر خان صاحب را تمام کردم و از لفافه فراغت شد آدم از حضور پرنور
که به سر رشته نوان نشسته منتظر شما هستم زود تر بیایید گفتم خوب است عرض بکن که فلانی برای آنجا رفته است حاضر میشود آنوقت
سوای این چاره ندیدم که ... کاغذ از تخته بریده دو سه سطری که حاوی جواب خط شما باشد نوشته لفافه خط خود کرده عم شما
بود گذاشتم شاید آدم بدر زن میرزا نشار الله خان صاحب را گم کرده نور چشم من بدینجه موقوف اگر من ده بار خط بفرستم شما
از تنگی فرصت جواب آن نتوانید من دست از تحریر نخواهم برداشت و همین توقع از شما دارم که اگر من جواب خط یا ... ل
گذارم باید که شما شفیق ... تحریر از دست ندهید دیک خط دیروز برای شما بیست و سوم در روز دوشنبه بود نوشته حوالهٔ ایال
پذیرفت لیکن بر بنا مه از سهو تاریخ بیست و دوم نوشته شده بعد فرستادن خط در ڈاک یاد آمد این خط جواب خط پیر فرید
شما خوب است و عموی شما خوب شد که از غبار چشم ترسیده جواب نوشتن خط شما با خط والد شما بعینه خط ایشان است
زحمت در عالم ... کشیدن چه ضرور منکه اینقدر خطوط به شما می نویسم و بجناب حضرت قبله و کعبه همین آداب اقتصار عینیز
بسی بهمت عمو صاحب کلان شما بگذارش سلام اکتفا کرده ام همین سبب است که خطوط داخلی اسمی شما و عمه ...
قبله و کعبه نیاز نامه بجهت وزیر صاحب است حق تعالی پیشه ... امیر صاحب چون قرص مه جهان افروز سر بزنند ...

شکر این مولوی و نواب صاحب قبله دریافت نمودم و عیش من تلخ شد وقتیکه آنجا می آیم دریافت میشود که چه رود داد و شما بسیار خوب کردید که تحصیل اکبری شروع نمودید لیکن اینقدر میگویم که حواس را پریشان نباید کرد و دماغ را ضعیف نباید ساخت و خرمهره این استاد را منطبق بر انشا نخواهید کرد نشود که آنچه یاد گرفته اید همه فراموش شود و از راه راست در راه کج رفته سر کوچه مقصود را غلط بکنید و دفعتاً واحدةً در چاه شک و حیرت که عادت این فرقه است بغلطید هر چند آدم ذهین تقلید کسی نمیکند و هر چه بخاطرش میخورد آنرا می پسندد و ترکی را ترک نباید کرد این عذر که شما مینویسید مردم آنجا انها شکسته اند و باین مقام رسیده اند و تیزی طبع خود باید گفت که آدم نزد لیکھراج فرستاده رقعات ازو طلب نمایید ظفر فشانی هرگاه رقعه من خواهید دید خواهید داد و احوال لشکر اینست که دیروز هم یک شیر کلان شکار شده امروز منزل تیراسه است پس فردا آن روی نهر جو کا محط الرحال بهادران نصرت اندیش رکاب جناب عالی خواهد شد انشاء الله العزیز القدیر بروز سه شنبه داخل لکهنو میشویم و اگر از این درگذریم روز پنجشنبه خود را از دست نمیرود دیگر خیریت

رقعه ۳۴ نور چشمی المعی حرم زبان عزیز دوران سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق واضح باد که امروز بست و دوم شهر حال روز یکشنبه است یک شیر دیگر شکار شد و خیمه بجای خود است هر چند پیش خیمه از دیروز رفته است خدا داند فردا هم کوچ میشود یا شیر دیگر بر می آید پس تا امروز شش شیر بشمار رسیده لیکن عند التحقیق دریافت شده که هیچ از نهان نبوده است تا دیروز میدانستم که یکی نر هم بود امروز معلوم شد که همه ماده بودند اگرچه اینجا در هر منزل سیر و تماشای تازه است و انبساط خاطر حاصل میشود لیکن روز بروز آبهای بحیره مضاعف معده نصیب مردم میشود جا بجا بر روی نهر جل و زرق استاده است بالجمله خدا حضرت صاحب عالم و جناب عالی را سلامت دارد که داعی را از دولت ایشان آبهای سرد و نان گرم و نوم شکاری میسر است و در مراجعت لشکر اختلاف بسیار است نزد بعضی اینست که از اینجا تا اتیاره و هوریا بهو که هوایش سموم و آبش همه آب نمک است رفته از انجا بمحمدی خواهند رفت از محمدی بخیر آباد رفته از راه سندیله بلکهنو میروند و بعضی برینکه تا شاه آباد خواهند رفت و نزد بعضی چنین ثابت شده که از اتیاره و هوریا برگشته به بهرائچ خواهند رفت خلاصه اگر به بهرائچ میروند سیر خوبست دو باره هم رفته ام بینا هم بموجب فرمایش والد ماجد شما آنجا بهم میتوان رسید میر یوسف علی در خرید این بینا خیلی اهتمام دارد لیکن چه کند زمین سخت آسمان دور تنها چه طور برود دیگر اینکه عرضه بحضرت ظل زمانی نواب محمد سعید خان بهادر ملفوف این خط میرسد به بخش علی باید داد که رسانیده بیاید بلکه جواب این عرضه و جواب خط فقیر از میرزا محمد صادق خان هم طلبیده در خط خود ملفوف باید ساخت و احوال میر علی صاحب اگر پیش خود صاحب یا والد شما بیاید رسیده باید نوشت که بطرفی میروند از راه صراحتاً مرا یافت یا لا تمام شد انخیط سخت دولت همعنان باد

رقعه ۳۵ خواجه اسامی صاحب سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق ملتمس نماند که دیروز که غره ربیع الاول ۱۲۲۵ هجری بود دو قطعه مکتوب شما یکی در ڈاک جناب عالی و دوم ملفوف خط غلام حسین خان صاحب بدست آدم تاج الدین حسین خان صاحب باهم در رقعه فقیر که در ان ملفوف بود رسید لیکن خط میان جهجو در ان نبوده است معلوم شد که گذاشتن آن در لفافه از خاطر فراموش شده حالا اگر خط مذکور پیش شما باشد در خط دیگر پیچیده نزد غلام حسین خان صاحب بفرستید و اگر

گم شده است بخواجه محمد صالح بگویید که به محمد کامل خان بگویید که خط اول صاحب در راه تلف شد خط دیگر همان مضمون
مختصر نوشته بدهید که بدست آدم معتبر روانه کرده شود هرگاه بیارند خط خود پیچیده نزد خانصاحب مقدم الذکر باید فرستاد
تمام شد این مطلب از ینجا میگویم که در خط شما لفظ چه معنی تواضع در هر کاره بود پوشیده نماند که چه شخصی را میگویند که مرده
احکام بادشاه برای امرای بزرگ جائیکه القاب باشد خواه دام ظلکم خواه دام ظلهم هرچه بنویسید درست است سوای این
برای شخصی مخاطب دام ظلکم و برای غائب دام ظلهم نوشته باشید

رقعه ۱۲۶

مخفی نماند که دیروز سیزدهم جمادی الاولی
روز چهارشنبه بود قاضی صاحب لفافه خواجه امامی ساکن بنارس نزد من فرستادند در لفافه نامه [illegible]
خواجه بادشاه خانصاحب خطی نامزد این حقیر و دو خط دیگر اسمی آقا صاحبان مخدوم رافت نشان [illegible]
بدنیا فروش بوده است خط خود را بمطالعه در آورده هر دو خط مکتوب الیه را جدا جدا رسانیده شد جواب [illegible]
بزرگان موقوف این کاغذ است باید خواند از دریافت احوال مرزا مهدی کا صاحب سخت الم حاصل رسید لیکن چه کنم جواب [illegible]
مشکل او زود تر آسان خواهد شد زیرا که اکثر اوقات دیده میشود که آدم سخی و جوانمرد با فلاس رسیده است دفعة بیرون
از وهم مردم در رزق برای او چنان وا میشود که صدها از پائده او زله ربائی میکنند صاحب نوشتم محبت نهانی
باد وارد فکر برای او کرده باشد یا خواهد کرد نیز از حصول علم بحقیقت حال قاضی القضاة قاضی نجم الدین علی خانصاحب
دل بدرد آمد حق اینست که اینگونه مردم خجسته سیرت کجا پیدا میشود نقل دیوان انشاء الله خان که نزد والد ماجد شماست
هنوز در مقابله بصحت نرسیده مصنف آن روزی برای دیدن من در حویلی چهاونی یعنی بخانه جائیکه شما آمده بودید از عصر
تا نصف شب نشست من و قاضی صاحب گفتیم که برای چند روز دیوان بدهید که با نقل آن مقابل بکنیم گفت چه فائده که این
دیوان که من پیش خود دارم غلط تر از دست و تصحیح این نسخه موقوف بر همت سعی مرزا احمد منشا است تمام شد این گفتگو
احوال خان مزبور اینست که از دو ماه برطرف شده و سبحان قلی بیگ راغب که آشنای چهل ساله اش بود او را در تمام
شهر رسوا نموده یعنی چند هجو برایش گفته که جا بجا نقل آن برداشته شد و سوای این کار دیگر این کرد که هجو بعضی اعزه شهر
گفته نزد خان موصوف فرستاد این عزیز بی تأمل آن هجوها را نزد ظرفانیها باین خیال فرستاد که گویند [illegible]
انها چون بر معنی مطلع شدند سبحان قلی بیگ را طلبیده پرسیدند که ای عزیز تو خود را چه فهمیده بودی که این
رفتی حالا بتو چه سلوک بورزیم سبحان قلی بیگ گفت که میانه من و صاحب کدام معامله دنیا بود که بر سر آن هجو میکردم
اینقدر گفته قرآن را بر سر گذاشت که اگر من یک مصراع در هجو صاحب گفته باشم قرآن مجید مرا بزند چون
درین روزها هجو انشاء الله خان کرده ام داد نمیتوانند که چشم مرا بکنند لهذا از راه جبن این بنا را گذاشته که هجو اعزه خود
گفته تخلص من داخل نموده است تا بزرگان و بزرگ زادگان در پی آزار من شوند چون خان موصوف هجو بعضی
گوشه نشین و دیگر اجله و اهالی کرده بود همه را بگفته سبحان قلی بیگ یقین حاصل که این هجوها گفته خان مزبور است دفعة مستعد
آن شدند که بلائی بر سر خان موصوف نازل بکنند این مرد از این خبر دست و پاچه شده داماد و پسر خود و دیگر آشنایان
خود را نزد ظرفانیها فرستاده بالحاح و زاری پیش آمدند با یمان موکده و احلاف غرضیکه از ین بلا محفوظ ماند اگرچه

میوه کیهاکیک زده بودند از خوف جناب عالی دام اقباله احدی مجال آن ندارد که بخانه کسی آدم را فرستاده او را
بعزت بکنند آدم به نقل کتابهای فرمایشی باشد که بچندکس گفته ام الی یومنا هذا احدی نیاورده است روز تی ...
حق الیقین بخط نایقرا آورده بود سی روپیه قیمت میکرد و نهایت به بست و پنج میفروخت چون نا مردم را اشنای قیمتش
هفت و هشت در نظر است و این را هم گران میدانیم زیرا که اگر به پنج یا شش بدست آید بازان بست واپس کرده دیگر
خیریت و ضیح و شریف در حویلی صاحب خوش و خرم بسر می برند خاطر جمع دارند رقعه ۱۳۷ نقاب کنوز براعت
و جواز آباد دل اعت سلمکم الله تعالی مفاوضه محبت طراز مرقوم پانزدهم شهر حال در لف نمیقه انیقه ممتاز شوع شهر ربیع
رقائم سته عشر جناب خواجه محمد امین احراری دام مجده متضمن صحت و عافیت جمیع بزرگ و کوچک عاشر لفظیکه در خط
سابق بود بتاریخ هیجدهم ماه مزبور روز پنجشنبه بوقت سه پهر بتقبیل عنا از عنا را لغبای وصول مسرت شمول برکشاده طاعه
آن غنچه دل را سرمایه شگفتگی جاوید در کنار نهاد دیگر انکه ریب بگوییم که عبارت مشتمل بر روزمره که شما مینویسید بر همه صحیح ...
بالجمله عذریکه در خصوص وقوع غلط اغلاط از تحریر پذیرفته بود مسموع و مقبول است چون اعی را آگاه گردیدن شما از صحت و سقم
عبارات والا امر که رخاطر است و در هر چیز باصلاح بر میخیزم لهذا مینویسیم که در آخر خط امروز هم دو غلط بود در
عبارت مذکوره هنیت اسب ناتی بانیکه باعث ذلت یا زیاده ازین سبب است که قلم بر داشته مینویسیم حقیقی نماند انغلط
اول در املا واقع شده و آن تحریر لفظ ذلت یا ذال معجمه است که بازای معجمه صحت دارد این لفظ را باین معنی نوشته
باشید این غلط مخصوص بشما نیست شعرای ایران و علمای یورپ هم شریک حال صاحب اند لیکن آنها ملزم اند و شما پاک از لوم
هستند زیرا که اگر بیناو ر چاه افتد ملوم است و نابینا خیر اگر از شما غلطی سر زند مضایقه ندارد از علما و شعرا وقوع چنین خطاهای بعید
بنیاد و غلط دیگر اینست که باعث خیلی ذلت یا زیاده ازین سبب است ظاهر است که لفظ باعث درین مقام گنجایش ندارد و درین قدر
کافی است که ذلت یا زیاده ازین سبب است و اگر لفظ باعث داخل عبارت باشد آخر عبارت چنین نوشته که باعث ذلت یا زیاده است
این غلط اغلاطی است که این صاحب طبعان صحیح بیان فهمند کار هر خلنبر هرزه جائی نیست زیاده خیریت آنا بکیار یعنی عموما تبعی
انعام بگوئید که پیرزاده هفتدهم بود خطی متضمن احوال لشکر کته کیفیتی آنجا صاحب نوشته بود که روانه نموده شد رقعه ۱۳۸ اخوانه ... عقد
افصح الفصحی و ابلغ البلغا سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق عالی باد که رقیمه بلاغت طراز مبنی از صحت و عافیت و در نیز خط امیر صاحب
دست آشنای دیدار مشتاق گردید تسویدش خیلی محظوظ ساخت آفرین صد آفرین پریروز یک خط دیگر هم شما نوشته روانه
نموده شد خواهد رسید انچه از افلاس و بمقراطیس حکیم مرقوم بود مقرون بصدق است بیچاره چه کند اختیاری ندارد همین نیز
مجبورم لیکن بهر صورت رفتن او مناسب است اگر نخواهد ماند تباه تر خواهد شد عموی شما که خدا ایشان سلامت دارد
در خط خودش که ایمن باقم بود نوشته بود که خطی متضمن سفارش این و نام مرزا مغل نوشته خواهم داد خدا ایشان جزای خیر بدهد
که رحم بسیاری بر مساکین دارد این بار در خط شما لفظ میم بود شاید از دیمقراطیس یا در گرفته اید صفاهانیان همین مقام
لت و دستک نوشته و شیرازیان سماج استعمال میکنند هیچ بدنیست آخر زبان اهل خراسان است زبان توران نیست
و احوال لشکر همین قدر است که در خط فقیر آمده و الا شماست تحریر پذیرفته است دو باره در خط صاحب عاده آن ... دان

تحصیل حاصل پیش نمود از همان خط دریافت خواهید کرد و اینکه اکثر اوقات فارسی حرف میزنید خوب فارسی به روزمره
عجب و لطیفه است مردم در هندوستان استخوانها شکسته اند و کوفته مقصود را بلند نگردیده اند هنوز شما از خانه برنیامده اید وقتیکه
خوب حرف خواهید زد و فارسی یاران خواهید شنید قدر نعمت خواهید شناخت بیقین بدانید که شاعر یا منشی شدن بکار زاد
لیکن فارسی حرف زدن خیلی مشکل است اگر نیز خط را ملاحظه خواهید کرد در این عبارت که شما مینویسید هیچ غلطی نخواهید یافت
بجز این الفاظ گوش زد کسی نیست زیاده خیریت است آمدن ... علی خان برای درس گرفتن بخدمت والا شما بیاید از طرف من
سلام شوق باید گفت که باشنیده غلطی برای سیدی حسین خان المعروف ... حکیم سیف الدین احمد خان فرستاده بودم همچنین که
رسیده باشد و همان خط سلام و اشتیاق ... شما هم بوده انهمه خطوط که برای استادی شما میرسد شما همه را برای خود بدانید
و بالا امر است ... انتهای راه اتفاق ... افتاده روزی میگفتند که فردا این ... تخط بحضور ... است حالا
معلوم نیست دستخط شد یا نه خیر **رقعه ۱۳۹** دیروز که سه شنبه ... بود خط ... مع عرضیه که آن جناب مجدد
نوشته بودید با چند رقعه که جواب ابنای دوستان بود ... رسیده بودم نباید فرستاد ان شاء الله العزیز
روز یکشنبه آینده همراه خواهید آورد لیکن یک کاغذ ... باید ساخت و ... نقل غزلهای ... حال با سرپا در حاشیه دیوان
بخط ... نوشته شود تا شما ... غزلهای مشاعره حال ... شما رسانیده شد جناب ممدوح
در حاشیه دیوان نوشته باشند نزد شما فرستادن ضرور نیست زیرا که اگر دیوان آنجا ... مضایقه نداشت حالا چه فائده
این با صحبت مشاعره ... صاحب مشاعره ... و بعد از ... خواهند ... و نیا انچه میگفتم برای مشاعره
میگفتم و رفتن در مشاعره بپاس خاطر صاحب مشاعره بود حالا اگر ذوق ... مشاعره ... که ... آمد بر احوال دیگر
بدانند که سعادت علی خان ... بلکه سوای ... ای عهد محمد شاه هم در شعر و
با و نسبت داشت لیکن حالا این نواب خیلی غنیمت است روز ... است ... بعد دو روز آن ... کرد
... هر طرف که خواهد ... از نقد و جنس ... بهر کسی فراهم شده باشد و سوای اهل معامله مردم
بیاری ... امجد شما هم خلعت شش پارچه کار چوبی مع سرپیچ ... یافتند و هر روز
... دیوان خاص میشوند ... تا چنین معلوم میشود که ... امیر صاحب و وزیر صاحب
و قاضی صاحب هم معین شود در این عرض مدت که هنوز یک ماه نکشیده نواب حال ... خلعت ... بخشیده باشند
و نقل ... بارگاه حضرت عباس ... سواری جناب عالی ... تمام بازار رنگین کرده
بطور آذین بندی اجناس فاخره در هر دکان ... شده بود و چند جا ... بالای بام نوبت میزدند ... لولیها
رقص میکردند و سامان سواری چه بگویم که در تقریر ... نشان ... های مرصع کار
و دیگر حشم و خدم که چشم فلک ندیده بود همراه بود و از کثرت خلق دو قدم راه طی کردن برابر ... مسافت بعید
مردم ... درگوچها بزمین غلطیدند و ضربها خوردند الحاصل جناب عالی در تمام راه زر مفت
بهر دو دست بر لولیان و فقرا انداختند و به بارگاه رسیده یکصد و یک اشرفی و یک نشان طلا ... بالایک

در روزن بوده است نذر کردند بعد مراجعت هم تا شام انبوه مردم کم شوده آمدم بر احوال مرزا حاجی صاحب ایشان علاقه
که خود در سرکار بیلی صاحب داشتند خلعت آن به منشی امیر حیدر شد و خودشان در حضور جناب عالی میباشند جناب عالی را
بر ایشان خیلی نظر عنایت ست چنانچه خلعت هفت پارچه مع جیغه و سرپیچ و مالای مروارید و پالکی جهالردار با ایشان
مرحمت شده شما را در عرصه دو سه بار پرسیدند رقعه که شما نوشته اید حالا با ایشان نمودن مناسب نیست بطور دیگر
از طرف شما نوشته خواهم داد و بر رقعه چه موقوفست من برابر هزار رقعه هستم و روزگار شما درین سرکار معرفت مرزای موصوف
مرکوز خاطر دارم مطمئن باشند منتظر لطیفه غیبی به شنیدن **رقعه ۴۱** پوشیده نماند که پریروز که چهارشنبه و سلخ
جمادی الاولی بوده خانصاحب مکرم تاج الدین حسین خانصاحب داخل شهر شدند و بجای صاحب کلان مکانی
از عمارات انگریزی نزدیک بکوتهی صاحب ممدوح فرود آمدند منشی امیر حیدر بحکم صاحب ممدوح مصروف مهمانداری
و دیگر مهمات ست لیکن مصرف طعام از سرکار بمنشی موصوف خواهد رسید و دیروز که غره جمادی الآخره بود در حویلی
مولوی حسین علی خانصاحب با فقیر هم ملاقات شد تا دیر گفتگو ماند طعام هم یکجا خوردیم شاید اطعمه دیروزه از طرف
مولویصاحب باشد جداگانه شما اراده کرده بودند که طعامی برای خانصاحب بفرستند من منع کردم برای اینکه زیاده
از سه روز نهایت چار روز زیاده نمیتوانند کرد و سوای طعام صاحب کلان از جاهای دیگر هم طعام می آید درینصورت
ارسال اطعمه بربادی زر خود ست فائده طعام آنست که مهمان ازان مذاقی بردارد نه اینکه نصیب گدا شود هرگاه باراده اقامت
چند روزه اینجا خواهند آمد مضایقه ندارد و سوای اینکه میانه شما و خانصاحب رسم تکلف در کار نیست اگر از اول معمول
و مرسوم شده بود که هر وقت خانصاحب وارد شهر شوند طعام برای ایشان باید فرستاد حالا هم مناسب بود چون پیش ازین
در محرم اتفاق نیفتاد حالا بی جهت غیر از تکلف محض صورتی نداشت نقل امروزه اینست که از صبح باران شدید باریدن گرفت
تمام راهها خصوصا راه که بجانب گل [illegible] خانصاحب بهمین علت و نیز از جهت رفتن بملاقات بعض احبای آرزومند که دو بار
برای دیدن ایشان آمده بودند [illegible] یوسف برگشتند بخانه مولوی حسین علی خانصاحب نتوانستند رسید آقا صاحبان
[illegible] برای بازدید [illegible] خانصاحب [illegible] ایشان رفته بودند بخانه مولوی حسین علی خانصاحب سه ساعت کامل
[illegible] که خانصاحب نمی آیند و چیزی هم نخورده بودند مرخص شدند حالا وقت عصر
از خانصاحب [illegible] خانصاحب را دیده نزد میان آفرین خواهند رفت یا فردا من صبح آمده
[illegible] خبر [illegible] خانصاحب فردا گرم ست لیکن باید دید شوق غالب همین ست که فردا روانه شوند چون
[illegible] عنایت [illegible] شما که درین روزها نام خدا بهم رسانیده اید و کیفیت جمع شدن مردم های اعتبار
[illegible] بیان [illegible] من هم از راه خوشامد و زمانه سازی که شاید روزی بحسن سلوک پیش آیند قدری سینه
[illegible] برای شما فرستاده ام مناسب آن بود که ڈلیها نفرستم چون دیدم که جای شما سوای لیچیها
که برای دیوانصاحب [illegible] ڈلیها [illegible] نفرستم رسمی برای شما فرستاده اند بهمین سبب اکتفا کردم و حلوای سوهن خوب عجب
[illegible] خیال که [illegible] ازان هم دست بردار شدم تحفه محقر مساکین در اعیان قبول باید فرمود

نام خدا [illegible] بجای

باقر بیگ مراد تنهائی بجای خود از طرف من باید فهمانید که قمار را کم ببازد و آینده امید وار اضافه باشد صاحب الامنا قتب
حق خدمت کسی بر باد نمی فرمایند و زبانی خانصاحب است که صاحب والاجاه خواجه امامی را بفرخ آباد طلب خواهند کرد
و عهده منشی گری بوشند بنام ایشان مقرر خواهد شد تقریر خانصاحب حالا شنوید که هر چه میشود تعلق به بخت و اتفاق دارد
الحمد لله که آقای شما و عمله کچهری هیچکی از شما ناخوش نیستند بالفعل که سه ماه آقا هم درهمین ملک است بعد رفتن او
هر چه خواهد شد خواهید شنید آنچه نوشته ام در دل نگاه دارید و خوب کردید که کهاران را نگذاشتید مال عاریت جای تا زندگی
نیست خدا شما را لائق آن بکند که دوستان گهر کهریه و اسپ بلکه فیل از شما بعاریت بوده باشند دیگر ماجرای تازه
سوای خیریت وضیع و شریف نبوده است که بتحریر در آید پس فردا مشاعره است غزلهای تازه بعد ازین خواهد رسید
من هم از دیروز به نخاس آمده ام دیگر اینکه دیروز جد شما در حویلی نو تعمیر میرفتند در اثنای راه بخانصاحب ملاقات شد
لیکن این ملاقات داخل ملاقات نیست اگر چه فرصت میشود خانصاحب نزد جد شما می آیند زیاده خیریت

رقعه ۱۴۲

مخفی نماند که خط شما مرقوم دوازدهم صفر ۱۲۲۶ هجری رسیده مسرور ساخت روز رسیدنش شنبه هیجدهم شهر صدر بود در جواب خط
رقعه اسمی آقا صاحبان گرو کهتار گر حواله بقلم نکردید اینقدر تساهل خوب نیست بعد یک دو خط خیریت می نوشته باشند و بسیار
خوب شد هنڈوی صد روپیه فرستادید یعنی موجب برکت در رزق و سبب خوشنودی خدا است فرستادن این
هنڈوی درهمین ضرورت اتفاق افتاد دیروز در حویلی نو تعمیر آمده والد و عموی شما را همین جا طلبیده گرم اختلاط
بودیم که هرکاره ڈاک این خط را آورد و اینوقت که دو پهر نزده اند عموی شما کاغذ هنڈوی گرفته بنا بر ضرورت آتش دادن
دوای کیمیا مرخص شده به نخاس رفتند آنجا رفته کاغذ رنجیون داده مبلغ از مهاجن طلب خواهند کرد و از کسانیکه
هنڈوی بنام آنهاست یکیک یا چپره کولی یا جیشی رام در عوض این قرض خواهند گرفت این شما که شما میفرستید همه
شاد میشوند از ینجا معلوم شد که در دنیا هر چه هست زر است وای برحال کسیکه زر ندارد کمالات روی زمین اگر در کسی جمع
باشد در دنیا هیچ عزت ندارد و زن و فرزند و پدر و مادر و برادر همه شخص سخی و صاحب مال را دوست میدارند مختاری
مرزا ابوالحسن خان دیوان دل بسیار خوش شد چون مرد سینه صاف و خوش همت و دوست است هر قدر که ترقی برای او
صورت بندد دلم شاد میشود لیکن این باعث برخاستگی خاطر خانصاحب کرمفرما تاج الدین حسین خان دل به آتش غم و غصه
کباب گردیده باید دید که ایشان بر برگنه میمانند یا استعفا داخل سرکار میکنند بهر کیف اگر ایشان بمانند شما هم بمانید
والا بنوعیکه صورت بندد حیله پیش کرده ترک نوکری نموده اینجا بیائید خدا رازق است آدم سخن میر داند و ار را از دست
ندهید لیکن اول بخانصاحب موصوف باید نوشت که من هم ترک علاقه رفاقت جناب از دست نخواهم داد بر نوکری
چه موقوف است اگر بد خل هزار ها متصور باشد یک ساعت آب و ریختن خورم گیاهای این زمین مثل عقرب میگزند
بعد از ان به ابوالحسن خان دیوان بهانه دیگر پیش آورده ترک علاقه باید کرد و الا آئین انگریزی نیست که کسی
بپاس خاطر کسی ترک نوکری نماید بلکه با خود میشود ضرورت تحریر خط برای خانصاحب ازین سبب است که مبادا شما دوستی
ایشان نوکری بگذارید مردم گمان برند که از بیم صاحب کلکٹر نوکری را گذاشتند و یا صاحب موصوف خود مثل ایشان را

طفل و نارسا دانسته جواب داد هرچند میرزا ابو الحسن خان زیاده از خانصاحب با شما بدل شفقت خواهند کرد و ترقی هم
بسعی خان عزی الیه متصور لیکن حق احسان حسین خان صاحب که سفر با زیاده از این است امور دنیا اتفاقی است بران نازان
نباید شد اهتمام دران باید کرد که زبان مردم وا نشود از زبان مردم باید ترسید دیگر آنکه در القاب کسانیکه در سن از خود
بزرگ تر باشند یا به محبت و شفقت پیش بیایند لفظ مشفق نباید نوشت قبله نوشته منبع عنایت و احسان یا مخدوم
امیدگاه باید نوشت زیاده خیریت **رقعه ۱۴۴** رقعه شریف در لف عرضی اسمی جناب قبله و کعبه از لشکر ظفر اثر
مرقومه دهم ربیع الاول سنه ۱۲۲۰ هجری در اسعد ازمنه بتاریخ چهاردهم تقویمی و سیزدهم رویتی بروز شنبه که عبارت از دیروز
باشد رسیده مسرور ساخت حق تعالی در همه اوقات درین سفر همراه باد از خط دیروزه چنین ترشح می نماید که هنوز
دو سه ماه تشریف داشتن ملازمان والای صاحب والامناقب عالیشان درین ضلع اتفاق افتد خدا کند
که درین لیالی و ایام پولی بدست شما بیاید تا از کسیکه قرض گرفته بمصرف می آید امین شوید و آنچه باقی ماند بفقر مستبد
و ولهانا [illegible] شدی دست [illegible] درینمقام تعجیل و اضطراب ندارم لیکن شما تا م[illegible] خدا حال زمانه را خوب میدانید و در
فرستادن باورچیها چند چیز مانع شد یکی بدست آوردن باورچی جوان خوش ظاهر و پخته کار در صناعت طبخ شما هم بجای خود
انصاف بکنید که شخص صاحب این جامعیت کجا پیدا میشود و اگر هم هست که هنوز ابره یا پانزده کس [illegible] در و صحبت
بزرگان [illegible] کرده لازم نیست که بخانه آقا یا امیر عظیم الشان سوای آقا باورچی یار کابدار یا طباخ معرفت خود
بسیار [illegible] داده باورچی خانه باید گذاشت که بیشتر اینگونه آدم سیاه متوهم و متلون الطبع طفل مزاج
واقع شده اند و در تماشای شان دشمن یکدیگر گاه باشد که بعد طعام خوردن وجعی در معده پیدا شد و تخمه یا هیضه روداده [illegible]
بمهمان مرض [illegible] باورچی [illegible] هر دو بدنام یا مقید شدند یا معرض تلف در آمدند لیکن این اندیشه ها در جاهای بزرگ
مثل [illegible] و امثال [illegible] و دیگر امرای بد طبع متوهم است صاحب والامناقب شما مرد بزرگ و دانا و رفقایش نیز [illegible] اند
اگر [illegible] چنین حادثه باشد پس باید که در دنیا کسی بسبب نوکری نشود و مرا باورچی چه موقوفست [illegible] هم میتواند [illegible] این
هلاک کند [illegible] دوستان برای دوستان [illegible] از قسم حلویات و غیر آن میفرستند اگر درین وسوسه ها گنجایش داشته باشد [illegible]
نیست که کسی چیزی از دست کسی یا فرستاده کسی بخورد لیکن با اینهمه احتیاط این میخواهد که برای اعاظم امرا که به گشتن
و قید [illegible] آدمی نهاد باشد باورچی نباید برد و هدیه و پیشکش از خوردنیها نیز نباید آورد و برای همین در دعوت چنین
کسان [illegible] برای [illegible] باورچیخانه حضر است که همانجا پخته شود و نانبا را برای این نفرستم که جوان خوش ظاهر صناع
از ینجا [illegible] اگر باشد به هفت روپیه لکهنو را کی از دست میدهد و سوای این طباخی و خدمتگاری در وعده [illegible] کی
[illegible] خود [illegible] نام شخصیکه عمرش زیاده از بیست و پنج نباشد و صورتش هم صورت آدمی است
پیش [illegible] صاحب والامناقب آمده بود من هم راضی شده بودم میخواستم که او را به هفت روپیه
[illegible] ساخته [illegible] درین ایام خط شما متضمن کوچ صاحب عالیجاه رسید و این اندیشه هم بخاطر راه یافت
که مبادا [illegible] زیاده مرخص نمایند مضایقه ندارد و الا سخت خرابی است اگرچه بیشتر [illegible] و اقوام

که از طرف من رفته اند پولی یافته برگشته اند دل اجازت نداد برای اینکه مبادا انحطاط طرفشانی نگذرد که این مرد از لکهنو
آدمهای ناکاره را باین قصور که زرها بدست آرند و در حق من دعای خیر بکنند بی صرفه روانه اینطرف میکنند بالجمله اگر شما شیخ
پیر بخش مذکور را بمشاهره هفت روپیه راضی نموده بلشکر ظفر پیکر ستم والافلاک رقعه ۱۴۳ مخفی نماند که تاریخ هیجدهم رجب
خط فرحت نمط من رسید و مطالب مرقومه بفهم درآمد آنچه نوشته بودید که جواب بعضی سوالهای من از نسخه جاتی مرتب
وقت تحریر خط در خاطر شما نمانده باشد صورتش اینست که من هنگام تحریر جواب خط شما باوجود اینکه آن خط را برای
همین مسلم گذاشته بودم که آنچه استفسار نموده اید با حسن وجوه خاطرنشان شما سازم لیکن چه بگویم که وقت تحریر
جواب چنین بخیال رسید که آن خط را پاره کرده ام زیرا که معمول و مرسوم همین ست که خطی از طرف شما میرسد بعد
مطالعه برای همینت پاره میکنم تا زود بزود بدست نیاید الا خطیکه متضمن مطلبی میباشد آنرا بعد تحریر جواب در بین بلا آویزان سازم
چنانچه این خط را هم چون مشتمل بر سوالی چند بود نگاه داشته بودم از اتفاقات آنوقت چنین در دل گذشت که شاید جواب
بفوت دستی کرده ام ازین سبب بعضی سوالات را جواب نوشته شد و بعضی را ملتوی ماند بعده وانگی جواب دیگر خط آمده
جائیکه گذاشته بودم از آنجا پیدا شد و آنرا دیده خیلی متاسف شدم من بعد قلم را برداشتم و جواب سوالها را در آن
درج نموده حواله گوردیال کردم که بڈاک برساند چون رسیدن خط در ڈاک انگریزی یقینیات ست لهذا اینوقت
اعاده آن نمیکنم اگر بعد ازین خط صاحب آمد اشاره از خط من که سوای لفافه خانگی شماست نخواهد بود و تکرار آن چیزیکه خواهد
والا عمدت بجا چه ضرور لیکن از شما توقع آن دارم که اگر آن خط رسیده باشد خیر والا باز در خط خود اعاده آن سوالها نمائید
زیرا که بعد تفصیل این خط خط شما را معه ... ساختم و تمامی سوالها بخاطر مانده است لیکن در آن خط هم ذکر لفظ اسامی کرده بودم زیرا که
تا در لغت احوال لفظ دیده نشود خاطر جمع نمیگردد و در صراح احوال لغت بکمال اختصار مینویسد و همچنین در لغات دیگر الا در قاموس
از جهت بعد ... کردم تا قاموس را از خانه آشنا طلبیده دیدم لفظ اثامی با ثای مثلثه یافتم بهمین صورت اثامی هیچ جا برنیامد بلطف
محض ست که اهتمام بدین ساخته اند و اسامی با سین بی نقطه و فتح الف بر وزن جمع الجمع اسم ست لیکن در فارسی هرگز بمعنی تمام
اطلاق آن جایز نیست و توقف دو سه روز در جواب خط از جهت همین آمد که تاج الدین حسین خان صاحب را دردسر قدیم عارض بود و خط
جناب ممدوح هم ملفوف ... ملاحظه باید نمود و این بار در خط من بندگی بمرزا حاجی صاحب بنویسید که اکثر اوقات از من
مستفسر حال شما میباشند ... تشریف ... بعافیت هستند من درین روزها برای دیدن الله شمار رفته بودم و چهار شبانه روز آنجا
بوده ام اگرچه ... این مکان هوای خوب دارد و روز بروز نظر را از دیدن سبزی درختان سیرابی حاصل ست لیکن آن چهچهه ... شهر کجا رقعه
... من میخواهم ... زیاده از تحریر و تقریر واضح باد که دیروز که دوازدهم ربیع الاول سنه ۱۲۴۳ هجری بود مکتوب انشا از
در لطف عنایت نامه ... والا ... شمامه ... قوم و شهر مذکور بوده است در اسعد ازمنه غازه طراز رخساره عذرای وصول مسرت
شمول و مضمونش دلنشین گردید روانی عبارتش تمامه آب زندگی بود لیکن بعد ازین دو لفظ که در مکاتیب یاران مستعمل است
و شمار از عدم تتبع لغت مجبور احتراز ضروریست یکی آنکه نوشته بودید که سرفراز نامه مملو از اخبار اخیار صاحب من اخیار جمع خیر ست
بتشدید یا و این لفظ صفت ذوی العقول ست نه صفت غیر ذوی العقول و خیر هرگز داخل ذوی العقول نمیتواند شد

دوم اینکه مقارن همین عبارت از کلک بلاغت مسلک شما ترشح نموده بود که شرف ممدوح بخشید و ریش افکار دل را آشنای مرهم اطمینان گردانید این فقره لایق تحسین و آفرین است لیکن همین لفظ افکار که صفت ریش واقع شده خرابی کرده پوشیده نماند که ریش دو معنی دارد یکی زخم دوم صاحب زخم را گویند دل ریش یعنی دل زخم دار است دل موصوف مضاف و ریش صفت آن دریش دل یعنی زخم دل می آید و ریش افکار هیچ معنی ندارد ظاهر است که اگر ریش را مضاف و افکار را مضاف الیه قرار دهیم مفید معنی نمی افتد و اگر افکار را صفت ریش بدانیم باز هم همین حال دارد این غلطها مخصوص بشما نیست اکثری محشیان صاحب دعوی درین مقام لغزش مینمایند خصوصا در نقد اخیار را اخیار که در قائم لسانی دیده میشود که بغرور همه دانی جانشینی فرعون و نمرود را سزاوارند لیکن چون شما ذهن خوبی دارید و مشتاق صحت الفاظ میباشید و دیده شما بیگلربیگی ملک تحقیق است صدور این اغلاط از مثل شما فضل دستگاه موجب نزول از نام اعتبار است دیگر آنکه سوای خدا میان گلشیر و سید محمد خان که جواب هر دو فرستاده شد هیچ خطی ملفوف خط صاحب نبود که جواب آن از ینطرف برسد امیر صاحب نوشته اند که خط غلام علیخان فرستاده اند خدا شاهد است که خط میر سعد الله خان هم نرسید و نه خط غلام علیخان شاید از سهو در خط نپیچیده باشند بالجمله با این قصص چکار حالا سر رشته مطلب دیگر بدست می آیم اینست که اراده جناب عالی دام اقباله این بود که از ینجا راسی آن ناصر صوبی است بر کنار نهر جوکا سوای پتر رسیده مشهور که این معبر گهاگهر است به لکهنو برگردند لیکن باظهار حیدر اسپیس و هم موافق عرض حکیم مهدی علی خان بسمع مبارک رسید که در جنگل سرپته که دیروز مضرب خیام دولت شد شیر بسیار است چون خمج و بد دولت بما شوق شیر و شیر اندیا بیطرف برگشتند ازینجهت در مراجعت تعویق واقع شد بی اغراق و غلو میگوییم که دیشب شبانه درین میدان لطفی داشت که کیفیت آن امریست وجدانی به تحریر و تقریر ادا نمیتواند کرد جای شما پیدا تمام صحرا فرش خورد ست دیروز هم دو شیر دیگر شکار شد و یکتای دیگر بیشتر حالا هیچ هیچده باشد چند روز درینجا مکث است بعد ازین باید دید چه خبر خواهد است که برای شکار افیال از گهاگهر عبور خواهند کرد لیکن بابل نخیو رد زیاده خیریت

رقعه ۴۴ میان ماهی سلمکم الله تعالی بعد سلام شوق واضح باد که دیروز که چهارم ربیع الاول سنه ۲۲ هجری بود از رنیا جیسر کوچ سه کروه یا چهار کروه بکنار نهر گمتی رسیدیم ازینجا جهبو نام جانور کوچک پیدا است که نیش آن دریکساعت آدم را فنا میسازد و علاج نیش ورای سپردن نیست باینطور که آنرا بر سر قلیان گذاشته قلیان را بقوت تمام کشند. تا زهر آن از بدن بیرون آید بسیار است الحمد لله که یک کس را هنوز نگزیده قاعده این بلا است که خود بخود نیش نمیزند تا وقتیکه زیر دست کسی نیاید خلاصه امروز درینجا مقام است و فردا هم بقرینه دریافت میشود دیروز مزاج دشمنان جناب عالی دام اقباله قدری حرارت بهم رسانیده بود ازینجهت تمام راه بسواری پالکی داخل سرادق دولت گردیدند لیکن امروز بفضل الهی است صبح سوار شده و دوازده گله تفنگ انداختن دوازده بلدرچین شکار کردند پیروز حضرت صاحب عالم بهادر چند دو پیازه و بهرته بادنجان و لورپسته و حلوای خوبانی پخته برای جناب عالی فرستاده بودند امروز پنج اشرفی نذر الوش در سواری گذرانیدند خلاصه صحبت بسیار خوب است اگر آسمان چشم

نکند امید باست که دیگر آنکه شما را والده ماجده عموی شما را درین سفر بسیار یاد میکنند لیکن شائبه اغراق میگویم ازین سفر
سفر نسبت عجب سیر نیست که روح را تازه میکند خدا نواب وزیر الممالک بهادر را زنده دارد که روادار آزار کسی
نمیشوند شخصی عرض کرده بود که امروز خیمه بفلان طرف روانه باید کرد ارشاد شد که آنجا آب بسیار کم است طرف ثانی
باز عرض رسانید که سقاها رفته آب می آرند ارشاد شد که من برای حظ نفس خود نمیخواهیم که خلق خدا متصدع شود والحکم
بالله که این رعیت پروری که در مزاج جناب عالی یافته میشود شاید در امرای سلف باشد و الا امرای این وقت را
هیچ نسبت با ایشان نیست [illegible] از عنایت جناب مرشدزاده چه عرض نمایم که رستم را سواری رقعه عنایت میشود
و هر چه در کار می آید برای فقیر خود [illegible] معین است دو سه روز پیشتر زین هم که خیمه یکبار آب اتفاق افتاد جای شما
خالی که حقیقت داشت آنروز [illegible] آمد چه قلمهای خوب شبیه بواسطی بود لیکن که بود و بیاید سوای این مردم را
با خط اطلاعی چه سر و کار و قلم خوب برای خوشنویس باید یا الخطی که خوانده شود سروکار است بالجمله زین قطعه زمین
جای طرف راه است از انجا [illegible] هم [illegible] بقول پاره از عوام خبر مراجعت هم گرم است باید دید دیگر آنکه خطی بنام
منوچهر [illegible] رفیق چند مهاجن المعروف است به بخشش علی باید گفت که بر سر پل پخته که دکانهای قصابان [illegible] آنجاست
رفته [illegible] فقیر چند [illegible] خان تحقیق نموده این خط را نزد منوچهر برسانند زیاده خیریت رقعه ۱۴۶ [illegible] جای
[illegible] شما [illegible] احوال حسن جناب [illegible] خود [illegible] مرقوم بود یکی دیروز که بیست یکم بود رسید [illegible] انکه
فائده تمام بشمار [illegible] اگرچه شرح رقعه میشد اگر بجای خود آن رقعه را با کاغذ مقابله خواهند که [illegible]
عبارت [illegible] در یافت خواهد شد باین صورت که لفظ اول رقعه را با لفظ اول شرح مقابل بکنند و لفظ دوم را با دوم
همچنین سوم را با سوم و چهارم را با چهارم و جائیکه مطلب از آن الفاظ خوب بر نمی آید آنجا بتوضیح بیان کرده شد حالا
بپاس خاطر شما ترجمه هر لفظ زیر آن لفظ ثبت شده و لیکن در بعضی صورت معنی عبارت [illegible] جا خوب فهمیده نخواهد شد
بهر صورت شما بجای خود [illegible] بکنید البته اکثر معلوم خواهد شد و هر چه معلوم نشود خود آمده یا خواهید داد یا از روی خط
خود بنویسید که شرح آن [illegible] احوال [illegible] کوچ بر معبر [illegible] آنجا بسته شده
رسیده بود بیست تمام [illegible] در منزل ولیکن اتفاق افتاده بود آنجا [illegible] که برای آسانی [illegible]
از پل دو مقام خواهد بود [illegible] وقت [illegible] جناب عالی از شکار [illegible] برگشتند [illegible] آب رفته بود [illegible] خبر کوچ
کرده بود لیکن [illegible] جناب عالی از شکار [illegible] برگشتند بخانه صاحب کلان جای [illegible] اتفاق [illegible]
نشسته [illegible] خلوت [illegible] برگشتند علم [illegible] آفرین و تحسین رسید که پیش خیمه ها [illegible] دیگر اسباب
که آن طرف دریا رفته است [illegible] گردانید [illegible] بلند [illegible] تا نصف شب [illegible] تا آخر شب
اسباب [illegible] بار می آمد از جهت امروز باز مقام شد فردا کوچ است یاران بطور خود گفتگوها دارند بعض کیشی [illegible]
[illegible] نصرانی [illegible] کلکته [illegible] قانون [illegible] محاربه قیلدی [illegible]
[illegible] انگریزی [illegible] کلکته [illegible]

با زبلغایان دو یار قالموچی لازایا کینیم آصف الدوله نی انا فیض آباد ده میری بولوب دو رنزدیک بار تیم اولوب برسه
یا بو کونن انا نفلا او لسون نوا یچون جناب عالی و صاحب کلان انگلاسی بیند دیست تا بچون کتغایلاز **رقعه نهم**
پوشیده نماند که والد ماجد شما از تاریخ بستم باتفاق امیر صاحب دهلی نوتعمیر آمده اند که امروز روز شنبه و بست و سیوم
وقت سه پهر خواهند رفت بهمین حساب که روز عریضه شما آخر روز رسید رحیم بیگ عریضه مذکور را همان وقت که هنوز دو پهر
نرسیده اند آورده عرضه و خط اسمی مخدوم را بمطالعه در آوردم رفتن شما بمیله تلیسر پیش از تحریر شما در خیال من بود و این هیزانید
همان منیر است که میر فریا و پسرش را در سن مید او و گر و گنگا رام جی را در نقل مطلبیدن امیر ... احوالی نام او
می برند انچه از حالات منشی نوشته بود به معلوم شد هرگاه صاحب اینجا می آید و او استعفا نوشته است فهمیده میشود
و بقول شما به صورت آدمی را تابع بخت و اتفاق باید بود اصل نسبت کار امور دنیوی همه متعلق باتفاق است عقل و تدبیر
درین مقام دخل ندارد لیکن عقل هم چیزیست که آدم با آن مطعون نمیشود یعنی دانا را باید که کاری نکند که عقلا و رذیل
دانند با عوام سر و کار نداشته باشد هزار تسکین میکنم که شما اینجا نمی آئید اگر بطریق رخصت بعد چندین تعاقب اند ...
والا بکمی و بیشی علاقه نظر انداخته نباید آمد همین کم زیاده میشود و فی الواقع دانایان سبب ایچ و السعه اند دیده اند
درین عرضه سوای این عبارت که منافع آنها تعلق بآن دارد می بایست حالا محسن بفضل الهی جاری است ...
جمع باشد عند الفرصت گاه گاهی رسم تحریر با آقا صاحبان مخدوم هم جاری باید داشت اگر چه ایشان در بند رسمیات نیستند
لیکن باز هم بتقاضای محبت همین را میخواهد و گنگا رام جی خود را فدای شما میدانند آقا صاحب کلان نام خدا حالا تندرست
دار سیر میز کناره گزین اند از قسم طعام و شیرینی و میوه فصل هرچه بدست می آید میخورند دیگر خیریت **رقعه ۱۰** شام دیروز
رحیم بیگ سه کیسه و یک بغل و خط میر نصیر الدین محمد بدست همراه بهلبانی که نقد بهاجنان زیر بلی آورده بود اینجا آمد
من چون نامه را خواندم و نگاه بر رحیم بیگ کردم دانستم که شاید میر موصوف این ثوب را برای من فرستاده اند بخاطرم
این بود که همراه همین بهلبان ستر دسازم زیرا که من عادی این چیز نیستم لیکن چون خط بمطالعه در آوردم معلوم شد
که دو هفت کیسه که چهار عدد باشد بهری ناهر سنگهه فرستاده اند آنوقت خود جای گفتگو باقی نماند چون از بهلبان پرسیدم
که این خود سه تا ست چهارمش کجاست گفت بعلت حصول پرمت که در عمل انگریز بهادر ضرورت بنارس است بکنار دریای
گنگا بر مهدی گهاٹ گذاشته آمده ام شهر روپیه بدهند که فردا برگذر مذکور رفته آنرا هم بیارم فقیر با آغا صاحب گفتم ملازمان
آغا صاحب از مذکور باو داده کیسه ها را گرفتند معلوم شد که کیسه ها را در روپیه نگذاشته بود که جا بجا داغدار شده و عیبکه عمده تر
داغهای مذکور بود نمیتوانند شد پس بهمین قرینه معلوم شد که میر موصوف کیسه ها به مهاجنی داده باشد آن مهاجن بهلبان را گذاشته
اینجا روانه نمود بهلبان حرامزاده این حیله پیش کرد تا زری بدست آید الا حصول چهار کیسه ... نمیتوانند شد خوب از ما
چه میرود با نظر ثانی این احوال را خواهیم نوشت امروز ناهر سنگهه هم آمده اند که کیسه تعویض ایشان شود دیشب وقت که کیسه
چهارم می آید آنهم سپرد ایشان خواهد شد و یک روپیه از بتوه بر آورده با آغا صاحب میداد و نه که این ... بانگیه دو روپیه
باقی از خانه خواهم فرستاد آغا صاحب نگرفتند بجان شما که ناهر سنگهه هرگز مرد طماع نیست ... اشاره در ... باب

۸ ولیعهدون اور بار سکے ... بھیجا کہ آصف الدولہ کے با فیض آباد میں پہنچے ... دا سطے نزدیک ہیں کہ بہوستے ... ہیں جناب عالی اور صاحب کلان دونوں ... کے واسطے جاتے ہیں ... ۱۲

بطرف ثانی نکرده بلکه اینقدر بی پرواست که خطی هم نمینویسد میر صاحب از طرف خود بعمل می آرند خلاصه خط میر صاحب
برای ملاحظه میرسد بعد مطالعه پاره باید کرد و از خط مولوی منیر علی نقل نسخه در انگلستان نوشته حواله رستم بکنید و اگر
نوشته گذاشته باشید دو پاره چرا ننویسید من یاد دارم که شما پریروز نوشته بودید

رقعه ۱۴۹ بر ضمیر خورشید نظیر
مخفی نماند که درین دو سال که بهمچو بخدمت می آرد هشت ورق که یکجزو کامل باشد پر از اشعار منشی محمد صادق ست
و شش ورق دیگر از ارشادات شیخ احمد علی هر دو را بخوبی نگاه باید داشت و یک بند کاغذ چهار غزل تازه و پنج بیت
دیگر دارد بهمه را ردیف وار در حاشیه دیوان باید نوشت من آنوقت بباغ مرزا حاجی میروم شام که بر میگردم
نزد شما میرسم این اشعار باینصورت اتفاق افتاد که پس پریروز غزل اول گفته بودم و پریروز دو غزل که بعد از غزل اول
نوشته شده دو غزل مولف هم است و پنج شعر در ردیف میم در هردو دیروز اتفاق افتاد از باعث بعضی موانع از انجمله
رفتن بخانه میان فرین و اختلاط آن سید که فرمایش نسخه نوکرده بود این غزل تمام نشد شما همین پنج اشعار بنویسید
من ابیات باقی گفته خواهم نویسانید و هرچه دیگر دست میدهد آنهم نوشته خواهد شد

رقعه ۱۵۰ منشی طلیق اللسان
خواجه امام الدین سمرقندی که رشک صفاهانیان در محاوره زبان اند دریافت نمایند که خطی بنام مرزا صادق خان غافل
در لفافه خود هم که آنهم حواله با جای شماست فرستاده ام لازم که بخش علی را طلبیده بگوئید که این خط را متصل حویلی
میان فرین جائیکه یکروز مرزا قتیل ترا طلبیده بود رسانیده بیا بلکه نام مرزا صادق هم نشان باید داد و اگر
حسب اتفاق جائی رفته باشند باید گفت که خط را حواله پسر دیگر که بابو نام دارد و در دوم دروازه دوم صاحبخانه میباشد
نموده بگوید که این خط مرزا قتیل ست هرگاه آغا صاحب بیایند بدهید و دیگر آنکه پریروز جناب عالی مرزا عباس پسر اشرف علیخان
کربلائی انگریزی پیدا شد برای دریافت خبر مزاج بجناب حضرت صاحب عالم فرستاده بودند اینقدر اتفاق افتاد آخر روز
مرزا اشرف علی داروغه دیوانخانه را که نائب رمضان علیخان ایشان ست قاسی ست یا دوازده گلدانی گل گلاب و چنبیلی و ده بز
و دو چهکره دال ماش و پنج کوزه روغن لطیف و خوشبو و پنج سبوی ساطل فرستاده بودند خلعت بمشار الیه میدادند اتری حضور
نگرفت و اصلش اینست که امام علیخان ساحبه این ضلع پنج چهکره غله و پنجاه بز و بیست و پنج کوزه روغن هم بهمین قدر دال
و ده گاو پرا از برنج ضیافت بخش و جناب عالی آورده بود جناب عالی اینقدر اینجا فرستادند لیکن ده گاو و برنج فراموش کرده بودم
اینهم آمده بود و همین قدر برای صاحب کلان آمده بود دیروز هم که سواری از پیش سرادق دولت حضرت مرشد زاده
گذشته بود آداب بدست خواص عرض کرده بودند لیکن هنوز ملاقات نشده در شکار خواهد شد

رقعه ۱۵۱ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی دیروز بپاس خاطر شما در مقدمه شیخ محمد حسین عرضی
بجای معلوم فرستاده بودم آنچه دستخط شده است راقم را از اول همین گمان بود لیکن بپاس خاطر شما نوشته شد
نوکری در سرکار ایشان خیلی مشکل ست کسانیکه این سرکار را ندیده اند هوس دارند و آنها که نوکر اند در فکر
ترک بسر می برند لیکن توقفی که در ترک نوکری رو میدهد از سبب بر نیامدن تنخواه هست در انتظار برآمدن
تنخواه اول تنخواه دیگر جمع میشود و بیچاره ها اینقدر پول بخانه ندارند که از تنخواه دست بردارند رقعه ۱۵۲

خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی افسانه نکی را که خود بنفس تحریر فرموده اید بمیر نصیر الدین برای مطالعه
بدهید جناب ممدوح درین روزها لغات چارشربت را به تصحیح رسانیده یاد میگیرند و عبارت هم کم کم بطور خود
مینویسند میخواهند که از تصنیف صاحب هم حظی بردارند لیکن اگر آدم جناب ممدوح بیاید آدم خود همراه آن آدم کرده
باید فرستاد و این از برای آنست که شما آدم ایشانرا خوب نمی شناسید و الا اینقدر سعی مصروف نداشتمی این رقعه هم
برای همین نوشته شد و اگر جناب ممدوح خود دوچار شده می طلبیدند حاجت برقعه هم نبود زیاده خیریت

رقعه ۱۵۳ خواجه امام الدین سمرقندی الاصل سلمکم الله تعالی مسوده افسانه تازه رسیده دل بسیار خوش شد
صد آفرین بلکه هزار مرحبا بخشش و کوب بخشش با رنگینی و بعضی مقامهای شما اندکی بخشیده است اینهم از سبب عدم مواظبت است
اینقدر بخاطر داشته باشید که تعریف هر کسی که در کتاب ضرور افتد نام آن شخص را بعد فقرات مشتمل بر مدح او ذکر میکنند
اگرچه مطلب و تقدیم نام او نیز حاصل میشود لیکن پسندیده تر اینست که اسم ممدوح بعد فقرات مدح مذکور نمایند این چیزها
داخل غلط نیست بلکه از عدم معرفت تحریر دست میدهد زیاده زیاده

رقعه ۱۵۴ بمیان امامی بعد سلام
شوق واضح باد که خط شما مرقوم چهارم شهر حال امروز که هفتم ماه مذکور است رسیده است سهو در ساخت عبارت خط قابل
تحسین و آفرین بود و الا در دو لفظ غلط واقع شده یکی کان توقماق بمعنی خون ریختن بجای قان توکماق هر چند در ترکی
قاف و کاف یک ست لیکن توقماق بمعنی زاییدنست و توکماق بمعنی ریختن و دوم در مدح امیر صاحب این فقره که احوال
و مقر الطیس نوشته اید امیر صاحب که جگر دل هم که خدا خاک ایشانرا آب رحم بر حال غریبان سرشته است
واحد سلتش داده اند چنین میبایست که خدا خاک ایشان را با آب رحم بر حال غریبان سرشته است و آنچه از
بیکسی مرد معلوم مرقوم بود آن مرد که را شما شناخته اید بیست ست من یازده روپیه برای خرچ راه باو داده بودم
شش یکبار و پنج یکبار لیکن چون شیوه فقیر مراعات حال بنی آدم است حرام زاده باشد یا حلال زاده احوال او نیز خود
راست و دروغ شنیده رحم میکردم بهمین طریق مردم صدها گرفته اند و هیچ یکی آشنای من نبوده است لیکن چنین قوالان درین
حسن سلوک میدانند که فلانی از راه دوستی با ما سلوک می ورزد نمیدانند که من آشنای صاحب غیرتم در هر گدای پیشه باشم

رقعه ۱۵۵ هر دو کاغذ مرزا حاجی صاحب تفویض رستم خان باید نمود من و نا هر سنگه بعد چاشت آنجا خواهیم آمد
آخر روز شما را همراه گرفته باز اینجا می آییم و کاغذی غیر از کاغذ مرزا حاجی صاحب ست آن در جزودان شما گذاشته
من خود آماده دریافت میکنم

رقعه ۱۵۶ پوشیده نماند که میر عبد الله بیچاره بتاریخ بست و نهم جمادی الاولی ... بحجره
روز دوشنبه در حویلی نو تعمیر بمرض سل و دق برحمت الهی پیوست از نه ماه این عارضه داشت و بدپرهیزی بسیار کرد
لیکن خوب کرد اگر پرهیز هم میکرد چه میشد باتفاق اطبا کسی ازین بیماری جان نبرده است خلاصه از ده ماه در حویلی نو
بسر می برد و میگفت که آب و هوای اینجا بسیار با مزاج من موافقت کرده روزیکه مرد از یکپاس شب مانده سر رشته
نفس گم کرده بود و فواق شروع شد یک و نیم پاس روز باقی مانده جان بجان آفرین سپرد و پیش ... ازده
همین حویلی تکیه فقیر ست از اول سال فقیر مذکور درین تکیه ما نبیسال گذشته تصنا کرده حالا کوچکها بال او مالک ست

پنج روپیه یاد داده آن مرحوم را برای قرب در تکیه مذکور دفن کرده نا اگرچه غم مردن او بنظر جوانی او همه را محزون ساخته
لیکن بادرش تا دیر بعد مردن با چه پیاده روش می بوسید و خود را آنقدر پنجاک زد که خود یک قالب یک شده بود
طبیعت محسن هم چند روز ناساز بوده و شفا یافت لیکن باز در غذا چیزی بد پرهیزی شده بیماری عود نمود حالا فضل الهی
معالجه تمام خانه بدست مرزا فتح علی برادرزاده حکیم شفائی خان ست این بود احوال تازه که نوشته شد این هم بر ظرافت
سوای در دمنا ندر نجها کشیدم لیکن از یک هفته صحت کلی حاصل ست خربزه هم که خوردم بخوبی هضم شده از بعضی چیزها
هنوز پرهیز میکنم مثل بادنجان و شلغم و دال ارهر والا مرچ انشاء الله العزیز بعد چندی این را هم میخورم
حالا عمارات چهاونی هم قابل دیدن ست صبح و شام گرکسی بالای بام خانه که مشرف بر آن عمارات شده نگاه
تا آنجا برسد استاده شود مرقع مانی و نگارستان چین در نظر جلوه میدهد با وجود عدم رضای مردم باز آبادی
درینجا بسیار شده است روزی حضرت صاحب عالم بهادر با همراهی جناب عالی دوباره به تماشای کوتهی دلکشا رفته بودند
من هم در رکاب بودم بعد مراجعت باشارهٔ حضور پرنور چند فقره در وصف آن تحریر در آمد نقل آن هیچ والد شما بست
حق تعالی شما را بکام دل رسانیده اینجا بیا رود و در خانه همه آدمها چاق اند **رقعه ۱۵۷** بسمریبن نو بهار انشاء الله
وعنالیب شما غسل نذر بطراز حفظکم الله تعالی یقین کامیست که بعد آمدن فقیر باین طرف هم شغل فارسی
بطور خود باعمومی شفیق داشته باشید من هم دردو سه روز میرسم لیکن خدا کند که باران بایستد گرد وغبار
سهل ست والا در کوچهای لکهنؤ راه رفتن خیلی دشوار خواهد بود آمدم بر مطلب چهار انار و یک ناسپاتی دیک بهی
و چند دانه انگور و چند تا خوبانی قدری پسته و کشمش که از حضور برای من آمده بود بجنسه نزد شما فرستاده شد باید که
بطور مناسب میان خود با حصه خود دیگر بدهید زیاده خیریت مکرر آنکه بعد تمام نمودن قصه یک کابلی کیله که سیزده کیله دارد
هم عنایت شد آنهم میرسد **رقعه ۱۵۸** خواجه امامی صاحب طال عمرکم امروز بیست و یکم شهر ذی قعده پنجشنبه است بر نهر مشهور
بکانه و تا لاکوچ پنج کروهی از منزل دیروزه رسیدیم بروز پنجشنبه تا جمعه که روز دیگر می آید داخل شهر میشویم اگرچه دیر فرو رسیم
این احوال نگارش پذیرفته و سوای مراجعت لشکر چیزی نیست که بر کسی ظاهر نشود لیکن هر کس از حال خود
به مخصوصان خودش خبر میدهد زیاده خیریت **رقعه ۱۵۹** خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی اشتیاق شوند
معلوم بوده باشد گیم خواجه رحمت الله خان منی تنک یا زیاده به فرخ آباد دریائی روانه بود لیکن حال بود رحیم
سواری میسر بود قدرداگر و دن ترت یا لون بیش اقحه سن متی بیار سنگ کوب بخشی باز خلاصه موافق ایماء
خواجه صاحب موصوف لاله دیبی پرشاد چارده روپیه بخدمت شریف خواهند رسانید آنصاحب از ایشان گرفته
بخواجه صاحب موصوف بدهند و رسید مبلغ روز دوم حواله لاله دیبی پرشاد نمایند و حال لشکر این ست که دیروز
که بیست و هشتم صفر بود از فیض آباد کوچ کرده باینطرف رسیدیم امروز مقام ست فردا داخل فیض آباد میشویم
باید دید چند مقام در آنجا میشود دیگر خیریت **رقعه ۱۶۰** شخصی این کتاب برای فروختن آورده بود و معین
قیمت زیاده از حد میگوید پنجاه روپیه میخواهد میگوید که مزد کاتب فی جزو پنج روپیه داده ام حالا انصاف بدست شماست

هر چه شما بگوئید قبول میکنم خدا داند طرفه‌تانی چه فهمیده است که این خط زشت را خط آنها رشید و میر عماد دانسته چنانچه
قیمت کتاب بر زبان آورده اگر پسند صاحب باشد مضایقه ندارد میان حسین علی امروز روانه جونپور شد تسلیم
بخدمت شریعت گفته عذر حاضر نشدن از کم فرصتیها کرده اند دیروز و پریروز که جواهر درست بود دسته غزل تازه گفته شد
شما همین وقت نقل آن گرفته همین کاغذ را که غزلها برو نوشته شده از رقعه بریده برستم خان خواهید داد که نزد آقا صاحبان
خواهد برد و من امروز از دوا الی الآن فارغ شده‌ام فرد المحمدی را طلبیده مترا شی میکنم **رقعه ۱۶۱** خواجه امامی صاحب
سلمکم الله تعالی خط اسمی والد شما میرسد بعد مطالعه اگر ممکن شود همین لفافه را قدری تراش داده بمهر بسته ملفوف
عرضی خود روانه سازید و خط قاضی صاحب که اسمی آغا صاحبان است هم امروز می برد اگر پیش از عصر آدم جواب شان بیارد
آنرا هم ملفوف باید کرد والا خطوط امروزه در ڈاک تمر بستید خط آغا صاحبان در خط دیگر خواهید فرستاد دیروز خط مردم
معلوم رسید مرد جلنیر سند لاکهی چند خورده است حکیم که میر انشاء الله خان صاحب خط مذکور را باین علت که غزلهای
هندی نوشته بود برده الا بملاحظه شما میرسید **رقعه ۱۶۲** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق مخفی نماند
که از دیروز در عجب ریگستانی افتاده ایم که هیچ میسر نمیشود امروز مقام ست فردا کوچ لیکن مقام امروزه درین فصل دانسته‌ایم
بر من ناگوار است صبحی ماریر آمده بود پیاده باز گشتند دیگر آنکه پنجرویه بدست همین آدم میرسد گرفته پیش خود نگاه دارید
و هر گاه مهوس معلوم بیاید باید داد که بیچاره در مصرف خود در آرد **رقعه ۱۶۳** خواجه صاحب تنخواه محمد شفیع
که اسمی فقیر بود برای مطالعه میرسد و رقعه دیگر که بنام میر اوست نیز فرستاده شد بعد مطالعه خطش رقعه اسم تم باید داد
که بخانه مشار الیه برسانند و آقا صاحبان مخدوم وقت شام آدم خود را نزد من فرستاده بودند چون من عادت ندارم
که درین چیزها نام خود داخل بکنم با نوشته پیش خود بگذارم از رسیدن رقعه بسیار خجالت کشیدم لیکن بطور خود ابیات
مذکوره را یاد میکنم اگر یاد می آید فهو المطلوب والا امروز بطور دیگر درست میکنم **رقعه ۱۶۴** خواجه امامی صاحب
سلمه الله تعالی راقم داعی تا اینوقت مهمان مرزا حاجی صاحب بود حالا بحوالی آقا صاحبان بتلطف نشان رسیده
چون خبر تشریف آوری این صاحبان تا شام گرم ست لهذا موافق وعده دی شبی امشب نمیتوانم فردا بجایت شتافت
باتفاق میر صاحب ازین مخدومان مرخص خواهم شد **رقعه ۱۶۵** خواجه صاحب سلمکم الله تعالی هر گاه خط بوالد خود بنویسید
برای ملاحظه داعی هم خواهید فرستاد من یاد دارم که نقل آن تاریخها پیش شما هم بود شاید از خاطر شریف
رفته است و میر امجد علی هم نقل آن بر داشته بودند من هرگز بخاطر ندارم دیشب یک ماده بدست آمده بود
و قطعه آن نیز درست شد لیکن چون عدد مصراع بشمار در آوردم دو عدد کم بود مجبور متوجه ماده دیگر شدم بعد تانی
این ماده بدست آمد **قطعه** زنقره ساخت پی شاه دین چو صندوقی ✽ وزیر اعظم هند آن مه سپهر جلال ✽ دمید جان
بتن هاتفی ازین تاریخ ✽ زلگشان مجد و کمال و سعادت و اقبال ✽ دیگر آنکه امروز یا فردا در عالم فرصت این چهار
غزل تازه فقیر را بر کاغذی نقل کرده بدست آدم خود نزد آقا صاحبان مخدوم باید فرستاد و فردا به تکلیف
مرزا حاجی صاحب بکربلا میروم و از آنجا باز بحضور می آیم زیاده خیریت **رقعه ۱۶۶** خواجه امامی صاحب

دریافت نمایند که معلوم نیست که دیروز یا امروز مرزا بچو بیگ بهادر و آن مرد بنوکه هم پیش بنگاه تعیناتند در اینجا شما را
بالای بالای ماه ماطابیده سفارش او کرده بود مرا آمده بودند یا نه چه صاحب مقدمه هر دو کس منظور نا شده بود هم بجناب قبله و کعبه
عرض کرده باد وقت مناسب بود بهر حال اگر منظور باشد مفصل نوشته یا نگویند قدر جواب نوشته باید **رقعه ۱۶۷** خواجه
امامی صاحب سلمکم الله تعالی پنجروپیه بدست هاشم خان فرستاده شد باید گرفته و نزد والده میان بکور رفته باید گفت
که مرزا قتیل پیشتر که دوستانش تحصیلدار پرگنات در ملک انگریزی بودند و سفارش آنها هم با آنها می نوشت و همه
بمقصود خود کامیاب میشدند در ینولا که آشنایانش همه معزول شده اند سفارش یکروپیه با آنها رد امیدوار در
و سابق تا هم خط نوشته با اول حاجت مید این نیست که در برای کسی بطلبید گردد و تنها با رنمعصی با پنج انهم معمول آورده بود
دگاهی که کسی همین جا داده از پیش خود داده است اینقدر گفته باز بگویید که این پنجروپیه گفته شما از پیش خود برای آن بکور
فرستاده اند با وید بیاید زیاده خیریت **رقعه ۱۶۹** مخفی نماند که عرضی اسمی جناب خانصاحب قبله و کعبه پیر و مرشد نجم
ماه مبارک بود رسید چون من اینجا نبوده ام و والد شما هم از باعث صوم فرستادن آن نزد من فراموش نمودند امروز
که از خانه آقا صاحبان اینجا آمده بمطالعه در آمد تحصیلداری و هر چه غیر ازین داخل مناصب عزت در سرکار کمپنی
انگریز بهادر ست همه وابسته بلطف و عنایت آقای عالی جناب ست اگر صاحبان بورڈ این تجویز را پسندیدند هم بعد تحصیلداری
بشمار ارزانی و الا جای اندیشه نیست خدا آقا را سلامت دارد و اگر او را پرداخت شما منظور ست بطریق دیگر کامیاب
خواهید شد نزد من اینهمه در اصل از سبب مهربانی اوست که بظاهر حاضر باشی بخدمت شما باعث آن شد در ینولا آشنائی
از مین پوری خطی بمن نوشته بود و خط مذکور معرفت آقا صاحب مختار بمن رسید شخص مذکور بمن نوشته بود که بهار حال برای
پرگنات حضور تحصیل تجویز شده رپورٹ بفرخ آباد رفته است یا نزد صاحب بورڈ هر جا که باشند دستخط نماینده است
و صاحب الامناقب منتظر جواب هر گاه این التماس پذیرا خواهد شد عمال مذکور که یکی از آن شما باشد بر سر پرگنه خواهند رفت
تمام شد مضمون خط آشنای مذکور بیچاره همین قدر نوشته بود اگر فضل الهی شامل حال شما شود این شخص را رفیق خود
خواهید کرد مسکین از انجا حالی ندارد و بعد ماتی ده روپیه سکه برای پسر خود فرستاده بود بخانه او رسانیده شد
و سیدی حسن خان خطی به برادر خود میان سیدی علی نوشته بودند که تحصیلداری بنام خواجه امامی صاحب مقرر شده
چون هندوستانیان از طریق انگریزی بالکل خبر ندارند و ضیع و شریف اینجا گمان بردند که شما از مین پوری رفتید و اینقدر
ندانستند که در سرکار انگریز آنچه پیشتر میشود پیش از آنکه شخصی بر کاری منصوب شود آید جا بجا همین شهرت میگیرد
که فلان خدمت بفلانی قرار یافت بهر حال فال نیک اثری دارد و آنچه در افواه دانسته جا گرفته است روزی
در همین روزها بظهور می آید لیکن باد عاگویان را در وقت ترقی یاد باید داشت اینجا چنین واضح باد که رقعه
کوچکی که اسمی من درین عرضه بود بمطالعه در آورده ام من بعد خطی اسمی آقا صاحبان مخدوم نزد شان فرستادم
هر وقت که جواب میرسد نزد شما نگاه میدارم در خط دیگر ملفوف کرده خواهم فرستاد و آنچه در خط سابق
نوشته بودم که دو جا در خط شما غلطی دیده شد تفصیلش این ست که این تحریر در عالم تعجیل و تردد خاطر معتبر نیست

شما هم میدانید که محو با تای حطی نوشته میشود و مهمل با های هوز مینویسند لیکن از سبب سرعت یا شعلوق بودن خاطر بکار دیگر
بالعکس از قلم شما ترشح نمود انشاء الله العزیز وقتیکه بمطلوب ظفر می یابید و اطمینانی بهم میرسد آنوقت برهان قاطع
و دیگر یک دو کتاب لغت نزد صاحب فرستاده خواهد شد صاحب من من ازین خوشی ندارم که شما بوعلی سینا
شوید ظاهر خود را درست بکنید من ترقی شما در دنیا میخواهم اگر خدا علم و دولت میدهد سبحان الله کور
چه میخواهد دو چشم بینا و اگر علم بقدر ضرورت عطا فرماید و دولت زیاده از حد لیکن بعزت تمام نه بذلت نهی مطالع
و نهی عنایت خداوندی این بار خطی برای نا هر سنگه نبود چون او بذات خود مشتاق خبر فرحت اثر شماست و میداند
که محبت او در دل شماست از راه اختلاط کلمه بر زبان می آرد لیکن از دل نیست اگر جواب عطا خط نخواهید نوشت
او خط بسد و یکم خواهد نوشت امروز مرد که از دو پهر اینجا دار وست شام خواهد رفت خطش ملفوف ست
دو دو کاغذ دیگر یکی عنایت نامه حاجی اسمعیل نامی دوم غزلهای مشاعره حال رقعه ۱۶۹ سلمکم الله تعالی
پوشیده نماند که لفافه اسمی آقا صاحب مختار حضور پرنور مرقومه بست و یکم شهر حال بمن رسید و احدی بمیران مطلع نشد
صورت حال اینست که من پریروز که بست و سوم شهر حال بود خبر روانگی امیر صاحب بتاریخ بست و ششم شنیده
برای تخلیص ملازمان جناب ممدوح نخاس آمدم و رفتن ایشان بر هم زدم حالا در شروع ایام برشکال روانه خواهند شد
و دیروز که بست و چهارم روز دو شنبه بود آدم آقا صاحب و ام مجده آن لفافه را مخفی آورده رستم را بیرون دروازه
دید و سپرده در رفت رستم نیز با خفای تمام بمن رسانید خط مرزا ابو الحسن خان دیوان هم در لف آن بود بخوبی
همه خوانده شد و کسی ندانست چون من درینجا هستم و آقا صاحب آنجا جواب از طرف ایشان بعد ازین
خواهد رسید و بر جواب چه موقوف ست ایشان شب و روز در یاد شما هستند تحریر خطوط در مقام داعی شدن
ضرورت احوال تازه میشود و باقی همین یک خط برای همه دوستان کفایت میکند صد آفرین بر شما که بر سر نام نام
آقا صاحب نوشته بودند و الا احتمال آن بود که چوبداران و پیادها و هرکاره و ڈاک میگفتند که مرزا قتیل نخاس رفته است
و هرکاره بمجرد دریافت حال اینجا می آمد اگر من تنها اینجا خط رامیگرفتم باز هم قباحتی نداشت و اگر جای دیگر میرفتم
صاحبان خانه خط را گرفته از راه بی تکلفی میخواندند لیکن این احتمال من خیلی ضعیف ست زیرا که من وقت آمدن خود همه
آدمهارا چه چوبدار و چه پیاده طلبیده تقید کرده آمده بودم که هرگاه خطی بنام من آید شما آن خط و هرکاره را پیش آقا صاحب
بیارید هرگز به نخاس یا جای دیگر نخواهید فرستاد اگر خلاف این بعمل آورید از نوکری برطرف خواهید شد آقا صاحب هم
قدغن کردند و تهدید نمودند درین صورت آمدن خط به نخاس احتمالی نداشت لیکن بسیار بدانائی کار کردید رحمت خدا
بر هنر شما دیروز وقت شام در خطوط خانگی خطی بنام صاحب در ڈاک فرستاده شد در خط ندکو چند لفظ تعزیت
حادثه جانگزا هم ست اعاده آن چه ضرور حالا بعد ازین عرضه برای جد امجد خود بنویسید آمدن مولوی کلیم الدین
مفتی عدالت و دیگر ارباب عزت و متاسف شدن مهاحب الاقدر اندر یافت این سانحه حواله بقلم باید نمود
تا در نظر این مردم عزت شما جا گیرد و در رقعه من که در مقدمه روانگی خانصاحب از لکهنو بحضور نوشتید بسیار

مهربانی

بجا شد زیرا که نمودن رقعه وقت استفسار صاحب الاجا از احوال خانصاحب بیا بود از طرف خود چه شگفتگی در نشست
صاحب من بعد ازین انچه مینویسم آنرا حکم قطعی ندانید شمرده خیال بکنید هرچه مناسب وقت و برای شما پسندیده آید عمل
آورده باشید نام خدا رای شما صائب و نزد من پسندیده است **رقعه ۱۷** خانصاحب عالیقدر سلمه الله تعالی دیروز
خط مسجعت نمط رسید موجب مسرت فراوان گردید نوشته بودید که تاج الدین حسین خان باز به تحصیلداری بجهوند مامور
شدند لیکن این لفظ را معمور بعین مهمله نوشته بودید پوشیده نماند که مامور بمعنی مفعول از امر یا مر آمده است
و درین مقام همین انسب مینماید و معمور بمعنی آباد دان تعریف شهرت و هیچ احتیاج گنجایش دارد معنی شعر
مرزا رفیع **شعر** ... کفر ثابت بر تمنای مسلمانی بود ... شیخ ... زنار تسبیح سلیمانی + این است
که معنا باین است فرشت مفتوح و میم ساکن بمعنی زر یکه گذربانان و راهداران بحکم حاکم از تاجران و دیگر گیرند ... بمعنی
انوسیت و در استعمال بمعنی سود و نفع است و سلیمانی سنگی است برنگ کبود که در میان آن رگ سفیدی پیدا شده
که آنرا زنار میگویند غرض شاعر این است که کفر و اسلام هر دو در اصل یکیست و فرق ظاهری نزد اهل تحقیق
نامعتبر هرگاه کفر ثابت شده همان ثبوت کفر ثبوت مسلمانی است یعنی اسلام عین کفر و کفر عین اسلام است هر دو از هم
جدا نمیشوند بنوعیکه زنار از تسبیح سلیمانی منفک نمیتوانند بعین صورت کفر از اسلام و اسلام از کفر جدا نمیگردد
شیخ باین دعوی نتوانست که زنار را از تسبیح سلیمانی جدا سازد تمام شد اینهم دیگر آنکه حال حسن بنفس شافی مطلق
از سابق بهتر است اگرچه هنوز بحالت اصلی عود ننموده لیکن کم کم بطور سابق اختلاط میکنند و میخندند و این دلیل تمام
بر صحت است گو پیاده راه نمیتوانند رفت اکثر که میل طبع بعت گلی میشود یا دل رغبت بشیرینی میکنند بادم خود میگویند که مرا
پیش ... برسان وقتیکه می آید سوال هر دو چیز میکند من البته بعت گلی می طلبم لیکن چون حبیب از شیرینی خوردن
منع کرده است بهر طوریکه میشود از سر او وا میکنم اگر گاهی اتفاق میشود یک نبات یزه با دمیدهم یا شیرینی پیچه لیکن
چون نزد حکیم اینهم مضر است بقدر و نمیدهم در مقدمه معامله دیوانخانه انچه جناب قبله و کعبه بشما نوشته اند بران عمل نمائید
نیک و بد را بانجام کار نظر داشته باشید دیروز مشاعره بود از باعث آمدن بعضی احباب و خاطرداری آنها دو روز مرزا ده
مرزا جهانگیر بهادر زیاده از پنج غزل هر غزل هفت بیتی اتفاق نشد در خط آینده فرستاده خواهد شد مرزا جهانگیر شاهزاده
روز پنجشنبه بیست و چهارم محرم داخل لکهنو شدند جناب عالی با حشم تمام که شاید آصف الدوله بهادر باین صورت
استقبال مرزا جوان بخت شاهزاده نکرده باشند پذیره شده بودند شاهزاده موصوف با وصف غرور سلطنت
دیدند مزاجی جناب عالی را دریک هودج بپهلوی خود نشانیدند شاهزاده موصوف رخت انگریزی میپوشند و بر جانوری
ارغوانی رنگ بر سر میزنند چنانکه کسی دیگر از رفقایش همین هیئت دارند فقیر را هم یکروز اتفاق صحبت بادشاهزاده شد همینکه
سلام کردم کرسی طلب کرد و فقیر را نشانید و چیزی هم همراه خود خورانید دیگر خیریت **رقعه ۱۸** بعد اشتیاق واضح باد
که دیروز که یازدهم شهر حال بود لفافه خطوط شما رسید و رقعه مختصر یکه بنام من بود آنهم بمطالعه در آمد تاج الدین حسین خانصاحب
... رسیده کاغذ دیگر برای کاتب خواهند فرستاد و امروز آقا صاحبان خط دیگر که برای من از زبان ...

نوشته بودید فرستادند و احوال دریافت گردید و خط پیشتر هم نزد صاحب فرستاده شاید که صاحب نگاه نه خواهند کرد
ویکی بطور خود در ڈاک انگریزی مرسل است بعد ازین اگر خط قابل اخفا باشد درین لفافه فرستادن مصلحت نیست
بدر دولت حضرت عالم فرستادن مناسب است من با آقا صاحب مختار فهمانیده ام که اگر بعد ازین خط خواهد امامی
اینجا بیاید اگر آنوقت من اینجا باشم بهتر والا پیش خود نگاه داشته بتوسط آدم خود در گوش من اطلاع بکنید هر کاره مناسب
خواهد بود خواهم طلبید یا نزد خود نگاه باید داشت آدم برای احوال میر و ترجمه امجد شما بعد مطالعه خط خیلی هراس شدند
امروز رقعه بمن نوشتند که خواجه امامی هفت از دست رفت خداوند در چه بلا گرفتار خواهد شد علاجی بجز این نیست
که خواجه قاضی آنجا رفته او را همراه خود بیارد و تاج الدین حسین خانصاحب بعد مطالعه خط شما بر متشخص شدند و بمن نوشتند که شما
بجناب خانصاحب قبله عرض بکنید که خطی بنام من متضمن بفرست خود از کار شکوه آباد و اطاعت عامل آنجا رقم
باین کار بامید لطف و عنایت صاحب الاحباب پاس حکم حضور بنویسند و اضافه بر مضمون دیگر هم باشد که به خود دار
بالفعل از حکم آقای خود چاره ندارد ولیکن آینده وقت روانگی صاحب عالیشان در آنجا نخواهم گذاشت و ترجمه
از تفضلات خداوندانه آنم که او را وقت روانگی یاد فرمایند تمام شد مضمون تاج الدین حسین خانصاحب این وقت هیچ
نزد تاج الدین حسین خانصاحب برای نمودن رقعه قبله و کعبه و نزد قاضی صاحب برای نویسانیدن رقعه قبله و کعبه بنام
خانصاحب رفته است ببینم چه جواب می آید و هر چه قرار می یابد در خط فردا که ملفوف خطوط خانگی خواهد بود نوشته خواهد شد
و خانصاحب هم نزد تر بپرسند اگر حضور از روانگی ایشان بپرسند شما همینقدر عرض بکنید که بروز پنجشنبه پانزدهم شهر حال
یقینکه روانه شده اند من بنا بر احتیاط رقعه دیگر بی لفافه اسمی شما درین خط پیچیده ام احیانا اگر صاحب الامنا قبله
بپرسند که غلام مرزا قتیل متضمن این مضمون پیش شما کجاست باید که همین رقعه را بنمایید دیگر خیریت [illegible]
بست و دوم شهر حال رسیده موضح مطلب گردید آنچه از احوال همشیره زاده دیوان ابو الحسن خان نوشته اید دریافت شد
معلوم نیست که این مرد عزیز پسر میر باقر علی مرحوم است یا پسر کدام کس دیگر اگر پسر میر باقر علی است این دوست قدیم
اینست پدرش با من محبت بسیار داشت پیش از کدخدا شدن در لشکر نواب نجف خان مرحوم سی چهار سال تا پنجسال
پیش از این بودن میر مرحوم در خیمه سیدی مرجان اتفاق می افتاد من هم در همان ایام از شاهجهان آباد در لشکر بودم
و سیدی موصوف از مهربانان من بود و اکثر اوقات از وثاق خود بر خاسته در وثاق او میرفتم میر باقر را هم آنجا میدیدم
گاهی از صبح تا وقت چاشت و گاهی از شام تا نصف شب باهم اختلاط میداریم در همان روزها هفت و نسخه بدیع المیزان
که در علم منطق است پیش من میدید چون از ظهور کوچ پیشتر شاه من بنا بر ضرورتی باکبرآباد روانه شدیم بعد از آن که باز
بلشکر رسیدیم شنیدیم که میر مزبور به شاهجهان آباد روانه شد خاندان ایشان خیلی بزرگ است ایشان در کشمیر ملقب
بسادات مدنی اند میر مرتضی نامی فاضل زبردست صاحب اجتهاد در مذهب امامیه گذشته اند که خواجه محمد علی با آنهمه کمال
شاگرد ایشان بود میر موصوف عموی میر باقر علی میشوند میر باقر علی مرحوم را پسری بود در کمال ذکاوت و اهلیت و وجاهت
و تقوی در شانزده سالگی قطبی یا میبذی میخواند بیچاره مدقوق شده زندگی را خیرباد کرد شاید برادر کلان

همین آشنائی شما باشد این نقل طرفه نقلی ست که میر باقر بعضی اجناس را از قسم کتاب غیره پیش الکرام الله غیره فروخته بود
چون دو سه بار خان موصوف بر وعده وفا نکرد میر مزبور روز تقاضای شدید نمود خان موصوف گفت که خدا هیچ
آدم شریف را معامله با کشمیری نصیب نکند که عجب مردم بیحیای دهن دریده میباشند میر باقر گفت که شما هم از همین
یعنی کشمیری تمام شد این داستان و آنچه از احوال آن کوت برچی حواله قلم کرده اید طشت از بام افتاده است اوراهم
اینقدر اخفا منظور نیست سبب اینست که چون شرم و حیا درین قوم باقی نمانده و خود را دانا ترین خلائق میگیرند این عمل را
بزعم خود بد نمیدانند و علاوه آن مپوشی را داخل عیش میشمارند یعنی زن خود را روبروی خود بگائیدن میدهند و همچنین خواهر
و دختر را نیز هرچند در جنب زن که حرمت خود ست خواهر و دختر کیستند چون زن کوت برچی را دیگران میگایند اولادش هم
مشکوک ست درین صورت نه آن زن زن اوست و نه دختر دختر او اینقدر که از ذکر این عمل بد میبرند یا اگر کسی بگوید
که شما کوت برچی هستید بر سر غضب می آید سبب اینست که در نظر مردم صاحب این عمل ذلیل و خوار ست و هنوز ایشان
درین صناعت بدرجه کمال نرسیده اند در بند تشخیص ظاهری یعنی دربارداری و تحمل ظاهری هستند اگر این قید در میان
نباشد رخت زنان میپوشند در میان زنانه و این قوم چه فرق ست ایشان هم بالطبع راغب باین میباشند که لباس
زنانه میپوشند و چه عجب که در خلوت همین عمل را میکرده باشند لیکن این مرد کوت برچی ست بظاهر خیلی خلیق دوست
بود و هم دارد و تحمل حرف ناملائم هم ندارد ازهمین جهت غرتش باقی ست لیکن بهرحال شعر چه توان کرد مردمان
این اند به باهمین مردمان بباید ساخت + از کیسه خود چه میرود هر کسیکه تواضع پیش آید با و ملاقات باید داشت
میر نصیر الدین در بنارس و مولوی منیر علی در مرشدآباد اند اکثر خطوط این صاحبان می آید میر موصوف در خط استفسار احوال
صاحب و متاسف بر کمی مشاهره می باشند من هم خیلی خون جگر میخورم لیکن امور اختیاری نیست اتفاقی ست چالیس
همین ست میر نصیر الدین صد روپیه از نال بار خود می یابند بزور بازوی خود چیزی پیدا نکرده اند آن ملکی بچه از مدتی پیش
منشی بود نانش میخورد و حالا در سر رشته امانت به نیابت شخصی نوکر بیجاه روپیه شده است لیکن این را یاد داشته باشید
که این نوکری زیاده از دو ماه نیست چون منشی دو سه بار به لکهنو که آمد خداداد اند بکدام تقریب در دیوانخانه عمویش فرود آمده بود
به همان تعارف این مرد که وبال گردن او شده بود برای رفع بدنامی اینقدر بعمل آورده والا او را با منشی قطع علاقه ست
هرچند تشنیع این مرد که هم مثل عوام ست بلکه مثل بازاریان تمام بزرگانش خارجی بوده اند والحمد لله نمانده از وجود
آدم فهیم و عقیل خالی شده است والا ننگ آدم بود که با اینگونه خر کره ها حرف بزند این ملکی بچه سخت خر ست
برادر کوچکش در وقوف هزار بار بر وی بچربد خیریت مرد که اینست که بر نام آن دوست شاه بیرا جان همیشه گویا
از کونش جسته است مرد که پیش مردم اظهار تلمذ خود را بمن میکند و بزعم خود میداند که من از زینل دعای او بسیار خوش
خواهم شد و جای خود در دل من کند خطوط مرسله جا بجا رسانیده شد گنگا رام خود امروز جواب نوشته ملفوف همین خط
کرده اند و نزد آقا صاحبان هنوز نفرستاده ام حالا آدم می برد جواب بعد ازین خواهد رسید رقعه ۱۶۲ هرچند در بعضا
الفاظیکه برای نویسنده مکتوب مقابل شخص مساوی و بزرگ و خورد در کار باشد مذکور شده لیکن بعضی چیزها که تعلق به رتبه طرفین دارد که عند التقریر والتحریر

بکار آید و در کتاب مذکور پیرایهٔ تحریر نپذیرفته در اینجا نوشته می‌آید و اینها را طرق و سلوک و آداب نامند که بعضی از اینها سوای قلم
و زبان تعلق بجوارح نیز دارند یعنی با عضای بدنی انسانی مخفی نماند که در مقابل شخص مساوی خود را بنده و مقابل خود را
قبله و قبلهٔ حاجات هم گفتن درست آمد صاحب و قبله و کعبه نیز و استاد و مرشد را هم باید گفت و به پدر زن نیز مضایقه
ندارد بشرطیکه آقا نباشد لیکن پدر را نباید گفت و لفظ پیر و مرشد سوای استاد و مرشد بدیگری نباید گفت لیکن
استادیکه علوم کتابی بیاد این کس داده نه استاد در فنون دیگر مثل کشتی و غیره صناعات که مرتبه در این مقام
دادن را عنایت کردن نامند و به پدر سوای بدهید عنایت نباید گفت و در خطاب آنجناب باید گفت یا جناب عالی
یا جناب حضرت هم مضایقه نیست لیکن مثل نوکر اینها حضرت یعنی پدر را استعمال نباید کرد و در اینجا نه پدر را والد
یا قبله‌گاهی باید گفت اگر همین اشخاص مقابل باشند روبروی آقا هیچ و پسر خود را در مقابل اینها [illegible]
شخص مساوی غلام‌زاده گفتن مضایقه ندارد و روبروی شخص مساوی صاحب شخص بنده‌زاده باید گفت
روبروی پدر نام او باید برد همچنین روبروی بزرگانی که از پدر در مرتبه زیاده باشند مثل عم بزرگ و خال بزرگ
لیکن اینجا غلام‌زاده گفتن نیز درست باشد چرا که سوای شخص مساوی که آنجا خود را بنده گفتن سزاوار است پسر خود را
بنده‌زاده در مقابل اینها خود را غلام فدوی باید گفت و بر نام پدر روبروی بزرگان یا لفظ صاحب اضافه نباید کرد
یعنی اگر کسی از بزرگان سوال کند که پدر شما چه نام دارد باید گفت که زید یا عمرو زید صاحب و عمرو صاحب نباید گفت و روبروی
اینهمه صاحبان پدر و برادر کلان را استاده شده سلام باید کرد و در مکتوبیکه برای بزرگی منویسد پسر خود را بنده‌زاده
یا برخوردار کامگار نباید نوشت غلام‌زاده زید یا عمرو یا فدوی‌زاده و برای آشنای همسر بنده‌زاده باید نوشت آدم
بر آداب آقا آقا بر چند قسم میباشد یکی اینکه این کس از سبب او کامیاب مطلب گردیده یا اینکه از پیش خود سلوک می‌کرد لیکن
او را نیز آقائی است مثل رساله‌دار یا عامل پرگنه یا دیوان امیر پس چنین آقا را مربی و محسن نوکر را رفیق و خادم و صاحب نامند
در این مقام عنایت کردن بجای دادن و پدر خود را روبروی او قبله‌گاهی و قبله‌گاه هم صاحب و والد گفتن مضایقه ندارد
و سلام هم بر بزرگ خود باید کرد و او را قبله و کعبه و قبلهٔ حاجات باید گفت و در عالم اختلاط خداوند هم گفتن مضایقه ندارد
و تعظیم دوستان هم باید کرد و تشریف بیارید و چه میفرمائید هم بدوستان و بزرگان گفتن معیوب نیست اما برای او
عرضی باید نوشت برای بعضی بی‌بدل و برای بعضی با بدل و پسران او را نام به کمال عزت باید برد و روبروی او تعظیم
هر یکی باید کرد آدم بر آقای ذی جبروت مالک الملک که در ملک او دیگری شریک نباشد آدابش این است که و پدر
خود را غلام و پسر خود را خانه‌زاد باید گفت غلام‌زاده نباید گفت و پدر خود را نیز غلام و برادر کلان را [illegible] باید برد
بی اضافت نمودن و دادن او را مرحمت کردن یا دادن باید گفت عنایت کردن نباید گفت و روبروی او
تعظیم هیچ بزرگی نباید کرد و عند الذکر هم الفاظ بزرگی آمیز در حق کسی نباید آورد و او را بدر یا جناب عالی و حضور باید گفت
و عند الخطاب پیر و مرشد و خداوند و اولادش را مرشدزاده روبروی لفظ بهادر بر پسرانش زاید باید کرد و آمدن
آنها تشریف آوردن نباید گفت الا بزرگان دین را در حضور او به بزرگی تمام نام باید برد و بزرگان او را ۶۰

نیز یعنی بدین ش را حضرت جنت آرامگاه باید گفت و پدر کلانش را جنت آرامگاه کلان و تا خود نپرسد سخنی آغاز نباید کرد
تا اگر مطلبی ضروری الذکر باشد جوهر کرده ادا باید کرد و اگر برای کاری بر رفتن حکم کند تسلیم کرده باید رفت و وقت باز آمدن
وا داکردن مطلب نیز تسلیم باید کرد و وقت مقابله او یک سلام و بعد ازان تسلیم کرده استاده باید شد یا باید نشست
و اگر در روزی سه بار بلکه ده بار در روبروی رفتن اتفاق افتد در هر مقابله سلام و تسلیم باید کرد و شاهزادها را پیر و مرشد
نباید گفت و عند الخطاب لفظ کرامات بر زبان آورده عرض مطلب باید کرد و بندگان عالی و جناب عالی غائبانه
آنها را نباید گفت بلکه صاحب عالم اولی بود **رقعه** پوشیده نماند که طبیعت قوتی ست خالی از شعور که در سنگ
و درخت و حیوان و آدمی امانت نهاده دست قدرت ست مثلا سنگ را که از پائین ببالا می اندازند مجبور ست که از
بالا به پائین آید اگر مانعی نباشد مثل سقف یا درخت یا چیز دیگر پس حرکت سنگ را که از پائین ببالا رفته قسری
نامند یعنی باختیار آدمیست باختیار سنگ نیست و از بالا بپائین آمدن را حرکت طبعی نامند یعنی طبع سنگ چنین
اقتضا نموده که از بالا بپائین آمد و میل آهن بمقناطیس هم ازین قبیل ست و بالیدن درختان و سبز شدن برگ نزدیک
باریدن باران و وزیدن باد در انها نیز خصوصیت طبیعت دارد و همچنین گریختن بز از گرگ ظاهر ست که اگر گرگ را بزنجیرها
بسته مقابل آن بز را ببندند یا استاده کنند از بیم خواهد گریخت یا خواهد رمید یا خواهد مرد پس ترسیدن آن از گرگ امریست
طبعی یعنی در اصل خلقت از گرگ میترسد و میل نمودن اطفال شیرخواره بپستان بطرف مادران و زنان پرورنده و ترسیدن
جوان و پیر در مکان تنها وقت شب یا در جنگ نیز امریست طبعی یعنی در اصل خلقت هرگز زوال پذیر نیست و ترک آن
محال امر قوت دیگریست که در سنگ و درخت نباشد خصوصیت بحیوان و آدمی دارد که آنرا عادت نامند و این قوتی بود که از
تعلیم و فیض صحبت دیگری حاصل میشود مثل گربه ولایتی که چون در ابتدا با کبوتران بزرگ شود و حمله بر کبوتری نکند یا فیل که تا
دو سه بار آدم نکشته باشد حمله بر آدمی نکند یا بوزینه که هر کس را بچوب یا چیز دیگر ازین قبیل بترساند سلام بر و کند و عادات
آدمی از قبیل وظیفه بسیار و عبادات و مثل زنان حرف زدن و رقصیدن و خوردن و انشستن و قمار باختن و شراب خوردن بسیار
باشد و این امور طبعی نیست اگر صحبت قماربازان بهم نرسد هرگز قمار باز نخواهد شد همچنین صحبت بی مهران لیکن بعضی کسان
که صاحب قوت قدسیه اند حسن و قبح هر چیز را دریافت مینمایند بصحبت اصحاب رذیلت را ترک کنند و ترک عادت هم چون ترک
طبیعت بسیار مشکل ست لیکن ممکن ست که بعد مرور ترک عادت صورت بندد بخلاف ترک طبیعت که ممتنع باشد و موجودات
دوگونه بود یا آنچه بقدرت الهی از وقتیکه موجود گشته بحال خود ست مثال عقول و افلاک و ماه و مهر و دیگر ستارگان یا آنکه یکی
بصورت دیگری میشود چون آب و آتش و باد و خاک یعنی باد بصورت آتش و آتش بصورت باد و همچنین خاک آب و آب خاک
میشود یا فنا پذیر شود و بدیر چون درختان میوه دار و بی میوه مثل درخت انار و سرو و یا زود تر چون درختان غله
و بعضی گیاهای خودرو که سال بسال از زمین برکشند و قلب ماهیت آنست که هیئت چیز متغیر شود و این نیز
ممتنع ست مانند گندم شدن نخود یا بعکس یا طلا شدن مس که در مذهب اهل جنون حقیقی دارد
اما قلب ماهیت بی سعی آدمی بقدرت الهی خود بخود ممکن ست چون بعضی جانوران کوچک

بعضی جانور را نیز بصورت خود سازند اگر شخصی یکسان باطن قلب ماهیت چیزی نماید اگر دانایان قبول ندارند لیکن
موافق عقیده خلق خدا اینست که اگر از پیغمبری بظهور آید آنرا معجزه نامند و اگر از ولی کرامات و خرق عادت و اگر
از فاسق سحر و اگر از کافر استدراج چون خرق بمعنی دریدن ست و عادت بمعنی خو کرامت را نیز خرق عادت نامند باین جهت
که اینکس عادت خود را پاره کرد یعنی از عادت بشری بیرون آمده اینکار کرده شاید عادت درین مقام بمعنی
طاقت بشری باشد و لفظ علیحده در اصل علی حده بوده است لیکن در فارسی علیحده نوشته میشود و در عربی علی حده
و فرق در عقل و عادت اینست که این عبارت که فلانی اینهمه صاحب همت ست که گوشت فرزندان خود در وقت ضرورت
بمهمان بخوراند خلاف عادت باشد ظاهر ست که اینحرکت خلاف حرکت انسان ست خلاف عقل نیست یعنی
ممکن ست که شخصی از راه جنون یا کم عقلی در عالم فقدان لحم فرزندان خود را کشته بمهمانان بخوراند و خلاف
عقل آنست که ممتنع باشد مثل پیچیدن آسمان در کاغذ یا و طلبیدن آفتاب از آسمان بزمین مثل شمس تبریز برای
پختن گوشت که در عوام مشهور ست این خلاف عقل ست قلب ماهیت هم ازین قبیل ست **رقعه ۱۷۰** خواجه
امامی سلمکم الله تعالی رقعه آقا صاحبان متضمن طلب میر صاحب که مجلس دعوت فردا قرار داده اند بخدمت ملازمان
ممدوح رفته بود معلوم شد که شما آنجا نبوده اید و الا عین سطری از همی شما بخط من بوده است خلاصه اینکه امیر صاحب
عذر معقولی تحریر در آورده اند و سوای این فی الواقع مناسب آن بود که طعامی برای این صاحبان که از سفر
آمده اند از طرف میر سید هر گاه در عدم ارسال طعام ضیافت حیله تعزیت رافع اعتراض باشد آمدن بخانه ایشان
نیز در گرو همین عذر ست هر چند این بیچاره ها از تکلفات رسمی مبرای محض اند لیکن چون عیال دار اند ازین ضرورست که پابند
رسمیات باشند عذر امیر صاحب مسموع و مقبول شد آمدم بر احوال شما دیروز خود در عالم تحیری وعده کرده بودید امروز
از رقعه امیر نیامدن شما نیز ترشح نموده بهر حال از جناب قبله و کعبه میر سید اگر آمدن شما قباحتی نداشته باشد فردا باتفاق
مرزا احمد صاحب بیائید و اگر از جناب ممدوح الامتناع شود همین عذر از طرف صاحب ممدوح مقبول ست لیکن بمرزا احمد صاحب
باید گفت که آمدن شما طفیلی نبوده است داعی خود گفته بود و سوای این از نوکران هم هستند که در رکاب آقا
می آمدند فردا همراه آدم من بیائید رقعه صاحب بطرف شما مهما نموده ام در مغلیه رد دعوت معیوب ست زیاده خیریت
رقعه ۱۷۱ واضح باد که انشای دیروزه شما را دیدم خوب نوشته اید لیکن غرض من ازین فرمایش چیز
دیگر ست و آن اینست که از اول در براعت استهلال مناسبات باغ و چاه و برج و حمام و نهر را بیان بکنید
و ذکر موسم ضرور نیست و در اثنای تعریف این چیزها مدح نواب نصیر الدوله فارس الملک محمد علیخان بهادر سپهدار
جنگ بجناب عالی ضرور ست زیرا که باقی این چیزها از ایشان ماندند تمام شد این هم دیگر باید شنید که اینوقت نزد
جناب قبله و کعبه رفته تحقیق باید کرد که دختر شمس الدوله بهادر که قضا کرده هست چند ساله عمر داشت حضرت امروز
شنیدند چون بی اجازت جناب عالی جائی نمیروند روز جمعه دربار میشود لهذا اراده دارند که فردا
اکبر علی را نزد جناب عالی بفرستند دیروز دوشنبه خود نزد طرف ثانی بردند و دو ابیات شما که درین

انشا موزون نمودید و لفظ غلط بودیکی طبع و دیگر مدح که هر دو بروزن عقل اند بسکون حرف دوم و شما بروزن
کرم که بمعنی بخشش ست بحرکت حرف دوم آورده اید خود در یک مصرع طبع صحیح بسته اید مصرع ناگور رهم درین قطعه است
اگر اینجا صحیح ست آنجا غلط چرا گفتید و اگر آنجا صحت دارد اینجا چرا غلط بستید خیال این غلطیها ضرورست و از
دشمنان خرده گیر باید ترسید سبیلش این ست که هر چه مسوده بکنید آنرا خوب ملاحظه نموده صاف بکنید پیش از صاف کردن
بازیک یک لفظ را ببینید که در معنی چه طور ست و زبانش چیست و املایش چه صورت دارد هر چند بلند و الفاظ فارسی باشد
حقیقت آن در برهان قاطع دریافت میشود و اگر لفظ عربی باشد و شما از حقیقت آن آگاه نباشید در شعر موزون
نکنید و در نثر مضائقه ندارد در حاشیه مسوده بنویسید که من از حقیقت این لفظ آگاه نیستم رقعه ۱۷۷ امرزا محمد صفا بانی من
سلمه الله تعالی امروز بخانه خانصاحب میروم فردا بخانه مرزا سید و صاحب و از انجا عزم دولتخانه مدار دارم ... است
که امروز وقتی لال بیگ به کان کوبی رفته خبر بیارد که برفی شیر کوچک کوچک ورق نقره بران پیچیده طیار است
یا کهنه شده از مزه افتاده اگر نو ساخته باشد فردا چار تنگه را برفی و سه فلوس را شیرینی پیتهه و یک فلوس لدوی مونگ
بیارد و با لدوی ... چو بیارد خدا کند که برفی تازه بدست آید هرگاه احوال برفی تحقیق شود فردا طلبیده منتظر من باید بود
امروز وقت سه پهر بعد برگشتن لال بیگ از بازار خبر برفی کهنه و نو باید نوشت شیرینی پیتهه و چیز دیگر اگر کهنه هم باشد بیارد
یا شش تنگه را همین برفی بیارد که اطفال هم خواهند خورد و من اگر بسیار نخورم یکپاو و یا کمتر خواهم خورد و چهار آثار را
نیم سیر خواهد داد بلا تکرار بیارد اگر دیروز هم طیار شده باشد تا فردا کهنه نخواهد شد بلکه تعجیلی ساخته پریروز هم تا فردا از لذت
نمی افتد قربان یتر اگری پریروزه رقعه ۱۷۸ حال من از بروزهای بهتر ست تازه اینکه چون آرد ماش و ارهر مهارا
مفید افتاد امروز بطور خود در یک خریطه آرد مذکور پر کرده سر ابوالعباس را در آن گذاشتم بعد یکپاس که به سبب الخلا رفتم حیرانم
که در مشت از بست حصه یکحصه مانده است و دیشب بجای برنج یک پهلکه با شوربای یک جوجه مرغ خورده خوابیدم و غذای دیزانه
انار ولایتی میشود و روزی پهلکه مع تری سه فلوس بود بخدمت عمو صاحب کلان خود از طرف من باید گفت که روزی که حاذق شده
پرهیز خواهم شکست اول بخدمت سامی حاضر شده دیگ نان آرد یاروه پخته مسکه بالای آن خواهم ریخت و قند خوب طلبیده با آن
خواهم خورد و یک آبجوزه کلان آب شب مانده بحلق فرو خواهم برد زیاده خیریت رقعه ۱۷۹ امروز دو پهر بخدمت شما حاضر خواهم شد
چاشنی نخواهم خورد آب اگر هم نباید کمی ... قدری نبات کابلی باشد ... یک پیاله کوفته باید گذاشت که من همراه خود خواهم برد امروز برفی در دکان
کوبی و قند در سبنج ... خشکه داخل کرده ام و برای آقا صاحبان محمد ... میفرستم و این مقدار کم ست بعد سه چهار روز مضاعف آن
بخدمت شریف خواهد رسید رقعه ۱۸۰ شما از احوال مزاج خود دو کلمه نویسید یا زبانی ... سامعه آدم بکنید امروز اول صبح
برای دیدن مرزا ابوطالب خان بهادر که از درد گرده بیتاب بودند رفته بودم از شفقت ایشان چه بگویم که مرا دیده درد خود
فراموش کردند و از درد و دید نامولوی حسین علی خان صاحب با ... گرفتار شده اند و شب چند بار قی کردند و امروز شاید
مسهل گرفته اند خدا جمیع بزرگان شفیق را از آلام جسمانی نجات دهاد زیاده خیریت رقعه ۱۸۱ لال بیگ رقعه را در حویلی خواجه محمد امین
که از دو سه روز برای ورود بعضی دوستان هم آنجا می نشینند رسانید آن وقت شیخ امام بخش ناسخ و میر سعادت علی و منجو مرزا حاجی صاحب

و آقا صاحبان مخدوم نشسته بودند و قلم و دوات هم درین حجره قدیم مشغول بود جواب نوشته انشاء الله الحال می‌نویسیم که رفتن
نزد شخص معلوم [illegible] وعده کرده ورنه باز بروید تا بر سر مهربانی آماده یعنی خوب شدن معامله شما [illegible] باید عمو صاحب کلان
از طرف من باید گفت [illegible] بحضور باید رسانید که این چند جمعیت از دست نرود تامل و توقف نیست و از
امیر صاحب [illegible] روانه شد یا نه و دیروز رقعه عزیزی آماده بود از آن رقعه سخت خسته و غمگین
میباشیم لیکن چون [illegible] هم حق بجانب آن بیچاره بود زیاده خیریت رقعه ۱۸۳ خواجه [illegible] صاحب دریافت
نمایند که [illegible] شما به آرام در خانه بخوابید اگر کسی از حال من پرسد بگوئید ما خبر نداریم هرگز
[illegible] اگر [illegible] هم باشد [illegible] گفت [illegible] من زیر پلنگ و زیر صاحب
یا توی دالان افتاده [illegible] باید کرد [illegible] آیم

تمام شد رقعات

غزل ریخته کلک جواهر سلک عمدة شاعران عدیم العدیل

مرزا محمد حسن متخلص قتیل

هم [illegible] تو پایانی ندارد	[illegible] دست [illegible] ندارد	[illegible]	کسی اینجا گریبانی ندارد
[illegible]	سپهر [illegible] گردانی ندارد	[illegible]	[illegible] چشم گریبانی ندارد
[illegible] کشته ناز [illegible] است	[illegible] پایانی ندارد	[illegible]	[illegible] جانی ندارد
	[illegible] مسلمانش نگوئید	قتیل [illegible] ندارد	

قطعه تاریخ وفات آن والا صفات [illegible] شاه [illegible]
[illegible] کرامت علی [illegible] مصرعه ثانیه مقطع غزل مرقوم [illegible] مصارع
[illegible] قلم [illegible] میدان فصاحت [illegible]
[illegible] نصیر [illegible]

قتیل [illegible]	[illegible] دست [illegible] ندارد	از دست [illegible]	کسی اینجا گریبانی ندارد
[illegible] جان [illegible]	[illegible] ندارد	[illegible]	[illegible] چشم گریبانی ندارد
[illegible] خلق	[illegible] پایانی ندارد	[illegible]	[illegible] جانی ندارد
	[illegible] عشق [illegible]	قتیل [illegible] ندارد	

بسم الله الرحمن الرحیم

سپاس خارج از دایرهٔ قیاس مر دانائی را سزد که نقصان از [illegible] کمال جلال ذاتش منتفی است [illegible] کمال او
و حمد فراوان و منت بیکران قادری را سزد که در نظام کواکب قدرتش از سیر آمدن هلال و گرفتن شدن ماه [illegible]
و ضوابط اهل تنجیم او برتر و لغوتر از اصول [illegible] زوال [illegible] تجلیات عظمتش گواه است [illegible]
بوجود [illegible] انتباه [illegible] است [illegible] پیشانی [illegible] که [illegible] آئینه [illegible]
بر [illegible] و اگر [illegible] است بشارت به جبروت جلال [illegible] سرور انبیا علیه افضل التحیة و الثنا از [illegible]
است ظهور معجزهٔ شق القمر از بدایع [illegible] و خرق عادات آن [illegible] مخلوقات [illegible] تمام کاینات [illegible]
چهار دهم [illegible] آشکار معجزات آن مهر سپهر رسالت کالشمس فی نصف النهار [illegible] بیش
بنامهٔ هدایت و از اینجاست که هرگاه منجمین خلاف شرع [illegible] گفتند [illegible] و دروغگوئی [illegible]
دادند و حکمهای [illegible] از خود در رفتند سرنگون [illegible] ضلالت [illegible] افتادند [illegible]
نعیم جنت نعیم گردید فرقهٔ صف مردانیکه با وصف خیریت و اکتساب [illegible] خدمت [illegible] نمایند [illegible]
هنگام الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا سرفراز گشتند و خوشا حال کسانیکه [illegible] اتباع کما حقه
و داشت صحبت بخلعت اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم معزز و ممتاز و فقها که [illegible] دین و مصاحبان
سید ختم المرسلین اتباع و اقتدا کنید [illegible] پیشوایان طریقت و ائمهٔ هدایت گردیده [illegible] راه راست [illegible]
خطری نیست [illegible] آنچه قواعد اهل تنجیم را پس پشت [illegible] ابتدای [illegible]

هلال معنی گردانیدند پیروان شریعت را از صدها جمعیت و هزاران نزاع وا رهانیدند شکر او تعالی شانه که این بنده حقیر سراسر خطا و تقصیر متوقع رحمت رب غفور عبدالرحمن ولد حاجی محمد روشن خان سیرو[?] از قوانین مستنبطه فقهاء از تعلیمات بیشمار در احکام حکما و منجمین موافقه شریعت را که نسبت قرابا درین طباعی بنا [illegible] از اصول ایشان کلیت آن بفهم می آید از اکثریت قطع نظر جزئیت آن هم نمی برآید دیگر در حکم این ضابطه دریافت [illegible] از ابتدای ۱۲۹۰ هجری تا حال که سنه ۱۲۶[?] [illegible] و شصت [illegible] هرگاه مراعاتش نموده شده [illegible] لهذا اگر برین ضابطه حکم با کثریت نموده شود زیباست [illegible] این ضابطه را ضابطه [illegible] گفتن [illegible] باید که بر حکم خارج این ضابطه اگرچه هر بار مطابق افتد [illegible] نیاز [illegible] درست [illegible] حکم [illegible] که قادر مطلق بر خلاف عادت هم توانا ست و آنچه مطابق عادت باشد قدرت بران [illegible] مثلاً ازین ضابطه دریافت شد که روز سلخ تاریخ بیست و نهم است اگر تاریخ سی ام گردید [illegible] بالعکس [illegible] این خلاف عادت نیست [illegible] احکام این ضابطه در صورت مراعات [illegible] ضابطه را بنا بر تفریح ناظرین در عبارت [illegible] ضابطه هلالیه [illegible] گردانیده چون درین ضابطه حاجت به دریافت اعداد بعضی از حروف [illegible] دریافت عدد آن [illegible] آن برین نهج

احاد	ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
عشرات	ی	ک	ل	م	ن	س	ع	ف	ص
	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰
مئات	ق	ر	ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ
	۱۰۰	۲۰۰	۳۰۰	۴۰۰	۵۰۰	۶۰۰	۷۰۰	۸۰۰	۹۰۰
الوف ۱۰۰۰ غ									

ترتیب چون خواهند که روز سلخ ماهی از مراعات ضابطه که مرقوم میشود بدانند حروف شهور [illegible] عدد [illegible]

بیان حروف شهور

ز ۷	ب ۲	ج ۳	ه ۵	و ۶	ا ۱
که عدد وی هفت است برای محرم هر سالی که باشد قرار یافته	[illegible]	[illegible] برای ربیع الاول [illegible]	[illegible]	[illegible] برای جمادی الاولی	که عدد وی یک است برای جمادی الاخری
ب ۲	د ۴	ه ۵	ز ۷	ا ۱	ج ۳
که عدد وی دو است برای رجب المرجب	[illegible] برای شعبان [illegible]	[illegible] برای رمضان المبارک	[illegible]	[illegible] برای ذیقعده الحرام	که عدد وی سه است برای ذی الحجه [illegible]

و مجموعه این حروف شهور زیج هوابدزاج ست و این حروف شهور از تبدیل سال بدل نمیشوند بلکه بر حال خود بر جا مانند مثلاً ز برای محرم قرار یافته خواه محرم سنه ۱۲۶۴ باشد و خواه سنه ۱۲۶۵ خواه سنه ۱۲۶۶ و همین قیاس ست حروف دیگر بخلاف حروف سنین که از تبدیل سال مبدل شوند چنانکه عنقریب ذکرش می آید **حروف سنین**

ا ۱	ه ۵	ج ۳	ز ۷
که عددش یک است برای سنه ۱۲۶۵ هجری مقرر گشته	〃	که عددش سه است برای سنه ۱۲۶۷ هجری معین گردید	که عددش هفت است برای سنه ۱۲۶۸ هجری قرار یافته
د ۴	ب ۲	و ۶	د ۴
که عددش چهار است برای سنه ۱۲۶۹ هجری مقرر گشته	〃	که عددش شش است برای سنه ۱۲۷۱ هجری معین گردید	که عددش چهار است برای سنه ۱۲۷۲ هجری مقرر گردیده

و مجموعه این حروف اهجزدبود باشد و چون سنه ۱۲۷۳ هجری آید باید که باز از الف شروع نماید یعنی

ا	ه	ج	ز	د	ب	و	د
الف را برای سنه ۱۲۷۳ هجری معین سازند	〃	یعنی کنند برای سنه هجری را	〃	معین نمایند برای سنه هجری را	〃	برای سنه هجری را	برای سنه ۱۲ هجری مقرر نمایند

و همچنین تا آخر حاصل آنکه بعد گذشتن هشت سال این حروف را بترتیب از سر برای هر سال قرار داده باشند و عدد آن نیز در ذهن محفوظ دارند و همین قیاس ست در سنین ماضیه یعنی هرگاه عازم دریافت این معنی شوند که ازین حروف مذکوره کدام حرف برای کدام سال از سالهای گذشته پذیرفته باید که راه عکس ترتیب پیش گیرند یعنی شروع از دال نمایند باین طریق

د	و	ب	د	ز	ج	ه	ا
برای سنه ۱۲۶۴ هجری معین سازند	〃	برای سنه هجری از کنند	〃	برای سنه هجری معین سازند	〃	برای سنه هجری نمایند	برای سنه ۱۲۵۷ هجری معین کنند

باز از دال برای سنه ۱۲۵۶ هجری بنای ابتدا بنهند و بر الف برای سنه ۱۲۴۹ هجری ختم کنند و همچنین تا آخر **ضابطه** هرگاه این دو نوع حروف مع اعداد معلوم شد پس لازم که عدد حرف ماهی که دریافت طلوع هلال آن منظور ست با عدد حرف سال همان شهر جمع کنند و یک عدد دیگر از جانب خود بران بیفزایند و از مجموع هفتگان طرح دهند اگر قابل طرح باشد یعنی اگر از هفت زیاده باشد و آن مجموع تا پانزده خواهد رسید نه زیاده از آن و چون از پانزده هفتگان طرح سازند یک عدد باقی خواهد بود حاصل آنکه بعد طرح در باقی نظر کنند اگر یک ماند بر آمدن هلال بروز یکشنبه خواهد بود و اگر دو ماند بروز دوشنبه و اگر سه ماند سه شنبه و اگر چهار ماند روز چهارشنبه و اگر پنج ماند روز پنجشنبه و اگر شش ماند روز جمعه و اگر هفت ماند روز شنبه مثلاً چون خواهیم که روز طلوع هلال محرم الحرام سنه ۱۲۶۵ هجری دریافت نمائیم باید که هفت که عدد حرف معین با محرم ست یعنی ز را با یک که عدد حرف معین سنه ۱۲۶۵ هجری ست یعنی ا جمع کنیم و یک عدد دیگر از جانب خود بران بیفزائیم مجموع

نگردیده هشتگان را ازان طرح دهیم و از باقی ماندن دو حکم کنیم که اگر خواسته ایزد علیست بروز دوشنبه بروی هلال
ماه محرم سنه ۱۲۶۲ هجری ماتم داران جناب خامس آل عبا علیهم التحیة والثنا اشارت بتعزیت خواهند فرمود و همچنین اگر
اکر قصد کنیم که دریابیم که روز طلوع هلال صفر سنه مذکور کدام روز است باید که دو را که عدد حرف شهر صفر است یعنی ب با یک که عدد
حروف سنه ۱۲۶۲ هجریست یعنی ا جمع کنیم و بر حاصل جمع یک عدد از جانب خود بیفزائیم مجموع چهار شدند و آن قابل طرح نیست
گویا همین چهار باقیماندند پس از باقی چهار حکم کنیم که اگر مشیت خالق لیل و نهار یدد دگار است روز چهارشنبه
روز هلال صفر خالی از خوف و خطر خواهد بود و بر همین قیاس است استخراج حکم طلوع هلال ماههای آینده و گذشته
فائده هرگاه خواهند که روز سلخ شهر ذیحجه سنه ۱۲۶۴ هجری دریافت کنند باید که سه را که عدد حرف شهر ذیحجه است
یعنی ج با چهار که عدد حرف سنه ۱۲۶۲ هجریست یعنی د جمع کنند و بر حاصل جمع یکعدد از جانب خود بیفزایند و از
مجموع که هشت شدند هفتگان طرح دهند و از باقی ماندن یک حکم کنند که طلوع هلال ذیحجه سنه ۱۲۶۲ هجری روز یکشنبه بوده
و همچنین هرگاه بدریافت روز بر آمدن هلال ماه مبارک رمضان سنه ۱۲۶۴ هجری قصد کنند باید که پنج را که عدد حرف
شهر مذکور است یعنی ه با چهار که عدد حرف سنه ۱۲۶۴ هجریست یعنی د جمع کنند و بر حاصل جمع یکعدد دیگر بیفزایند
و از مجموع که ده حاصل شدند هفتگان طرح دهند و از باقی ماندن سه حکم کنند که بروز سه شنبه هلال ماه مبارک رمضان بطریق
براعت استهلال ببشارت فتح ابواب جنان بکلید صبر صائمان اشارت فرموده همین قیاس است تا آخر

نصیحت

اینقدر بعلم الیقین فرایاد خاطر دارند که ظهور صنائع صانع بیچون بر حسب قواعد مستخرجهٔ عقول ما مشتی ناقص عقول
لازم نیست بلکه اگر حکم ضابطهٔ مقرره مطابقت بطلوع هلال بقدرت قادر لایزال پذیرد از بخت و اتفاق پندارند
بل از مفهوم هم از صنائع صانع بهمتا انکار نه

خاتمة الطبع

فراوان نیایش بحضرت باری که کتاب لاجواب از کلام سخنور بی مثل و عدیل مرزا محمد حسن
متخلص به **قتیل** موسوم به **رقعات قتیل** مع رساله ضابطه هلالیه
به مطبع نامی و نامور منشی **نول کشور** صاحب بمقام کانپور
در ماه اکتوبر ۱۸۸۰ عیسوی
منطبع گردید

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔